។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មជ្ឈិមនិកាយេ

ឧបរិបណ្ណាសបាឡិ

១. ទេវទហវគ្គោ

១. ទេវទហសុត្តំ

១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ ទេវទហំ នាម សក្យានំ និគមោ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘ភិក្ខវោ’’តិ។ ‘‘ភទន្តេ’’តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – ‘‘សន្តិ, ភិក្ខវេ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – ‘យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវំវាទិនោ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា។

‘‘ឯវំវាទាហំ , ភិក្ខវេ, និគណ្ឋេ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទាមិ – ‘សច្ចំ កិរ តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’តិ? តេ ច មេ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា ឯវំ បុដ្ឋា ‘អាមា’តិ បដិជានន្តិ។

‘‘ត្យាហំ ឯវំ វទាមិ – ‘កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានាថ – អហុវម្ហេវ មយំ បុព្ពេ, ន នាហុវម្ហា’តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

‘‘‘កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានាថ – អករម្ហេវ មយំ បុព្ពេ បាបកម្មំ, ន នាករម្ហា’តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

‘‘‘កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានាថ – ឯវរូបំ វា ឯវរូបំ វា បាបកម្មំ អករម្ហា’តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

‘‘‘កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានាថ – ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ, ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជីរេតព្ពំ, ឯត្តកម្ហិ វា ទុក្ខេ និជ្ជិណ្ណេ សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

‘‘‘កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានាថ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទ’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

២. ‘‘ឥតិ កិរ តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ន ជានាថ – អហុវម្ហេវ មយំ បុព្ពេ, ន នាហុវម្ហាតិ , ន ជានាថ – អករម្ហេវ មយំ បុព្ពេ បាបកម្មំ, ន នាករម្ហាតិ, ន ជានាថ – ឯវរូបំ វា ឯវរូបំ វា បាបកម្មំ អករម្ហាតិ, ន ជានាថ – ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ, ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជីរេតព្ពំ, ឯត្តកម្ហិ វា ទុក្ខេ និជ្ជិណ្ណេ សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតីតិ, ន ជានាថ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទំ; ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ ន កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’’តិ។

‘‘សចេ បន តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ជានេយ្យាថ – អហុវម្ហេវ មយំ បុព្ពេ, ន នាហុវម្ហាតិ, ជានេយ្យាថ – អករម្ហេវ មយំ បុព្ពេ បាបកម្មំ, ន នាករម្ហាតិ, ជានេយ្យាថ – ឯវរូបំ វា ឯវរូបំ វា បាបកម្មំ អករម្ហាតិ,

ជានេយ្យាថ – ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ, ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជីរេតព្ពំ, ឯត្តកម្ហិ វា ទុក្ខេ និជ្ជិណ្ណេ សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតីតិ, ជានេយ្យាថ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទំ; ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តិភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី”តិ។

៣. “សេយ្យថាបិ, អាវុសោ និគណ្ឋា, បុរិសោ សល្លេន វិទ្ធោ អស្ស សវិសេន គាឡ្ហូបលេបនេន [គាឡ្ហុបលេបនេន (ក.)]; សោ សល្លស្សបិ វេធនហេតុ [វេទនាហេតុ (សី. បី. ក.)] ទុក្ខា តិព្ពា [តិប្បា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] កដុកា វេទនា វេទិយេយ្យ។ តស្ស មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា ភិសក្កំ សល្លកត្តំ ឧបដ្ឋាបេយ្យុំ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តេយ្យ; សោ សត្ថេនបិ វណមុខស្ស បរិកន្តនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេយ្យ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ ឯសនិយា សល្លំ ឯសេយ្យ; សោ ឯសនិយាបិ សល្លស្ស ឯសនាហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេយ្យ ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សល្លំ អព្ពហេយ្យ [អព្ពុយ្ហេយ្យ (សី.), អព្ពូឡ្ហេយ្យ (ស្យា. កំ.)]; សោ សល្លស្សបិ អព្ពហនហេតុ [អព្ពុយ្ហនហេតុ (សី.), អព្ពូឡ្ហនហេតុ (ស្យា. កំ.)] ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេយ្យ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ អគទង្គារំ វណមុខេ ឱទហេយ្យ; សោ អគទង្គារស្សបិ វណមុខេ ឱទហនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេយ្យ។ សោ អបរេន សមយេន រូឡ្ហេន វណេន សញ្ឆវិនា អរោគោ អស្ស សុខី សេរី សយំវសី យេន កាមង្គមោ។ តស្ស ឯវមស្ស – អហំ ខោ បុព្ពេ សល្លេន វិទ្ធោ អហោសិំ សវិសេន គាឡ្ហូបលេបនេន។ សោហំ សល្លស្សបិ វេធនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយិំ។ តស្ស មេ មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា ភិសក្កំ សល្លកត្តំ ឧបដ្ឋបេសុំ។ តស្ស មេ សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តិ; សោហំ សត្ថេនបិ វណមុខស្ស បរិកន្តនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយិំ។ តស្ស មេ សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ ឯសនិយា សល្លំ ឯសិ; សោ អហំ ឯសនិយាបិ សល្លស្ស ឯសនាហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយិំ។ តស្ស មេ សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សល្លំ អព្ពហិ [អព្ពុយ្ហិ (សី.), អព្ពូឡ្ហិ (ស្យា. កំ.)]; សោហំ សល្លស្សបិ អព្ពហនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយិំ។ តស្ស មេ សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ អគទង្គារំ វណមុខេ ឱទហិ; សោហំ អគទង្គារស្សបិ វណមុខេ ឱទហនហេតុ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយិំ។ សោម្ហិ ឯតរហិ រូឡ្ហេន វណេន សញ្ឆវិនា អរោគោ សុខី សេរី សយំវសី យេន កាមង្គមោ”តិ។

“ឯវមេវ ខោ, អាវុសោ និគណ្ឋា, សចេ តុម្ហេ ជានេយ្យាថ – អហុវម្ហេវ មយំ បុព្ពេ, ន នាហុវម្ហាតិ, ជានេយ្យាថ – អករម្ហេវ មយំ បុព្ពេ បាបកម្មំ, ន នាករម្ហាតិ, ជានេយ្យាថ – ឯវរូបំ វា ឯវរូបំ វា បាបកម្មំ អករម្ហាតិ, ជានេយ្យាថ – ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ, ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជីរេតព្ពំ, ឯត្តកម្ហិ វា ទុក្ខេ និជ្ជិណ្ណេ សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតីតិ, ជានេយ្យាថ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទំ; ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តិភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី”តិ។

“យស្មា ច ខោ តុម្ហេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ន ជានាថ – អហុវម្ហេវ មយំ បុព្ពេ, ន នាហុវម្ហាតិ, ន ជានាថ – អករម្ហេវ មយំ បុព្ពេ បាបកម្មំ, ន នាករម្ហាតិ, ន ជានាថ – ឯវរូបំ វា ឯវរូបំ វា បាបកម្មំ អករម្ហាតិ, ន ជានាថ – ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ, ឯត្តកំ វា ទុក្ខំ និជ្ជីរេតព្ពំ, ឯត្តកម្ហិ វា ទុក្ខេ និជ្ជិណ្ណេ សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតីតិ, ន ជានាថ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ, កុសលានំ ធម្មានំ ឧបសម្បទំ; តស្មា អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ ន កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តិភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី”តិ។

៤. “ឯវំ វុត្តេ, ភិក្ខវេ, តេ និគណ្ឋា មំ ឯតទវោចុំ – ‘និគណ្ឋោ , អាវុសោ, នាដបុត្តោ [នាថបុត្តោ (សី.)] សព្ពញ្ញូ សព្ពទស្សាវី, អបរិសេសំ ញាណទស្សនំ បដិជានាតិ ។ ចរតោ ច មេ តិដ្ឋតោ ច សុត្តស្ស ច ជាគរស្ស ច សតតំ សមិតំ ញាណទស្សនំ បច្ចុបដ្ឋិត’ន្តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘អត្ថិ ខោ វោ, អាវុសោ និគណ្ឋា, បុព្ពេវ បាបកម្មំ កតំ, តំ ឥមាយ កដុកាយ ទុក្ករការិកាយ និជ្ជីរេថ, យំ បនេត្ថ ឯតរហិ កាយេន សំវុតា វាចាយ សំវុតា មនសា សំវុតា តំ អាយតិំ បាបកម្មស្ស អករណំ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តិភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា,

អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’តិ។ តញ្ច បនម្ហាកំ រុច្ចតិ ចេវ ខមតិ ច, តេន ចម្ហា អត្តមនា’’តិ។

៥. ‘‘ឯវំ វុត្តេ អហំ, ភិក្ខវេ, តេ និគណ្ឋេ ឯតទវោចំ – ‘បញ្ច ខោ ឥមេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, ធម្មា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទ្វិធាវិបាកា។ កតមេ បញ្ច? សទ្ធា, រុចិ, អនុស្សវោ, អាការបរិវិតក្កោ, ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិ – ឥមេ ខោ, អាវុសោ និគណ្ឋា, បញ្ច ធម្មា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទ្វិធាវិបាកា។ តត្រាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ កា អតីតំសេ សត្ថរិ សទ្ធា, កា រុចិ, កោ អនុស្សវោ, កោ អាការបរិវិតក្កោ, កា ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តី’តិ។ ឯវំវាទី [ឯវំវាទីសុ (ក.)] ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋេសុ ន កញ្ចិ [កិញ្ចិ (សី. បី. ក.)] សហធម្មិកំ វាទបដិហារំ សមនុបស្សាមិ។

‘‘បុន ចបរាហំ [បុន ច បនាហំ (សី. បី. ក.)], ភិក្ខវេ, តេ និគណ្ឋេ ឯវំ វទាមិ – ‘តំ កិំ មញ្ញថ, អាវុសោ និគណ្ឋា។ យស្មិំ វោ សមយេ តិព្ពោ [តិប្បោ (បី.)] ឧបក្កមោ ហោតិ តិព្ពំ បធានំ, តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ; យស្មិំ បន វោ សមយេ ន តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ ន តិព្ពំ បធានំ, ន តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថា’តិ? ‘យស្មិំ នោ, អាវុសោ គោតម, សមយេ តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ តិព្ពំ បធានំ, តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយាម; យស្មិំ បន នោ សមយេ ន តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ ន តិព្ពំ បធានំ, ន តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយាមា’’’តិ។

៦. ‘‘ឥតិ កិរ, អាវុសោ និគណ្ឋា, យស្មិំ វោ សមយេ តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ តិព្ពំ បធានំ, តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ; យស្មិំ បន វោ សមយេ ន តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ ន តិព្ពំ បធានំ, ន តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ។ ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ ន កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតីតិ។ សចេ, អាវុសោ និគណ្ឋា, យស្មិំ វោ សមយេ តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ តិព្ពំ បធានំ, ន តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ; យស្មិំ បន វោ សមយេ ន តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ ន តិព្ពំ បធានំ, តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ [បធានំ, តិដ្ឋេយ្យេវ តស្មិំ សមយេ… វេទនា (សី. ស្យា. កំ. បី.)]; ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ កល្លមស្ស វេយ្យាករណាយ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’’តិ។

‘‘‘យស្មា ច ខោ, អាវុសោ និគណ្ឋា, យស្មិំ វោ សមយេ តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ តិព្ពំ បធានំ, តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ; យស្មិំ បន វោ សមយេ ន តិព្ពោ ឧបក្កមោ ហោតិ ន តិព្ពំ បធានំ, ន តិព្ពា តស្មិំ សមយេ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយេថ; តេ តុម្ហេ សាមំយេវ ឱបក្កមិកា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទយមានា អវិជ្ជា អញ្ញាណា សម្មោហា វិបច្ចេថ – យំ កិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា, សព្ពំ តំ បុព្ពេកតហេតុ។ ឥតិ បុរាណានំ កម្មានំ តបសា ព្យន្តីភាវា, នវានំ កម្មានំ អករណា, អាយតិំ អនវស្សវោ; អាយតិំ អនវស្សវា កម្មក្ខយោ; កម្មក្ខយា ទុក្ខក្ខយោ; ទុក្ខក្ខយា វេទនាក្ខយោ ; វេទនាក្ខយា សព្ពំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវំវាទីបិ [ឯវំវាទីសុបិ (ក.)] ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋេសុ ន កញ្ចិ សហធម្មិកំ វាទបដិហារំ សមនុបស្សាមិ។

៧. ‘‘បុន ចបរាហំ, ភិក្ខវេ, តេ និគណ្ឋេ ឯវំ វទាមិ – ‘តំ កិំ មញ្ញថាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សម្បរាយវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘យំ បនិទំ កម្មំ សម្បរាយវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘តំ កិំ មញ្ញថាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ សុខវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា ទុក្ខវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘យំ បនិទំ កម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សុខវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘តំ កិំ មញ្ញថាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ បរិបក្កវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អបរិបក្កវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘យំ បនិទំ កម្មំ អបរិបក្កវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា បរិបក្កវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘តំ កិំ មញ្ញថាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ ពហុវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អប្បវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘យំ បនិទំ កម្មំ អប្បវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន

វា ពហុវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘តំ កឹ មញ្ញថាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ សវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។ ‘យំ បនិទំ កម្មំ អវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សវេទនីយំ ហោតូតិ លព្ភមេត’ន្តិ? ‘នោ ហិទំ, អាវុសោ’។

៨. “ឥតិ កិរ, អាវុសោ និគណ្ឋា, យមិទំ កម្មំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សម្បរាយវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យំ បនិទំ កម្មំ សម្បរាយវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ សុខវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា ទុក្ខវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សុខវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ បរិបក្កវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អបរិបក្កវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ អបរិបក្កវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា បរិបក្កវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ ពហុវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អប្បវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ អប្បវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា ពហុវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ សវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា អវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ, យមិទំ កម្មំ អវេទនីយំ តំ ឧបក្កមេន វា បធានេន វា សវេទនីយំ ហោតូតិ អលព្ភមេតំ; ឯវំ សន្តេ អាយស្មន្តានំ និគណ្ឋានំ អផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, អផលំ បធានំ”។

“ឯវំវាទី, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា។ ឯវំវាទីនំ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋានំ ទស សហធម្មិកា វាទានុវាទា គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។

៩. “សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា បុព្ពេ ទុក្កដកម្មការិនោ យំ ឯតរហិ ឯវរូបា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា បាបកេន ឥស្សរេន និម្មិតា យំ ឯតរហិ ឯវរូបា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា បាបសង្គតិកា យំ ឯតរហិ ឯវរូបា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា បាបាភិជាតិកា យំ ឯតរហិ ឯវរូបា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា ឯវរូបា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមា យំ ឯតរហិ ឯវរូបា ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទិយន្តិ។

“សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា; នោ ចេ សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា; នោ ចេ សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា; នោ ចេ សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា; នោ ចេ សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា; នោ ចេ សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, គារយ្ហា និគណ្ឋា។ ឯវំវាទី, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋា។ ឯវំវាទីនំ, ភិក្ខវេ, និគណ្ឋានំ ឥមេ ទស សហធម្មិកា វាទានុវាទា គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, អផលំ បធានំ។

១០. “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ន ហេវ អនទ្ធភូតំ អត្តានំ ទុក្ខេន អទ្ធភាវេតិ, ធម្មិកញ្ច សុខំ ន បរិច្ចជតិ, តស្មិញ្ច សុខេ អនធិមុច្ឆិតោ ហោតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឥមស្ស ខោ មេ ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ, ឥមស្ស បន មេ ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតី’តិ។ សោ យស្ស ហិ ខ្វាស្ស [យស្ស ខោ បនស្ស (សី.), យស្ស ខ្វាស្ស (បី.)] ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ, សង្ខារំ តត្ថ បទហតិ។ យស្ស បនស្ស ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតិ, ឧបេក្ខំ តត្ថ ភាវេតិ។ តស្ស តស្ស ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ – ឯវម្បិស្ស តំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ហោតិ។ តស្ស តស្ស ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតិ – ឯវម្បិស្ស តំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ហោតិ។

១១. “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ ឥត្ថិយា សារត្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ តិព្ពច្ឆន្ទោ តិព្ពាបេក្ខោ។ សោ តំ ឥត្ថឹ បស្សេយ្យ អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធិំ សន្តិដ្ឋន្តិំ សល្លបន្តិំ សញ្ជគ្ឃន្តិំ សំហសន្តិំ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ តស្ស បុរិសស្ស អមុំ ឥត្ថិំ ទិស្វា អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធិំ សន្តិដ្ឋន្តិំ សល្លបន្តិំ សញ្ជគ្ឃន្តិំ សំហសន្តិំ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ សោកបរិទេវ

ទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា”តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុ ហិ, ភន្តេ, បុរិសោ អមុស្សា ឥត្ថិយា សារត្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ តិព្ពច្ឆន្ទោ តិព្ពាបេក្ខោ ។ តស្មា តំ ឥត្ថឹ ទិស្វា អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋន្តឹ សល្លបន្តឹ សញ្ជគ្ឃន្តឹ សំហសន្តឹ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា”តិ។ “អថ ខោ, ភិក្ខវេ, តស្ស បុរិសស្ស ឯវមស្ស – ‘អហំ ខោ អមុស្សា ឥត្ថិយា សារត្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ តិព្ពច្ឆន្ទោ តិព្ពាបេក្ខោ។ តស្ស មេ អមុំ ឥត្ថឹ ទិស្វា អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋន្តឹ សល្លបន្តឹ សញ្ជគ្ឃន្តឹ សំហសន្តឹ ឧប្បជ្ជន្តិ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា។ យំនូនាហំ យោ មេ អមុស្សា ឥត្ថិយា ឆន្ទរាគោ តំ បជហេយ្យ’ន្តិ។ សោ យោ អមុស្សា ឥត្ថិយា ឆន្ទរាគោ តំ បជហេយ្យ។ សោ តំ ឥត្ថឹ បស្សេយ្យ អបរេន សមយេន អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋន្តឹ សល្លបន្តឹ សញ្ជគ្ឃន្តឹ សំហសន្តឹ។ តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ តស្ស បុរិសស្ស អមុំ ឥត្ថឹ ទិស្វា អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋន្តឹ សល្លបន្តឹ សញ្ជគ្ឃន្តឹ សំហសន្តឹ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុ ហិ, ភន្តេ, បុរិសោ អមុស្សា ឥត្ថិយា វិរាគោ។ តស្មា តំ ឥត្ថឹ ទិស្វា អញ្ញេន បុរិសេន សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋន្តឹ សល្លបន្តឹ សញ្ជគ្ឃន្តឹ សំហសន្តឹ ន ឧប្បជ្ជេយ្យុំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា”តិ។

“ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ន ហេវ អនទ្ធភូតំ អត្តានំ ទុក្ខេន អទ្ធភាវេតិ, ធម្មិកញ្ច សុខំ ន បរិច្ចជតិ, តស្មិញ្ច សុខេ អនធិមុច្ឆិតោ ហោតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឥមស្ស ខោ មេ ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ, ឥមស្ស បន មេ ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតី’តិ។ សោ យស្ស ហិ ខ្វាស្ស ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ, សង្ខារំ តត្ថ បទហតិ; យស្ស បនស្ស ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតិ, ឧបេក្ខំ តត្ថ ភាវេតិ។ តស្ស តស្ស ទុក្ខនិទានស្ស សង្ខារំ បទហតោ សង្ខារប្បធានា វិរាគោ ហោតិ – ឯវម្បិស្ស តំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ហោតិ ។ តស្ស តស្ស ទុក្ខនិទានស្ស អជ្ឈុបេក្ខតោ ឧបេក្ខំ ភាវយតោ វិរាគោ ហោតិ – ឯវម្បិស្ស តំ ទុក្ខំ និជ្ជិណ្ណំ ហោតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

១២. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យថាសុខំ ខោ មេ វិហរតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ; ទុក្ខាយ បន មេ អត្តានំ បទហតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ យំនូនាហំ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហេយ្យ’ន្តិ។ សោ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ តស្ស ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ សោ ន អបរេន សមយេន ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យស្ស ហិ សោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អត្ថាយ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហេយ្យ ស្វាស្ស អត្ថោ អភិនិប្ផន្នោ ហោតិ។ តស្មា ន អបរេន សមយេន ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧសុការោ តេជនំ ទ្វីសុ អលាតេសុ អាតាបេតិ បរិតាបេតិ ឧជុំ ករោតិ កម្មនិយំ។ យតោ ខោ, ភិក្ខវេ, ឧសុការស្ស តេជនំ ទ្វីសុ អលាតេសុ អាតាបិតំ ហោតិ បរិតាបិតំ ឧជុំ កតំ [ឧជុំ កតំ ហោតិ (សី.)] កម្មនិយំ, ន សោ តំ អបរេន សមយេន ឧសុការោ តេជនំ ទ្វីសុ អលាតេសុ អាតាបេតិ បរិតាបេតិ ឧជុំ ករោតិ កម្មនិយំ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យស្ស ហិ សោ, ភិក្ខវេ, អត្ថាយ ឧសុការោ តេជនំ ទ្វីសុ អលាតេសុ អាតាបេយ្យ បរិតាបេយ្យ ឧជុំ ករេយ្យ កម្មនិយំ ស្វាស្ស អត្ថោ អភិនិប្ផន្នោ ហោតិ។ តស្មា ន អបរេន សមយេន ឧសុការោ តេជនំ ទ្វីសុ អលាតេសុ អាតាបេតិ បរិតាបេតិ ឧជុំ ករោតិ កម្មនិយំ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យថាសុខំ ខោ មេ វិហរតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ; ទុក្ខាយ បន មេ អត្តានំ បទហតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ យំនូនាហំ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហេយ្យ’ន្តិ។ សោ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ តស្ស ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ សោ ន អបរេន សមយេន ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យស្ស ហិ សោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អត្ថាយ ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហេយ្យ ស្វាស្ស អត្ថោ អភិនិប្ផន្នោ ហោតិ។ តស្មា ន អបរេន សមយេន ទុក្ខាយ អត្តានំ បទហតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

១៣. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា។ សោ ឥមំ លោកំ សទេវកំ សមារកំ សព្រហ្មកំ សស្សមណព្រាហ្មណិំ បជំ សទេវមនុស្សំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ តំ ធម្មំ សុណាតិ គហបតិ វា គហបតិបុត្តោ វា អញ្ញតរស្មឹ វា កុលេ បច្ចាជាតោ។ សោ តំ ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធំ បដិលភតិ។ សោ តេន សទ្ធាបដិលាភេន សមន្នាគតោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘សម្ពាធោ ឃរាវាសោ រជាបថោ, អព្ភោកាសោ បព្ពជ្ជា។ នយិទំ សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ សង្ខលិខិតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យ’ន្តិ។ សោ អបរេន សមយេន អប្បំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ, អប្បំ វា ញាតិ

បរិវដ្ដំ បហាយ មហន្តំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ។

១៤. “សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ។ អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ ទិន្នាទាយី ទិន្នបាដិកង្ខី, អថេនេន សុចិភូតេន អត្តនា វិហរតិ។ អព្រហ្មចរិយំ បហាយ ព្រហ្មចារី ហោតិ អារាចារី វិរតោ មេថុនា គាមធម្មា។ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស។ បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ; ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ – ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា សហិតានំ វា អនុប្បទាតា សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ; យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី, និធានវតឹ វាចំ ភាសិតា កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតឹ អត្ថសំហិតំ។ សោ ពីជគាមភូតគាមសមារម្ភា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឯកភត្តិកោ ហោតិ រត្តូបរតោ វិរតោ វិកាលភោជនា។ នច្ចគីតវាទិតវិសូកទស្សនា បដិវិរតោ ហោតិ។ មាលាគន្ធវិលេបនធារណមណ្ឌនវិភូសនដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឧច្ចាសយនមហាសយនា បដិវិរតោ ហោតិ។ ជាតរូបរជតបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ អាមកធញ្ញបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ អាមកមំសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឥត្ថិកុមារិកបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ ទាសិទាសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ អជេឡកបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ កុក្កុដសូករបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ ហត្ថិគវស្សវឡវបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ ខេត្តវត្ថុបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។ ទូតេយ្យបហិណគមនានុយោគា បដិវិរតោ ហោតិ។ កយវិក្កយា បដិវិរតោ ហោតិ។ តុលាកូដកំសកូដមានកូដា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឧក្កោដនវញ្ចននិកតិសាចិយោគា [សាវិយោគា (ស្យា. កំ. ក.) ឯត្ថ សាចិសទ្ទោ កុដិលបរិយាយោ] បដិវិរតោ ហោតិ។ ឆេទនវធពន្ធនវិបរាមោសអាលោបសហសាការា បដិវិរតោ ហោតិ [បស្ស ម. និ. ១.២៩៣ ចូឡហត្ថិបទោបមេ]។

“សោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន, កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន។ សោ យេន យេនេវ បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ។ សេយ្យថាបិ នាម បក្ខី សកុណោ យេន យេនេវ ឌេតិ សបត្តភារោវ ឌេតិ, ឯវមេវ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន, កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន; សោ យេន យេនេវ បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ។ សោ ឥមិនា អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អនវជ្ជសុខំ បដិសំវេទេតិ។

១៥. “សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា…បេ… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា…បេ… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា…បេ… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោ ឥមិនា អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អព្យាសេកសុខំ បដិសំវេទេតិ។

“សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី ហោតិ, អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សមិញ្ជិតេ [សម្មិញ្ជិតេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បសារិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី ហោតិ , អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី ហោតិ, ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី ហោតិ, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី ហោតិ។

១៦. “សោ ឥមិនា ច អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ, (ឥមាយ ច អរិយាយ សន្តុដ្ឋិយា សមន្នាគតោ,) [បស្ស ម. និ. ១.២៩៦ ចូឡហត្ថិបទោបមេ] ឥមិនា ច អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ, ឥមិនា ច អរិយេន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ សោ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា, ឧជុំ កាយំ បណិធាយ, បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហរតិ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។ ព្យាបាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ វិហរតិ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី, ព្យាបាទប

ទោសា ចិត្តំ បរិសោធេតិ។ ថិនមិទ្ធំ បហាយ វិគតថិនមិទ្ធោ វិហរតិ អាលោកសញ្ញី សតោ សម្បជានោ, ថិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធេតិ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទ្ធតោ វិហរតិ អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តោ , ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធេតិ។ វិចិកិច្ឆំ បហាយ តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិហរតិ អកថំកថី កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិកិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។

“សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវម្បិ , ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ, សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ។ យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ – ‘ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី’តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា, បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា, អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

១៧. “សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សេយ្យថិទំ [សេយ្យថីទំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] – ឯកម្បិ ជាតិំ ទ្វេបិ ជាតិយោ តិស្សោបិ ជាតិយោ ចតស្សោបិ ជាតិយោ បញ្ចបិ ជាតិយោ ទសបិ ជាតិយោ វីសម្បិ ជាតិយោ តិំសម្បិ ជាតិយោ ចត្តាលីសម្បិ ជាតិយោ បញ្ញាសម្បិ ជាតិយោ ជាតិសតម្បិ ជាតិសហស្សម្បិ ជាតិសតសហស្សម្បិ អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ – ‘អមុត្រាសិំ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទិំ; តត្រាបាសិំ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ’តិ។ ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

១៨. “សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ សត្តានំ ចុតូបបាតញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ – ‘ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា’តិ។ ឥតិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។

១៩. “សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាសវានំ ខយញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខសមុទយោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខនិរោធោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ; ‘ឥមេ អាសវា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវសមុទយោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវនិរោធោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, សផលោ ឧបក្កមោ ហោតិ, សផលំ បធានំ។ ឯវំវាទី, ភិក្ខវេ, តថាគតា។ ឯវំ

វាទីនំ, ភិក្ខវេ, តថាគតានំ [តថាគតោ, ឯវំវាទី ភិក្ខវេ តថាគតំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ទស សហធម្មិកា បាសំសដ្ឋានា អាគច្ឆន្តិ។

២០. ‘‘សចេ , ភិក្ខវេ, សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, តថាគតោ បុព្ពេ សុកតកម្មការី យំ ឯតរហិ ឯវរូបា អនាសវា សុខា វេទនា វេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ភទ្ទកេន ឥស្សរេន និម្មិតោ យំ ឯតរហិ ឯវរូបា អនាសវា សុខា វេទនា វេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, តថាគតោ កល្យាណសង្គតិកោ យំ ឯតរហិ ឯវរូបា អនាសវា សុខា វេទនា វេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, តថាគតោ កល្យាណាភិជាតិកោ យំ ឯតរហិ ឯវរូបា អនាសវា សុខា វេទនា វេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ; អទ្ធា, ភិក្ខវេ, តថាគតោ កល្យាណទិដ្ឋធម្មូបក្កមោ យំ ឯតរហិ ឯវរូបា អនាសវា សុខា វេទនា វេទេតិ។

‘‘សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ; នោ ចេ សត្តា បុព្ពេកតហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ; នោ ចេ សត្តា ឥស្សរនិម្មានហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ; នោ ចេ សត្តា សង្គតិភាវហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ; នោ ចេ សត្តា អភិជាតិហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ។ សចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ; នោ ចេ សត្តា ទិដ្ឋធម្មូបក្កមហេតុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ, បាសំសោ តថាគតោ។ ឯវំវាទី, ភិក្ខវេ, តថាគតា។ ឯវំវាទីនំ, ភិក្ខវេ, តថាគតានំ ឥមេ ទស សហធម្មិកា បាសំសដ្ឋានា អាគច្ឆន្តី’’តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ទេវទហសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

២. បញ្ចត្តយសុត្តំ [បញ្ចាយតនសុត្ត (ក.)]

២១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘ភិក្ខវោ’’តិ។ ‘‘ភទន្តេ’’តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – ‘‘សន្តិ, ភិក្ខវេ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា អបរន្តកប្បិកា អបរន្តានុទិដ្ឋិនោ អបរន្តំ អារព្ភ អនេកវិហិតានិ អធិវុត្តិបទានិ [អធិមុត្តិបទានិ (ស្យា. កំ. ក.)] អភិវទន្តិ។ ‘សញ្ញី អត្តា ហោតិ អរោគោ បរំ មរណា’តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ; ‘អសញ្ញី អត្តា ហោតិ អរោគោ បរំ មរណា’តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ; ‘នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តា ហោតិ អរោគោ បរំ មរណា’តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ; សតោ វា បន សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញបេន្តិ [បញ្ញាបេន្តិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ទិដ្ឋធម្មនិព្ពានំ វា បនេកេ អភិវទន្តិ។ ឥតិ សន្តំ វា អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ [បរំ មរណា។ ឥតិ ឥមានិ (ក.)] បរំ មរណា, សតោ វា បន សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញបេន្តិ, ទិដ្ឋធម្មនិព្ពានំ វា បនេកេ អភិវទន្តិ។ ឥតិ ឥមានិ បញ្ច [បរំ មរណា។ ឥតិ ឥមានិ (ក.)] ហុត្វា តីណិ ហោន្តិ, តីណិ ហុត្វា បញ្ច ហោន្តិ – អយមុទ្ទេសោ បញ្ចត្តយស្ស។

២២. ‘‘តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបឹ នារូបឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, ឯកត្តសញ្ញឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នានត្តសញ្ញឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, បរិត្តសញ្ញឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អប្បមាណសញ្ញឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, ឯតំ [ឯវំ (ក.)] វា បនេកេសំ [បនេតេសំ (ស្យា. កំ.)] ឧបាតិវត្តតំ វិញ្ញាណកសិណមេកេ អភិវទន្តិ អប្បមាណំ អានេញ្ជំ ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ [បជានាតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.) អដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា]។ យេ ខោ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបឹ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបឹ វា តេ ភោន្តោ

សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបិំ នារូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, ឯកត្តសញ្ញិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នានត្តសញ្ញិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, បរិត្តសញ្ញិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អប្បមាណសញ្ញិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា [មរណាតិ (ក.)], យា វា បនេតាសំ សញ្ញានំ បរិសុទ្ធា បរមា អគ្គា អនុត្តរិយា អក្ខាយតិ – យទិ រូបសញ្ញានំ យទិ អរូបសញ្ញានំ យទិ ឯកត្តសញ្ញានំ យទិ នានត្តសញ្ញានំ។ ‘នត្ថិ កិញ្ចី’តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនមេកេ អភិវទន្តិ អប្បមាណំ អានេញ្ជំ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

២៣. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបិំ នារូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? សញ្ញា រោគោ សញ្ញា គណ្ឌោ សញ្ញា សល្លំ, ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ‘អសញ្ញ’ន្តិ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ យេ ខោ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបិំ នារូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា។ យោ ហិ កោចិ, ភិក្ខវេ, សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘អហមញ្ញត្រ រូបា, អញ្ញត្រ វេទនាយ, អញ្ញត្រ សញ្ញាយ, អញ្ញត្រ សង្ខារេហិ, វិញ្ញាណស្ស [អញ្ញត្រ វិញ្ញាណា (ស្យា. កំ.), អញ្ញត្រ វិញ្ញាណេន (ក.)] អាគតិំ វា គតិំ វា ចុតិំ វា ឧបបត្តិំ វា វុទ្ធិំ វា វិរូឡ្ហិំ វា វេបុល្លំ វា បញ្ញបេស្សាមី’តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

២៤. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបិំ នារូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ, យេបិ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? សញ្ញា រោគោ សញ្ញា គណ្ឌោ សញ្ញា សល្លំ, អសញ្ញា សម្មោហោ, ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ‘នេវសញ្ញានាសញ្ញ’ន្តិ។ [នេវសញ្ញានាសញ្ញាតិ (ស្យា. កំ. បី. ក.) ឯតន្តិបទំ មនសិកាតព្ពំ] តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ យេ ខោ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, អរូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, រូបិញ្ច អរូបិញ្ច វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា, នេវរូបិំ នារូបិំ វា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា។ យេ ហិ កេចិ, ភិក្ខវេ, សមណា វា ព្រាហ្មណា វា [សមណព្រាហ្មណា (សី. បី.)] ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពសង្ខារមត្តេន ឯតស្ស អាយតនស្ស ឧបសម្បទំ បញ្ញបេន្តិ, ព្យសនញ្ហេតំ, ភិក្ខវេ, អក្ខាយតិ [អាយតនមក្ខាយតិ (ក.)] ឯតស្ស អាយតនស្ស ឧបសម្បទាយ ។ ន ហេតំ, ភិក្ខវេ, អាយតនំ សង្ខារសមាបត្តិបត្តព្ពមក្ខាយតិ; សង្ខារាវសេសសមាបត្តិបត្តព្ពមេតំ, ភិក្ខវេ, អាយតនមក្ខាយតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

២៥. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សតោ សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញបេន្តិ , តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ, យេបិ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ, យេបិ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា នេវសញ្ញីនាសញ្ញី អត្តានំ បញ្ញបេន្តិ អរោគំ បរំ មរណា តេសមេតេ បដិក្កោសន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? សព្ពេបិមេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា ឧទ្ធំ សរំ [ឧទ្ធំសរា (សី. បី.), ឧទ្ធំ បរាមសន្តិ (ស្យា. កំ.)] អា

សត្តីយេវ អភិវទន្តិ – ‘ឥតិ បេច្ច ភវិស្សាម, ឥតិ បេច្ច ភវិស្សាមា’តិ។ សេយ្យថាបិ នាម វាណិជស្ស វាណិជ្ជាយ គច្ឆតោ ឯវំ ហោតិ – ‘ឥតោ មេ ឥទំ ភវិស្សតិ, ឥមិនា ឥទំ លច្ឆាមី’តិ, ឯវមេវិមេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា វាណិជូបមា មញ្ញេ បដិភន្តិ – ‘ឥតិ បេច្ច ភវិស្សាម, ឥតិ បេច្ច ភវិស្សាមា’តិ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ យេ ខោ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សតោ សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញបេន្តិ តេ សក្កាយភយា សក្កាយបរិជេគុច្ឆា សក្កាយញ្ញេវ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ។ សេយ្យថាបិ នាម សា គទ្ទុលពទ្ធោ ទឡ្ហេ ថម្ភេ វា ខិលេ [ខីលេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វា ឧបនិពទ្ធោ , តមេវ ថម្ភំ វា ខិលំ វា អនុបរិធាវតិ អនុបរិវត្តតិ ; ឯវមេវិមេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សក្កាយភយា សក្កាយបរិជេគុច្ឆា សក្កាយញ្ញេវ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

២៦. “យេ ហិ កេចិ, ភិក្ខវេ, សមណា វា ព្រាហ្មណា វា អបរន្តកប្បិកា អបរន្តានុទិដ្ឋិនោ អបរន្តំ អារព្ភ អនេកវិហិតានិ អធិវុត្តិបទានិ អភិវទន្តិ, សព្ពេ តេ ឥមានេវ បញ្ចាយតនានិ អភិវទន្តិ ឯតេសំ វា អញ្ញតរំ។

២៧. “សន្តិ, ភិក្ខវេ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា បុព្ពន្តកប្បិកា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋិនោ បុព្ពន្តំ អារព្ភ អនេកវិហិតានិ អធិវុត្តិបទានិ អភិវទន្តិ។ ‘សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អសស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘សស្សតោ ច អសស្សតោ ច អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘នេវសស្សតោ នាសស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អន្តវា អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អនន្តវា អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អន្តវា ច អនន្តវា ច អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘នេវន្តវា នានន្តវា អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘ឯកត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘នានត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘បរិត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អប្បមាណសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘ឯកន្តសុខី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘ឯកន្តទុក្ខី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘សុខទុក្ខី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ, ‘អទុក្ខមសុខី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ – ឥត្ថេកេ អភិវទន្តិ។

២៨. “តត្រ , ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – ‘សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ , តេសំ វត អញ្ញត្រេវ សទ្ធាយ អញ្ញត្រ រុចិយា អញ្ញត្រ អនុស្សវា អញ្ញត្រ អាការបរិវិតក្កា អញ្ញត្រ ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា បច្ចត្តំយេវ ញាណំ ភវិស្សតិ បរិសុទ្ធំ បរិយោទាតន្តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ បច្ចត្តំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ញាណេ អសតិ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ យទបិ [យទិបិ (ក.)] តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា តត្ថ ញាណភាគមត្តមេវ បរិយោទបេន្តិ តទបិ តេសំ ភវតំ សមណព្រាហ្មណានំ ឧបាទានមក្ខាយតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

២៩. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យេ តេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – ‘អសស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’ន្តិ…បេ…. [យថា សស្សតវារេ, តថា វិត្ថារេតព្ពំ] សស្សតោ ច អសស្សតោ ច អត្តា ច លោកោ ច… នេវសស្សតោ នាសស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច… អន្តវា អត្តា ច លោកោ ច… អនន្តវា អត្តា ច លោកោ ច… អន្តវា ច អនន្តវា ច អត្តា ច លោកោ ច… នេវន្តវា នានន្តវា អត្តា ច លោកោ ច… ឯកត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច… នានត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច… បរិត្តសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច… អប្បមាណសញ្ញី អត្តា ច លោកោ ច… ឯកន្តសុខី អត្តា ច លោកោ ច… ឯកន្តទុក្ខី អត្តា ច លោកោ ច… សុខទុក្ខី អត្តា ច លោកោ ច… អទុក្ខមសុខី អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ, តេសំ វត អញ្ញត្រេវ សទ្ធាយ អញ្ញត្រ រុចិយា អញ្ញត្រ អនុស្សវា អញ្ញត្រ អាការបរិវិតក្កា អញ្ញត្រ ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា បច្ចត្តំយេវ ញាណំ ភវិស្សតិ បរិសុទ្ធំ បរិយោទាតន្តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ បច្ចត្តំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ញាណេ អសតិ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ យទបិ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា តត្ថ ញាណភាគមត្តមេវ បរិយោទបេន្តិ តទបិ តេសំ ភវតំ សមណព្រាហ្មណានំ ឧបាទានមក្ខាយតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

៣០. “ឥធ , ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកំ បីតិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ បវិវេកំ បីតិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស សា បវិវេកា បីតិ និរុជ្ឈតិ។ បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ, ទោមនស្សស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, យំ ឆាយា ជហតិ តំ អាតបោ ផរតិ, យំ អាតបោ ជហតិ តំ ឆាយា ផរតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ, ទោមនស្សស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ អយំ ខោ ភវំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា , អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកំ បីតិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ បវិវេកំ បីតិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស សា បវិវេកា បីតិ និរុជ្ឈតិ។ បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ, ទោមនស្សស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

៣១. “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា និរាមិសំ សុខំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ និរាមិសំ សុខំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស តំ និរាមិសំ សុខំ និរុជ្ឈតិ។ និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ, បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, យំ ឆាយា ជហតិ តំ អាតបោ ផរតិ, យំ អាតបោ ជហតិ តំ ឆាយា ផរតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ, បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ អយំ ខោ ភវំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា , បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា, និរាមិសំ សុខំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ និរាមិសំ សុខំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស តំ និរាមិសំ សុខំ និរុជ្ឈតិ។ និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ បវិវេកា បីតិ, បវិវេកាយ បីតិយា និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

៣២. “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា, និរាមិសស្ស សុខស្ស សមតិក្កមា, អទុក្ខមសុខំ វេទនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស សា អទុក្ខមសុខា វេទនា និរុជ្ឈតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ, និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, យំ ឆាយា ជហតិ តំ អាតបោ ផរតិ, យំ អាតបោ ជហតិ តំ ឆាយា ផរតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ, និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ អយំ ខោ ភវំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា , អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា, និរាមិសស្ស សុខស្ស សមតិក្កមា, អទុក្ខមសុខំ វេទនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – ‘ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមី’តិ។ តស្ស សា អទុក្ខមសុខា វេទនា និរុជ្ឈតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ និរោធា ឧប្បជ្ជតិ និរាមិសំ សុខំ, និរាមិសស្ស សុខស្ស និរោធា ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

៣៣. “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា, និរាមិសស្ស សុខស្ស សមតិក្កមា, អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សមតិក្កមា – ‘សន្តោហមស្មិ, និព្ពុតោហមស្មិ, អនុបាទានោហមស្មី’តិ សមនុបស្សតិ។ តយិទំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អភិជានាតិ។ អយំ ខោ ភវំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, អបរន្តានុទិដ្ឋីនញ្ច បដិនិស្សគ្គា, សព្ពសោ កាមសំយោជនានំ អនធិដ្ឋានា, បវិវេកាយ បីតិយា សមតិក្កមា, និរាមិសស្ស សុខស្ស សមតិក្កមា, អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សមតិក្កមា – ‘សន្តោហមស្មិ, និព្ពុតោហមស្មិ, អនុបាទានោហមស្មី’តិ សមនុបស្សតិ; អទ្ធា អយមាយស្មា និព្ពានសប្បាយំយេវ បដិបទំ អភិវទតិ។ អថ ច បនាយំ ភវំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា បុព្ពន្តានុទិដ្ឋិំ វា ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ, អបរន្តានុទិដ្ឋិំ វា ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ, កាមសំយោជនំ វា ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ, បវិវេកំ វា បីតិំ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ, និរាមិសំ វា សុខំ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ, អទុក្ខម

សុខំ វា វេទនំ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ។ យញ្ច ខោ អយមាយស្មា – ‘សន្តោហមស្មិ, និព្ពុតោហមស្មិ, អនុបាទានោហមស្មី’តិ សមនុបស្សតិ តទបិ ឥមស្ស ភោតោ សមណស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឧបាទានមក្ខាយតិ។ ‘តយិទំ សង្ខតំ ឱឡារិកំ អត្ថិ ខោ បន សង្ខារានំ និរោធោ អត្ថេត’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា តស្ស និស្សរណទស្សាវី តថាគតោ តទុបាតិវត្តោ។

“ឥទំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អនុត្តរំ សន្តិវរបទំ អភិសម្ពុទ្ធំ យទិទំ – ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ វិទិត្វា [អនុបាទាវិមោក្ខោ។ តយិទំ ភិក្ខវេ តថាគតេន អនុត្តរំ សន្តិវរបទំ អភិសម្ពុទ្ធំ, យទិទំ ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ វិទិត្វា អនុបាទាវិមោក្ខោតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អនុបាទាវិមោក្ខោ”តិ [អនុបាទាវិមោក្ខោ។ តយិទំ ភិក្ខវេ តថាគតេន អនុត្តរំ សន្តិវរបទំ អភិសម្ពុទ្ធំ, យទិទំ ឆន្នំ ផស្សាយតនំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ វិទិត្វា អនុបាទាវិមោក្ខោតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

បញ្ចត្តយសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទុតិយំ។

៣. កិន្តិសុត្តំ

៣៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា បិសិនារាយំ [កុសិនារាយំ (សី.)] វិហរតិ ពលិហរណេ វនសណ្ឌេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “កិន្តិ វោ , ភិក្ខវេ, មយិ ហោតិ – ‘ចីវរហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, បិណ្ឌបាតហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, សេនាសនហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, ឥតិភវាភវហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតី’”តិ? “ន ខោ នោ, ភន្តេ, ភគវតិ ឯវំ ហោតិ – ‘ចីវរហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, បិណ្ឌបាតហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, សេនាសនហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ, ឥតិភវាភវហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតី’”តិ។

“ន ច កិរ វោ, ភិក្ខវេ, មយិ ឯវំ ហោតិ – ‘ចីវរហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតិ…បេ.… ឥតិភវាភវហេតុ វា សមណោ គោតមោ ធម្មំ ទេសេតី’តិ; អថ កិន្តិ ចរហិ វោ [អថ កិន្តិ វោ (សី. បី.), អថ កិញ្ចរហិ វោ (ក.)], ភិក្ខវេ, មយិ ហោតី”តិ? “ឯវំ ខោ នោ, ភន្តេ, ភគវតិ ហោតិ – ‘អនុកម្បកោ ភគវា ហិតេសី; អនុកម្បំ ឧបាទាយ ធម្មំ ទេសេតី’”តិ។ “ឯវញ្ច [ឯវំ (សី. បី.)] កិរ វោ, ភិក្ខវេ, មយិ ហោតិ – ‘អនុកម្បកោ ភគវា ហិតេសី; អនុកម្បំ ឧបាទាយ ធម្មំ ទេសេតី’”តិ។

៣៥. “តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, យេ វោ [យេ តេ (ក.)] មយា ធម្មា អភិញ្ញា ទេសិតា, សេយ្យថិទំ – ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, តត្ថ សព្ពេហេវ សមគ្គេហិ សម្មោទមានេហិ អវិវទមានេហិ សិក្ខិតព្ពំ។ តេសញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ សិយំសុ [សិយុំ (សី. ស្យា. កំ.) សទ្ទនីតិ ឱលោកេតព្ពា] ទ្វេ ភិក្ខូ អភិធម្មេ នានាវាទា។ តត្រ ចេ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘ឥមេសំ ខោ អាយស្មន្តានំ អត្ថតោ ចេវ នានំ ព្យញ្ជនតោ ច នាន’ន្តិ, តត្ថ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ [សុព្ពចតរំ (ក.)] មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ចេវ នានំ, ព្យញ្ជនតោ ច នានំ។ តទមិនាបេតំ [តទិមិនាបេតំ (ស្យា. កំ.)] អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ចេវ នានំ, ព្យញ្ជនតោ ច នានំ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ចេវ នានំ, ព្យញ្ជនតោ ច នានំ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ចេវ នានំ, ព្យញ្ជនតោ ច នានំ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ ឥតិ ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ, សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ។ ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេត្វា សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេត្វា [ឥតិ ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ, ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.) អនន្តរវារត្តយេ បន ឥទំ បាឋនានត្តំ នត្ថិ] យោ ធម្មោ យោ វិនយោ សោ ភាសិតព្ពោ។

៣៦. “តត្រ ចេ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘ឥមេសំ ខោ អាយស្មន្តានំ អត្ថតោ ហិ ខោ នានំ, ព្យញ្ជនតោ សមេតី’តិ, តត្ថ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ហិ នានំ, ព្យញ្ជនតោ សមេតិ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ហិ ខោ នានំ, ព្យញ្ជនតោ

សមេតិ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ហិ ខោ នានំ, ព្យញ្ជនតោ សមេតិ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ហិ ខោ នានំ, ព្យញ្ជនតោ សមេតិ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ ។ ឥតិ ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ, សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ។ ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេត្វា សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេត្វា យោ ធម្មោ យោ វិនយោ សោ ភាសិតព្ពោ។

៣៧. “តត្រ ចេ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘ឥមេសំ ខោ អាយស្មន្តានំ អត្ថតោ ហិ ខោ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ នានា’ន្តិ, តត្ថ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ហិ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ នានំ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ហិ ខោ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ នានំ។ អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ យទិទំ – ព្យញ្ជនំ។ មាយស្មន្តោ អប្បមត្តកេ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ហិ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ នានំ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ហិ ខោ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ នានំ។ អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ យទិទំ – ព្យញ្ជនំ។ មាយស្មន្តោ អប្បមត្តកេ [អប្បមត្តកេហិ (សី. បី.)] វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ ឥតិ សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ, ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ។ សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេត្វា ទុគ្គហិតំ ទុគ្គហិតតោ ធារេត្វា យោ ធម្មោ យោ វិនយោ សោ ភាសិតព្ពោ។

៣៨. “តត្រ ចេ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘ឥមេសំ ខោ អាយស្មន្តានំ អត្ថតោ ចេវ សមេតិ ព្យញ្ជនតោ ច សមេតី’តិ, តត្ថ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ចេវ សមេតិ, ព្យញ្ជនតោ ច សមេតិ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ចេវ សមេតិ ព្យញ្ជនតោ ច សមេតិ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អាយស្មន្តានំ ខោ អត្ថតោ ចេវ សមេតិ ព្យញ្ជនតោ ច សមេតិ។ តទមិនាបេតំ អាយស្មន្តោ ជានាថ – យថា អត្ថតោ ចេវ សមេតិ ព្យញ្ជនតោ ច សមេតិ។ មាយស្មន្តោ វិវាទំ អាបជ្ជិត្ថា’តិ។ ឥតិ សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេតព្ពំ។ សុគ្គហិតំ សុគ្គហិតតោ ធារេត្វា យោ ធម្មោ យោ វិនយោ សោ ភាសិតព្ពោ។

៣៩. “តេសញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ សិយា អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ សិយា វីតិក្កមោ, តត្រ, ភិក្ខវេ, ន ចោទនាយ តរិតព្ពំ [ចោទិតព្ពំ (ស្យា. កំ. ក.) តុរិតព្ពំ (?)]។ បុគ្គលោ ឧបបរិក្ខិតព្ពោ – ‘ឥតិ មយ្ហញ្ច អវិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស អនុបឃាតោ, បរោ ហិ បុគ្គលោ អក្កោធនោ អនុបនាហី អទឡ្ហទិដ្ឋី សុប្បដិនិស្សគ្គី, សក្កោមិ ចាហំ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុ’ន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស, កល្លំ វចនាយ។

“សចេ បន, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស – ‘មយ្ហំ ខោ អវិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ, បរោ ហិ បុគ្គលោ កោធនោ ឧបនាហី អទឡ្ហទិដ្ឋី សុប្បដិនិស្សគ្គី, សក្កោមិ ចាហំ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុំ។ អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ យទិទំ – បរស្ស [យទិទំ មយ្ហញ្ច វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច (ក.)] បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ។ អថ ខោ ឯតទេវ ពហុតរំ – ស្វាហំ សក្កោមិ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុ’ន្តិ ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស, កល្លំ វចនាយ។

“សចេ បន, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស – ‘មយ្ហំ ខោ វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស អនុបឃាតោ។ បរោ ហិ បុគ្គលោ អក្កោធនោ អនុបនាហី ទឡ្ហទិដ្ឋី ទុប្បដិនិស្សគ្គី, សក្កោមិ ចាហំ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុំ។ អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ យទិទំ – មយ្ហំ វិហេសា [មយ្ហញ្ច វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ (ក.)]។ អថ ខោ ឯតទេវ ពហុតរំ – ស្វាហំ សក្កោមិ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុ’ន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស, កល្លំ វចនាយ។

“សចេ បន, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស – ‘មយ្ហញ្ច ខោ វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ។ បរោ ហិ បុគ្គលោ កោធនោ ឧបនាហី ទឡ្ហទិដ្ឋី ទុប្បដិនិស្សគ្គី, សក្កោមិ ចាហំ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុំ។ អប្បមត្តកំ ខោ បនេតំ យទិទំ – មយ្ហញ្ច វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ។ អថ ខោ ឯតទេវ ពហុតរំ – ស្វាហំ សក្កោមិ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុ’ន្តិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស, កល្លំ វចនាយ។

“សចេ បន, ភិក្ខវេ, ឯវមស្ស – ‘មយ្ហញ្ច ខោ វិហេសា ភវិស្សតិ បរស្ស ច បុគ្គលស្ស ឧបឃាតោ។ បរោ ហិ បុគ្គលោ កោធនោ ឧបនាហី ទឡ្ហទិដ្ឋី ទុប្បដិនិស្សគ្គី, ន ចាហំ សក្កោមិ ឯតំ បុគ្គលំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតុ’ន្តិ។ ឯវរូបេ, ភិក្ខវេ, បុគ្គលេ ឧបេក្ខា នាតិមញ្ញិតព្ពា។

៤០. “តេសញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ អញ្ញមញ្ញស្ស វចីសំហារោ [វចីសង្ខារោ (សី. បី.)] ឧប្បជ្ជេយ្យ ទិដ្ឋិបឡាសោ [ទិដ្ឋិបលាសោ (សី. ក.)] ចេតសោ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ អនភិរទ្ធិ។ តត្ថ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘យំ នោ, អាវុសោ, អម្ហាកំ សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ អញ្ញមញ្ញស្ស វចីសំហារោ ឧប្បន្នោ ទិដ្ឋិបឡាសោ ចេតសោ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ អនភិរទ្ធិ, តំ ជានមានោ សមណោ គរហេយ្យា’តិ [សមានោ (សី. ក.)]។ សម្មា ព្យាករមានោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘យំ នោ, អាវុសោ, អម្ហាកំ សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ អញ្ញមញ្ញស្ស វចីសំហារោ ឧប្បន្នោ ទិដ្ឋិបឡាសោ ចេតសោ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ អនភិរទ្ធិ, តំ ជានមានោ សមណោ គរហេយ្យាតិ។ ឯតំ បនាវុសោ, ធម្មំ អប្បហាយ និព្ពានំ សច្ឆិករេយ្យា’តិ។ សម្មា ព្យាករមានោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘ឯតំ, អាវុសោ, ធម្មំ អប្បហាយ ន និព្ពានំ សច្ឆិករេយ្យា’តិ។

“អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ យំ ភិក្ខុំ សុវចតរំ មញ្ញេយ្យាថ, សោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘យំ នោ, អាវុសោ, អម្ហាកំ សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ អញ្ញមញ្ញស្ស វចីសំហារោ ឧប្បន្នោ ទិដ្ឋិបឡាសោ ចេតសោ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ អនភិរទ្ធិ, តំ ជានមានោ សមណោ គរហេយ្យា’តិ។ សម្មា ព្យាករមានោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘យំ នោ, អាវុសោ, អម្ហាកំ សមគ្គានំ សម្មោទមានានំ អវិវទមានានំ សិក្ខតំ អញ្ញមញ្ញស្ស វចីសំហារោ ឧប្បន្នោ ទិដ្ឋិបឡាសោ ចេតសោ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ អនភិរទ្ធិ តំ ជានមានោ សមណោ គរហេយ្យាតិ។ ឯតំ បនាវុសោ, ធម្មំ អប្បហាយ និព្ពានំ សច្ឆិករេយ្យា’តិ។ សម្មា ព្យាករមានោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘ឯតំ ខោ, អាវុសោ, ធម្មំ អប្បហាយ ន និព្ពានំ សច្ឆិករេយ្យា’”តិ។

“តំ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុំ បរេ ឯវំ បុច្ឆេយ្យុំ – ‘អាយស្មតា នោ ឯតេ ភិក្ខូ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបិតា’តិ? សម្មា ព្យាករមានោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘ឥធាហំ, អាវុសោ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹ, តស្ស មេ ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ, តាហំ ធម្មំ សុត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ អភាសឹ។ តំ តេ ភិក្ខូ ធម្មំ សុត្វា អកុសលា វុដ្ឋហឹសុ, កុសលេ បតិដ្ឋហឹសូ’តិ។ ឯវំ ព្យាករមានោ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ន ចេវ អត្តានំ ឧក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ, ធម្មស្ស ចានុធម្មំ ព្យាករោតិ, ន ច កោចិ សហធម្មិកោ វាទានុវាទោ គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

កិន្តិសុត្តំ និដ្ឋិតំ តតិយំ។

៤. សាមគាមសុត្តំ

៤១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ សាមគាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ [នាថបុត្តោ (សី. បី.)] បាវាយំ អធុនាកាលង្កតោ [កាលកតោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ហោតិ។ តស្ស កាលង្កិរិយាយ ភិន្នា និគណ្ឋា ទ្វេធិកជាតា [ទ្វេឡ្ហកជាតា (ស្យា. កំ. ក.)] ភណ្ឌនជាតា កលហជាតា វិវាទាបន្នា អញ្ញមញ្ញំ មុខសត្តីហិ វិតុទន្តា វិហរន្តិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ, អហំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាមិ។ កឹ ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានិស្សសិ! មិច្ឆាបដិបន្នោ ត្វមសិ, អហមស្មិ សម្មាបដិបន្នោ។ សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ។ បុរេវចនីយំ បច្ឆា អវច , បច្ឆាវចនីយំ បុរេ អវច។ អធិចិណ្ណំ [អវិចិណ្ណំ (សី. បី.)] តេ វិបរាវត្តំ។ អារោបិតោ តេ វាទោ។ និគ្គហិតោសិ, ចរ វាទប្បមោក្ខាយ; និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ។ វធោយេវ ខោ [វធោយេវេកោ (ស្យា. កំ. ក.)] មញ្ញេ និគណ្ឋេសុ នាដបុត្តិយេសុ វត្តតិ។ យេបិ និគណ្ឋស្ស នាដបុត្តស្ស សាវកា គិហី ឱទាតវសនា តេបិ និគណ្ឋេសុ នាដបុត្តិយេសុ និព្ពិន្នរូបា [និព្ពិន្នរូបា (ស្យា. កំ. ក.)] វិរត្តរូបា បដិវានរូបា យថា តំ ទុរក្ខាតេ ធម្មវិនយេ ទុប្បវេទិតេ អនិយ្យានិកេ អនុបសមសំវត្តនិកេ អសម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតេ ភិន្នថូបេ អប្បដិសរណេ។

៤២. អថ ខោ ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ បាវាយំ វស្សំវុដ្ឋោ [វស្សំវុត្ថោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] យេន សាមគាមោ យេនាយស្មា អានន្ទោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – “និគណ្ឋោ, ភន្តេ, នាដបុត្តោ បាវាយំ អធុនាកាលង្កតោ។ តស្ស កាលង្កិរិយាយ ភិន្នា និគណ្ឋា ទ្វេធិកជាតា…បេ.… ភិន្នថូបេ អប្បដិសរណេ”តិ។ ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ ចុន្ទំ សមណុទ្ទេសំ ឯតទវោច – “អត្ថិ ខោ ឥទំ, អាវុសោ ចុន្ទ, កថាបាភតំ ភគវន្តំ

ទស្សនាយ។ អាយាម, អាវុសោ ចុន្ទ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមិស្សាម; ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ ភគវតោ អារោចេស្សាមា”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស បច្ចស្សោសិ។

អថ ខោ អាយស្មា ច អានន្ទោ ចុន្ទោ ច សមណុទ្ទេសោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អយំ, ភន្តេ, ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ ឯវមាហ – ‘និគណ្ឋោ , ភន្តេ, នាដបុត្តោ បាវាយំ អធុនាកាលង្កតោ។ តស្ស កាលង្កិរិយាយ ភិន្នា និគណ្ឋា ទ្វេធិកជាតា...បេ.... ភិន្នថូបេ អប្បដិសរណេ’តិ។ តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – ‘មាហេវ ភគវតោ អច្ចយេន សង្ឃេ វិវាទោ ឧប្បជ្ជិ; ស្វាស្ស [សោ (សី. បី.), ស្វាយំ (ក.)] វិវាទោ ពហុជនាហិតាយ ពហុជនាសុខាយ ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថាយ អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សាន’”ន្តិ។

៤៣. “តំ កឹ មញ្ញសិ, អានន្ទ, យេ វោ មយា ធម្មា អភិញ្ញា ទេសិតា, សេយ្យថិទំ – ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, បស្សសិ នោ ត្វំ, អានន្ទ, ឥមេសុ ធម្មេសុ ទ្វេបិ ភិក្ខូ នានាវាទេ”តិ? “យេ មេ, ភន្តេ, ធម្មា ភគវតា អភិញ្ញា ទេសិតា, សេយ្យថិទំ – ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, នាហំ បស្សាមិ ឥមេសុ ធម្មេសុ ទ្វេបិ ភិក្ខូ នានាវាទេ។ យេ ច ខោ [សន្តិ ច ខោ (ស្យា. កំ.), សន្តិ ច (ក.)], ភន្តេ, បុគ្គលា ភគវន្តំ បតិស្សយមានរូបា វិហរន្តិ តេបិ ភគវតោ អច្ចយេន សង្ឃេ វិវាទំ ជនេយ្យុំ អជ្ឈាជីវេ វា អធិបាតិមោក្ខេ វា។ ស្វាស្ស [សោស្ស (សី. បី.), ស្វាយំ (ក.)] វិវាទោ ពហុជនាហិតាយ ពហុជនាសុខាយ ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថាយ អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ។ អប្បមត្តកោ សោ, អានន្ទ, វិវាទោ យទិទំ – អជ្ឈាជីវេ វា អធិបាតិមោក្ខេ វា។ មគ្គេ វា ហិ, អានន្ទ, បដិបទាយ វា សង្ឃេ វិវាទោ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជេយ្យ; ស្វាស្ស វិវាទោ ពហុជនាហិតាយ ពហុជនាសុខាយ ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថាយ អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សានំ។

៤៤. “ឆយិមានិ, អានន្ទ, វិវាទមូលានិ។ កតមានិ ឆ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ កោធនោ ហោតិ ឧបនាហី។ យោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ កោធនោ ហោតិ ឧបនាហី សោ សត្ថរិបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, ធម្មេបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, សង្ឃេបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, សិក្ខាយបិ ន បរិបូរការី ហោតិ។ យោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ សត្ថរិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, ធម្មេ... សង្ឃេ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, សិក្ខាយ ន បរិបូរការី ហោតិ, សោ សង្ឃេ វិវាទំ ជនេតិ; យោ ហោតិ វិវាទោ ពហុជនាហិតាយ ពហុជនាសុខាយ, ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថាយ អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សានំ។ ឯវរូបញ្ចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, វិវាទមូលំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា សមនុបស្សេយ្យាថ, តត្រ តុម្ហេ, អានន្ទ, តស្សេវ បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស បហានាយ វាយមេយ្យាថ។ ឯវរូបញ្ចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, វិវាទមូលំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ន សមនុបស្សេយ្យាថ។ តត្រ តុម្ហេ, អានន្ទ, តស្សេវ បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស អាយតឹ អនវស្សវាយ បដិបជ្ជេយ្យាថ។ ឯវមេតស្ស បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស បហានំ ហោតិ, ឯវមេតស្ស បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស អាយតឹ អនវស្សវោ ហោតិ។

៤៥. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ មក្ខី ហោតិ បឡាសី...បេ.... ឥស្សុកី ហោតិ មច្ឆរី...បេ.... សឋោ ហោតិ មាយាវី...បេ.... បាបិច្ឆោ ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ [មិច្ឆាទិដ្ឋី (ស្យា. កំ. បី. ក.)] ...បេ.... សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី ហោតិ អាធានគ្គាហី ទុប្បដិនិស្សគ្គី។ យោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី ហោតិ អាធានគ្គាហី ទុប្បដិនិស្សគ្គី សោ សត្ថរិបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, ធម្មេបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, សង្ឃេបិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, សិក្ខាយបិ ន បរិបូរការី ហោតិ។ យោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ សត្ថរិ អគារវោ វិហរតិ អប្បតិស្សោ, ធម្មេ... សង្ឃេ... សិក្ខាយ ន បរិបូរការី ហោតិ សោ សង្ឃេ វិវាទំ ជនេតិ; យោ ហោតិ វិវាទោ ពហុជនាហិតាយ ពហុជនាសុខាយ, ពហុនោ ជនស្ស អនត្ថាយ អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សានំ។ ឯវរូបញ្ចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, វិវាទមូលំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា សមនុបស្សេយ្យាថ។ តត្រ តុម្ហេ, អានន្ទ, តស្សេវ បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស បហានាយ វាយមេយ្យាថ។ ឯវរូបញ្ចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, វិវាទមូលំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ន សមនុបស្សេយ្យាថ, តត្រ តុម្ហេ, អានន្ទ, តស្សេវ បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស អាយតឹ អនវស្សវាយ បដិបជ្ជេយ្យាថ។ ឯវមេតស្ស បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស បហានំ ហោតិ , ឯវមេតស្ស បាបកស្ស វិវាទមូលស្ស អាយតឹ អនវស្សវោ ហោតិ។ ឥមានិ ខោ, អានន្ទ, ឆ វិវាទមូលានិ។

៤៦. “ចត្តារិមានិ , អានន្ទ, អធិករណានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? វិវាទាធិករណំ, អនុវាទាធិករណំ, អាបត្តាធិករណំ, កិច្ចាធិករណំ – ឥមានិ ខោ, អានន្ទ, ចត្តារិ អធិករណានិ។ សត្ត ខោ បនិមេ, អានន្ទ, អធិករណសមថា – ឧប្បន្នុប្បន្នានំ អធិករណានំ សមថាយ វូបសមាយ សម្មុខាវិនយោ ទាតព្ពោ, សតិវិនយោ ទាតព្ពោ, អមូឡ្ហវិនយោ ទាតព្ពោ, បដិញ្ញាយ ការេតព្ពំ, យេភុយ្យសិកា, តស្សបាបិយសិកា, តិណវត្ថារកោ។

៤៧. “កថញ្ចានន្ទ, សម្មុខាវិនយោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខូ វិវទន្តិ ធម្មោតិ វា អធម្មោតិ វា វិនយោតិ វា អវិនយោតិ វា។ តេហានន្ទ, ភិក្ខូហិ សព្ពេហេវ សមគ្គេហិ សន្និបតិតព្ពំ។ សន្និបតិត្វា ធម្មនេត្តិ សមនុមជ្ជិតព្ពា ។ ធម្មនេត្តិំ សមនុមជ្ជិត្វា យថា តត្ថ សមេតិ តថា តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, សម្មុខាវិនយោ ហោតិ; ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – សម្មុខាវិនយេន។

៤៨. “កថញ្ចានន្ទ, យេភុយ្យសិកា ហោតិ? តេ ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខូ ន សក្កោន្តិ តំ អធិករណំ តស្មិំ អាវាសេ វូបសមេតុំ។ តេហានន្ទ, ភិក្ខូហិ យស្មិំ អាវាសេ ពហុតរា ភិក្ខូ សោ អាវាសោ គន្តព្ពោ។ តត្ថ សព្ពេហេវ សមគ្គេហិ សន្និបតិតព្ពំ។ សន្និបតិត្វា ធម្មនេត្តិ សមនុមជ្ជិតព្ពា។ ធម្មនេត្តិំ សមនុមជ្ជិត្វា យថា តត្ថ សមេតិ តថា តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, យេភុយ្យសិកា ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – យេភុយ្យសិកាយ។

៤៩. “កថញ្ចានន្ទ, សតិវិនយោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខូ ភិក្ខុំ ឯវរូបាយ គរុកាយ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ បារាជិកេន វា បារាជិកសាមន្តេន វា – ‘សរតាយស្មា ឯវរូបិំ [ឯវរូបំ (សី. ស្យា. កំ. បី.) ឯវរូបាយ-ឥតិ វុច្ចមានវចនេន សមេតិ។ វិនយេនបិ សំសន្ទេតព្ពំ] គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, សរាមិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ តស្ស ខោ [តស្ស ខោ ឯវំ (សព្ពត្ថ)], អានន្ទ, ភិក្ខុនោ សតិវិនយោ ទាតព្ពោ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, សតិវិនយោ ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – សតិវិនយេន។

៥០. “កថញ្ចានន្ទ , អមូឡ្ហវិនយោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខូ ភិក្ខុំ ឯវរូបាយ គរុកាយ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ បារាជិកេន វា បារាជិកសាមន្តេន វា – ‘សរតាយស្មា ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ? (សោ ឯវមាហ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, សរាមិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ តមេនំ សោ និព្ពេឋេន្តំ អតិវេឋេតិ – ‘ឥង្ឃាយស្មា សាធុកមេវ ជានាហិ យទិ សរសិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។) [( ) ឯត្ថន្តរេ បាឋោ ចូឡវ. ២៣៧ នត្ថិ តស្សបាបិយសិកាវារេឯវេតេន ភវិតព្ពំ] សោ ឯវមាហ – ‘អហំ ខោ, អាវុសោ, ឧម្មាទំ បាបុណិំ ចេតសោ វិបរិយាសំ។ តេន មេ ឧម្មត្តកេន ពហុំ អស្សាមណកំ អជ្ឈាចិណ្ណំ ភាសិតបរិក្កន្តំ [ភាសិតបរិកន្តំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។ នាហំ តំ សរាមិ។ មូឡ្ហេន មេ ឯតំ កត’ន្តិ។ តស្ស ខោ [តស្ស ខោ ឯវំ (ស្យា. កំ. ក.)], អានន្ទ, ភិក្ខុនោ អមូឡ្ហវិនយោ ទាតព្ពោ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ , អមូឡ្ហវិនយោ ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – អមូឡ្ហវិនយេន។

៥១. “កថញ្ចានន្ទ, បដិញ្ញាតករណំ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ចោទិតោ វា អចោទិតោ វា អាបត្តិំ សរតិ, វិវរតិ ឧត្តានីករោតិ [ឧត្តានី ករោតិ (ក.)]។ តេន, អានន្ទ, ភិក្ខុនា វុឌ្ឍតរំ ភិក្ខុំ [វុឌ្ឍតរោ ភិក្ខុ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អហំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោ, តំ បដិទេសេមី’តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘បស្សសី’តិ? ‘អាម បស្សាមី’តិ។ ‘អាយតិំ សំវរេយ្យាសី’តិ។ (‘សំវរិស្សាមី’តិ។) [( ) វិនយេ នត្ថិ] ឯវំ ខោ, អានន្ទ, បដិញ្ញាតករណំ ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – បដិញ្ញាតករណេន។

៥២. “កថញ្ចានន្ទ , តស្សបាបិយសិកា ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ភិក្ខុំ ឯវរូបាយ គរុកាយ អាបត្តិយា ចោទេតិ បារាជិកេន វា បារាជិកសាមន្តេន វា – ‘សរតាយស្មា ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, សរាមិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ តមេនំ សោ និព្ពេឋេន្តំ អតិវេឋេតិ – ‘ឥង្ឃាយស្មា សាធុកមេវ ជានាហិ យទិ សរសិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, សរាមិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា; សរាមិ ច ខោ អហំ, អាវុសោ, ឯវរូបិំ អប្បមត្តិកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា’តិ។ តមេនំ សោ និព្ពេឋេន្តំ អតិវេឋេតិ – ‘ឥង្ឃាយស្មា សាធុកមេវ ជានាហិ យទិ សរសិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘ឥមញ្ហិ នាមាហំ, អាវុសោ, អប្បមត្តិកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា អបុដ្ឋោ បដិជានិស្សាមិ។ កិំ បនាហំ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា បុដ្ឋោ នបដិជានិស្សាមី’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘ឥមញ្ហិ នាម ត្វំ, អាវុសោ , អប្បមត្តិកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា អបុដ្ឋោ នបដិជានិស្សសិ, កិំ បន ត្វំ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា បុដ្ឋោ [អបុដ្ឋោ (ស្យា. កំ. ក.)] បដិជានិស្សសិ? ឥង្ឃាយស្មា សាធុកមេវ ជានាហិ យទិ សរសិ ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘សរាមិ ខោ អហំ, អាវុសោ, ឯវរូបិំ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា។ ទវា មេ ឯតំ វុត្តំ, រវា មេ ឯតំ វុត្តំ – នាហំ តំ សរាមិ ឯវរូបិំ គរុកំ

អាបត្តិ អាបជ្ជិតា បារាជិកំ វា បារាជិកសាមន្តំ វា’តិ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, តស្សបាបិយសិកា ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – តស្សបាបិយសិកាយ។

៥៣. “កថញ្ចានន្ទ , តិណវត្ថារកោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខូនំ ភណ្ឌនជាតានំ កលហជាតានំ វិវាទាបន្នានំ វិហរតំ ពហុំ អស្សាមណកំ អជ្ឈាចិណ្ណំ ហោតិ ភាសិតបរិក្កន្តំ។ តេហានន្ទ, ភិក្ខូហិ សព្ពេហេវ សមគ្គេហិ សន្និបតិតព្ពំ។ សន្និបតិត្វា ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ ព្យត្តេន [ព្យត្តតរេន (សី. បី. ក.)] ភិក្ខុនា ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា អញ្ជលិំ បណាមេត្វា សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ។ ឥទំ អម្ហាកំ ភណ្ឌនជាតានំ កលហជាតានំ វិវាទាបន្នានំ វិហរតំ ពហុំ អស្សាមណកំ អជ្ឈាចិណ្ណំ ភាសិតបរិក្កន្តំ ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ យា ចេវ ឥមេសំ អាយស្មន្តានំ អាបត្តិ យា ច អត្តនោ អាបត្តិ, ឥមេសញ្ចេវ អាយស្មន្តានំ អត្ថាយ អត្តនោ ច អត្ថាយ, សង្ឃមជ្ឈេ តិណវត្ថារកេន ទេសេយ្យំ, ឋបេត្វា ថុល្លវជ្ជំ ឋបេត្វា គិហិបដិសំយុត្ត’’’ន្តិ។

“អថាបរេសំ ឯកតោបក្ខិកានំ ភិក្ខូនំ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា អញ្ជលិំ បណាមេត្វា សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ។ ឥទំ អម្ហាកំ ភណ្ឌនជាតានំ កលហជាតានំ វិវាទាបន្នានំ វិហរតំ ពហុំ អស្សាមណកំ អជ្ឈាចិណ្ណំ ភាសិតបរិក្កន្តំ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ យា ចេវ ឥមេសំ អាយស្មន្តានំ អាបត្តិ យា ច អត្តនោ អាបត្តិ, ឥមេសញ្ចេវ អាយស្មន្តានំ អត្ថាយ អត្តនោ ច អត្ថាយ, សង្ឃមជ្ឈេ តិណវត្ថារកេន ទេសេយ្យំ, ឋបេត្វា ថុល្លវជ្ជំ ឋបេត្វា គិហិបដិសំយុត្ត’’’ន្តិ។

“ឯវំ ខោ, អានន្ទ, តិណវត្ថារកោ ហោតិ, ឯវញ្ច បនិធេកច្ចានំ អធិករណានំ វូបសមោ ហោតិ យទិទំ – តិណវត្ថារកេន។

៥៤. “ឆយិមេ , អានន្ទ, ធម្មា សារណីយា បិយករណា គរុករណា សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តន្តិ។ កតមេ ឆ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុនោ មេត្តំ កាយកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិ ចេវ រហោ ច។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។

“បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ មេត្តំ វចីកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិ ចេវ រហោ ច។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។

“បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតិ សព្រហ្មចារីសុ អាវិ ចេវ រហោ ច។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។

“បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ – យេ តេ លាភា ធម្មិកា ធម្មលទ្ធា អន្តមសោ បត្តបរិយាបន្នមត្តម្បិ តថារូបេហិ លាភេហិ – អប្បដិវិភត្តភោគី ហោតិ, សីលវន្តេហិ សព្រហ្មចារីហិ សាធារណភោគី។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។

“បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ – យានិ តានិ សីលានិ អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ ភុជិស្សានិ វិញ្ញុប្បសត្ថានិ អបរាមដ្ឋានិ សមាធិសំវត្តនិកានិ តថារូបេសុ សីលេសុ – សីលសាមញ្ញគតោ វិហរតិ សព្រហ្មចារីហិ អាវិ ចេវ រហោ ច។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។

“បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ – យាយំ ទិដ្ឋិ អរិយា និយ្យានិកា និយ្យាតិ តក្ករស្ស សម្មា ទុក្ខក្ខយា តថារូបាយ ទិដ្ឋិយា – ទិដ្ឋិសាមញ្ញគតោ វិហរតិ សព្រហ្មចារីហិ អាវិ ចេវ រហោ ច។ អយម្បិ ធម្មោ សារណីយោ បិយករណោ គរុករណោ សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តតិ។ ឥមេ ខោ, អានន្ទ, ឆ សារណីយា ធម្មា បិយករណា គរុករណា សង្គហាយ អវិវាទាយ សាមគ្គិយា ឯកីភាវាយ សំវត្តន្តិ។

“ឥមេ ចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, ឆ សារណីយេ ធម្មេ សមាទាយ វត្តេយ្យាថ, បស្សថ នោ តុម្ហេ, អានន្ទ, តំ វចនបថំ អណុំ វា ថូលំ វា យំ តុម្ហេ នាធិវាសេយ្យាថា’’តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ “តស្មាតិហានន្ទ , ឥមេ ឆ សារណីយេ ធម្មេ សមាទាយ វត្តថ។ តំ វោ ភវិស្សតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា’’តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

សាមគាមសុត្តំ និដ្ឋិតំ ចតុត្ថំ។

៥. សុនក្ខត្តសុត្តំ

៥៥. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយំ។ តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលេហិ ភិក្ខូហិ ភគវតោ សន្តិកេ អញ្ញា ព្យាកតា ហោតិ – ‘‘‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាមា’’តិ។ អស្សោសិ ខោ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ – ‘‘សម្ពហុលេហិ កិរ ភិក្ខូហិ ភគវតោ សន្តិកេ អញ្ញា ព្យាកតា ហោតិ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាមា’’តិ។ អថ ខោ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘សុតំ មេតំ, ភន្តេ – ‘សម្ពហុលេហិ កិរ ភិក្ខូហិ ភគវតោ សន្តិកេ អញ្ញា ព្យាកតា – ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាមា’’តិ។ ‘‘យេ តេ, ភន្តេ, ភិក្ខូ ភគវតោ សន្តិកេ អញ្ញំ ព្យាកំសុ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាមា’’តិ, កច្ចិ តេ, ភន្តេ, ភិក្ខូ សម្មទេវ អញ្ញំ ព្យាកំសុ ឧទាហុ សន្តេត្ថេកច្ចេ ភិក្ខូ អធិមានេន អញ្ញំ ព្យាកំសូតិ?

៥៦. ‘‘យេ តេ, សុនក្ខត្ត, ភិក្ខូ មម សន្តិកេ អញ្ញំ ព្យាកំសុ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាមា’’តិ ។ ‘‘សន្តេត្ថេកច្ចេ ភិក្ខូ សម្មទេវ អញ្ញំ ព្យាកំសុ, សន្តិ បនិធេកច្ចេ ភិក្ខូ អធិមានេនបិ [អធិមានេន (?)] អញ្ញំ ព្យាកំសុ។ តត្រ, សុនក្ខត្ត, យេ តេ ភិក្ខូ សម្មទេវ អញ្ញំ ព្យាកំសុ តេសំ តំ តថេវ ហោតិ; យេ បន តេ ភិក្ខូ អធិមានេន អញ្ញំ ព្យាកំសុ តត្រ, សុនក្ខត្ត, តថាគតស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘ធម្មំ នេសំ ទេសេស្ស’ន្តិ [ទេសេយ្យន្តិ (បី. ក.)]។ ឯវញ្ចេត្ថ, សុនក្ខត្ត, តថាគតស្ស ហោតិ – ‘ធម្មំ នេសំ ទេសេស្ស’ន្តិ។ អថ ច បនិធេកច្ចេ មោឃបុរិសា បញ្ហំ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ។ តត្រ, សុនក្ខត្ត, យម្បិ តថាគតស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘ធម្មំ នេសំ ទេសេស្ស’ន្តិ តស្សបិ ហោតិ អញ្ញថត្ត’’ន្តិ។ ‘‘ឯតស្ស ភគវា កាលោ, ឯតស្ស សុគត កាលោ, យំ ភគវា ធម្មំ ទេសេយ្យ។ ភគវតោ សុត្វា ភិក្ខូ ធារេស្សន្តី’’តិ។ ‘‘តេន ហិ, សុនក្ខត្ត សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ ; ភាសិស្សាមី’’តិ។ ‘‘ឯវំ, ភន្តេ’’តិ ខោ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

៥៧. ‘‘បញ្ច ខោ ឥមេ, សុនក្ខត្ត, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា…បេ…. ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា – ឥមេ ខោ, សុនក្ខត្ត, បញ្ច កាមគុណា។

៥៨. ‘‘ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ លោកាមិសាធិមុត្តោ អស្ស។ លោកាមិសាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជតិ; អានេញ្ជបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ [ឧបដ្ឋបេតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តិំ អាបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បុរិសោ សកម្ហា គាមា វា និគមា វា ចិរវិប្បវុត្ថោ អស្ស។ សោ អញ្ញតរំ បុរិសំ បស្សេយ្យ តម្ហា គាមា វា និគមា វា អចិរបក្កន្តំ។ សោ តំ បុរិសំ តស្ស គាមស្ស វា និគមស្ស វា ខេមតញ្ច សុភិក្ខតញ្ច អប្បាពាធតញ្ច បុច្ឆេយ្យ; តស្ស សោ បុរិសោ តស្ស គាមស្ស វា និគមស្ស វា ខេមតញ្ច សុភិក្ខតញ្ច អប្បាពាធតញ្ច សំសេយ្យ។ តំ កិំ មញ្ញសិ, សុនក្ខត្ត, អបិ នុ សោ បុរិសោ តស្ស បុរិសស្ស សុស្សូសេយ្យ, សោតំ ឱទហេយ្យ, អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេយ្យ, តញ្ច បុរិសំ ភជេយ្យ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជេយ្យា’’តិ? ‘‘ឯវំ, ភន្តេ’’។ ‘‘ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ លោកាមិសាធិមុត្តោ អស្ស។ លោកាមិសាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជតិ; អានេញ្ជបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តិំ អាបជ្ជតិ។ សោ ឯវមស្ស វេទិតព្ពោ – ‘អានេញ្ជសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ [អានេញ្ជសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ-ឥតិ បាឋោ សី. ស្យា. កំ. បី. បោត្ថកេសុ នត្ថិ, អដ្ឋកថាសុ បន តព្ពណ្ណនា ទិស្សតិយេវ] លោកាមិសាធិមុត្តោ បុរិសបុគ្គលោ’’’តិ។

៥៩. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ អានេញ្ជាធិមុត្តោ អស្ស។ អានេញ្ជាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តឹ អាបជ្ជតិ; លោកាមិសបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តឹ អាបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បណ្ឌុបលាសោ ពន្ធនា បវុត្តោ អភព្ពោ ហរិតត្តាយ; ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, អានេញ្ជាធិមុត្តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស យេ លោកាមិសសំយោជនេ សេ បវុត្តេ។ សោ ឯវមេស្ស វេទិតព្ពោ – ‘លោកាមិសសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ អានេញ្ជាធិមុត្តោ បុរិសបុគ្គលោ’”តិ។

៦០. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនាធិមុត្តោ អស្ស។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តឹ អាបជ្ជតិ ; អានេញ្ជបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ , ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តឹ អាបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បុថុសិលា ទ្វេធាភិន្នា អប្បដិសន្ធិកា ហោតិ; ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, អាកិញ្ចញ្ញាយតនាធិមុត្តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស យេ អានេញ្ជសំយោជនេ សេ ភិន្នេ។ សោ ឯវមេស្ស វេទិតព្ពោ – ‘អានេញ្ជសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនាធិមុត្តោ បុរិសបុគ្គលោ’”តិ។

៦១. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនាធិមុត្តោ អស្ស។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តឹ អាបជ្ជតិ; អាកិញ្ចញ្ញាយតនបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តឹ អាបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បុរិសោ មនុញ្ញភោជនំ ភុត្តាវី ឆឌ្ឌេយ្យ [ឆទ្ទេយ្យ (?)]។ តំ កឹ មញ្ញសិ, សុនក្ខត្ត, អបិ នុ តស្ស បុរិសស្ស តស្មឹ ភត្តេ [វន្តេ (ក. សី.), ភុត្តេ (ក. សី. ក.)] បុន ភោត្តុកម្យតា អស្សា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អទុញ្ហិ, ភន្តេ, ភត្តំ [វន្តំ (សី.)] បដិកូលសម្មត”ន្តិ។ “ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនាធិមុត្តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស យេ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសំយោជនេ សេ វន្តេ។ សោ ឯវមេស្ស វេទិតព្ពោ – ‘អាកិញ្ចញ្ញាយតនសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនាធិមុត្តោ បុរិសបុគ្គលោ’តិ។

៦២. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ បុរិសបុគ្គលោ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោ អស្ស។ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស ខោ, សុនក្ខត្ត, បុរិសបុគ្គលស្ស តប្បតិរូបី ចេវ កថា សណ្ឋាតិ, តទនុធម្មញ្ច អនុវិតក្កេតិ, អនុវិចារេតិ, តញ្ច បុរិសំ ភជតិ, តេន ច វិត្តឹ អាបជ្ជតិ; នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនបដិសំយុត្តាយ ច បន កថាយ កច្ឆមានាយ ន សុស្សូសតិ, ន សោតំ ឱទហតិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ន ច តំ បុរិសំ ភជតិ, ន ច តេន វិត្តឹ អាបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, តាលោ មត្ថកច្ឆិន្នោ អភព្ពោ បុន វិរុឡ្ហិយា; ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស យេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសំយោជនេ សេ ឧច្ឆិន្នមូលេ តាលាវត្ថុកតេ អនភាវំកតេ [អនភាវកតេ (សី. បី.), អនភាវង្គតេ (ស្យា. កំ.)] អាយតឹ អនុប្បាទធម្មេ។ សោ ឯវមេស្ស វេទិតព្ពោ – ‘នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសំយោជនេន ហិ ខោ វិសំយុត្តោ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោ បុរិសបុគ្គលោ’”តិ។

៦៣. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវមស្ស – ‘តណ្ហា ខោ សល្លំ សមណេន វុត្តំ, អវិជ្ជាវិសទោសោ, ឆន្ទរាគព្យាបាទេន រុប្បតិ។ តំ មេ តណ្ហាសល្លំ បហីនំ, អបនីតោ អវិជ្ជាវិសទោសោ, សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោហមស្មី’តិ។ ឯវំមានិ [ឯវំមានី (សី. បី. ក.), ឯវមាទិ (ស្យា. កំ.)] អស្ស អតថំ សមានំ [អត្ថំ សមានំ (ស្យា. កំ. បី.), អត្តសមានំ (សី.)]។ សោ យានិ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស អសប្បាយានិ តានិ អនុយុញ្ជេយ្យ; អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ អនុយុញ្ជេយ្យ , អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ អនុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ អនុយុត្តស្ស រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធំសេយ្យ។ សោ រាគានុទ្ធំសិតេន ចិត្តេន មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។

“សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បុរិសោ សល្លេន វិទ្ធោ អស្ស សវិសេន គាឡ្ហូបលេបនេន។ តស្ស មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា ភិសក្កំ សល្លកត្តំ ឧបដ្ឋាបេយ្យុំ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តេយ្យ។

សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តិត្វា ឯសនិយា សល្លំ ឯសេយ្យ។ ឯសនិយា សល្លំ ឯសិត្វា សល្លំ អព្ពុហេយ្យ, អបនេយ្យ វិសទោសំ សឧបាទិសេសំ។ សឧបាទិសេសោតិ [អនុបាទិសេសោតិ (សព្ពត្ថ) អយំ ហិ តថាគតស្ស វិសយោ] ជានមានោ សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘អម្ភោ បុរិស, ឧព្ភតំ ខោ តេ សល្លំ, អបនីតោ វិសទោសោ សឧបាទិសេសោ [អនុបាទិសេសោ (សព្ពត្ថ) អយម្បិ តថាគតស្ស វិសយោ]។ អនលញ្ច តេ អន្តរាយាយ។ សប្បាយានិ ចេវ ភោជនានិ ភុញ្ជេយ្យាសិ, មា តេ អសប្បាយានិ ភោជនានិ ភុញ្ជតោ វណោ អស្សាវី អស្ស។ កាលេន កាលញ្ច វណំ ធោវេយ្យាសិ, កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បេយ្យាសិ, មា តេ ន កាលេន កាលំ វណំ ធោវតោ ន កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បតោ បុព្ពលោហិតំ វណមុខំ បរិយោនន្ធិ។ មា ច វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុញ្ជិ, មា តេ វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុត្តស្ស រជោសូកំ វណមុខំ អនុទ្ធំសេសិ។ វណានុរក្ខី ច, អម្ភោ បុរិស, វិហរេយ្យាសិ វណសារោបី’តិ [វណស្សារោបីតិ (ក.) វណ + សំ + រោបី = វណសារោបី-ឥតិ បទវិភាគោ]។ តស្ស ឯវមស្ស – ‘ឧព្ភតំ ខោ មេ សល្លំ, អបនីតោ វិសទោសោ អនុបាទិសេសោ។ អនលញ្ច មេ អន្តរាយាយា’តិ។ សោ អសប្បាយានិ ចេវ ភោជនានិ ភុញ្ជេយ្យ។ តស្ស អសប្បាយានិ ភោជនានិ ភុញ្ជតោ វណោ អស្សាវី អស្ស។ ន ច កាលេន កាលំ វណំ ធោវេយ្យ, ន ច កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បេយ្យ។ តស្ស ន កាលេន កាលំ វណំ ធោវតោ, ន កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បតោ បុព្ពលោហិតំ វណមុខំ បរិយោនន្ធេយ្យ។ វាតាតបេ ច ចារិត្តំ អនុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុត្តស្ស រជោសូកំ វណមុខំ អនុទ្ធំសេយ្យ។ ន ច វណានុរក្ខី វិហរេយ្យ ន វណសារោបី។ តស្ស ឥមិស្សា ច អសប្បាយកិរិយាយ, អសុចិ វិសទោសោ អបនីតោ សឧបាទិសេសោ តទុភយេន វណោ បុថុត្តំ គច្ឆេយ្យ។ សោ បុថុត្តំ គតេន វណេន មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។

“ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវមស្ស – ‘តណ្ហា ខោ សល្លំ សមណេន វុត្តំ, អវិជ្ជាវិសទោសោ ឆន្ទរាគព្យាបាទេន រុប្បតិ។ តំ មេ តណ្ហាសល្លំ បហីនំ, អបនីតោ អវិជ្ជាវិសទោសោ, សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោហមស្មី’តិ។ ឯវំមានិ អស្ស អតថំ សមានំ។ សោ យានិ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស អសប្បាយានិ តានិ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ អនុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ អនុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ អនុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ អនុយុត្តស្ស រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធំសេយ្យ។ សោ រាគានុទ្ធំសិតេន ចិត្តេន មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។ មរណញ្ហេតំ, សុនក្ខត្ត, អរិយស្ស វិនយេ យោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ; មរណមត្តញ្ហេតំ, សុនក្ខត្ត, ទុក្ខំ យំ អញ្ញតរំ សំកិលិដ្ឋំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។

៦៤. “ឋានំ ខោ បនេតំ, សុនក្ខត្ត, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវមស្ស – ‘តណ្ហា ខោ សល្លំ សមណេន វុត្តំ, អវិជ្ជាវិសទោសោ ឆន្ទរាគព្យាបាទេន រុប្បតិ។ តំ មេ តណ្ហាសល្លំ បហីនំ, អបនីតោ អវិជ្ជាវិសទោសោ, សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោហមស្មី’តិ។ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្សេវ សតោ សោ យានិ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស អសប្បាយានិ តានិ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ នានុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ នានុយុត្តស្ស រាគោ ចិត្តំ នានុទ្ធំសេយ្យ។ សោ ន រាគានុទ្ធំសិតេន ចិត្តេន នេវ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ ន មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។

“សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, បុរិសោ សល្លេន វិទ្ធោ អស្ស សវិសេន គាឡ្ហូបលេបនេន។ តស្ស មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា ភិសក្កំ សល្លកត្តំ ឧបដ្ឋាបេយ្យុំ។ តស្ស សោ ភិសក្កោ សល្លកត្តោ សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តេយ្យ។ សត្ថេន វណមុខំ បរិកន្តិត្វា ឯសនិយា សល្លំ ឯសេយ្យ។ ឯសនិយា សល្លំ ឯសិត្វា សល្លំ អព្ពុហេយ្យ, អបនេយ្យ វិសទោសំ អនុបាទិសេសំ។ អនុបាទិសេសោតិ ជានមានោ សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘អម្ភោ បុរិស, ឧព្ភតំ ខោ តេ សល្លំ, អបនីតោ វិសទោសោ អនុបាទិសេសោ។ អនលញ្ច តេ អន្តរាយាយ។ សប្បាយានិ ចេវ ភោជនានិ ភុញ្ជេយ្យាសិ, មា តេ អសប្បាយានិ ភោជនានិ ភុញ្ជតោ វណោ អស្សាវី អស្ស។ កាលេន កាលញ្ច វណំ ធោវេយ្យាសិ, កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បេយ្យាសិ។ មា តេ ន កាលេន កាលំ វណំ ធោវតោ ន កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បតោ បុព្ពលោហិតំ វណមុខំ បរិយោនន្ធិ។ មា ច វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុញ្ជិ, មា តេ វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុត្តស្ស រជោសូកំ វណមុខំ អនុទ្ធំសេសិ ។ វណានុរក្ខី ច, អម្ភោ បុរិស, វិហរេយ្យាសិ វណសារោបី’តិ។ តស្ស ឯវមស្ស – ‘ឧព្ភតំ ខោ មេ សល្លំ, អបនីតោ វិសទោសោ អនុបាទិសេសោ។ អនលញ្ច មេ អន្តរាយាយា’តិ។ សោ សប្បាយានិ ចេវ ភោជនានិ ភុញ្ជេយ្យ។ តស្ស សប្បាយានិ ភោជនានិ ភុញ្ជតោ វណោ ន អស្សាវី អស្ស។ កាលេន កាលញ្ច វណំ ធោវេយ្យ, កាលេន កាលំ វណមុខំ អាលិម្បេយ្យ។ តស្ស កាលេន កាលំ វណំ ធោវតោ កាលេន កាលំ វណមុខំ

អាលិម្បតោ ន បុព្ពលោហិតំ វណមុខំ បរិយោនន្ធេយ្យ។ ន ច វាតាតបេ ចារិត្តំ អនុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស វាតាតបេ ចារិត្តំ អននុយុត្តស្ស រជោសូកំ វណមុខំ នានុទ្ធំសេយ្យ។ វណានុរក្ខី ច វិហរេយ្យ វណសារោបី។ តស្ស ឥមិស្សា ច សប្បាយកិរិយាយ អសុ ច [អសុចិ (សព្ពត្ថ)] សោចាតិ តព្ពណ្ណនា មនសិកាតព្ពា] វិសទោសោ អបនីតោ អនុបាទិសេសោ តទុភយេន វណោ វិរុហេយ្យ។ សោ រុឡ្ហេន វណេន សញ្ឆវិនា នេវ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ ន មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។

“ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវមស្ស – ‘តណ្ហា ខោ សល្លំ សមណេន វុត្តំ, អវិជ្ជាវិសទោសោ ឆន្ទរាគព្យាបាទេន រុប្បតិ។ តំ មេ តណ្ហាសល្លំ បហីនំ, អបនីតោ អវិជ្ជាវិសទោសោ, សម្មា និព្ពានាធិមុត្តោហមស្មី’តិ។ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្សេវ សតោ សោ យានិ សម្មា និព្ពានាធិមុត្តស្ស អសប្បាយានិ តានិ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ នានុយុញ្ជេយ្យ, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ នានុយុញ្ជេយ្យ។ តស្ស អសប្បាយំ ចក្ខុនា រូបទស្សនំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ សោតេន សទ្ទំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ឃានេន គន្ធំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ ជិវ្ហាយ រសំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ នានុយុត្តស្ស, អសប្បាយំ មនសា ធម្មំ នានុយុត្តស្ស, រាគោ ចិត្តំ នានុទ្ធំសេយ្យ។ សោ ន រាគានុទ្ធំសិតេន ចិត្តេន នេវ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ ន មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។

៦៥. “ឧបមា ខោ មេ អយំ, សុនក្ខត្ត, កតា អត្ថស្ស វិញ្ញាបនាយ។ អយំចេវេត្ថ អត្ថោ – វណោតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, ឆន្នេតំ អជ្ឈត្តិកានំ អាយតនានំ អធិវចនំ; វិសទោសោតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, អវិជ្ជាយេតំ អធិវចនំ; សល្លន្តិ ខោ, សុនក្ខត្ត, តណ្ហាយេតំ អធិវចនំ; ឯសនីតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, សតិយាយេតំ អធិវចនំ; សត្ថន្តិ ខោ, សុនក្ខត្ត, អរិយាយេតំ បញ្ញាយ អធិវចនំ; ភិសក្កោ សល្លកត្តោតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, តថាគតស្សេតំ អធិវចនំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

“សោ វត, សុនក្ខត្ត, ភិក្ខុ ឆសុ ផស្សាយតនេសុ សំវុតការី ‘ឧបធិ ទុក្ខស្ស មូល’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា និរុបធិ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោ ឧបធិស្មិំ វា កាយំ ឧបសំហរិស្សតិ ចិត្តំ វា ឧប្បាទេស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, អាបានីយកំសោ វណ្ណសម្បន្នោ គន្ធសម្បន្នោ រសសម្បន្នោ; សោ ច ខោ វិសេន សំសដ្ឋោ។ អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ជីវិតុកាមោ អមរិតុកាមោ សុខកាមោ ទុក្ខបដិកូលោ។ តំ កិំ មញ្ញសិ, សុនក្ខត្ត, អបិ នុ សោ បុរិសោ អមុំ អាបានីយកំសំ បិវេយ្យ យំ ជញ្ញា – ‘ឥមាហំ បិវិត្វា មរណំ វា និគច្ឆាមិ មរណមត្តំ វា ទុក្ខ’”ន្តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, សោ វត ភិក្ខុ ឆសុ ផស្សាយតនេសុ សំវុតការី ‘ឧបធិ ទុក្ខស្ស មូល’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា និរុបធិ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោ ឧបធិស្មិំ វា កាយំ ឧបសំហរិស្សតិ ចិត្តំ វា ឧប្បាទេស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, សុនក្ខត្ត, អាសីវិសោ [អាសិវិសោ (ក.)] ឃោរវិសោ។ អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ជីវិតុកាមោ អមរិតុកាមោ សុខកាមោ ទុក្ខបដិកូលោ។ តំ កិំ មញ្ញសិ, សុនក្ខត្ត, អបិ នុ សោ បុរិសោ អមុស្ស អាសីវិសស្ស ឃោរវិសស្ស ហត្ថំ វា អង្គុដ្ឋំ វា ទជ្ជា [យុញ្ជេយ្យ (ក.)] យំ ជញ្ញា – ‘ឥមិនាហំ ទដ្ឋោ មរណំ វា និគច្ឆាមិ មរណមត្តំ វា ទុក្ខ’”ន្តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “ឯវមេវ ខោ, សុនក្ខត្ត, សោ វត ភិក្ខុ ឆសុ ផស្សាយតនេសុ សំវុតការី ‘ឧបធិ ទុក្ខស្ស មូល’ន្តិ – ឥតិ វិទិត្វា និរុបធិ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោ ឧបធិស្មិំ វា កាយំ ឧបសំហរិស្សតិ ចិត្តំ វា ឧប្បាទេស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

សុនក្ខត្តសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

៦. អានេញ្ជសប្បាយសុត្តំ

៦៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា កុរូសុ វិហរតិ កម្មាសធម្មំ នាម កុរូនំ និគមោ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “អនិច្ចា, ភិក្ខវេ, កាមា តុច្ឆា មុសា មោសធម្មា។ មាយាកតមេតំ, ភិក្ខវេ, ពាលលាបនំ។ យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា – ឧភយមេតំ មារធេយ្យំ, មារស្សេស [មារស្សេវ (ក.)] វិសយោ, មារស្សេស និវាបោ, មារស្សេស គោចរោ។ ឯត្ថេតេ បាបកា អកុសលា មានសា អភិជ្ឈាបិ ព្យាបាទាបិ សារម្ភាបិ សំវត្តន្តិ។ តេវ អរិយសាវកស្ស ឥធមនុសិក្ខតោ អន្តរាយាយ សម្ភវន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា – ឧភយមេតំ មារធេយ្យំ, មារស្សេស វិសយោ, មារស្សេស

និវាបោ, មារស្សេស គោចរោ។ ឯត្ថេតេ បាបកា អកុសលា មានសា អភិជ្ឈាបិ ព្យាបាទាបិ សារម្ភាបិ សំវត្តន្តិ, តេវ អរិយសាវកស្ស ឥធមនុសិក្ខតោ អន្តរាយាយ សម្ភវន្តិ។ យំនូនាហំ វិបុលេន មហគ្គតេន ចេតសា វិហរេយ្យំ អភិភុយ្យ លោកំ អធិដ្ឋាយ មនសា។ វិបុលេន ហិ មេ មហគ្គតេន ចេតសា វិហរតោ អភិភុយ្យ លោកំ អធិដ្ឋាយ មនសា យេ បាបកា អកុសលា មានសា អភិជ្ឈាបិ ព្យាបាទាបិ សារម្ភាបិ តេ ន ភវិស្សន្តិ។ តេសំ បហានា អបរិត្តញ្ច មេ ចិត្តំ ភវិស្សតិ អប្បមាណំ សុភាវិត’ន្តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អានេញ្ជំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អានេញ្ជូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, បឋមា អានេញ្ជសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ”។

៦៧. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា , យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា; យំ កិញ្ចិ រូបំ (សព្ពំ រូបំ) [( ) នត្ថិ សី. បី. បោត្ថកេសុ] ចត្តារិ ច មហាភូតានិ, ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយរូប’ន្តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អានេញ្ជំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អានេញ្ជូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ទុតិយា អានេញ្ជសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា; យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបា, យេ ច សម្បរាយិកា រូបា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា រូបសញ្ញា – ឧភយមេតំ អនិច្ចំ។ យទនិច្ចំ តំ នាលំ អភិនន្ទិតុំ, នាលំ អភិវទិតុំ, នាលំ អជ្ឈោសិតុ’ន្តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អានេញ្ជំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អានេញ្ជូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, តតិយា អានេញ្ជសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ។

៦៨. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា; យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបា, យេ ច សម្បរាយិកា រូបា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា រូបសញ្ញា; យា ច អានេញ្ជសញ្ញា – សព្ពា សញ្ញា។ យត្ថេតា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ – យទិទំ អាកិញ្ចញ្ញាយតន’ន្តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, បឋមា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ។

៦៩. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘សុញ្ញមិទំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា’តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ទុតិយា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ។

៧០. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘នាហំ ក្វចនិ [ក្វចិនិ (ស្យា. កំ. សី. អដ្ឋ.)] កស្សចិ កិញ្ចនតស្មីំ [កិញ្ចនតស្មិ (?)], ន ច មម ក្វចនិ កិស្មិញ្ចិ កិញ្ចនំ នត្ថី’តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, តតិយា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា; យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបា, យេ ច សម្បរាយិកា រូបា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា រូបសញ្ញា ; យា ច អានេញ្ជសញ្ញា, យា ច អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា – សព្ពា សញ្ញា។ យត្ថេតា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ – យទិទំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន’ន្តិ។ តស្ស ឯវំបដិបន្នស្ស តព្ពហុលវិហារិនោ អាយតនេ ចិត្តំ បសីទតិ។ សម្បសាទេ សតិ ឯតរហិ វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជតិ បញ្ញាយ វា អធិមុច្ចតិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា។ ឋានមេតំ

វិជ្ជតិ យំ តំសំវត្តនិកំ វិញ្ញាណំ អស្ស នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនូបគំ។ អយំ, ភិក្ខវេ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន សប្បាយា បដិបទា អក្ខាយតី"តិ។

៧១. ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – "ឥធ, ភន្តេ, ភិក្ខុ ឯវំ បដិបន្នោ ហោតិ – 'នោ ចស្ស, នោ ច មេ សិយា; ន ភវិស្សតិ, ន មេ ភវិស្សតិ; យទត្ថិ យំ, ភូតំ – តំ បជហាមី'តិ។ ឯវំ ឧបេក្ខំ បដិលភតិ។ បរិនិព្ពាយេយ្យ នុ ខោ សោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ ន វា បរិនិព្ពាយេយ្យា"តិ? "អបេត្ថេកច្ចោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ បរិនិព្ពាយេយ្យ, អបេត្ថេកច្ចោ ភិក្ខុ ន បរិនិព្ពាយេយ្យា"តិ។ "កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ កោ បច្ចយោ យេនបេត្ថេកច្ចោ ភិក្ខុ បរិនិព្ពាយេយ្យ, អបេត្ថេកច្ចោ ភិក្ខុ ន បរិនិព្ពាយេយ្យា"តិ? "ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បដិបន្នោ ហោតិ – 'នោ ចស្ស, នោ ច មេ សិយា; ន ភវិស្សតិ, ន មេ ភវិស្សតិ; យទត្ថិ, យំ ភូតំ – តំ បជហាមី'តិ។ ឯវំ ឧបេក្ខំ បដិលភតិ។ សោ តំ ឧបេក្ខំ អភិនន្ទតិ, អភិវទតិ, អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ ឧបេក្ខំ អភិនន្ទតោ អភិវទតោ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ តន្និស្សិតំ ហោតិ វិញ្ញាណំ តទុបាទានំ។ សឧបាទានោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ន បរិនិព្ពាយតី"តិ។ "កហំ បន សោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតី"តិ? "នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ, អានន្ទា"តិ។ "ឧបាទានសេដ្ឋំ កិរ សោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតី"តិ? "ឧបាទានសេដ្ឋញ្ហិ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឧបាទិយមានោ ឧបាទិយតិ។ ឧបាទានសេដ្ឋញ្ហេតំ, អានន្ទ, យទិទំ – នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ"។

៧២. "ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បដិបន្នោ ហោតិ – 'នោ ចស្ស, នោ ច មេ សិយា; ន ភវិស្សតិ, ន មេ ភវិស្សតិ; យទត្ថិ, យំ ភូតំ – តំ បជហាមី'តិ។ ឯវំ ឧបេក្ខំ បដិលភតិ។ សោ តំ ឧបេក្ខំ នាភិនន្ទតិ, នាភិវទតិ, ន អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ ឧបេក្ខំ អនភិនន្ទតោ អនភិវទតោ អនជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ ន តន្និស្សិតំ ហោតិ វិញ្ញាណំ ន តទុបាទានំ។ អនុបាទានោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ បរិនិព្ពាយតី"តិ។

៧៣. "អច្ឆរិយំ, ភន្តេ, អព្ភុតំ, ភន្តេ! និស្សាយ និស្សាយ កិរ នោ, ភន្តេ, ភគវតា ឱឃស្ស និត្ថរណា អក្ខាតា។ កតមោ បន, ភន្តេ, អរិយោ វិមោក្ខោ"តិ? "ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ អរិយសាវកោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – 'យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមា, យេ ច សម្បរាយិកា កាមា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា កាមសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា កាមសញ្ញា; យេ ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបា, យេ ច សម្បរាយិកា រូបា; យា ច ទិដ្ឋធម្មិកា រូបសញ្ញា, យា ច សម្បរាយិកា រូបសញ្ញា; យា ច អានេញ្ជសញ្ញា, យា ច អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា , យា ច នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា – ឯស សក្កាយោ យាវតា សក្កាយោ។ ឯតំ អមតំ យទិទំ អនុបាទា ចិត្តស្ស វិមោក្ខោ។ ឥតិ, ខោ, អានន្ទ, ទេសិតា មយា អានេញ្ជសប្បាយា បដិបទា, ទេសិតា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសប្បាយា បដិបទា, ទេសិតា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសប្បាយា បដិបទា, ទេសិតា និស្សាយ និស្សាយ ឱឃស្ស និត្ថរណា, ទេសិតោ អរិយោ វិមោក្ខោ។ យំ ខោ, អានន្ទ, សត្ថារា ករណីយំ សាវកានំ ហិតេសិនា អនុកម្បកេន អនុកម្បំ ឧបាទាយ, កតំ វោ តំ មយា។ ឯតានិ, អានន្ទ, រុក្ខមូលានិ, ឯតានិ សុញ្ញាគារានិ។ ឈាយថានន្ទ, មា បមាទត្ថ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនោ អហុវត្ថ។ អយំ វោ អម្ហាកំ អនុសាសនី'"តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

អានេញ្ជសប្បាយសុត្តំ និដ្ឋិតំ ឆដ្ឋំ។

៧. គណកមោគ្គល្លានសុត្តំ

៧៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ។ អថ ខោ គណកមោគ្គល្លានោ [គណកមោគ្គលានោ (ក.)] ព្រាហ្មណោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ គណកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

"សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, ឥមស្ស មិគារមាតុបាសាទស្ស ទិស្សតិ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា យទិទំ – យាវ បច្ឆិមសោបានកឡេវរាៈ ឥមេសម្បិ ហិ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណានំ ទិស្សតិ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា យទិទំ – អជ្ឈេនេៈ ឥមេសម្បិ ហិ, ភោ គោតម, ឥស្សាសានំ ទិស្សតិ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា យទិទំ – ឥស្សត្ថេ [ឥស្សត្តេ (ក.)]។ អម្ហាកម្បិ ហិ, ភោ គោតម, គណកានំ គណនាជីវានំ ទិស្សតិ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា យទិទំ – សង្ខានេ។ មយញ្ហិ, ភោ គោតម, អន្តេវាសឹ លភិត្វា បឋមំ ឯវំ គណាបេម – 'ឯកំ ឯកកំ, ទ្វេ ទុកា, តីណិ តិកា, ចត្តារិ ចតុក្កា,

បញ្ច បញ្ចកា, ឆ ឆក្កា, សត្ត សត្តកា, អដ្ឋ អដ្ឋកា, នវ នវកា, ទស ទសកា’តិ; សតម្បិ មយំ, ភោ គោតម, គណាបេម, ភិយ្យោបិ គណាបេម។ សក្កា នុ ខោ, ភោ គោតម, ឥមស្មិម្បិ ធម្មវិនយេ ឯវមេវ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា បញ្ញាបេតុ”ន្តិ?

៧៥. “សក្កា , ព្រាហ្មណ, ឥមស្មិម្បិ ធម្មវិនយេ អនុបុព្ពសិក្ខា អនុបុព្ពកិរិយា អនុបុព្ពបដិបទា បញ្ញាបេតុំ។ សេយ្យថាបិ, ព្រាហ្មណ, ទក្ខោ អស្សទម្មកោ ភទ្ទំ អស្សាជានីយំ លភិត្វា បឋមេនេវ មុខាធានេ ការណំ ការេតិ, អថ ឧត្តរិ ការណំ ការេតិ; ឯវមេវ ខោ, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ បុរិសទម្មំ លភិត្វា បឋមំ ឯវំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, សីលវា ហោហិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរាហិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខស្សុ សិក្ខាបទេសូ’”តិ។

“យតោ ខោ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ហោហិ, ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មា និមិត្តគ្គាហី ហោហិ មានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជាហិ; រក្ខាហិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជាហិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ.… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា…បេ.… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា…បេ.… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា…បេ.… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ មា និមិត្តគ្គាហី ហោហិ មានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជាហិ; រក្ខាហិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជាហី’”តិ។

“យតោ ខោ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ហោតិ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភោជនេ មត្តញ្ញូ ហោហិ។ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេយ្យាសិ – នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ, យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហិំសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ – ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា’”តិ។

“យតោ ខោ, ព្រាហ្មណ , ភិក្ខុ ភោជនេ មត្តញ្ញូ ហោតិ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ជាគរិយំ អនុយុត្តោ វិហរាហិ, ទិវសំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេហិ, រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេហិ, រត្តិយា មជ្ឈិមំ យាមំ ទក្ខិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ កប្បេយ្យាសិ បាទេ បាទំ អច្ចាធាយ សតោ សម្បជានោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វា, រត្តិយា បច្ឆិមំ យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេហី’”តិ។

“យតោ ខោ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ ជាគរិយំ អនុយុត្តោ ហោតិ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ ហោហិ, អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី , អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី, សមិញ្ជិតេ បសារិតេ សម្បជានការី, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី , ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី’”តិ។

“យតោ ខោ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ ហោតិ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជាហិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជ’ន្តិ។ សោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនប្បត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ សោ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា, ឧជុំ កាយំ បណិធាយ, បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហរតិ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ព្យាបាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ វិហរតិ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី, ព្យាបាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ថិនមិទ្ធំ [ថីនមិទ្ធំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បហាយ វិគតថិនមិទ្ធោ វិហរតិ អាលោកសញ្ញី សតោ សម្បជានោ, ថិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទ្ធតោ វិហរតិ អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តោ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; វិចិកិច្ឆំ បហាយ តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិហរតិ អកថំកថី កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិកិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។

៧៦. “សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ...បេ.... ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បីតិយា ច វិរាគា... តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សុខស្ស ច បហានា... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។

“យេ ខោ តេ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខូ សេក្ខា [សេខា (សព្ពត្ថ)] អបត្តមានសា អនុត្តរំ យោគក្ខេមំ បត្ថយមានា វិហរន្តិ តេសុ មេ អយំ ឯវរូបី អនុសាសនី ហោតិ។ យេ បន តេ ភិក្ខូ អរហន្តោ ខីណាសវា វុសិតវន្តោ កតករណីយា ឱហិតភារា អនុប្បត្តសទត្ថា បរិក្ខីណភវសំយោជនា សម្មទញ្ញា វិមុត្តា តេសំ ឥមេ ធម្មា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ ចេវ សំវត្តន្តិ, សតិសម្បជញ្ញាយ ចា”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, គណកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កឹ នុ ខោ ភោតោ គោតមស្ស សាវកា ភោតា គោតមេន ឯវំ ឱវទីយមានា ឯវំ អនុសាសីយមានា សព្ពេ អច្ចន្តំ និដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ ឧទាហុ ឯកច្ចេ នារាធេន្តី”តិ? “អប្បេកច្ចេ ខោ, ព្រាហ្មណ, មម សាវកា មយា ឯវំ ឱវទីយមានា ឯវំ អនុសាសីយមានា អច្ចន្តំ និដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ, ឯកច្ចេ នារាធេន្តី”តិ។

“កោ នុ ខោ, ភោ គោតម, ហេតុ កោ បច្ចយោ យំ តិដ្ឋតេវ និព្ពានំ, តិដ្ឋតិ និព្ពានគាមី មគ្គោ, តិដ្ឋតិ ភវំ គោតមោ សមាទបេតា; អថ ច បន ភោតោ គោតមស្ស សាវកា ភោតា គោតមេន ឯវំ ឱវទីយមានា ឯវំ អនុសាសីយមានា អប្បេកច្ចេ អច្ចន្តំ និដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ, ឯកច្ចេ នារាធេន្តី”តិ?

៧៧. “តេន ហិ, ព្រាហ្មណ, តំយេវេត្ថ បដិបុច្ឆិស្សាមិ។ យថា តេ ខមេយ្យ តថា នំ ព្យាករេយ្យាសិ។ តំ កឹ មញ្ញសិ , ព្រាហ្មណ, កុសលោ ត្វំ រាជគហគាមិស្ស មគ្គស្សា”តិ? “ឯវំ, ភោ, កុសលោ អហំ រាជគហគាមិស្ស មគ្គស្សា”តិ។ “តំ កឹ មញ្ញសិ, ព្រាហ្មណ, ឥធ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ រាជគហំ គន្តុកាមោ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, រាជគហំ គន្តុំ; តស្ស មេ រាជគហស្ស មគ្គំ ឧបទិសា’តិ។ តមេនំ ត្វំ ឯវំ វទេយ្យាសិ – ‘ឯហម្ភោ [ឯវំ ភោ (សី. បី.)] បុរិស, អយំ មគ្គោ រាជគហំ គច្ឆតិ។ តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ អមុកំ នាម គាមំ, តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ អមុកំ នាម និគមំ; តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ រាជគហស្ស អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’ន្តិ។ សោ តយា ឯវំ ឱវទីយមានោ ឯវំ អនុសាសីយមានោ ឧម្មគ្គំ គហេត្វា បច្ឆាមុខោ គច្ឆេយ្យ។ អថ ទុតិយោ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ រាជគហំ គន្តុកាមោ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, រាជគហំ គន្តុំ; តស្ស មេ រាជគហស្ស មគ្គំ ឧបទិសា’តិ។ តមេនំ ត្វំ ឯវំ វទេយ្យាសិ – ‘ឯហម្ភោ បុរិស, អយំ មគ្គោ រាជគហំ គច្ឆតិ។ តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ អមុកំ នាម គាមំ; តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ អមុកំ នាម និគមំ; តេន មុហុត្តំ គច្ឆ, តេន មុហុត្តំ គន្ត្វា ទក្ខិស្សសិ រាជគហស្ស អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’ន្តិ។ សោ តយា ឯវំ ឱវទីយមានោ ឯវំ អនុសាសីយមានោ សោត្ថិនា រាជគហំ គច្ឆេយ្យ។ កោ នុ ខោ, ព្រាហ្មណ, ហេតុ កោ បច្ចយោ យំ តិដ្ឋតេវ រាជគហំ , តិដ្ឋតិ រាជគហគាមី មគ្គោ, តិដ្ឋសិ ត្វំ សមាទបេតា; អថ ច បន តយា ឯវំ ឱវទីយមានោ ឯវំ អនុសាសីយមានោ ឯកោ បុរិសោ ឧម្មគ្គំ គហេត្វា បច្ឆាមុខោ គច្ឆេយ្យ, ឯកោ សោត្ថិនា រាជគហំ គច្ឆេយ្យា”តិ? “ឯត្ថ ក្យាហំ, ភោ គោតម, ករោមិ? មគ្គក្ខាយីហំ, ភោ គោតមា”តិ។

“ឯវមេវ ខោ, ព្រាហ្មណ, តិដ្ឋតេវ និព្ពានំ, តិដ្ឋតិ និព្ពានគាមី មគ្គោ, តិដ្ឋាមហំ សមាទបេតា; អថ ច បន មម សាវកា មយា ឯវំ ឱវទីយមានា ឯវំ អនុសាសីយមានា អប្បេកច្ចេ អច្ចន្តំ និដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ, ឯកច្ចេ នារាធេន្តិ។ ឯត្ថ ក្យាហំ, ព្រាហ្មណ, ករោមិ? មគ្គក្ខាយីហំ, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ”តិ។

៧៨. ឯវំ វុត្តេ, គណកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “យេមេ, ភោ គោតម, បុគ្គលា អស្សទ្ធា ជីវិកត្ថា ន សទ្ធា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតា សឋា មាយាវិនោ កេតពិនោ [កេដុភិនោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧទ្ធតា ឧន្នឡា ចបលា មុខរា វិកិណ្ណវាចា ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារា ភោជនេ អមត្តញ្ញុនោ ជាគរិយំ អននុយុត្តា សាមញ្ញេ អនបេក្ខវន្តោ សិក្ខាយ ន តិព្ពគារវា ពាហុលិកា [ពាហុល្លិកា (ស្យា. កំ.)] សាថលិកា ឱក្កមនេ បុព្ពង្គមា បវិវេកេ និក្ខិត្តធុរា កុសីតា ហីនវីរិយា មុដ្ឋស្សតិនោ អសម្បជានា អសមាហិតា វិព្ភន្តចិត្តា ទុប្បញ្ញា ឯឡមូគា, ន តេហិ ភវំ គោតមោ សទ្ធឹ សំវសតិ”។

“យេ បន តេ កុលបុត្តា សទ្ធា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតា អសឋា អមាយាវិនោ អកេតពិនោ អនុទ្ធតា អនុន្នឡា អចបលា អមុខរា អវិកិណ្ណវាចា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារា ភោជនេ មត្តញ្ញុនោ ជាគរិយំ

អនុយុត្តា សាមញ្ញេ អបេក្ខវន្តោ សិក្ខាយ តិព្ពគារវា នពាហុលិកា នសាថលិកា ឱក្កមនេ និក្ខិត្តធុរា បវិវេកេ បុព្ពង្គមា អារទ្ធវីរិយា បហិតត្តា ឧបដ្ឋិតស្សតិនោ សម្បជានា សមាហិតា ឯកគ្គចិត្តា បញ្ញវន្តោ អនេឡមូគា, តេហិ ភវំ គោតមោ សទ្ធិំ សំវសតិ។

“សេយ្យថាបិ , ភោ គោតម, យេ កេចិ មូលគន្ធា, កាលានុសារិ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ; យេ កេចិ សារគន្ធា, លោហិតចន្ទនំ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ; យេ កេចិ បុប្ផគន្ធា, វស្សិកំ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ; ឯវមេវ ភោតោ គោតមស្ស ឱវាទោ បរមជ្ជធម្មេសុ។

“អភិក្កន្តំ , ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម! សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ, មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ – ‘ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តី’តិ; ឯវមេវំ ភោតា គោតមេន អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯសាហំ ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច។ ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គត”ន្តិ។

គណកមោគ្គល្លានសុត្តំ និដ្ឋិតំ សត្តមំ។

៨. គោបកមោគ្គល្លានសុត្តំ

៧៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ អាយស្មា អានន្ទោ រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ អចិរបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ។ តេន ខោ បន សមយេន រាជា មាគធោ អជាតសត្តុ វេទេហិបុត្តោ រាជគហំ បដិសង្ខារាបេតិ រញ្ញោ បជ្ជោតស្ស អាសង្កមានោ។ អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស ឯតទហោសិ – “អតិប្បគោ ខោ តាវ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ។ យំនូនាហំ យេន គោបកមោគ្គល្លានស្ស ព្រាហ្មណស្ស កម្មន្តោ, យេន គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ តេនុបសង្កមេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ យេន គោបកមោគ្គល្លានស្ស ព្រាហ្មណស្ស កម្មន្តោ, យេន គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសា ខោ គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – “ឯតុ ខោ ភវំ អានន្ទោ។ ស្វាគតំ ភោតោ អានន្ទស្ស។ ចិរស្សំ ខោ ភវំ អានន្ទោ ឥមំ បរិយាយមកាសិ យទិទំ ឥធាគមនាយ។ និសីទតុ ភវំ អានន្ទោ, ឥទមាសនំ បញ្ញត្ត”ន្តិ។ និសីទិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ បញ្ញត្តេ អាសនេ។ គោបកមោគ្គល្លានោបិ ខោ ព្រាហ្មណោ អញ្ញតរំ នីចំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – “អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ តេហិ ធម្មេហិ សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ពំ សមន្នាគតោ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សោ ភវំ គោតមោ អហោសិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ? “នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេហិ ធម្មេហិ សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ពំ សមន្នាគតោ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សោ ភគវា អហោសិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ, មគ្គវិទូ, មគ្គកោវិទោ; មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា”តិ។ អយញ្ច ហិទំ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស គោបកមោគ្គល្លានេន ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ អន្តរាកថា វិប្បកតា អហោសិ។

អថ ខោ វស្សការោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោ រាជគហេ កម្មន្តេ អនុសញ្ញាយមានោ យេន គោបកមោគ្គល្លានស្ស ព្រាហ្មណស្ស កម្មន្តោ, យេនាយស្មា អានន្ទោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា អានន្ទេន សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ វស្សការោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – “កាយនុត្ថ, ភោ អានន្ទ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា, កា ច បន វោ អន្តរាកថា វិប្បកតា”តិ? “ឥធ មំ, ព្រាហ្មណ, គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ ឯវមាហ – ‘អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ តេហិ ធម្មេហិ សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ពំ សមន្នាគតោ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សោ ភវំ គោតមោ អហោសិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’តិ។ ឯវំ វុត្តេ អហំ, ព្រាហ្មណ, គោបកមោគ្គល្លានំ ព្រាហ្មណំ ឯតទវោចំ – ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេហិ ធម្មេហិ សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ពំ សមន្នាគតោ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សោ ភគវា អហោសិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ, មគ្គវិទូ, មគ្គកោវិទោ; មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា’តិ។ អយំ ខោ នោ, ព្រាហ្មណ, គោបកមោគ្គល្លានេន ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ អន្តរាកថា វិប្បកតា។ អថ ត្វំ អនុប្បត្តោ”តិ។

៨០. “អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភោតា គោតមេន ឋបិតោ – ‘អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតី’តិ, យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា”តិ [បដិធាវេយ្យាថាតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]? “នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ឋបិតោ – ‘អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតី’តិ, យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា”តិ។ “អត្ថិ បន, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – ‘អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតី’តិ, យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា”តិ? “នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – ‘អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតី’តិ, យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា”តិ។ “ឯវំ អប្បដិសរណេ ច បន, ភោ អានន្ទ, កោ ហេតុ សាមគ្គិយា”តិ? “ន ខោ មយំ, ព្រាហ្មណ, អប្បដិសរណា; សប្បដិសរណា មយំ, ព្រាហ្មណ; ធម្មប្បដិសរណា”តិ។

“‘អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភោតា គោតមេន ឋបិតោ – អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ, យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា’តិ – ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ឋបិតោ – អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ, យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា’តិ វទេសិ; ‘អត្ថិ បន, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ, យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា’តិ – ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ, យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា’តិ – វទេសិ; ‘ឯវំ អប្បដិសរណេ ច បន, ភោ អានន្ទ, កោ ហេតុ សាមគ្គិយា’តិ ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘ន ខោ មយំ, ព្រាហ្មណ , អប្បដិសរណា; សប្បដិសរណា មយំ, ព្រាហ្មណ; ធម្មប្បដិសរណា’តិ វទេសិ។ ឥមស្ស បន, ភោ អានន្ទ, ភាសិតស្ស កថំ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ?

៨១. “អត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិដ្ឋំ។ តេ មយំ តទហុបោសថេ យាវតិកា ឯកំ គាមខេត្តំ ឧបនិស្សាយ វិហរាម តេ សព្ពេ ឯកជ្ឈំ សន្និបតាម; សន្និបតិត្វា យស្ស តំ បវត្តតិ តំ អជ្ឈេសាម។ តស្មិំ ចេ ភញ្ញមានេ ហោតិ ភិក្ខុស្ស អាបត្តិ ហោតិ វីតិក្កមោ តំ មយំ យថាធម្មំ យថានុសិដ្ឋំ ការេមាតិ។

“ន កិរ នោ ភវន្តោ ការេន្តិ; ធម្មោ នោ ការេតី”។ “អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ យំ តុម្ហេ ឯតរហិ សក្ករោថ គរុំ ករោថ [គរុករោថ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] មានេថ បូជេថ; សក្កត្វា គរុំ កត្វា [គរុកត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧបនិស្សាយ វិហរថា”តិ? “នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ យំ មយំ ឯតរហិ សក្ករោម គរុំ ករោម មានេម បូជេម; សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរាមា”តិ។

“‘អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភោតា គោតមេន ឋបិតោ – អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា’តិ – ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ឋបិតោ – អយំ វោ មមច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា’តិ វទេសិ; ‘អត្ថិ បន, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ យំ តុម្ហេ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាថា’តិ – ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ សង្ឃេន សម្មតោ, សម្ពហុលេហិ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឋបិតោ – អយំ នោ ភគវតោ អច្ចយេន បដិសរណំ ភវិស្សតីតិ យំ មយំ ឯតរហិ បដិបាទេយ្យាមា’តិ វទេសិ; ‘អត្ថិ នុ ខោ, ភោ អានន្ទ, ឯកភិក្ខុបិ យំ តុម្ហេ ឯតរហិ សក្ករោថ គរុំ ករោថ មានេថ បូជេថ; សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរថា’តិ – ឥតិ បុដ្ឋោ សមានោ ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ យំ មយំ ឯតរហិ សក្ករោម គរុំ ករោម មានេម បូជេម; សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរាមា’តិ វទេសិ។ ឥមស្ស បន, ភោ អានន្ទ, ភាសិតស្ស កថំ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ?

៨២. “អត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទស បសាទនីយា ធម្មា អក្ខាតា។ យស្មិំ នោ ឥមេ ធម្មា សំវិជ្ជន្តិ តំ មយំ ឯតរហិ សក្ករោម គរុំ ករោម មានេម បូជេម; សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរាម។ កតមេ ទស?

“ឥធ , ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។

“ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតធរោ សុតសន្និចយោ។ យេ តេ ធម្មា អាទិកល្យាណា, មជ្ឈេកល្យាណា, បរិយោសានកល្យាណា, សាត្ថំ, សព្យញ្ជនំ [សាត្ថា សព្យញ្ជនា (សី. ស្យា. កំ.)], កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ អភិវទន្តិ តថារូបាស្ស ធម្មា ពហុស្សុតា ហោន្តិ ធាតា [ធតា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វចសា បរិចិតា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា។

“សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ( ) [(ឥតរីតរេហិ) ទី. និ. ៣.៣៤៥] ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។

“ចតុន្នំ ឈានានំ អាភិចេតសិកានំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ និកាមលាភី ហោតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភី។

“អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ បច្ចនុភោតិ – ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតិ; អាវិភាវំ តិរោភាវំ; តិរោកុដ្ដំ [តិរោកុឌ្ឌំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] តិរោបាការំ តិរោបព្ពតំ អសជ្ជមានោ គច្ឆតិ, សេយ្យថាបិ អាកាសេ; បថវិយាបិ ឧម្មុជ្ជនិមុជ្ជំ ករោតិ, សេយ្យថាបិ ឧទកេ; ឧទកេបិ អភិជ្ជមានេ គច្ឆតិ, សេយ្យថាបិ បថវិយំ; អាកាសេបិ បល្លង្កេន កមតិ, សេយ្យថាបិ បក្ខី សកុណោ; ឥមេបិ ចន្ទិមសូរិយេ ឯវំមហិទ្ធិកេ ឯវំមហានុភាវេ បាណិនា បរិមសតិ [បរាមសតិ (ក.)] បរិមជ្ជតិ, យាវ ព្រហ្មលោកាបិ កាយេន វសំ វត្តេតិ។

“ទិព្ពាយ សោតធាតុយា វិសុទ្ធាយ អតិក្កន្តមានុសិកាយ ឧភោ សទ្ទេ សុណាតិ – ទិព្ពេ ច មានុសេ ច, យេ ទូរេ សន្តិកេ ច។

“បរសត្តានំ បរបុគ្គលានំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាតិ។ សរាគំ វា ចិត្តំ ‘សរាគំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វីតរាគំ វា ចិត្តំ ‘វីតរាគំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, សទោសំ វា ចិត្តំ ‘សទោសំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វីតទោសំ វា ចិត្តំ ‘វីតទោសំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, សមោហំ វា ចិត្តំ ‘សមោហំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វីតមោហំ វា ចិត្តំ ‘វីតមោហំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, សំខិត្តំ វា ចិត្តំ ‘សំខិត្តំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វិក្ខិត្តំ វា ចិត្តំ ‘វិក្ខិត្តំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ , មហគ្គតំ វា ចិត្តំ ‘មហគ្គតំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, អមហគ្គតំ វា ចិត្តំ ‘អមហគ្គតំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, សឧត្តរំ វា ចិត្តំ ‘សឧត្តរំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, អនុត្តរំ វា ចិត្តំ ‘អនុត្តរំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, សមាហិតំ វា ចិត្តំ ‘សមាហិតំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, អសមាហិតំ វា ចិត្តំ ‘អសមាហិតំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វិមុត្តំ វា ចិត្តំ ‘វិមុត្តំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ ‘អវិមុត្តំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ។

“អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សេយ្យថិទំ – ឯកម្បិ ជាតឹ ទ្វេបិ ជាតិយោ តិស្សោបិ ជាតិយោ ចតស្សោបិ ជាតិយោ បញ្ចបិ ជាតិយោ ទសបិ ជាតិយោ វីសម្បិ ជាតិយោ តឹសម្បិ ជាតិយោ ចត្តារីសម្បិ ជាតិយោ បញ្ញាសម្បិ ជាតិយោ ជាតិសតម្បិ ជាតិសហស្សម្បិ ជាតិសតសហស្សម្បិ អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ – ‘អមុត្រាសឹ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទឹ; តត្រាបាសឹ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ’តិ។ ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ។

“ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។

“អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។

“ឥមេ ខោ, ព្រាហ្មណ, តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទស បសាទនីយា ធម្មា អក្ខាតា។ យស្មឹ នោ ឥមេ ធម្មា សំវិជ្ជន្តិ តំ មយំ ឯតរហិ សក្ករោម គរុំ ករោម មានេម បូជេម; សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរាមា”តិ។

៨៣. ឯវំ វុត្តេ វស្សការោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោ ឧបនន្ទំ សេនាបតឹ អាមន្តេសិ – “តំ កឹ មញ្ញតិ ភវំ សេនាបតិ [មញ្ញសិ ឯវំ សេនាបតិ (ស្យា. កំ. បី.), មញ្ញសិ សេនាបតិ (សី.), មញ្ញសិ ភវំ សេនាបតិ (ក.)] យទិមេ ភោន្តោ សក្កាតព្ពំ សក្ករោន្តិ, គរុំ កាតព្ពំ គរុំ ករោន្តិ, មានេតព្ពំ មានេន្តិ , បូជេតព្ពំ បូជេន្តិ”? “តគ្ឃិមេ [តគ្ឃ មេ (ក.)] ភោន្តោ សក្កាតព្ពំ សក្ករោន្តិ, គរុំ កាតព្ពំ គរុំ ករោន្តិ, មានេតព្ពំ មានេន្តិ, បូជេតព្ពំ បូជេន្តិ។ ឥមញ្ហិ តេ ភោន្តោ ន សក្ករេយ្យុំ ន គរុំ ករេយ្យុំ ន មានេយ្យុំ ន បូជេយ្យុំ; អថ កិញ្ចរហិ តេ ភោន្តោ សក្ករេយ្យុំ គរុំ

ករេយ្យាំ មានេយ្យាំ បូជេយ្យាំ, សក្កត្វា គរុំ កត្វា មានេត្វា បូជេត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរេយ្យា’’ន្តិ? អថ ខោ វស្សការោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – ‘‘កហំ បន ភវំ អានន្ទោ ឯតរហិ វិហរតី’’តិ? ‘‘វេឡុវនេ ខោហំ, ព្រាហ្មណ, ឯតរហិ វិហរាមី’’តិ។ ‘‘កច្ចិ បន, ភោ អានន្ទ, វេឡុវនំ រមណីយញ្ចេវ អប្បសទ្ទញ្ច អប្បនិគ្ឃោសញ្ច វិជនវាតំ មនុស្សរាហស្សេយ្យកំ [មនុស្សរាហសេយ្យកំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បដិសល្លានសារុប្ប’’ន្តិ? ‘‘តគ្ឃ, ព្រាហ្មណ, វេឡុវនំ រមណីយញ្ចេវ អប្បសទ្ទញ្ច អប្បនិគ្ឃោសញ្ច វិជនវាតំ មនុស្សរាហស្សេយ្យកំ បដិសល្លានសារុប្បំ, យថា តំ តុម្ហាទិសេហិ រក្ខកេហិ គោបកេហី’’តិ។ ‘‘តគ្ឃ, ភោ អានន្ទ, វេឡុវនំ រមណីយញ្ចេវ អប្បសទ្ទញ្ច អប្បនិគ្ឃោសញ្ច វិជនវាតំ មនុស្សរាហស្សេយ្យកំ បដិសល្លានសារុប្បំ, យថា តំ ភវន្តេហិ ឈាយីហិ ឈានសីលីហិ។ ឈាយិនោ ចេវ ភវន្តោ ឈានសីលិនោ ច’’។

‘‘ឯកមិទាហំ , ភោ អានន្ទ, សមយំ សោ ភវំ គោតមោ វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយំ។ អថ ខ្វាហំ, ភោ អានន្ទ, យេន មហាវនំ កូដាគារសាលា យេន សោ ភវំ គោតមោ តេនុបសង្កមិំ។ តត្រ ច បន សោ [តត្រ ច សោ (សី. បី.)] ភវំ គោតមោ អនេកបរិយាយេន ឈានកថំ កថេសិ។ ឈាយី ចេវ សោ ភវំ គោតមោ អហោសិ ឈានសីលី ច។ សព្ពញ្ច បន សោ ភវំ គោតមោ ឈានំ វណ្ណេសី’’តិ។

៨៤. ‘‘ន ច ខោ, ព្រាហ្មណ, សោ ភគវា សព្ពំ ឈានំ វណ្ណេសិ, នបិ សោ ភគវា សព្ពំ ឈានំ ន វណ្ណេសីតិ។ កថំរូបញ្ច , ព្រាហ្មណ, សោ ភគវា ឈានំ ន វណ្ណេសិ? ឥធ, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ កាមរាគបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ កាមរាគបរេតេន, ឧប្បន្នស្ស ច កាមរាគស្ស និស្សរណំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ; សោ កាមរាគំយេវ អន្តរំ ករិត្វា ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ។ ព្យាបាទបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ ព្យាបាទបរេតេន, ឧប្បន្នស្ស ច ព្យាបាទស្ស និស្សរណំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ; សោ ព្យាបាទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ។ ថិនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ ថិនមិទ្ធបរេតេន, ឧប្បន្នស្ស ច ថិនមិទ្ធស្ស និស្សរណំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ; សោ ថិនមិទ្ធំយេវ អន្តរំ ករិត្វា ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចបរេតេន, ឧប្បន្នស្ស ច ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស និស្សរណំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ; សោ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំយេវ អន្តរំ ករិត្វា ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ។ វិចិកិច្ឆាបរិយុដ្ឋិតេន ចេតសា វិហរតិ វិចិកិច្ឆាបរេតេន, ឧប្បន្នាយ ច វិចិកិច្ឆាយ និស្សរណំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ; សោ វិចិកិច្ឆំយេវ អន្តរំ ករិត្វា ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ។ ឯវរូបំ ខោ, ព្រាហ្មណ, សោ ភគវា ឈានំ ន វណ្ណេសិ។

‘‘កថំរូបញ្ច, ព្រាហ្មណ, សោ ភគវា ឈានំ វណ្ណេសិ? ឥធ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ…បេ.… តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវរូបំ ខោ, ព្រាហ្មណ, សោ ភគវា ឈានំ វណ្ណេសី’’តិ។

‘‘គារយ្ហំ កិរ, ភោ អានន្ទ, សោ ភវំ គោតមោ ឈានំ គរហិ, បាសំសំ បសំសិ។ ហន្ទ, ច ទានិ មយំ, ភោ អានន្ទ, គច្ឆាម; ពហុកិច្ចា មយំ ពហុករណីយា’’តិ។ ‘‘យស្សទានិ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, កាលំ មញ្ញសី’’តិ។ អថ ខោ វស្សការោ ព្រាហ្មណោ មគធមហាមត្តោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

អថ ខោ គោបកមោគ្គល្លានោ ព្រាហ្មណោ អចិរបក្កន្តេ វស្សការេ ព្រាហ្មណេ មគធមហាមត្តេ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – ‘‘យំ នោ មយំ ភវន្តំ អានន្ទំ អបុច្ឆិម្ហា តំ នោ ភវំ អានន្ទោ ន ព្យាកាសី’’តិ។ ‘‘ននុ តេ, ព្រាហ្មណ, អវោចុម្ហា – ‘នត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកភិក្ខុបិ តេហិ ធម្មេហិ សព្ពេនសព្ពំ សព្ពថាសព្ពំ សមន្នាគតោ យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សោ ភគវា អហោសិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ, មគ្គវិទូ, មគ្គកោវិទោ ។ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា’’’តិ។

គោបកមោគ្គល្លានសុត្តំ និដ្ឋិតំ អដ្ឋមំ។

៩. មហាបុណ្ណមសុត្តំ

៨៥. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ។ តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ បន្នរសេ បុណ្ណាយ បុណ្ណមាយ រត្តិយា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អព្ភោកាសេ និសិន្នោ

ហោតិ។ អថ ខោ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច –

“បុច្ឆេយ្យាហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ កិញ្ចិទេវ ទេសំ, សចេ មេ ភគវា ឱកាសំ ករោតិ បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយា”តិ។ “តេន ហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, សកេ អាសនេ និសីទិត្វា បុច្ឆ យទាកង្ខសី”តិ។

៨៦. អថ ខោ សោ ភិក្ខុ សកេ អាសនេ និសីទិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥមេ នុ ខោ, ភន្តេ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ”តិ? “ឥមេ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ”តិ។

“សាធុ, ភន្តេ”តិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ភគវន្តំ ឧត្តរឹ បញ្ហំ បុច្ឆិ – “ឥមេ បន, ភន្តេ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា កឹមូលកា”តិ? “ឥមេ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ឆន្ទមូលកា”តិ។ “តំយេវ នុ ខោ, ភន្តេ, ឧបាទានំ តេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, ឧទាហុ អញ្ញត្រ បញ្ចហុបាទានក្ខន្ធេហិ ឧបាទាន”ន្តិ? “ន ខោ, ភិក្ខុ, តំយេវ ឧបាទានំ តេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, នាបិ អញ្ញត្រ បញ្ចហុបាទានក្ខន្ធេហិ ឧបាទានំ។ យោ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគោ តំ តត្ថ ឧបាទាន”ន្តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគវេមត្តតា”តិ? “សិយា ភិក្ខូ”តិ ភគវា អវោច “ឥធ, ភិក្ខុ, ឯកច្ចស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធានំ , ឯវំវេទនោ សិយំ អនាគតមទ្ធានំ, ឯវំសញ្ញោ សិយំ អនាគតមទ្ធានំ, ឯវំសង្ខារោ សិយំ អនាគតមទ្ធានំ, ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, សិយា បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគវេមត្តតា”តិ។

“កិត្តាវតា បន, ភន្តេ, ខន្ធានំ ខន្ធាធិវចនំ ហោតី”តិ? “យំ កិញ្ចិ, ភិក្ខុ, រូបំ – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា, ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា, ហីនំ វា បណីតំ វា, យំ ទូរេ សន្តិកេ វា – អយំ រូបក្ខន្ធោ។ យា កាចិ វេទនា – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា, ឱឡារិកា វា សុខុមា វា, ហីនា វា បណីតា វា, យា ទូរេ សន្តិកេ វា – អយំ វេទនាក្ខន្ធោ។ យា កាចិ សញ្ញា – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា...បេ.... យា ទូរេ សន្តិកេ វា – អយំ សញ្ញាក្ខន្ធោ។ យេ កេចិ សង្ខារា – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា, ឱឡារិកា វា សុខុមា វា, ហីនា វា បណីតា វា, យេ ទូរេ សន្តិកេ វា – អយំ សង្ខារក្ខន្ធោ។ យំ កិញ្ចិ វិញ្ញាណំ – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា, ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា, ហីនំ វា បណីតំ វា, យំ ទូរេ សន្តិកេ វា – អយំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ។ ឯត្តាវតា ខោ, ភិក្ខុ, ខន្ធានំ ខន្ធាធិវចនំ ហោតី”តិ។

“កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ កោ បច្ចយោ រូបក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ? កោ ហេតុ កោ បច្ចយោ វេទនាក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ? កោ ហេតុ កោ បច្ចយោ សញ្ញាក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ? កោ ហេតុ កោ បច្ចយោ សង្ខារក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ? កោ ហេតុ កោ បច្ចយោ វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយា”តិ?

“ចត្តារោ ខោ, ភិក្ខុ, មហាភូតា ហេតុ, ចត្តារោ មហាភូតា បច្ចយោ រូបក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ។ ផស្សោ ហេតុ, ផស្សោ បច្ចយោ វេទនាក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ។ ផស្សោ ហេតុ, ផស្សោ បច្ចយោ សញ្ញាក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ។ ផស្សោ ហេតុ, ផស្សោ បច្ចយោ សង្ខារក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយ។ នាមរូបំ ខោ, ភិក្ខុ, ហេតុ, នាមរូបំ បច្ចយោ វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស បញ្ញាបនាយា”តិ។

៨៧. “កថំ បន, ភន្តេ, សក្កាយទិដ្ឋិ ហោតី”តិ? “ឥធ, ភិក្ខុ, អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មឹ វា អត្តានំ; វេទនំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វេទនំ វេទនាយ វា អត្តានំ; សញ្ញំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ សញ្ញាវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា សញ្ញំ សញ្ញាយ វា អត្តានំ; សង្ខារេ អត្តតោ សមនុបស្សតិ សង្ខារវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា សង្ខារេ សង្ខារេសុ វា អត្តានំ; វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មឹ វា អត្តានំ។ ឯវំ ខោ , ភិក្ខុ, សក្កាយទិដ្ឋិ ហោតី”តិ។

“កថំ បន, ភន្តេ, សក្កាយទិដ្ឋិ ន ហោតី”តិ? “ឥធ, ភិក្ខុ, សុតវា អរិយសាវកោ អរិយានំ ទស្សាវី អរិយធម្មស្ស កោវិទោ អរិយធម្មេ សុវិនីតោ សប្បុរិសានំ ទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស កោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ សុវិនីតោ ន

រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន រូបវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា រូបំ ន រូបស្មិំ វា អត្តានំ; ន វេទនំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា វេទនំ ន វេទនាយ វា អត្តានំ; ន សញ្ញំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន សញ្ញាវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា សញ្ញំ ន សញ្ញាយ វា អត្តានំ; ន សង្ខារេ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន សង្ខារវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា សង្ខារេ ន សង្ខារេសុ វា អត្តានំ; ន វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, សក្កាយទិដ្ឋិ ន ហោតី”តិ។

៨៨. “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, រូបេ អស្សាទោ, កោ អាទីនវោ, កិំ និស្សរណំ? កោ វេទនាយ អស្សាទោ, កោ អាទីនវោ, កិំ និស្សរណំ? កោ សញ្ញាយ អស្សាទោ, កោ អាទីនវោ, កិំ និស្សរណំ? កោ សង្ខារេសុ អស្សាទោ, កោ អាទីនវោ, កិំ និស្សរណំ? កោ វិញ្ញាណេ អស្សាទោ, កោ អាទីនវោ, កិំ និស្សរណ”ន្តិ? “យំ ខោ, ភិក្ខុ, រូបំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ រូបេ អស្សាទោ។ យំ រូបំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, អយំ រូបេ អាទីនវោ។ យោ រូបេ ឆន្ទរាគវិនយោ ឆន្ទរាគប្បហានំ, ឥទំ រូបេ និស្សរណំ។ យំ ខោ [យញ្ច (ស្យា. កំ.)], ភិក្ខុ, វេទនំ បដិច្ច… សញ្ញំ បដិច្ច… សង្ខារេ បដិច្ច… វិញ្ញាណំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ វិញ្ញាណេ អស្សាទោ។ យំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, អយំ វិញ្ញាណេ អាទីនវោ។ យោ វិញ្ញាណេ ឆន្ទរាគវិនយោ ឆន្ទរាគប្បហានំ, ឥទំ វិញ្ញាណេ និស្សរណ”ន្តិ។

៨៩. “កថំ បន, ភន្តេ, ជានតោ កថំ បស្សតោ ឥមស្មិញ្ច សវិញ្ញាណកេ កាយេ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេសុ អហំការមមំការមានានុសយា ន ហោន្តី”តិ? “យំ កិញ្ចិ, ភិក្ខុ, រូបំ – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា – សព្ពំ រូបំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។ យា កាចិ វេទនា… យា កាចិ សញ្ញា… យេ កេចិ សង្ខារា… យំ កិញ្ចិ វិញ្ញាណំ – អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា – សព្ពំ វិញ្ញាណំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, ជានតោ ឯវំ បស្សតោ ឥមស្មិញ្ច សវិញ្ញាណកេ កាយេ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេសុ អហំការមមំការមានានុសយា ន ហោន្តី”តិ។

៩០. អថ ខោ អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – “ឥតិ កិរ, ភោ, រូបំ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, សញ្ញា អនត្តា, សង្ខារា អនត្តា, វិញ្ញាណំ អនត្តា; អនត្តកតានិ កម្មានិ កមត្តានំ [កថមត្តានំ (សំ. និ. ៣.៨២)] ផុសិស្សន្តី”តិ? អថ ខោ ភគវា តស្ស ភិក្ខុនោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ឋានំ ខោ បនេតំ, ភិក្ខវេ, វិជ្ជតិ យំ ឥធេកច្ចោ មោឃបុរិសោ អវិទ្វា អវិជ្ជាគតោ តណ្ហាធិបតេយ្យេន ចេតសា សត្ថុ សាសនំ អតិធាវិតព្ពំ មញ្ញេយ្យ – ‘ឥតិ កិរ, ភោ, រូបំ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, សញ្ញា អនត្តា, សង្ខារា អនត្តា, វិញ្ញាណំ អនត្តា; អនត្តកតានិ កម្មានិ កមត្តានំ ផុសិស្សន្តី’តិ។ បដិវិនីតា [បដិច្ច វិនីតា (សី. បី.), បដិបុច្ឆាមិ វិនីតា (ស្យា. កំ.)] ខោ មេ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ , តត្រ តត្រ ធម្មេសុ”។

“តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ , ភន្តេ”។ “តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, វេទនា… សញ្ញា… សង្ខារា… វិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា សព្ពំ រូបំ – ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ យា កាចិ វេទនា… យា កាចិ សញ្ញា… យេ កេចិ សង្ខារា… យំ កិញ្ចិ វិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា សព្ពំ វិញ្ញាណំ – ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ បស្សំ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ រូបស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, វេទនាយបិ និព្ពិន្ទតិ, សញ្ញាយបិ និព្ពិន្ទតិ, សង្ខារេសុបិ និព្ពិន្ទតិ, វិញ្ញាណស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ; និព្ពិន្ទំ វិរជ្ជតិ , វិរាគា វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។ ឥមស្មិញ្ច បន វេយ្យាករណស្មិំ ភញ្ញមានេ សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចិំសូតិ។

មហាបុណ្ណមសុត្តំ និដ្ឋិតំ នវមំ។

១០. ចូឡបុណ្ណមសុត្តំ

៩១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ។ តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ បន្នរសេ បុណ្ណាយ បុណ្ណមាយ រត្តិយា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អព្ភោកាសេ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវា តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូតំ ភិក្ខុសង្ឃំ អនុវិលោកេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ជានេយ្យ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសំ – ‘អសប្បុរិសោ អយំ ភវ’”ន្តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “សាធុ, ភិក្ខវេ; អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ យំ អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសំ ជានេយ្យ – ‘អសប្បុរិសោ អយំ ភវ’ន្តិ។ ជានេយ្យ បន, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សប្បុរិសំ – ‘សប្បុរិសោ អយំ ភវ’”ន្តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “សាធុ, ភិក្ខវេ; ឯតម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋានំ អនវកាសោ យំ អសប្បុរិសោ សប្បុរិសំ ជានេយ្យ – ‘សប្បុរិសោ អយំ ភវ’ន្តិ។ អសប្បុរិសោ, ភិក្ខវេ, អស្សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ, អសប្បុរិសភត្តិ [អសប្បុរិសភត្តី (សព្ពត្ថ)] ហោតិ, អសប្បុរិសចិន្តី ហោតិ, អសប្បុរិសមន្តី ហោតិ, អសប្បុរិសវាចោ ហោតិ, អសប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ, អសប្បុរិសទិដ្ឋិ [អសប្បុរិសទិដ្ឋី (សព្ពត្ថ)] ហោតិ; អសប្បុរិសទានំ ទេតិ”។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អស្សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អស្សទ្ធោ ហោតិ, អហិរិកោ ហោតិ, អនោត្តប្បី ហោតិ, អប្បស្សុតោ ហោតិ , កុសីតោ ហោតិ, មុដ្ឋស្សតិ ហោតិ, ទុប្បញ្ញោ ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អស្សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសភត្តិ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសស្ស យេ តេ សមណព្រាហ្មណា អស្សទ្ធា អហិរិកា អនោត្តប្បិនោ អប្បស្សុតា កុសីតា មុដ្ឋស្សតិនោ ទុប្បញ្ញា ត្យាស្ស មិត្តា ហោន្តិ តេ សហាយា។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសភត្តិ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសចិន្តី ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អត្តព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, បរព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ, ឧភយព្យាពាធាយបិ ចេតេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសចិន្តី ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសមន្តី ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អត្តព្យាពាធាយបិ មន្តេតិ, បរព្យាពាធាយបិ មន្តេតិ, ឧភយព្យាពាធាយបិ មន្តេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសមន្តី ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសវាចោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ មុសាវាទី ហោតិ, បិសុណវាចោ ហោតិ, ផរុសវាចោ ហោតិ , សម្ផប្បលាបី ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសវាចោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ? ឥធ , ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសទិដ្ឋិ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ឯវំទិដ្ឋិ [ឯវំទិដ្ឋី (សី. បី.), ឯវំទិដ្ឋិកោ (ស្យា. កំ.)] ហោតិ – ‘នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ, នត្ថិ ហុតំ, នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ [សុក្កដទុក្កដានំ (សី. បី.)] កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, នត្ថិ អយំ លោកោ, នត្ថិ បរោ លោកោ, នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា [សមគ្គតា (ក.)] សម្មាបដិបន្នា, យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសទិដ្ឋិ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសទានំ ទេតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសក្កច្ចំ ទានំ ទេតិ, អសហត្ថា ទានំ ទេតិ, អចិត្តីកត្វា ទានំ ទេតិ, អបវិទ្ធំ ទានំ ទេតិ អនាគមនទិដ្ឋិកោ ទានំ ទេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អសប្បុរិសទានំ ទេតិ។

“សោ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ឯវំ អស្សទ្ធម្មសមន្នាគតោ, ឯវំ អសប្បុរិសភត្តិ, ឯវំ អសប្បុរិសចិន្តី, ឯវំ អសប្បុរិសមន្តី, ឯវំ អសប្បុរិសវាចោ, ឯវំ អសប្បុរិសកម្មន្តោ, ឯវំ អសប្បុរិសទិដ្ឋិ; ឯវំ អសប្បុរិសទានំ ទត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា យា អសប្បុរិសានំ គតិ តត្ថ ឧបបជ្ជតិ។ កា ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសានំ គតិ? និរយោ វា តិរច្ឆានយោនិ វា។

៨២. “ជានេយ្យ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសំ – ‘សប្បុរិសោ អយំ ភវ’”ន្តិ? “ឯវំ , ភន្តេ”។ “សាធុ, ភិក្ខវេ; ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, វិជ្ជតិ យំ សប្បុរិសោ សប្បុរិសំ ជានេយ្យ – ‘សប្បុរិសោ អយំ ភវ’ន្តិ។ ជានេយ្យ បន, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ អសប្បុរិសំ – ‘អសប្បុរិសោ អយំ ភវ’”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “សាធុ, ភិក្ខវេ; ឯតម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, ឋានំ វិជ្ជតិ យំ សប្បុរិសោ អសប្បុរិសំ ជានេយ្យ – ‘អសប្បុរិសោ អយំ ភវ’ន្តិ។ សប្បុរិសោ, ភិក្ខវេ, សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ, សប្បុរិសភត្តិ ហោតិ, សប្បុរិសចិន្តី ហោតិ, សប្បុរិសមន្តី ហោតិ, សប្បុរិសវាចោ ហោតិ, សប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ, សប្បុរិសទិដ្ឋិ ហោតិ; សប្បុរិសទានំ ទេតិ”។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សទ្ធោ ហោតិ, ហិរិមា ហោតិ, ឱត្តប្បី ហោតិ, ពហុស្សុតោ ហោតិ, អារទ្ធវីរិយោ ហោតិ, ឧបដ្ឋិតស្សតិ ហោតិ, បញ្ញវា ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សទ្ធម្មសមន្នាគតោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសភត្តិ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសស្ស យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធា ហិរិមន្តោ ឱត្តប្បិនោ ពហុស្សុតា អារទ្ធវីរិយា ឧបដ្ឋិតស្សតិនោ បញ្ញវន្តោ ត្យាស្ស មិត្តា ហោន្តិ, តេ សហាយា។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសភត្តិ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសចិន្តី ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ នេវត្តព្យាពាធាយ ចេតេតិ, ន បរព្យាពាធាយ ចេតេតិ, ន ឧភយព្យាពាធាយ ចេតេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសចិន្តី ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសមន្តី ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ នេវត្តព្យាពាធាយ មន្តេតិ, ន បរព្យាពាធាយ មន្តេតិ, ន ឧភយព្យាពាធាយ មន្តេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសមន្តី ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសវាចោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសវាចោ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសកម្មន្តោ ហោតិ។

“កថញ្ច , ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសទិដ្ឋិ ហោតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ ឯវំទិដ្ឋិ ហោតិ – ‘អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, អត្ថិ អយំ លោកោ , អត្ថិ បរោ លោកោ, អត្ថិ មាតា, អត្ថិ បិតា, អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសទិដ្ឋិ ហោតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសទានំ ទេតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សក្កច្ចំ ទានំ ទេតិ, សហត្ថា ទានំ ទេតិ, ចិត្តីកត្វា ទានំ ទេតិ, អនបវិទ្ធំ ទានំ ទេតិ, អាគមនទិដ្ឋិកោ ទានំ ទេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សប្បុរិសទានំ ទេតិ។

“សោ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ ឯវំ សទ្ធម្មសមន្នាគតោ, ឯវំ សប្បុរិសភត្តិ, ឯវំ សប្បុរិសចិន្តី, ឯវំ សប្បុរិសមន្តី, ឯវំ សប្បុរិសវាចោ, ឯវំ សប្បុរិសកម្មន្តោ, ឯវំ សប្បុរិសទិដ្ឋិ; ឯវំ សប្បុរិសទានំ ទត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា យា សប្បុរិសានំ គតិ តត្ថ ឧបបជ្ជតិ។ កា ច, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសានំ គតិ? ទេវមហត្តតា វា មនុស្សមហត្តតា វា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ចូឡបុណ្ណមសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទសមំ។

ទេវទហវគ្គោ និដ្ឋិតោ បឋមោ។

តស្សុទ្ទានំ –

ទេវទហំ បញ្ចត្ថុយំ, កិន្តិ-សាម-សុនក្ខត្តុំ;
សប្បាយ-គណ-គោបក-មហាបុណ្ណចូឡបុណ្ណញ្ញាតិ។

២. អនុបទវគ្គោ

១. អនុបទសុត្តំ

៩៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘ភិក្ខវោ’’តិ។ ‘‘ភទន្តេ’’តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

‘‘បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; មហាបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; បុថុបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; ហាសបញ្ញោ [ហាសុបញ្ញោ (សី. បី.)], ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; ជវនបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; តិក្ខបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; និព្ពេធិកបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ; សារិបុត្តោ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ អនុបទធម្មវិបស្សនំ វិបស្សតិ។ តត្រិទំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តស្ស អនុបទធម្មវិបស្សនាយ ហោតិ។

៩៤. ‘‘ឥធ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច បឋមេ ឈានេ [បឋមជ្ឈានេ (ក. សី. បី. ក.)] ធម្មា វិតក្កោ ច វិចារោ ច បីតិ ច សុខញ្ច ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ [អប្បដិពន្ធោ (ក.)] វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស [អត្ថីតេវស្ស (សី. បី.)] ហោតិ។

‘‘បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច ទុតិយេ ឈានេ ធម្មា – អជ្ឈត្តំ សម្បសាទោ ច បីតិ ច សុខញ្ច ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

‘‘បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ, សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ។ យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ – ‘ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី’តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច តតិយេ ឈានេ ធម្មា – សុខញ្ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ, ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

‘‘បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច ចតុត្ថេ ឈានេ ធម្មា – ឧបេក្ខា អទុក្ខមសុខា វេទនា បស្សទ្ធត្តា ចេតសោ អនាភោគោ សតិបារិសុទ្ធិ ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

‘‘បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា ‘អនន្តោ អាកាសោ’តិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច អាកាសានញ្ចាយតនេ

ធម្មា – អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញា ច ចិត្តេកគ្គតា ច ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘អនន្តំ វិញ្ញាណ’ន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច វិញ្ញាណញ្ចាយតនេ ធម្មា – វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញា ច ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘នត្ថិ កិញ្ចី’តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ យេ ច អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ ធម្មា – អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា ច ចិត្តេកគ្គតា ច, ផស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ វីរិយំ សតិ ឧបេក្ខា មនសិការោ – ត្យាស្ស ធម្មា អនុបទវវត្ថិតា ហោន្តិ។ ត្យាស្ស ធម្មា វិទិតា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

៩៥. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ តាយ សមាបត្តិយា សតោ វុដ្ឋហតិ។ សោ តាយ សមាបត្តិយា សតោ វុដ្ឋហិត្វា យេ ធម្មា [យេ តេ ធម្មា (សី.)] អតីតា និរុទ្ធា វិបរិណតា តេ ធម្មេ សមនុបស្សតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘អត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា អត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

៩៦. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ សព្ពសោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ សោ តាយ សមាបត្តិយា សតោ វុដ្ឋហតិ។ សោ តាយ សមាបត្តិយា សតោ វុដ្ឋហិត្វា យេ ធម្មា អតីតា និរុទ្ធា វិបរិណតា តេ ធម្មេ សមនុបស្សតិ – ‘ឯវំ កិរមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី’តិ។ សោ តេសុ ធម្មេសុ អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សោ ‘នត្ថិ ឧត្តរិ និស្សរណ’ន្តិ បជានាតិ។ តព្ពហុលីការា នត្ថិត្វេវស្ស ហោតិ។

៩៧. “យំ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សីលស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សមាធិស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ បញ្ញាយ , វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ វិមុត្តិយា’តិ, សារិបុត្តមេវ តំ សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សីលស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សមាធិស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ បញ្ញាយ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ វិមុត្តិយា’តិ។ យំ ខោ តំ, ភិក្ខវេ , សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ភគវតោ បុត្តោ ឱរសោ មុខតោ ជាតោ ធម្មជោ ធម្មនិម្មិតោ ធម្មទាយាទោ នោ អាមិសទាយាទោ’តិ, សារិបុត្តមេវ តំ សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ភគវតោ បុត្តោ ឱរសោ មុខតោ ជាតោ ធម្មជោ ធម្មនិម្មិតោ ធម្មទាយាទោ នោ អាមិសទាយាទោ’តិ។ សារិបុត្តោ, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ សម្មទេវ អនុប្បវត្តេតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

អនុបទសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

២. ឆព្ពិសោធនសុត្តំ

៩៨. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អញ្ញំ ព្យាករោតិ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយាតិ បជានាមី’តិ។ តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ភាសិតំ នេវ អភិនន្ទិតព្ពំ នប្បដិក្កោសិតព្ពំ។ អនភិនន្ទិត្វា អប្បដិក្កោសិត្វា បញ្ហោ បុច្ឆិតព្ពោ – ‘ចត្តារោមេ, អាវុសោ, វោហារា តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កតមេ ចត្តារោ? ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋវាទិតា, សុតេ សុតវាទិតា, មុតេ មុតវាទិតា, វិញ្ញាតេ វិញ្ញាតវាទិតា – ឥមេ ខោ, អាវុសោ, ចត្តារោ វោហារា តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កថំ ជានតោ បនាយស្មតោ, កថំ បស្សតោ ឥមេសុ ចតូសុ វោហារេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ? ខីណាសវស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ វុសិតវតោ កតករណីយស្ស ឱហិតភារស្ស អនុប្បត្តសទត្ថស្ស បរិក្ខីណភវសំយោជនស្ស សម្មទញ្ញាវិមុត្តស្ស អយមនុធម្មោ ហោតិ វេយ្យាករណាយ – ‘ទិដ្ឋេ ខោ អហំ , អាវុសោ, អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរាមិ។ សុតេ ខោ អហំ, អាវុសោ...បេ.... មុតេ ខោ អហំ, អាវុសោ... វិញ្ញាតេ ខោ អហំ, អាវុសោ, អនុបាយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទីកតេន ចេតសា វិហរាមិ។ ឯវំ ខោ មេ, អាវុសោ, ជានតោ ឯវំ បស្សតោ ឥមេសុ ចតូសុ វោហារេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ។ តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិតព្ពំ អនុមោទិតព្ពំ។ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧត្តរិំ បញ្ហោ បុច្ឆិតព្ពោ។

៩៩. “‘បញ្ចិមេ, អាវុសោ, ឧបាទានក្ខន្ធា តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កតមេ បញ្ច? សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ – ឥមេ ខោ, អាវុសោ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កថំ ជានតោ បនាយស្មតោ, កថំ បស្សតោ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ? ខីណាសវស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ វុសិតវតោ កតករណីយស្ស ឱហិតភារស្ស អនុប្បត្តសទត្ថស្ស បរិក្ខីណភវសំយោជនស្ស សម្មទញ្ញាវិមុត្តស្ស អយមនុធម្មោ ហោតិ វេយ្យាករណាយ – ‘រូបំ ខោ អហំ, អាវុសោ, អពលំ វិរាគុនំ [វិរាគំ (សី. បី.), វិរាគុតំ (ដីកា)] អនស្សាសិកន្តិ វិទិត្វា យេ រូបេ ឧបាយុបាទានា [ឧបយុបាទានា (ក.)] ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ វេទនំ ខោ អហំ, អាវុសោ...បេ.... សញ្ញំ ខោ អហំ, អាវុសោ... សង្ខារេ ខោ អហំ, អាវុសោ... វិញ្ញាណំ ខោ អហំ, អាវុសោ, អពលំ វិរាគុនំ អនស្សាសិកន្តិ វិទិត្វា យេ វិញ្ញាណេ ឧបាយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ ឯវំ ខោ មេ, អាវុសោ, ជានតោ ឯវំ បស្សតោ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ។ តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិតព្ពំ, អនុមោទិតព្ពំ។ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧត្តរិំ បញ្ហោ បុច្ឆិតព្ពោ។

១០០. “‘ឆយិមា , អាវុសោ, ធាតុយោ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កតមា ឆ? បថវីធាតុ, អាបោធាតុ, តេជោធាតុ, វាយោធាតុ, អាកាសធាតុ, វិញ្ញាណធាតុ – ឥមា ខោ, អាវុសោ, ឆ ធាតុយោ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតា។ កថំ ជានតោ បនាយស្មតោ, កថំ បស្សតោ ឥមាសុ ឆសុ ធាតូសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ? ខីណាសវស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ វុសិតវតោ កតករណីយស្ស ឱហិតភារស្ស អនុប្បត្តសទត្ថស្ស បរិក្ខីណភវសំយោជនស្ស សម្មទញ្ញាវិមុត្តស្ស អយមនុធម្មោ ហោតិ វេយ្យាករណាយ – ‘បថវីធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ, ន អត្តតោ ឧបគច្ឆិំ, ន ច បថវីធាតុនិស្សិតំ អត្តានំ។ យេ ច បថវីធាតុនិស្សិតា ឧបាយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ អាបោធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ...បេ.... តេជោធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ... វាយោធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ... អាកាសធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ... វិញ្ញាណធាតុំ ខោ អហំ, អាវុសោ, ន អត្តតោ ឧបគច្ឆិំ, ន ច វិញ្ញាណធាតុនិស្សិតំ អត្តានំ។ យេ ច វិញ្ញាណធាតុនិស្សិតា ឧបាយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ ឯវំ ខោ មេ, អាវុសោ, ជានតោ, ឯវំ បស្សតោ ឥមាសុ ឆសុ ធាតូសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ។ តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិតព្ពំ, អនុមោទិតព្ពំ។ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧត្តរិំ បញ្ហោ បុច្ឆិតព្ពោ។

១០១. “‘ឆ ខោ បនិមានិ, អាវុសោ, អជ្ឈត្តិកពាហិរានិ [អជ្ឈត្តិកានិ ពាហិរានិ (ស្យា. កំ. បី.)] អាយតនានិ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតានិ។ កតមានិ ឆ? ចក្ខុ ចេវ រូបា ច,

សោតញ្ច សទ្ទា ច, ឃានញ្ច គន្ធា ច, ជិវ្ហា ច រសា ច, កាយោ ច ផោដ្ឋព្ពា ច, មនោ ច ធម្មា ច – ឥមានិ ខោ, អាវុសោ, ឆ អជ្ឈត្តិកពាហិរានិ អាយតនានិ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្មទក្ខាតានិ។ កថំ ជានតោ បនាយស្មតោ, កថំ បស្សតោ ឥមេសុ ឆសុ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ? ខីណាសវស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ វុសិតវតោ កតករណីយស្ស ឱហិតភារស្ស អនុប្បត្តសទត្ថស្ស បរិក្ខីណភវសំយោជនស្ស សម្មទញ្ញាវិមុត្តស្ស អយមនុធម្មោ ហោតិ វេយ្យាករណាយ – ‘ចក្ខុស្មិំ, អាវុសោ, រូបេ ចក្ខុវិញ្ញាណេ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី [នន្ទិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] យា តណ្ហា យេ ច ឧបាយូបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ សោតស្មិំ, អាវុសោ, សទ្ទេ សោតវិញ្ញាណេ…បេ… ឃានស្មិំ, អាវុសោ, គន្ធេ ឃានវិញ្ញាណេ… ជិវ្ហាយ, អាវុសោ, រសេ ជិវ្ហាវិញ្ញាណេ… កាយស្មិំ, អាវុសោ, ផោដ្ឋព្ពេ កាយវិញ្ញាណេ… មនស្មិំ, អាវុសោ, ធម្មេ មនោវិញ្ញាណេ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ច ឧបាយូបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេសំ ខយា វិរាគា និរោធា ចាគា បដិនិស្សគ្គា វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តិ បជានាមិ។ ឯវំ ខោ មេ, អាវុសោ, ជានតោ ឯវំ បស្សតោ ឥមេសុ ឆសុ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត’ន្តិ។ តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិតព្ពំ អនុមោទិតព្ពំ។ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧត្តរិំ បញ្ហោ បុច្ឆិតព្ពោ។

១០២. “‘កថំ ជានតោ បនាយស្មតោ, កថំ បស្សតោ ឥមស្មិញ្ច សវិញ្ញាណកេ កាយេ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេសុ អហំការមមំការមានានុសយា សមូហតា’តិ [សុសមូហតាតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]? ខីណាសវស្ស , ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ វុសិតវតោ កតករណីយស្ស ឱហិតភារស្ស អនុប្បត្តសទត្ថស្ស បរិក្ខីណភវសំយោជនស្ស សម្មទញ្ញាវិមុត្តស្ស អយមនុធម្មោ ហោតិ វេយ្យាករណាយ – ‘បុព្ពេ ខោ អហំ, អាវុសោ, អគារិយភូតោ សមានោ អវិទ្ទសុ អហោសិំ។ តស្ស មេ តថាគតោ វា តថាគតសាវកោ វា ធម្មំ ទេសេសិ។ តាហំ ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធំ បដិលភិំ។ សោ តេន សទ្ធាបដិលាភេន សមន្នាគតោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិំ – សម្ពាធោ ឃរាវាសោ រជាបថោ, អព្ភោកាសោ បព្ពជ្ជា។ នយិទំ សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ សង្ខលិខិតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យ’’’ន្តិ។

“សោ ខោ អហំ, អាវុសោ, អបរេន សមយេន អប្បំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ, អប្បំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ មហន្តំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិំ។ សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អហោសិំ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហាសិំ។ អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ អហោសិំ ទិន្នាទាយី ទិន្នបាដិកង្ខី, អថេនេន សុចិភូតេន អត្តនា វិហាសិំ។ អព្រហ្មចរិយំ បហាយ ព្រហ្មចារី អហោសិំ អារាចារី វិរតោ មេថុនា គាមធម្មា។ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ អហោសិំ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស។ បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ អហោសិំ, ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ; ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា សហិតានំ វា អនុប្បទាតា សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណិំ វាចំ ភាសិតា អហោសិំ។ ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ អហោសិំ; យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបិំ វាចំ ភាសិតា អហោសិំ។ សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ អហោសិំ; កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី និធានវតិំ វាចំ ភាសិតា អហោសិំ កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតិំ អត្ថសំហិតំ។

“សោ ពីជគាមភូតគាមសមារម្ភា បដិវិរតោ អហោសិំ, ឯកភត្តិកោ អហោសិំ រត្តូបរតោ វិរតោ វិកាលភោជនា។ នច្ចគីតវាទិតវិសូកទស្សនា បដិវិរតោ អហោសិំ។ មាលាគន្ធវិលេបនធារណមណ្ឌនវិភូសនដ្ឋានា បដិវិរតោ អហោសិំ។ ឧច្ចាសយនមហាសយនា បដិវិរតោ អហោសិំ។ ជាតរូបរជតបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, អាមកធញ្ញបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, អាមកមំសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ; ឥត្ថិកុមារិកបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, ទាសិទាសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, អជេឡកបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, កុក្កុដសូករបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ , ហត្ថិគវស្សវឡវបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ, ខេត្តវត្ថុបដិគ្គហណា បដិវិរតោ អហោសិំ។ ទូតេយ្យបហិណគមនានុយោគា បដិវិរតោ អហោសិំ, កយវិក្កយា បដិវិរតោ អហោសិំ, តុលាកូដកំសកូដមានកូដា បដិវិរតោ អហោសិំ, ឧក្កោដនវញ្ចននិកតិសាចិយោគា បដិវិរតោ អហោសិំ, ឆេទនវធពន្ធនវិបរាមោសអាលោបសហសាការា បដិវិរតោ អហោសិំ។

“សោ សន្តុដ្ឋោ អហោសិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន, កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន។ សោ យេន យេនេវ [យេន យេន ច (ក.)] បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ។ សេយ្យថាបិ នាម បក្ខី សកុណោ យេន យេនេវ ឌេតិ សបត្តភារោវ ឌេតិ; ឯវមេវ ខោ អហំ, អាវុសោ; សន្តុដ្ឋោ អហោសិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន, កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន។ សោ យេន យេនេវ បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ។ សោ ឥមិនា អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អនវជ្ជសុខំ បដិសំវេទេសិំ។

១០៣. “សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី អហោសិំ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជិំ ; រក្ខិំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជិំ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា...បេ.... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា...បេ.... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី អហោសិំ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជិំ; រក្ខិំ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជិំ។ សោ ឥមិនា អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អព្យាសេកសុខំ បដិសំវេទេសិំ។

“សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី អហោសិំ, អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី អហោសិំ, សមិញ្ជិតេ បសារិតេ សម្បជានការី អហោសិំ, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី អហោសិំ, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី អហោសិំ, ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី អហោសិំ, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី អហោសិំ។

“សោ ឥមិនា ច អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ, (ឥមាយ ច អរិយាយ សន្តុដ្ឋិយា សមន្នាគតោ,) [បស្ស ម. និ. ១.២៩៦ ចូឡហត្ថិបទោបមេ] ឥមិនា ច អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ, ឥមិនា ច អរិយេន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជិំ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ សោ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ និសីទិំ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។

“សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហាសិំ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធេសិំ។ ព្យាបាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ វិហាសិំ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី, ព្យាបាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធេសិំ។ ថិនមិទ្ធំ បហាយ វិគតថិនមិទ្ធោ វិហាសិំ អាលោកសញ្ញី សតោ សម្បជានោ, ថិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធេសិំ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទ្ធតោ វិហាសិំ អជ្ឈត្តំ, វូបសន្តចិត្តោ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធេសិំ។ វិចិកិច្ឆំ បហាយ តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិហាសិំ អកថំកថី កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិកិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធេសិំ។

១០៤. “សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិំ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ...បេ.... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិំ។

“សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាសវានំ ខយញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេសិំ។ សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ ទុក្ខនិរោធោតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ; ឥមេ អាសវាតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ អាសវសមុទយោតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ អាសវនិរោធោតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ, អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ។ តស្ស មេ ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចិត្ថ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចិត្ថ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចិត្ថៈ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ អហោសិ។ ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយាតិ អព្ភញ្ញាសិំ។ ឯវំ ខោ មេ, អាវុសោ, ជានតោ ឯវំ បស្សតោ ឥមស្មិញ្ច សវិញ្ញាណកេ កាយេ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេសុ អហំការមមំការមានានុសយា សមូហតា”តិ ។ “តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិតព្ពំ អនុមោទិតព្ពំ។ ‘សាធូ’តិ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘លាភា នោ, អាវុសោ, សុលទ្ធំ នោ, អាវុសោ, យេ មយំ អាយស្មន្តំ តាទិសំ សព្រហ្មចារិំ សមនុបស្សាមា’”តិ [បស្សាមាតិ (សី.)]។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

៣. សប្បុរិសសុត្តំ

១០៥. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “សប្បុរិសធម្មញ្ច វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ អសប្បុរិសធម្មញ្ច។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“កតមោ ច, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតា’តិ។ សោ តាយ ឧច្ចាកុលីនតាយ អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយំ [អយម្បិ (សី. បី.)], ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ឧច្ចាកុលីនតាយ លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ , មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី , សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ ឧច្ចាកុលីនតាយ នេវត្តានុក្កំសេតិ ន បរំ វម្ភេតិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ មហាកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ…បេ…. [យថា ឧច្ចាកុលវារេ តថា វិត្ថារេតព្ពំ] មហាភោគកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ…បេ…. ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតា’តិ។ សោ តាយ ឧឡារភោគតាយ អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ឧឡារភោគតាយ លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ ឧឡារភោគតាយ នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

១០៦. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ញាតោ ហោតិ យសស្សី។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ញាតោ យសស្សី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ អប្បញ្ញាតា អប្បេសក្ខា’តិ។ សោ តេន ញត្តេន [ញាតេន (សី. ក.), ញាតត្តេន (ស្យា. កំ. បី.)] អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ញត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ញាតោ ហោតិ យសស្សី; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ , សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន ញត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ លាភី ហោតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន លាភិនោ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន’ន្តិ។ សោ តេន លាភេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ លាភេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ លាភី ហោតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន លាភេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ពហុស្សុតោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ពហុស្សុតោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន ពហុស្សុតា’តិ។ សោ តេន ពាហុសច្ចេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ , ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ពាហុសច្ចេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ , ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ពហុស្សុតោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន ពាហុសច្ចេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ វិនយធរោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ វិនយធរោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន វិនយធរា’តិ។ សោ តេន វិនយធរត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ វិនយធរត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ វិនយធរោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន វិនយធរត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ ធម្មកថិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ធម្មកថិកោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន ធម្មកថិកា’តិ។ សោ តេន ធម្មកថិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ធម្មកថិកត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ធម្មកថិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន ធម្មកថិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

១០៧. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ អារញ្ញិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ អារញ្ញិកោ ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន អារញ្ញិកា’តិ។ សោ តេន អារញ្ញិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ អារញ្ញិកត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ អារញ្ញិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន អារញ្ញិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ បំសុកូលិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ បំសុកូលិកោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន បំសុកូលិកា’តិ។ សោ តេន បំសុកូលិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ បំសុកូលិកត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ បំសុកូលិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន បំសុកូលិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ បិណ្ឌបាតិកោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន បិណ្ឌបាតិកា’តិ។ សោ តេន បិណ្ឌបាតិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ បិណ្ឌបាតិកត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន បិណ្ឌបាតិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ រុក្ខមូលិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ រុក្ខមូលិកោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន រុក្ខមូលិកា’តិ។ សោ តេន រុក្ខមូលិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ រុក្ខមូលិកត្តេន លោភធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ រុក្ខមូលិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន រុក្ខមូលិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សោសានិកោ ហោតិ…បេ…. អព្ភោកាសិកោ ហោតិ… នេសជ្ជិកោ ហោតិ… យថាសន្ថតិកោ ហោតិ… ឯកាសនិកោ ហោតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ឯកាសនិកោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ន ឯកាសនិកា’តិ។ សោ តេន ឯកាសនិកត្តេន អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ន ខោ ឯកាសនិកត្តេន លោភធម្មា វា

បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, ទោសធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, មោហធម្មា វា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ នោ ចេបិ ឯកាសនិកោ ហោតិ; សោ ច ហោតិ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ សាមីចិប្បដិបន្នោ អនុធម្មចារី, សោ តត្ថ បុជ្ជោ, សោ តត្ថ បាសំសោ’តិ។ សោ បដិបទំយេវ អន្តរំ ករិត្វា តេន ឯកាសនិកត្តេន នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

១០៨. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ បឋមជ្ឈានសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ…បេ… តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ , ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា ‘អនន្តោ អាកាសោ’តិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘អនន្តំ វិញ្ញាណ’ន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘នត្ថិ កិញ្ចី’តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ, បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសោ សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘អហំ ខោម្ហិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា ន លាភិនោ’តិ។ សោ តាយ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា អត្តានុក្កំសេតិ , បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, អសប្បុរិសធម្មោ។ សប្បុរិសោ ច ខោ, ភិក្ខវេ , ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ ខោ អតម្មយតា វុត្តា ភគវតា។ យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ

តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា’តិ។ សោ អតម្មយតញ្ញេវ អន្តរំ ករិត្វា តាយ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសធម្មោ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសោ សព្ពសោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា [ឯកច្ចេ អាសវា (ក.)] បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ [អយំ ខោ (ស្យា. កំ.)], ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ន កិញ្ចិ មញ្ញតិ, ន កុហិញ្ចិ មញ្ញតិ, ន កេនចិ មញ្ញតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

សប្បុរិសសុត្តំ និដ្ឋិតំ តតិយំ។

៤. សេវិតព្ពាសេវិតព្ពសុត្តំ

១០៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “សេវិតព្ពាសេវិតព្ពំ វោ, ភិក្ខវេ, ធម្មបរិយាយំ ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“កាយសមាចារំបាហំ [បហំ (សព្ពត្ថ)], ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ កាយសមាចារំ។ វចីសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ វចីសមាចារំ។ មនោសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ មនោសមាចារំ។ ចិត្តុប្បាទំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ចិត្តុប្បាទំ។ សញ្ញាបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ , អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបដិលាភំ។ ទិដ្ឋិបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋិបដិលាភំ។ អត្តភាវបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អត្តភាវបដិលាភ”ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។

១១០. “‘កាយសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ កាយសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, ឯវរូបោ កាយសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, ឯវរូបោ កាយសមាចារោ សេវិតព្ពោ។

១១១. “កថំរូបំ, ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតី ហោតិ លុទ្ទោ លោហិតបាណិ ហតប្បហតេ និវិដ្ឋោ អទយាបន្នោ បាណភូតេសុ; អទិន្នាទាយី ខោ បន ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ គាមគតំ វា អរញ្ញគតំ វា តំ អទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាតំ អាទាតា ហោតិ; កាមេសុមិច្ឆាចារី ខោ បន ហោតិ, យា តា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សស្សាមិកា សបរិទណ្ឌា អន្តមសោ មាលាគុឡបរិក្ខិត្តាបិ តថារូបាសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជិតា ហោតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ , ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ; អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ គាមគតំ វា អរញ្ញគតំ វា តំ នាទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាតំ អាទាតា ហោតិ; កាមេសុមិច្ឆាចារំ បហាយ កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, យា តា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សស្សាមិកា សបរិទណ្ឌា អន្តមសោ មាលាគុឡបរិក្ខិត្តាបិ តថា

រូបាសុ ន ចារិត្តំ អាបជ្ជិតា ហោតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘កាយសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ កាយសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘វចីសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ វចីសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ ? យថារូបំ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, ឯវរូបោ វចីសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ វចីសមាចារោ សេវិតព្ពោ។

១១២. “កថំរូបំ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ មុសាវាទី ហោតិ, សភាគតោ [សភគ្គតោ (ពហូសុ)] វា បរិសាគតោ [បរិសគ្គតោ (ពហូសុ)] វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – ‘ឯហម្ភោ បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី’តិ សោ អជានំ វា អាហ – ‘ជានាមី’តិ, ជានំ វា អាហ – ‘ន ជានាមី’តិ; អបស្សំ វា អាហ – ‘បស្សាមី’តិ, បស្សំ វា អាហ – ‘ន បស្សាមី’តិ – ឥតិ [បស្ស ម. និ. ១.៤៤០ សាលេយ្យកសុត្តេ] អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ [កិញ្ចក្ខហេតុ (សី.)] វា សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ; បិសុណវាចោ ខោ បន ហោតិ, ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ – ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេត្តា, ភិន្នានំ វា អនុប្បទាតា, វគ្គារាមោ, វគ្គរតោ, វគ្គនន្ទី, វគ្គករណិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ; ផរុសវាចោ ខោ បន ហោតិ, យា សា វាចា កណ្ឌកា កក្កសា ផរុសា បរកដុកា បរាភិសជ្ជនី កោធសាមន្តា អសមាធិសំវត្តនិកា, តថារូបិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ; សម្ផប្បលាបី ខោ បន ហោតិ អកាលវាទី អភូតវាទី អនត្ថវាទី អធម្មវាទី អវិនយវាទី, អនិធានវតិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ អកាលេន អនបទេសំ អបរិយន្តវតិំ អនត្ថសំហិតំ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ , កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សភាគតោ វា បរិសាគតោ វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – ‘ឯហម្ភោ បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី’តិ សោ អជានំ វា អាហ – ‘ន ជានាមី’តិ, ជានំ វា អាហ – ‘ជានាមី’តិ, អបស្សំ វា អាហ – ‘ន បស្សាមី’តិ, បស្សំ វា អាហ – ‘បស្សាមី’តិ – ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា ន សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ; បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ – ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា សហិតានំ វា អនុប្បទាតា សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ; ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ; សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី, និធានវតិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតិំ អត្ថសំហិតំ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, វចីសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘វចីសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ វចីសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘មនោសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ មនោសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ មនោសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ មនោសមាចារោ សេវិតព្ពោ។

១១៣. “កថំរូបំ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ តំ អភិជ្ឈាតា ហោតិ – ‘អហោ វត យំ បរស្ស តំ មមស្សា’តិ; ព្យាបន្នចិត្តោ ខោ បន ហោតិ បទុដ្ឋមនសង្កប្បោ – ‘ឥមេ សត្តា ហញ្ញន្តុ វា វជ្ឈន្តុ វា ឧច្ឆិជ្ជន្តុ វា វិនស្សន្តុ វា មា វា អហេសុ’ន្តិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ តំ នាភិជ្ឈាតា ហោតិ – ‘អហោ វត យំ បរស្ស តំ

មមស្សា’តិ; អព្យាបន្នចិត្តោ ខោ បន ហោតិ អប្បទុដ្ឋមនសង្កប្បោ – ‘ឥមេ សត្តា អវេរា អព្យាពជ្ឈា [អព្យាបជ្ឈា (សី. ស្យា. កំ. បី. ក.)] អនីឃា សុខី អត្តានំ បរិហរន្តូ’តិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, មនោសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘មនោសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ មនោសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

១១៤. “‘ចិត្តុប្បាទំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ចិត្តុប្បាទ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ ចិត្តុប្បាទោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ ចិត្តុប្បាទោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អភិជ្ឈាសហគតេន ចេតសា វិហរតិ; ព្យាបាទវា ហោតិ, ព្យាបាទសហគតេន ចេតសា វិហរតិ; វិហេសវា ហោតិ, វិហេសាសហគតេន ចេតសា វិហរតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ , កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អនភិជ្ឈាសហគតេន ចេតសា វិហរតិ; អព្យាបាទវា ហោតិ, អព្យាបាទសហគតេន ចេតសា វិហរតិ; អវិហេសវា ហោតិ, អវិហេសាសហគតេន ចេតសា វិហរតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, ចិត្តុប្បាទំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘ចិត្តុប្បាទំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ចិត្តុប្បាទ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

១១៥. “‘សញ្ញាបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ សញ្ញាបដិលាភោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ សញ្ញាបដិលាភោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អភិជ្ឈាសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ; ព្យាបាទវា ហោតិ, ព្យាបាទសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ; វិហេសវា ហោតិ, វិហេសាសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អនភិជ្ឈាសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ; អព្យាបាទវា ហោតិ, អព្យាបាទសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ; អវិហេសវា ហោតិ, អវិហេសាសហគតាយ សញ្ញាយ វិហរតិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, សញ្ញាបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘សញ្ញាបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

១១៦. “‘ទិដ្ឋិបដិលាភំបាហំ , ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋិបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ ទិដ្ឋិបដិលាភោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ – ឯវរូបោ ទិដ្ឋិបដិលាភោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ ឯវំទិដ្ឋិកោ ហោតិ – ‘នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ, នត្ថិ ហុតំ , នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, នត្ថិ អយំ លោកោ, នត្ថិ បរោ លោកោ, នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, ភន្តេ, ឯកច្ចោ ឯវំទិដ្ឋិកោ ហោតិ – ‘អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, អត្ថិ អយំ លោកោ, អត្ថិ បរោ លោកោ, អត្ថិ មាតា, អត្ថិ បិតា, អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ – ឯវរូបំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋិបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘ទិដ្ឋិបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋិបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

១១៧. “‘អត្តភាវបដិលាភំបាហំ , ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អត្តភាវបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ – ឯវរូបោ អត្តភាវបដិលាភោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ – ឯវរូបោ អត្តភាវបដិលាភោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ, ភន្តេ, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? សព្យាពជ្ឈំ [សព្យាបជ្ឈំ (សី. ស្យា. កំ. បី. ក.)], ភន្តេ, អត្តភាវបដិលាភំ អភិនិព្ពត្តយតោ អបរិនិដ្ឋិតភាវាយ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ; អព្យាពជ្ឈំ, ភន្តេ, អត្តភាវបដិលាភំ អភិនិព្ពត្តយតោ បរិនិដ្ឋិតភាវាយ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘អត្តភាវបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ , អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អត្តភាវបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមី”តិ។

១១៨. “សាធុ សាធុ, សារិបុត្ត! សាធុ ខោ ត្វំ, សារិបុត្ត, ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាសិ។

“‘កាយសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ កាយសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ មយា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ កាយសមាចារោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ – ឯវរូបោ កាយសមាចារោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ , សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? ឥធ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតី ហោតិ លុទ្ទោ លោហិតបាណិ ហតប្បហតេ និវិដ្ឋោ អទយាបន្នោ បាណភូតេសុ; អទិន្នាទាយី ខោ បន ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ គាមគតំ វា អរញ្ញគតំ វា តំ អទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាតំ អាទាតា ហោតិ; កាមេសុមិច្ឆាចារី ខោ បន ហោតិ, យា តា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សស្សាមិកា សបរិទណ្ឌា អន្តមសោ មាលាគុឡបរិក្ខិត្តាបិ តថារូបាសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជិតា ហោតិ – ឯវរូបំ, សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ។

“កថំរូបំ, សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ? ឥធ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ; អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, យំ តំ បរស្ស បរវិត្តូបករណំ គាមគតំ វា អរញ្ញគតំ វា តំ នាទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាតំ អាទាតា ហោតិ; កាមេសុមិច្ឆាចារំ បហាយ កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, យា តា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សស្សាមិកា សបរិទណ្ឌា អន្តមសោ មាលាគុឡបរិក្ខិត្តាបិ តថារូបាសុ ន ចារិត្តំ អាបជ្ជិតា ហោតិ – ឯវរូបំ, សារិបុត្ត, កាយសមាចារំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘កាយសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ កាយសមាចារ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“វចីសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ ...បេ.... មនោសមាចារំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ...បេ.... ចិត្តុប្បាទំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ...បេ.... សញ្ញាបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ...បេ.... ទិដ្ឋិបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ...បេ....។

“‘អត្តភាវបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អត្តភាវបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ មយា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, សារិបុត្ត, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ អត្តភាវបដិលាភោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, សារិបុត្ត, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ – ឯវរូបោ អត្តភាវបដិលាភោ សេវិតព្ពោ។

“កថំរូបំ, សារិបុត្ត, អត្តភាវបដិលាភំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ? សព្យាពជ្ឈំ, សារិបុត្ត, អត្តភាវបដិលាភំ អភិនិព្ពត្តយតោ អបរិនិដ្ឋិតភាវាយ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ; អព្យាពជ្ឈំ, សារិបុត្ត, អត្តភាវបដិលាភំ អភិនិព្ពត្តយតោ បរិនិដ្ឋិតភាវាយ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ។ ‘អត្តភាវបដិលាភំបាហំ, ភិក្ខវេ, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ , អសេវិតព្ពម្បិ; តញ្ច អញ្ញមញ្ញំ អត្តភាវបដិលាភ’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥមស្ស ខោ, សារិបុត្ត, មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

១១៩. “ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; សោតវិញ្ញេយ្យំ សទ្ទំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ អសេវិតព្ពម្បិ; ឃានវិញ្ញេយ្យំ គន្ធំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យំ រសំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; កាយវិញ្ញេយ្យំ ផោដ្ឋព្ពំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ; មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។ ‘ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបំ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ ន សេវិតព្ពំ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបំ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវិតព្ពំ។ ‘ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“សោតវិញ្ញេយ្យំ សទ្ទំបាហំ, សារិបុត្ត...បេ.... ឯវរូបោ សោតវិញ្ញេយ្យោ សទ្ទោ ន សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ សោតវិញ្ញេយ្យោ សទ្ទោ សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ ឃានវិញ្ញេយ្យោ គន្ធោ ន សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ ឃានវិញ្ញេយ្យោ គន្ធោ សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យោ រសោ ន សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យោ រសោ សេវិតព្ពោ... កាយវិញ្ញេយ្យំ ផោដ្ឋព្ពំបាហំ, សារិបុត្ត ... ឯវរូបោ កាយវិញ្ញេយ្យោ ផោដ្ឋព្ពោ ន សេវិតព្ពោ... ឯវរូបោ កាយវិញ្ញេយ្យោ ផោដ្ឋព្ពោ សេវិតព្ពោ។

“‘មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ មនោវិញ្ញេយ្យោ ធម្មោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ មនោវិញ្ញេយ្យោ ធម្មោ សេវិតព្ពោ។ ‘មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមី”តិ។

១២០. “សាធុ សាធុ, សារិបុត្ត! សាធុ ខោ ត្វំ, សារិបុត្ត, ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាសិ។ ‘ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ មយា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, សារិបុត្ត, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបំ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ ន សេវិតព្ពំ; យថារូបញ្ច ខោ, សារិបុត្ត, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបំ ចក្ខុ

វិញ្ញេយ្យំ រូបំ សេវិតព្ពំ។ ‘ចក្ខុវិញ្ញេយ្យំ រូបំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“សោតវិញ្ញេយ្យំ សទ្ទំបាហំ, សារិបុត្ត…បេ… ឯវរូបោ សោតវិញ្ញេយ្យោ សទ្ទោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ សោតវិញ្ញេយ្យោ សទ្ទោ សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ ឃានវិញ្ញេយ្យោ គន្ធោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ ឃានវិញ្ញេយ្យោ គន្ធោ សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យោ រសោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យោ រសោ សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ កាយវិញ្ញេយ្យោ ផោដ្ឋព្ពោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ កាយវិញ្ញេយ្យោ ផោដ្ឋព្ពោ សេវិតព្ពោ។

“មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំបាហំ, សារិបុត្ត…បេ… ឯវរូបោ មនោវិញ្ញេយ្យោ ធម្មោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ មនោវិញ្ញេយ្យោ ធម្មោ សេវិតព្ពោ។ ‘មនោវិញ្ញេយ្យំ ធម្មំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥមស្ស ខោ, សារិបុត្ត, មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

១២១. “ចីវរំបាហំ , សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បិ…បេ… បិណ្ឌបាតំបាហំ, សារិបុត្ត… សេនាសនំបាហំ, សារិបុត្ត… គាមំបាហំ, សារិបុត្ត… និគមំបាហំ, សារិបុត្ត… នគរំបាហំ, សារិបុត្ត… ជនបទំបាហំ, សារិបុត្ត… បុគ្គលំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស, ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។ ‘ចីវរំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, ចីវរំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបំ ចីវរំ ន សេវិតព្ពំ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, ចីវរំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបំ ចីវរំ សេវិតព្ពំ។ ‘ចីវរំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“បិណ្ឌបាតំបាហំ, សារិបុត្ត…បេ… ឯវរូបោ បិណ្ឌបាតោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ បិណ្ឌបាតោ សេវិតព្ពោ… សេនាសនំបាហំ, សារិបុត្ត…បេ… ឯវរូបំ សេនាសនំ ន សេវិតព្ពំ… ឯវរូបំ សេនាសនំ សេវិតព្ពំ… គាមំបាហំ, សារិបុត្ត …បេ… ឯវរូបោ គាមោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ គាមោ សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ និគមោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ និគមោ សេវិតព្ពោ… ឯវរូបំ នគរំ ន សេវិតព្ពំ… ឯវរូបំ នគរំ សេវិតព្ពំ… ឯវរូបោ ជនបទោ ន សេវិតព្ពោ… ឯវរូបោ ជនបទោ សេវិតព្ពោ។

“‘បុគ្គលំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ភគវតា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, ភន្តេ, បុគ្គលំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, ភន្តេ, បុគ្គលំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ។ ‘បុគ្គលំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ភគវតា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តន្តិ។ ឥមស្ស ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមី”តិ។

១២២. “សាធុ សាធុ, សារិបុត្ត! សាធុ ខោ ត្វំ, សារិបុត្ត, ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស, វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាសិ។ ‘ចីវរំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ , អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ មយា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, សារិបុត្ត, ចីវរំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបំ ចីវរំ ន សេវិតព្ពំ; យថារូបញ្ច ខោ, សារិបុត្ត, ចីវរំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបំ ចីវរំ សេវិតព្ពំ។ ‘ចីវរំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ (យថា បឋមំ តថា វិត្ថារេតព្ពំ) ឯវរូបោ បិណ្ឌបាតោ… ឯវរូបំ សេនាសនំ… ឯវរូបោ គាមោ… ឯវរូបោ និគមោ… ឯវរូបំ នគរំ… ឯវរូបោ ជនបទោ។

“‘បុគ្គលំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ, អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ មយា។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យថារូបំ, សារិបុត្ត, បុគ្គលំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ; យថារូបញ្ច ខោ, សារិបុត្ត, បុគ្គលំ សេវតោ អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ។ ‘បុគ្គលំបាហំ, សារិបុត្ត, ទុវិធេន វទាមិ – សេវិតព្ពម្បិ,

អសេវិតព្ពម្បី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ មយា ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥមស្ស ខោ, សារិបុត្ត, មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

១២៣. “សព្ពេបិ ចេ, សារិបុត្ត, ខត្តិយា ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានេយ្យុំ, សព្ពេសានម្បិស្ស ខត្តិយានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ។ សព្ពេបិ ចេ , សារិបុត្ត, ព្រាហ្មណា…បេ.… សព្ពេបិ ចេ, សារិបុត្ត, វេស្សា… សព្ពេបិ ចេ, សារិបុត្ត, សុទ្ទា ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានេយ្យុំ, សព្ពេសានម្បិស្ស សុទ្ទានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ។ សទេវកោបិ ចេ, សារិបុត្ត, លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា ឥមស្ស មយា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានេយ្យ, សទេវកស្សបិស្ស លោកស្ស សមារកស្ស សព្រហ្មកស្ស សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

សេវិតព្ពាសេវិតព្ពសុត្តំ និដ្ឋិតំ ចតុត្ថំ។

៥. ពហុធាតុកសុត្តំ

១២៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“យានិ កានិចិ, ភិក្ខវេ, ភយានិ ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពានិ តានិ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ; យេ កេចិ ឧបទ្ទវា ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពេ តេ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ; យេ កេចិ ឧបសគ្គា ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពេ តេ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ , នឡាគារា វា តិណាគារា វា អគ្គិ មុត្តោ [អគ្គិមុក្កោ (សី. បី.)] កូដាគារានិបិ ទហតិ ឧល្លិត្តាវលិត្តានិ និវាតានិ ផុសិតគ្គឡានិ បិហិតវាតបានានិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យានិ កានិចិ ភយានិ ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពានិ តានិ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ; យេ កេចិ ឧបទ្ទវា ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពេ តេ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ; យេ កេចិ ឧបសគ្គា ឧប្បជ្ជន្តិ សព្ពេ តេ ពាលតោ ឧប្បជ្ជន្តិ, នោ បណ្ឌិតតោ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, សប្បដិភយោ ពាលោ, អប្បដិភយោ បណ្ឌិតោ; សឧបទ្ទវោ ពាលោ, អនុបទ្ទវោ បណ្ឌិតោ; សឧបសគ្គោ ពាលោ, អនុបសគ្គោ បណ្ឌិតោ។ នត្ថិ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតតោ ភយំ, នត្ថិ បណ្ឌិតតោ ឧបទ្ទវោ, នត្ថិ បណ្ឌិតតោ ឧបសគ្គោ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, ‘បណ្ឌិតា ភវិស្សាម វីមំសកា’តិ – ឯវញ្ហិ វោ, ភិក្ខវេ, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ ‘វីមំសកោ’តិ អលំ វចនាយា”តិ? “យតោ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ធាតុកុសលោ ច ហោតិ, អាយតនកុសលោ ច ហោតិ, បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ ច ហោតិ, ឋានាឋានកុសលោ ច ហោតិ – ឯត្តាវតា ខោ, អានន្ទ, បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ ‘វីមំសកោ’តិ អលំ វចនាយា”តិ។

១២៥. “កិត្តាវតា បន, ភន្តេ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ? “អដ្ឋារស ខោ ឥមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – ចក្ខុធាតុ, រូបធាតុ, ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ; សោតធាតុ, សទ្ទធាតុ, សោតវិញ្ញាណធាតុ; ឃានធាតុ, គន្ធធាតុ, ឃានវិញ្ញាណធាតុ; ជិវ្ហាធាតុ, រសធាតុ, ជិវ្ហាវិញ្ញាណធាតុ; កាយធាតុ, ផោដ្ឋព្ពធាតុ, កាយវិញ្ញាណធាតុ; មនោធាតុ, ធម្មធាតុ, មនោវិញ្ញាណធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, អដ្ឋារស ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, អញ្ញោបិ បរិយាយោ, យថា ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ? “សិយា, អានន្ទ។ ឆយិមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – បថវីធាតុ, អាបោធាតុ, តេជោធាតុ, វាយោធាតុ, អាកាសធាតុ, វិញ្ញាណធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, ឆ ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, អញ្ញោបិ បរិយាយោ, យថា ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ? “សិយា, អានន្ទ។ ឆយិមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – សុខធាតុ , ទុក្ខធាតុ, សោមនស្សធាតុ, ទោមនស្សធាតុ, ឧបេក្ខាធាតុ,

អវិជ្ជាធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, ឆ ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, អញ្ញោបិ បរិយាយោ, យថា ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “សិយា, អានន្ទ។ ឆយិមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – កាមធាតុ, នេក្ខម្មធាតុ, ព្យាបាទធាតុ, អព្យាបាទធាតុ, វិហឹសាធាតុ , អវិហឹសាធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, ឆ ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, អញ្ញោបិ បរិយាយោ, យថា ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “សិយា, អានន្ទ។ តិស្សោ ឥមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – កាមធាតុ, រូបធាតុ, អរូបធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, តិស្សោ ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

“សិយា បន, ភន្តេ, អញ្ញោបិ បរិយាយោ, យថា ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “សិយា, អានន្ទ។ ទ្វេ ឥមា, អានន្ទ, ធាតុយោ – សង្ខតាធាតុ, អសង្ខតាធាតុ។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, ទ្វេ ធាតុយោ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតាបិ ខោ, អានន្ទ, ‘ធាតុកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

១២៦. “កិត្តាវតា បន, ភន្តេ, ‘អាយតនកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “ឆ ខោ បនិមានិ, អានន្ទ, អជ្ឈត្តិកពាហិរានិ អាយតនានិ – ចក្ខុចេវ រូបា ច សោតញ្ច សទ្ទា ច ឃានញ្ច គន្ធា ច ជិវ្ហា ច រសា ច កាយោ ច ផោដ្ឋព្ពា ច មនោ ច ធម្មា ច។ ឥមានិ ខោ, អានន្ទ, ឆ អជ្ឈត្តិកពាហិរានិ អាយតនានិ យតោ ជានាតិ បស្សតិ – ឯត្តាវតា ខោ, អានន្ទ, ‘អាយតនកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

“កិត្តាវតា បន, ភន្តេ, ‘បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឥមស្មិំ សតិ ឥទំ ហោតិ, ឥមស្សុប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ជតិ, ឥមស្មិំ អសតិ ឥទំ ន ហោតិ, ឥមស្ស និរោធា ឥទំ និរុជ្ឈតិ, យទិទំ – អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា, សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបំ, នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនំ, សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា, តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ, ឧបាទានបច្ចយា ភវោ , ភវបច្ចយា ជាតិ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា សម្ភវន្តិ។ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ។ អវិជ្ជាយត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា សង្ខារនិរោធោ, សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ, វិញ្ញាណនិរោធា នាមរូបនិរោធោ, នាមរូបនិរោធា សឡាយតននិរោធោ, សឡាយតននិរោធា ផស្សនិរោធោ, ផស្សនិរោធា វេទនានិរោធោ, វេទនានិរោធា តណ្ហានិរោធោ, តណ្ហានិរោធា ឧបាទាននិរោធោ, ឧបាទាននិរោធា ភវនិរោធោ, ភវនិរោធា ជាតិនិរោធោ, ជាតិនិរោធា ជរាមរណំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា និរុជ្ឈន្តិ។ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស និរោធោ ហោតិ’។ ឯត្តាវតា ខោ, អានន្ទ, ‘បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ។

១២៧. “កិត្តាវតា បន, ភន្តេ, ‘ឋានាឋានកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា’’តិ? “ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ កញ្ចិ [កិញ្ចិ (ស្យា. កំ. ក.)] សង្ខារំ និច្ចតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ កញ្ចិ សង្ខារំ និច្ចតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ កញ្ចិ សង្ខារំ សុខតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ កញ្ចិ សង្ខារំ សុខតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ កញ្ចិ ធម្មំ អត្តតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ, ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ កញ្ចិ ធម្មំ អត្តតោ ឧបគច្ឆេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។

១២៨. “‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ មាតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ មាតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ បិតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ…បេ…. អរហន្តំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ ទុដ្ឋចិត្តោ តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ ទុដ្ឋចិត្តោ តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ សង្ឃំ ភិន្ទេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ សង្ឃំ ភិន្ទេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ អញ្ញំ សត្ថារំ

ឧទ្ទិសេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុថុជ្ជនោ អញ្ញំ សត្ថារំ ឧទ្ទិសេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។

១២៩. “‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្ពំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ឯកោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ រាជានោ ចក្កវត្តិនោ អបុព្ពំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ឯកោ រាជា ចក្កវត្តី ឧប្បជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។

១៣០. “‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឥត្ថី អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោ , នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុរិសោ អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឥត្ថី រាជា អស្ស ចក្កវត្តី, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុរិសោ រាជា អស្ស ចក្កវត្តី, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឥត្ថី សក្កត្តំ ករេយ្យ ... មារត្តំ ករេយ្យ... ព្រហ្មត្តំ ករេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុរិសោ សក្កត្តំ ករេយ្យ... មារត្តំ ករេយ្យ... ព្រហ្មត្តំ ករេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។

១៣១. “‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ កាយទុច្ចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ កាយទុច្ចរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកន្តោ អមនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ វចីទុច្ចរិតស្ស...បេ.... យំ មនោទុច្ចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វចីទុច្ចរិតស្ស...បេ.... យំ មនោទុច្ចរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកន្តោ អមនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតីតិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ កាយសុចរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកន្តោ អមនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ កាយសុចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ វចីសុចរិតស្ស...បេ.... យំ មនោសុចរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកន្តោ អមនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វចីសុចរិតស្ស...បេ.... យំ មនោសុចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ វិបាកោ និព្ពត្តេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។

“‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ កាយទុច្ចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ កាយទុច្ចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ វចីទុច្ចរិតសមង្គី...បេ.... យំ មនោទុច្ចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វចីទុច្ចរិតសមង្គី...បេ.... យំ មនោទុច្ចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ កាយសុចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ កាយសុចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ‘អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ វចីសុចរិតសមង្គី...បេ.... យំ មនោសុចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ; ‘ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វចីសុចរិតសមង្គី...បេ.... យំ មនោសុចរិតសមង្គី តំនិទានា តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី’តិ បជានាតិ។ ឯត្តាវតា ខោ, អានន្ទ, ‘ឋានាឋានកុសលោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ។

១៣២. ឯវំ វុត្តេ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អច្ឆរិយំ, ភន្តេ, អព្ភុតំ, ភន្តេ! កោនាមោ អយំ, ភន្តេ, ធម្មបរិយាយោ”តិ? “តស្មាតិហ ត្វំ, អានន្ទ, ឥមំ ធម្មបរិយាយំ ‘ពហុធាតុកោ’តិបិ នំ ធារេហិ, ‘ចតុបរិវដ្ដោ’តិបិ នំ ធារេហិ, ‘ធម្មាទាសោ’តិបិ នំ ធារេហិ, ‘អមតទុន្ទុភី’តិបិ [ទុទ្រភីតិបិ (ក.)] នំ ធារេហិ, ‘អនុត្តរោ សង្គាមវិជយោ’តិបិ នំ ធារេហី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

៦. ឥសិគិលិសុត្តំ

១៣៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតំ វេភារំ បព្ពត”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “ឯតស្សបិ ខោ, ភិក្ខវេ, វេភារស្ស បព្ពតស្ស អញ្ញាវ សមញ្ញា អហោសិ អញ្ញា បញ្ញត្តិ”។

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតំ បណ្ឌវំ បព្ពត”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “ឯតស្សបិ ខោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌវស្ស បព្ពតស្ស អញ្ញាវ សមញ្ញា អហោសិ អញ្ញា បញ្ញត្តិ”។

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតំ វេបុល្លំ បព្ពត”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “ឯតស្សបិ ខោ, ភិក្ខវេ, វេបុល្លស្ស បព្ពតស្ស អញ្ញាវ សមញ្ញា អហោសិ អញ្ញា បញ្ញត្តិ”។

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតំ គិជ្ឈកូដំ បព្ពត”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “ឯតស្សបិ ខោ, ភិក្ខវេ, គិជ្ឈកូដស្ស បព្ពតស្ស អញ្ញាវ សមញ្ញា អហោសិ អញ្ញា បញ្ញត្តិ”។

“បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឥមំ ឥសិគិលិំ បព្ពត”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”។ “ឥមស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥសិគិលិស្ស បព្ពតស្ស ឯសាវ សមញ្ញា អហោសិ ឯសា បញ្ញត្តិ”។

“ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធសតានិ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសិនោ អហេសុំ។ តេ ឥមំ បព្ពតំ បវិសន្តា ទិស្សន្តិ , បវិដ្ឋា ន ទិស្សន្តិ។ តមេនំ មនុស្សា ទិស្វា ឯវមាហំសុ – ‘អយំ បព្ពតោ ឥមេ ឥសី [ឥសយោ (ក.)] គិលតី’តិ; ‘ឥសិគិលិ ឥសិគិលិ’ ត្វេវ សមញ្ញា ឧទបាទិ។ អាចិក្ខិស្សាមិ [អចិក្ខិស្សាមិ វោ (ក.)], ភិក្ខវេ, បច្ចេកពុទ្ធានំ នាមានិ; កិត្តយិស្សាមិ, ភិក្ខវេ, បច្ចេកពុទ្ធានំ នាមានិ; ទេសេស្សាមិ, ភិក្ខវេ , បច្ចេកពុទ្ធានំ នាមានិ ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

១៣៤. “អរិដ្ឋោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ [បច្ចេកពុទ្ធោ (ក. សី. បី.)] ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; ឧបរិដ្ឋោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; តគរសិខី [តគ្គរសិខី (ក.)] នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; យសស្សី នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; សុទស្សនោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; បិយទស្សី នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; គន្ធារោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; បិណ្ឌោលោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; ឧបាសភោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; នីតោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; តថោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ, សុតវា នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ; ភាវិតត្តោ នាម, ភិក្ខវេ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមស្មិំ ឥសិគិលិស្មិំ បព្ពតេ ចិរនិវាសី អហោសិ។

១៣៥. “យេ សត្តសារា អនីឃា និរាសា,
បច្ចេកមេវជ្ឈគមំសុ ពោធិំ [បច្ចេកមេវជ្ឈគមុំ សុពោធិំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)];
តេសំ វិសល្លាន នរុត្តមានំ,
នាមានិ មេ កិត្តយតោ សុណាថ។

“អរិដ្ឋោ ឧបរិដ្ឋោ តគរសិខី យសស្សី,
សុទស្សនោ បិយទស្សី ច សុសម្ពុទ្ធោ [ពុទ្ធោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)];
គន្ធារោ បិណ្ឌោលោ ឧបាសភោ ច,
នីតោ តថោ សុតវា ភាវិតត្តោ។

“សុម្ភោ សុភោ មតុលោ [មេថុលោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អដ្ឋមោ ច,
អថស្សុមេឃោ [អដ្ឋសុមេធោ (ក.)] អនីឃោ សុទាឋោ;
បច្ចេកពុទ្ធា ភវនេត្តិខីណា,
ហិង្គូ ច ហិង្គោ ច មហានុភាវា។

“ទ្វេ ជាលិនោ មុនិនោ អដ្ឋកោ ច,
អថ កោសល្លោ ពុទ្ធោ អថោ សុពាហុ;
ឧបនេមិសោ នេមិសោ សន្តចិត្តោ,
សច្ចោ តថោ វិរជោ បណ្ឌិតោ ច។

“កាឡូបកាឡា វិជិតោ ជិតោ ច,
អង្គោ ច បង្គោ ច គុត្តិជិតោ ច;
បស្សិ ជហិ ឧបធិទុក្ខមូលំ [បស្សី ជហី ឧបធី ទុក្ខមូលំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)],
អបរាជិតោ មារពលំ អជេសិ។

“សត្ថា បវត្តា សរភង្គោ លោមហំសោ,
ឧច្ចង្គមាយោ អសិតោ អនាសវោ;
មនោមយោ មានច្ឆិទោ ច ពន្ធុមា,
តទាធិមុត្តោ វិមលោ ច កេតុមា។

“កេតុម្ភរាគោ ច មាតង្គោ អរិយោ,
អថច្ចុតោ អច្ចុតគាមព្យាមកោ;
សុមង្គលោ ទព្ពិលោ សុបតិដ្ឋិតោ,
អសយ្ហោ ខេមាភិរតោ ច សោរតោ។

“ទុរន្នយោ សង្ឃោ អថោបិ ឧជ្ជយោ,
អបរោ មុនិ សយ្ហោ អនោមនិក្កមោ;
អានន្ទោ នន្ទោ ឧបនន្ទោ ទ្វាទស,
ភារទ្វាជោ អន្តិមទេហធារី [អន្តិមទេហធារិ (សី.)]។

“ពោធិ មហានាមោ អថោបិ ឧត្តរោ,
កេសី សិខី សុន្ទរោ ទ្វារភាជោ;
តិស្សូបតិស្សា ភវពន្ធនច្ឆិទា,
ឧបសិខិ តណ្ហច្ឆិទោ ច សិខរិ [ឧបសីទរី តណ្ហច្ឆិទោ ច សីទរី (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។

“ពុទ្ធោ អហុ មង្គលោ វីតរាគោ,
ឧសភច្ឆិទា ជាលិនី ទុក្ខមូលំ;
សន្តំ បទំ អជ្ឈគមោបនីតោ,
ឧបោសថោ សុន្ទរោ សច្ចនាមោ។

“ជេតោ ជយន្តោ បទុមោ ឧប្បលោ ច,
បទុមុត្តរោ រក្ខិតោ បព្ពតោ ច;
មានត្ថទ្ធោ សោភិតោ វីតរាគោ,
កណ្ហោ ច ពុទ្ធោ សុវិមុត្តចិត្តោ។

“ឯតេ ច អញ្ញេ ច មហានុភាវា,
បច្ចេកពុទ្ធា ភវនេត្តិខីណា;
តេ សព្ពសង្គាតិគតេ មហេសី,
បរិនិព្ពុតេ វន្ទថ អប្បមេយ្យេ”តិ។

ឥសិគិលិសុត្តំ និដ្ឋិតំ ឆដ្ឋំ។

៧. មហាចត្តារីសកសុត្តំ

១៣៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “អរិយំ វោ, ភិក្ខវេ, សម្មាសមាធឹ ទេសេស្សាមិ សឧបនិសំ សបរិក្ខារំ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“កតមោ ច, ភិក្ខវេ, អរិយោ សម្មាសមាធិ សឧបនិសោ សបរិក្ខារោ? សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ; យា ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេហិ សត្តហង្គេហិ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា បរិក្ខតា – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, អរិយោ សម្មាសមាធិ សឧបនិសោ ឥតិបិ, សបរិក្ខារោ ឥតិបិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ‘មិច្ឆាទិដ្ឋី’តិ បជានាតិ, សម្មាទិដ្ឋឹ ‘សម្មាទិដ្ឋី’តិ បជានាតិ – សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ។

“កតមា ច, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ? ‘នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ, នត្ថិ ហុតំ, នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, នត្ថិ អយំ លោកោ, នត្ថិ បរោ លោកោ, នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ – អយំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។

“កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ? សម្មាទិដ្ឋឹបហំ [សម្មាទិដ្ឋិមហំ (ក.) ឯវំ សម្មាសង្កប្បំបហំក្យាទីសុបិ], ភិក្ខវេ, ទ្វាយំ [ទ្វយំ (សី. ស្យា. កំ. បី.) ដីកា ឱលោកេតព្ពា] វទាមិ – អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា; អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា ? ‘អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, អត្ថិ អយំ លោកោ, អត្ថិ បរោ លោកោ, អត្ថិ មាតា, អត្ថិ បិតា, អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី’តិ – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា។

“កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា? យា ខោ, ភិក្ខវេ, អរិយចិត្តស្ស អនាសវចិត្តស្ស អរិយមគ្គសមង្គិនោ អរិយមគ្គំ ភាវយតោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ សម្មាទិដ្ឋិ មគ្គង្គំ [មគ្គង្គា (សី. បី.)] – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា។ សោ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា បហានាយ វាយមតិ, សម្មាទិដ្ឋិយា, ឧបសម្បទាយ, ស្វាស្ស [ស្វាយំ (ក.)] ហោតិ សម្មាវាយាមោ។ សោ សតោ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ បជហតិ, សតោ សម្មាទិដ្ឋឹ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, សាស្ស [សាយំ (ក.)] ហោតិ សម្មាសតិ។ ឥតិយិមេ [ឥតិមេ (សី.), ឥតិស្សិមេ (ស្យា. កំ. បី.)] តយោ ធម្មា សម្មាទិដ្ឋឹ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ។

១៣៧. “តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? មិច្ឆាសង្កប្បំ ‘មិច្ឆាសង្កប្បោ’តិ បជានាតិ, សម្មាសង្កប្បំ ‘សម្មាសង្កប្បោ’តិ បជានាតិ, សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

“កតមោ ច, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាសង្កប្បោ? កាមសង្កប្បោ, ព្យាបាទសង្កប្បោ, វិហឹសាសង្កប្បោ – អយំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាសង្កប្បោ។

“កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ? សម្មាសង្កប្បំបហំ, ភិក្ខវេ, ទ្វាយំ វទាមិ – អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ; អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ? នេក្ខម្មសង្កប្បោ, អព្យាបាទសង្កប្បោ, អវិហឹសាសង្កប្បោ – ‘អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ’”។

“កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ? យោ ខោ, ភិក្ខវេ, អរិយចិត្តស្ស អនាសវចិត្តស្ស អរិយមគ្គសមង្គិនោ អរិយមគ្គំ ភាវយតោ តក្កោ វិតក្កោ សង្កប្បោ អប្បនា ព្យប្បនា ចេតសោ អភិនិរោបនា វចីសង្ខារោ – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។

សោ មិច្ឆាសង្កប្បស្ស បហានាយ វាយមតិ, សម្មាសង្កប្បស្ស ឧបសម្បទាយ, ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ។ សោ សតោ មិច្ឆាសង្កប្បំ បជហតិ, សតោ សម្មាសង្កប្បំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ។ ឥតិយិមេ តយោ ធម្មា សម្មាសង្កប្បំ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ។

១៣៨. “តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? មិច្ឆាវាចំ ‘មិច្ឆាវាចា’តិ បជានាតិ, សម្មាវាចំ ‘សម្មាវាចា’តិ បជានាតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាវាចា? មុសាវាទោ, បិសុណា វាចា, ផរុសា វាចា, សម្ផប្បលាបោ – អយំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាវាចា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា? សម្មាវាចំបហំ, ភិក្ខវេ, ទ្វាយំ វទាមិ – អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា; អត្ថិ, ភិក្ខវេ , សម្មាវាចា អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា? មុសាវាទា វេរមណី, បិសុណាយ វាចាយ វេរមណី, ផរុសាយ វាចាយ វេរមណី, សម្ផប្បលាបា វេរមណី – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា សាសវា បុញ្ញភាគិយា ឧបធិវេបក្កា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា? យា ខោ, ភិក្ខវេ, អរិយចិត្តស្ស អនាសវចិត្តស្ស អរិយមគ្គសមង្គិនោ អរិយមគ្គំ ភាវយតោ ចតូហិ វចីទុច្ចរិតេហិ អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាវាចា អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា មគ្គង្គា។ សោ មិច្ឆាវាចាយ បហានាយ វាយមតិ, សម្មាវាចាយ ឧបសម្បទាយ; ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ។ សោ សតោ មិច្ឆាវាចំ បជហតិ, សតោ សម្មាវាចំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ។ ឥតិយិមេ តយោ ធម្មា សម្មាវាចំ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ។

១៣៩. “តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? មិច្ឆាកម្មន្តំ ‘មិច្ឆាកម្មន្តោ’តិ បជានាតិ, សម្មាកម្មន្តំ ‘សម្មាកម្មន្តោ’តិ បជានាតិ ; សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាកម្មន្តោ? បាណាតិបាតោ, អទិន្នាទានំ, កាមេសុមិច្ឆាចារោ – អយំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាកម្មន្តោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ? សម្មាកម្មន្តំបហំ, ភិក្ខវេ , ទ្វាយំ វទាមិ – អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ; អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ? បាណាតិបាតា វេរមណី, អទិន្នាទានា វេរមណី, កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណី – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ? យា ខោ, ភិក្ខវេ, អរិយចិត្តស្ស អនាសវចិត្តស្ស អរិយមគ្គសមង្គិនោ អរិយមគ្គំ ភាវយតោ តីហិ កាយទុច្ចរិតេហិ អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាកម្មន្តោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។ សោ មិច្ឆាកម្មន្តស្ស បហានាយ វាយមតិ, សម្មាកម្មន្តស្ស ឧបសម្បទាយ; ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ។ សោ សតោ មិច្ឆាកម្មន្តំ បជហតិ, សតោ សម្មាកម្មន្តំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ។ ឥតិយិមេ តយោ ធម្មា សម្មាកម្មន្តំ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ។

១៤០. “តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? មិច្ឆាអាជីវំ ‘មិច្ឆាអាជីវោ’តិ បជានាតិ, សម្មាអាជីវំ ‘សម្មាអាជីវោ’តិ បជានាតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាអាជីវោ? កុហនា, លបនា, នេមិត្តិកតា, និប្បេសិកតា, លាភេន លាភំ និជិគីសនតា [និជិគីសនតា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] – អយំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាអាជីវោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ? សម្មាអាជីវំបហំ, ភិក្ខវេ , ទ្វាយំ វទាមិ – អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ; អត្ថិ, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អរិយសាវកោ មិច្ឆាអាជីវំ បហាយ សម្មាអាជីវេន ជីវិកំ កប្បេតិ – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ សាសវោ បុញ្ញភាគិយោ ឧបធិវេបក្កោ។ កតមោ ច, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ? យា ខោ, ភិក្ខវេ, អរិយចិត្តស្ស អនាសវចិត្តស្ស អរិយមគ្គសមង្គិនោ អរិយមគ្គំ ភាវយតោ មិច្ឆាអាជីវា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី – អយំ, ភិក្ខវេ, សម្មាអាជីវោ អរិយោ អនាសវោ លោកុត្តរោ មគ្គង្គោ។ សោ មិច្ឆាអាជីវស្ស បហានាយ វាយមតិ, សម្មាអាជីវស្ស ឧបសម្បទាយ ; ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ។ សោ សតោ មិច្ឆាអាជីវំ បជហតិ, សតោ សម្មាអាជីវំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ។ ឥតិយិមេ តយោ ធម្មា សម្មាអាជីវំ អនុបរិធាវន្តិ អនុបរិវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ។

១៤១. “តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? សម្មាទិដ្ឋិស្ស , ភិក្ខវេ, សម្មាសង្កប្បោ បហោតិ, សម្មាសង្កប្បស្ស សម្មាវាចា បហោតិ, សម្មាវាចស្ស សម្មាកម្មន្តោ បហោតិ, សម្មាកម្មន្តស្ស សម្មាអាជីវោ បហោតិ, សម្មាអាជីវស្ស សម្មាវាយាមោ បហោតិ, សម្មាវាយាមស្ស សម្មាសតិ បហោតិ, សម្មាសតិស្ស សម្មាសមាធិ បហោតិ, សម្មាសមាធិស្ស សម្មាញាណំ បហោតិ, សម្មាញាណស្ស សម្មាវិមុត្តិ បហោតិ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ សេក្ខោ [អដ្ឋង្គសមន្នាគតា សេខា បដិបទា (សី.),

អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ សេខោ បាដិបទោ (បី. ក.) ( ) នត្ថិ សី. ស្យា. កំ. បី. បោត្ថកេសុ], ទសង្គសមន្នាគតោ អរហា ហោតិ។ (តត្រាបិ សម្មាញាណេន អនេកេ បាបកា អកុសលា ធម្មា វិគតា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ)។

១៤២. "តត្រ, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្ពង្គមា ហោតិ? សម្មាទិដ្ឋិស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ និជ្ជិណ្ណា ហោតិ។ យេ ច មិច្ឆាទិដ្ឋិបច្ចយា អនេកេ បាបកា អកុសលា ធម្មា សម្ភវន្តិ តេ ចស្ស និជ្ជិណ្ណា ហោន្តិ។ សម្មាទិដ្ឋិបច្ចយា អនេកេ កុសលា ធម្មា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ។ សម្មាសង្កប្បស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាសង្កប្បោ និជ្ជិណ្ណោ ហោតិ...បេ.... សម្មាវាចស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាវាចា និជ្ជិណ្ណា ហោតិ... សម្មាកម្មន្តស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាកម្មន្តោ និជ្ជិណ្ណោ ហោតិ... សម្មាអាជីវស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាអាជីវោ និជ្ជិណ្ណោ ហោតិ... សម្មាវាយាមស្ស , ភិក្ខវេ , មិច្ឆាវាយាមោ និជ្ជិណ្ណោ ហោតិ... សម្មាសតិស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាសតិ និជ្ជិណ្ណា ហោតិ... សម្មាសមាធិស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាសមាធិ និជ្ជិណ្ណោ ហោតិ... សម្មាញាណស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាញាណំ និជ្ជិណ្ណំ ហោតិ... សម្មាវិមុត្តស្ស, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាវិមុត្តិ និជ្ជិណ្ណា ហោតិ។ យេ ច មិច្ឆាវិមុត្តិបច្ចយា អនេកេ បាបកា អកុសលា ធម្មា សម្ភវន្តិ តេ ចស្ស និជ្ជិណ្ណា ហោន្តិ។ សម្មាវិមុត្តិបច្ចយា ច អនេកេ កុសលា ធម្មា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ។

"ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, វីសតិ កុសលបក្ខា, វីសតិ អកុសលបក្ខា – មហាចត្តារីសកោ ធម្មបរិយាយោ បវត្តិតោ អប្បដិវត្តិយោ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា កេនចិ វា លោកស្មិំ។

១៤៣. "យោ ហិ កោចិ, ភិក្ខវេ, សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥមំ មហាចត្តារីសកំ ធម្មបរិយាយំ គរហិតព្ពំ បដិក្កោសិតព្ពំ មញ្ញេយ្យ តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទសសហធម្មិកា វាទានុវាទា គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆន្តិ – សម្មាទិដ្ឋី ចេ ភវំ គរហតិ, យេ ច មិច្ឆាទិដ្ឋី សមណព្រាហ្មណា តេ ភោតោ បុជ្ជា, តេ ភោតោ បាសំសា; សម្មាសង្កប្បំ ចេ ភវំ គរហតិ , យេ ច មិច្ឆាសង្កប្បា សមណព្រាហ្មណា តេ ភោតោ បុជ្ជា, តេ ភោតោ បាសំសា; សម្មាវាចំ ចេ ភវំ គរហតិ...បេ.... សម្មាកម្មន្តំ ចេ ភវំ គរហតិ... សម្មាអាជីវំ ចេ ភវំ គរហតិ... សម្មាវាយាមំ ចេ ភវំ គរហតិ... សម្មាសតឹ ចេ ភវំ គរហតិ... សម្មាសមាធឹ ចេ ភវំ គរហតិ... សម្មាញាណំ ចេ ភវំ គរហតិ ... សម្មាវិមុត្តឹ ចេ ភវំ គរហតិ, យេ ច មិច្ឆាវិមុត្តី សមណព្រាហ្មណា តេ ភោតោ បុជ្ជា, តេ ភោតោ បាសំសា។ យោ កោចិ, ភិក្ខវេ, សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥមំ មហាចត្តារីសកំ ធម្មបរិយាយំ គរហិតព្ពំ បដិក្កោសិតព្ពំ មញ្ញេយ្យ តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ឥមេ ទសសហធម្មិកា វាទានុវាទា គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។ យេបិ តេ, ភិក្ខវេ, អហេសុំ ឱក្កលា វស្សភញ្ញា [វយភិញ្ញា (ក.) សំ. និ. ៣.៦២; អ. និ. ៤.៣០ បស្សិតព្ពំ] អហេតុវាទា អកិរិយវាទា នត្ថិកវាទា តេបិ មហាចត្តារីសកំ ធម្មបរិយាយំ ន គរហិតព្ពំ នបដិក្កោសិតព្ពំ អមញ្ញឹសុ [មញ្ញេយ្យុំ (ក.)]។ តំ កិស្ស ហេតុ? និន្ទាព្យារោសឧបារម្ភភយា"តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

មហាចត្តារីសកសុត្តំ និដ្ឋិតំ សត្តមំ។

៨. អានាបានស្សតិសុត្តំ

១៤៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ សម្ពហុលេហិ អភិញ្ញាតេហិ អភិញ្ញាតេហិ ថេរេហិ សាវកេហិ សទ្ធឹ – អាយស្មតា ច សារិបុត្តេន អាយស្មតា ច មហាមោគ្គល្លានេន [មហាមោគ្គលានេន (ក.)] អាយស្មតា ច មហាកស្សបេន អាយស្មតា ច មហាកច្ចាយនេន អាយស្មតា ច មហាកោដ្ឋិកេន អាយស្មតា ច មហាកប្បិនេន អាយស្មតា ច មហាចុន្ទេន អាយស្មតា ច អនុរុទ្ធេន អាយស្មតា ច រេវតេន អាយស្មតា ច អានន្ទេន, អញ្ញេហិ ច អភិញ្ញាតេហិ អភិញ្ញាតេហិ ថេរេហិ សាវកេហិ សទ្ធឹ។

តេន ខោ បន សមយេន ថេរា ភិក្ខូ នវេ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ។ អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ ទសបិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ, អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ វីសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ, អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ តឹសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ, អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ ចត្តារីសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ។ តេ ច នវា ភិក្ខូ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឱវទិយមានា អនុសាសិយមានា ឧឡារំ បុព្ពេនាបរំ វិសេសំ ជានន្តិ [បជានន្តិ (ស្យា. កំ.), សញ្ជានន្តិ (ក.)]។

១៤៥. តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ បន្នរសេ បវារណាយ បុណ្ណាយ បុណ្ណមាយ រត្តិយា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អព្ភោកាសេ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវា តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូតំ ភិក្ខុសង្ឃំ អនុវិលោកេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – "អារទ្ធោស្មិ, ភិក្ខវេ, ឥមាយ បដិបទាយ; អារទ្ធចិត្តោស្មិ, ភិក្ខវេ, ឥមាយ បដិបទាយ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, ភិយ្យោសោមត្តាយ វីរិយំ អារភថ អប្បត្តស្ស បត្តិយា, អនធិគតស្ស អធិគមាយ ,

អសច្ឆិកតស្ស សច្ឆិកិរិយាយ។ ឥធេវាហំ សាវត្ថិយំ កោមុទី ចាតុមាសិនី អាគមេស្សាមី’’តិ។ អស្សោសុំ ខោ ជានបទា ភិក្ខូ – ‘‘ភគវា កិរ តត្ថេវ សាវត្ថិយំ កោមុទី ចាតុមាសិនី អាគមេស្សតី’’តិ។ តេ ជានបទា ភិក្ខូ សាវត្ថិ [សាវត្ថិយំ (ស្យា. កំ. បី. ក.)] ឱសរន្តិ ភគវន្តំ ទស្សនាយ។ តេ ច ខោ ថេរា ភិក្ខូ ភិយ្យោសោមត្តាយ នវេ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ។ អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ ទសបិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ, អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ វីសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ , អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ តឹសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ, អប្បេកច្ចេ ថេរា ភិក្ខូ ចត្តារីសម្បិ ភិក្ខូ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តិ។ តេ ច នវា ភិក្ខូ ថេរេហិ ភិក្ខូហិ ឱវទិយមានា អនុសាសិយមានា ឧឡារំ បុព្ពេនាបរំ វិសេសំ ជានន្តិ។

១៤៦. តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ បន្នរសេ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា បុណ្ណាយ បុណ្ណមាយ រត្តិយា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អព្ភោកាសេ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវា តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូតំ ភិក្ខុសង្ឃំ អនុវិលោកេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘អបលាបាយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា; និប្បលាបាយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា; សុទ្ធា សារេ [សុទ្ធសារេ បតិដ្ឋិតា (ស្យា. កំ. បី.)] បតិដ្ឋិតា។ តថារូបោ អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ; តថារូបា អយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា យថារូបា បរិសា អាហុនេយ្យា បាហុនេយ្យា ទក្ខិណេយ្យា អញ្ជលិករណីយា អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្ស។ តថារូបោ អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ; តថារូបា អយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា យថារូបាយ បរិសាយ អប្បំ ទិន្នំ ពហុ ហោតិ, ពហុ ទិន្នំ ពហុតរំ។ តថារូបោ អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ; តថារូបា អយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា យថារូបា បរិសា ទុល្លភា ទស្សនាយ លោកស្ស។ តថារូបោ អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ; តថារូបា អយំ, ភិក្ខវេ, បរិសា យថារូបំ បរិសំ អលំ យោជនគណនានិ ទស្សនាយ គន្តុំ បុដោសេនាបិ’’ [បុដោសេនាបិ, តថារូបោ អយំ ភិក្ខវេ ភិក្ខុសំឃោ, តថារូបា អយំ បរិសា (សី. បី. ក.)]។

១៤៧. ‘‘សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ អរហន្តោ ខីណាសវា វុសិតវន្តោ កតករណីយា ឱហិតភារា អនុប្បត្តសទត្ថា បរិក្ខីណភវសំយោជនា សម្មទញ្ញាវិមុត្តា – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកា តត្ថ បរិនិព្ពាយិនោ អនាវត្តិធម្មា តស្មា លោកា – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា រាគទោសមោហានំ តនុត្តា សកទាគាមិនោ សកិទេវ [សកឹ ទេវ (ក.)] ឥមំ លោកំ អាគន្ត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សន្តិ – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នា អវិនិបាតធម្មា និយតា សម្ពោធិបរាយនា – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ។

‘‘សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ...បេ.... ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ... បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ... បញ្ចន្នំ ពលានំ... សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ... អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តាភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ... ករុណាភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ... មុទិតាភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ... ឧបេក្ខាភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ... អសុភភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ... អនិច្ចសញ្ញាភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ – ឯវរូបាបិ, ភិក្ខវេ, សន្តិ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ភិក្ខុសង្ឃេ អានាបានស្សតិភាវនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ។ អានាបានស្សតិ, ភិក្ខវេ, ភាវិតា ពហុលីកតា មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា។ អានាបានស្សតិ, ភិក្ខវេ, ភាវិតា ពហុលីកតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ បរិបូរេតិ។ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ។ សត្ត ពោជ្ឈង្គា ភាវិតា ពហុលីកតា វិជ្ជាវិមុត្តិំ បរិបូរេន្តិ។

១៤៨. ‘‘កថំ ភាវិតា ច, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិ កថំ ពហុលីកតា មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វា និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ សតោវ អស្សសតិ សតោវ [សតោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បស្សសតិ។

‘‘ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ‘ទីឃំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, ទីឃំ វា បស្សសន្តោ ‘ទីឃំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; រស្សំ វា អស្សសន្តោ ‘រស្សំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, រស្សំ វា បស្សសន្តោ ‘រស្សំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ។

“‘បីតិបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បីតិបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘សុខបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សុខបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ។

“‘ចិត្តបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘ចិត្តបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ ; ‘សមាទហំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សមាទហំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘វិមោចយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘វិមោចយំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ។

“‘អនិច្ចានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘អនិច្ចានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘វិរាគានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘វិរាគានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘និរោធានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘និរោធានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បដិនិស្សគ្គានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ។ ឯវំ ភាវិតា ខោ, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិ ឯវំ ពហុលីកតា មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា។

១៤៨. “កថំ ភាវិតា ច, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិ កថំ ពហុលីកតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ បរិបូរេតិ? យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ‘ទីឃំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, ទីឃំ វា បស្សសន្តោ ‘ទីឃំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; រស្សំ វា អស្សសន្តោ ‘រស្សំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, រស្សំ វា បស្សសន្តោ ‘រស្សំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; កាយេ កាយានុបស្សី, ភិក្ខវេ, តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ កាយេសុ កាយញ្ញតរាហំ, ភិក្ខវេ, ឯវំ វទាមិ យទិទំ – អស្សាសបស្សាសា។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, កាយេ កាយានុបស្សី តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

“យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ‘បីតិបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បីតិបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘សុខបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សុខបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; វេទនាសុ វេទនានុបស្សី, ភិក្ខវេ, តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ វេទនាសុ វេទនាញ្ញតរាហំ, ភិក្ខវេ, ឯវំ វទាមិ យទិទំ – អស្សាសបស្សាសានំ សាធុកំ មនសិការំ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, វេទនាសុ វេទនានុបស្សី តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

“យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ‘ចិត្តបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘ចិត្តបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘សមាទហំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សមាទហំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘វិមោចយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘វិមោចយំ ចិត្តំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី, ភិក្ខវេ, តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ នាហំ, ភិក្ខវេ, មុដ្ឋស្សតិស្ស អសម្បជានស្ស អានាបានស្សតិំ វទាមិ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

“យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ‘អនិច្ចានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘អនិច្ចានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘វិរាគានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘វិរាគានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘និរោធានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘និរោធានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បដិនិស្សគ្គានុបស្សី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី, ភិក្ខវេ, តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ សោ យំ តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សានំ បហានំ តំ បញ្ញាយ ទិស្វា សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

“ឯវំ ភាវិតា ខោ, ភិក្ខវេ, អានាបានស្សតិ ឯវំ ពហុលីកតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ បរិបូរេតិ។

១៥០. “កថំ ភាវិតា ច, ភិក្ខវេ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា កថំ ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ? យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ, ឧបដ្ឋិតាស្ស តស្មិំ សមយេ សតិ ហោតិ អសម្មុដ្ឋា [អប្បម្មុដ្ឋា (ស្យា. កំ.)]។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ឧបដ្ឋិតា សតិ ហោតិ អសម្មុដ្ឋា, សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ។ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“សោ តថាសតោ វិហរន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតិ បវិចយតិ [បវិចរតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បរិវីមំសំ អាបជ្ជតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តថាសតោ វិហរន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតិ បវិចយតិ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“តស្ស តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតោ បវិចយតោ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធំ ហោតិ វីរិយំ អសល្លីនំ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតោ បវិចយតោ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធំ ហោតិ វីរិយំ អសល្លីនំ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“អារទ្ធវីរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និរាមិសា។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អារទ្ធវីរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និរាមិសា, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សម្ភតិ, ចិត្តម្បិ បស្សម្ភតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សម្ភតិ, ចិត្តម្បិ បស្សម្ភតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“សោ តថាសមាហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តថាសមាហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

១៥១. “យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វេទនាសុ…បេ.… ចិត្តេ… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ, ឧបដ្ឋិតាស្ស តស្មិំ សមយេ សតិ ហោតិ អសម្មុដ្ឋា។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ឧបដ្ឋិតា សតិ ហោតិ អសម្មុដ្ឋា, សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“សោ តថាសតោ វិហរន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតិ បវិចយតិ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តថាសតោ វិហរន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតិ បវិចយតិ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“តស្ស តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតោ បវិចយតោ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធំ ហោតិ វីរិយំ អសល្លីនំ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ តំ ធម្មំ បញ្ញាយ បវិចិនតោ បវិចយតោ បរិវីមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធំ ហោតិ វីរិយំ អសល្លីនំ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“អារទ្ធវីរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និរាមិសា។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អារទ្ធវីរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ និរាមិសា, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ,

បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សម្ភតិ, ចិត្តម្បិ បស្សម្ភតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សម្ភតិ, ចិត្តម្បិ បស្សម្ភតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“សោ តថាសមាហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ។ យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តថាសមាហិតំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ អារទ្ធោ ហោតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុ ភាវេតិ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ តស្មិំ សមយេ ភិក្ខុនោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។ ឯវំ ភាវិតា ខោ, ភិក្ខវេ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ឯវំ ពហុលីកតា សត្ត សម្ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ។

១៥២. “កថំ ភាវិតា ច, ភិក្ខវេ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា កថំ ពហុលីកតា វិជ្ជាវិមុត្តិំ បរិបូរេន្តិ ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ...បេ.... វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ។ ឯវំ ភាវិតា ខោ, ភិក្ខវេ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា ឯវំ ពហុលីកតា វិជ្ជាវិមុត្តិំ បរិបូរេន្តី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

អានាបានស្សតិសុត្តំ និដ្ឋិតំ អដ្ឋមំ។

៩. កាយគតាសតិសុត្តំ

១៥៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ សម្ពហុលានំ ភិក្ខូនំ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តានំ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និសិន្នានំ សន្និបតិតានំ អយមន្តរាកថា ឧទបាទិ – “អច្ឆរិយំ, អាវុសោ, អព្ភុតំ, អាវុសោ! យាវញ្ចិទំ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន កាយគតាសតិ [កាយគតា សតិ (ស្យា. កំ. បី.)] ភាវិតា ពហុលីកតា មហប្ផលា វុត្តា មហានិសំសា”តិ។ អយញ្ច ហិទំ តេសំ ភិក្ខូនំ អន្តរាកថា វិប្បកតា ហោតិ, អថ ខោ ភគវា សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ឧបដ្ឋានសាលា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា, កា ច បន វោ អន្តរាកថា វិប្បកតា”តិ? “ឥធ , ភន្តេ, អម្ហាកំ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តានំ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និសិន្នានំ សន្និបតិតានំ អយមន្តរាកថា ឧទបាទិ – ‘អច្ឆរិយំ, អាវុសោ, អព្ភុតំ, អាវុសោ! យាវញ្ចិទំ តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា មហប្ផលា វុត្តា មហានិសំសា’តិ។ អយំ ខោ នោ, ភន្តេ, អន្តរាកថា វិប្បកតា, អថ ភគវា អនុប្បត្តោ”តិ។

១៥៤. “កថំ ភាវិតា ច, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ កថំ ពហុលីកតា មហប្ផលា ហោតិ មហានិសំសា? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វា និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ សតោវ អស្សសតិ សតោវ បស្សសតិ; ទីឃំ វា អស្សសន្តោ ‘ទីឃំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, ទីឃំ វា បស្សសន្តោ ‘ទីឃំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; រស្សំ វា អស្សសន្តោ ‘រស្សំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, រស្សំ វា បស្សសន្តោ ‘រស្សំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ; ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘សព្ពកាយបដិសំវេទី បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ; ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ, ‘បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមី’តិ សិក្ខតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា [គេហស្សិតា (ដីកា)] សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ [ឯកោទី ហោតិ (សី.), ឯកោទិភោតិ (ស្យា. កំ.)] សមាធិយតិ។ ឯវំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ [កាយគតំ សតិំ (ស្យា. កំ. បី.)] ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ គច្ឆន្តោ វា ‘គច្ឆាមី’តិ បជានាតិ, ឋិតោ វា ‘ឋិតោម្ហី’តិ បជានាតិ, និសិន្នោ វា ‘និសិន្នោម្ហី’តិ បជានាតិ, សយានោ វា ‘សយានោម្ហី’តិ បជានាតិ។ យថា យថា វា បនស្ស កាយោ បណិហិតោ ហោតិ, តថា តថា នំ បជានាតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី ហោតិ, អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សមិញ្ជិតេ បសារិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី ហោតិ, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី ហោតិ, ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី ហោតិ, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី ហោតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ ឧទ្ធំ បាទតលា អធោ កេសមត្ថកា តចបរិយន្តំ បូរំ នានប្បការស្ស អសុចិនោ បច្ចវេក្ខតិ – ‘អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសា លោមា នខា ទន្តា តចោ មំសំ ន្ហារុ [នហារុ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ជំ វក្កំ ហទយំ យកនំ កិលោមកំ បិហកំ បប្ផាសំ អន្តំ អន្តគុណំ ឧទរិយំ ករីសំ បិត្តំ សេម្ហំ បុព្ពោ លោហិតំ សេទោ មេទោ អស្សុ វសា ខេឡោ សិង្ឃាណិកា លសិកា មុត្ត’ន្តិ។

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧភតោមុខា បុតោឡិ [មូតោឡី (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បូរា នានាវិហិតស្ស ធញ្ញស្ស, សេយ្យថិទំ – សាលីនំ វីហីនំ មុគ្គានំ មាសានំ តិលានំ តណ្ឌុលានំ, តមេនំ ចក្ខុមា បុរិសោ មុញ្ចិត្វា បច្ចវេក្ខេយ្យ – ‘ឥមេ សាលី ឥមេ វីហី ឥមេ មុគ្គា ឥមេ មាសា ឥមេ តិលា ឥមេ តណ្ឌុលា’តិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ ឧទ្ធំ បាទតលា អធោ កេសមត្ថកា តចបរិយន្តំ បូរំ នានប្បការស្ស អសុចិនោ បច្ចវេក្ខតិ – ‘អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសា លោមា នខា ទន្តា តចោ មំសំ ន្ហារុ អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ជំ វក្កំ ហទយំ យកនំ កិលោមកំ បិហកំ បប្ផាសំ អន្តំ អន្តគុណំ ឧទរិយំ ករីសំ បិត្តំ សេម្ហំ បុព្ពោ លោហិតំ សេទោ មេទោ អស្សុ វសា ខេឡោ សិង្ឃាណិកា លសិកា មុត្ត’ន្តិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតិ – ‘អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ បថវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតូ’តិ។

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា ចតុមហាបថេ [ចាតុម្មហាបថេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ពិលសោ វិភជិត្វា [បដិវិភជិត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] និសិន្នោ អស្ស; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ យថាឋិតំ យថាបណិហិតំ ធាតុសោ បច្ចវេក្ខតិ – ‘អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ បថវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតូ’តិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យ សរីរំ សិវថិកាយ [សីវថិកាយ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឆឌ្ឌិតំ ឯកាហមតំ វា ទ្វីហមតំ វា តីហមតំ វា ឧទ្ធុមាតកំ វិនីលកំ វិបុព្ពកជាតំ។ សោ ឥមមេវ កាយំ ឧបសំហរតិ – ‘អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ’តិ [ឯតំ អនតីតោតិ (សី.)]។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យ សរីរំ សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ កាកេហិ វា ខជ្ជមានំ កុលលេហិ វា ខជ្ជមានំ គិជ្ឈេហិ វា ខជ្ជមានំ កង្កេហិ វា ខជ្ជមានំ សុនខេហិ វា ខជ្ជមានំ ព្យគ្ឃេហិ វា ខជ្ជមានំ ទីបីហិ វា ខជ្ជមានំ សិង្គាលេហិ វា [គិជ្ឈេហិ វា ខជ្ជមានំ សុវានេហិ វា ខជ្ជមានំ សិគាលេហិ វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ខជ្ជមានំ វិវិធេហិ វា បាណកជាតេហិ ខជ្ជមានំ។ សោ ឥមមេវ កាយំ ឧបសំហរតិ – ‘អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ’តិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ.… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតឹ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យ សរីរំ សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ អដ្ឋិកសង្ខលិកំ សមំសលោហិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធំ…បេ… អដ្ឋិកសង្ខលិកំ និម្មំសលោហិតមក្ខិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធំ…បេ… អដ្ឋិកសង្ខលិកំ អបគតមំសលោហិតំ ន្ហារុសម្ពន្ធំ…បេ… អដ្ឋិកានិ អបគតសម្ពន្ធានិ [អបគតនហារុសម្ពន្ធានិ (ស្យា. កំ.)] ទិសាវិទិសាវិក្ខិត្តានិ [ទិសាវិទិសាសុ វិក្ខិតានិ (សី. បី.)] អញ្ញេន ហត្ថដ្ឋិកំ អញ្ញេន បាទដ្ឋិកំ អញ្ញេន គោប្ផកដ្ឋិកំ [អញ្ញេន គោប្ផកដ្ឋិកន្តិ ឥទំ សី. ស្យា. កំ. បី. បោត្ថកេសុ នត្ថិ] អញ្ញេន ជង្ឃដ្ឋិកំ អញ្ញេន ឩរុដ្ឋិកំ អញ្ញេន កដិដ្ឋិកំ [អញ្ញេន កដដ្ឋិកំ អញ្ញេន បិដ្ឋិកណ្ដកំ អញ្ញេន សីសកដាហំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អញ្ញេន ផាសុកដ្ឋិកំ អញ្ញេន បិដ្ឋិដ្ឋិកំ អញ្ញេន ខន្ធដ្ឋិកំ អញ្ញេន គីវដ្ឋិកំ អញ្ញេន ហនុកដ្ឋិកំ អញ្ញេន ទន្តដ្ឋិកំ អញ្ញេន សីសកដាហំ [អញ្ញេន កដដ្ឋិកំ អញ្ញេន បិដ្ឋិកណ្ដកំ អញ្ញេន សីសកដាហំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។ សោ ឥមមេវ កាយំ ឧបសំហរតិ – ‘អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ’តិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យ សរីរំ សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ – អដ្ឋិកានិ សេតានិ សង្ខវណ្ណបដិភាគានិ [សង្ខវណ្ណូបនិភានិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] …បេ… អដ្ឋិកានិ បុញ្ជកិតានិ តេរោវស្សិកានិ…បេ… អដ្ឋិកានិ បូតីនិ ចុណ្ណកជាតានិ។ សោ ឥមមេវ កាយំ ឧបសំហរតិ – ‘អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ’តិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

១៥៥. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥមមេវ កាយំ វិវេកជេន បីតិសុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស វិវេកជេន បីតិសុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទក្ខោ ន្ហាបកោ [នហាបកោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វា ន្ហាបកន្តេវាសី វា កំសថាលេ ន្ហានីយចុណ្ណានិ [នហានីយចុណ្ណានិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ សន្នេយ្យ, សាយំ ន្ហានីយបិណ្ឌិ [សាស្ស នហានីយបិណ្ឌី (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ស្នេហានុគតា ស្នេហបរេតា សន្តរពាហិរា ផុដា ស្នេហេន ន ច បគ្ឃរិណី; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ វិវេកជេន បីតិសុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ; នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស វិវេកជេន បីតិសុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា…បេ… ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥមមេវ កាយំ សមាធិជេន បីតិសុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ; នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស សមាធិជេន បីតិសុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧទករហទោ គម្ភីរោ ឧព្ភិទោទកោ [ឧព្ភិតោទកោ (ស្យា. កំ. ក.)]។ តស្ស នេវស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ឧទកស្ស អាយមុខំ ន បច្ឆិមាយ ទិសាយ ឧទកស្ស អាយមុខំ ន ឧត្តរាយ ទិសាយ ឧទកស្ស អាយមុខំ ន ទក្ខិណាយ ទិសាយ ឧទកស្ស អាយមុខំ; ទេវោ ច ន កាលេន កាលំ សម្មា ធារំ អនុប្បវេច្ឆេយ្យ; អថ ខោ តម្ហាវ ឧទករហទា សីតា វារិធារា ឧព្ភិជ្ជិត្វា តមេវ ឧទករហទំ សីតេន វារិនា អភិសន្ទេយ្យ បរិសន្ទេយ្យ បរិបូរេយ្យ បរិប្ផរេយ្យ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ ឧទករហទស្ស សីតេន វារិនា អប្ផុដំ អស្ស; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ សមាធិជេន បីតិសុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស សមាធិជេន បីតិសុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បីតិយា ច វិរាគា…បេ… តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥមមេវ កាយំ និប្បីតិកេន សុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស និប្បីតិកេន សុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧប្បលិនិយំ វា បទុមិនិយំ វា បុណ្ឌរីកិនិយំ វា អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គបោសីនិ , តានិ យាវ ចគ្គា យាវ ច មូលា សីតេន វារិនា អភិសន្នានិ បរិសន្នានិ [អភិសន្ទានិ បរិសន្ទានិ (ក.)] បរិបូរានិ បរិប្ផុដានិ, នាស្ស [ន នេសំ (?)] កិញ្ចិ សព្ពាវតំ ឧប្បលានំ វា បទុមានំ វា បុណ្ឌរីកានំ វា សីតេន វារិនា អប្ផុដំ អស្ស; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥមមេវ កាយំ និប្បីតិកេន សុខេន អភិសន្ទេតិ បរិសន្ទេតិ បរិបូរេតិ បរិប្ផរតិ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស និប្បីតិកេន សុខេន អប្ផុដំ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស…បេ… ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា…បេ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឥមមេវ កាយំ បរិសុទ្ធេន ចេតសា បរិយោទាតេន ផរិត្វា និសិន្នោ ហោតិ; នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស បរិសុទ្ធេន ចេតសា បរិយោទាតេន អប្ផុដំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ , បុរិសោ ឱទាតេន វត្ថេន សសីសំ បារុបិត្វា និសិន្នោ អស្ស, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស ឱទាតេន វត្ថេន អប្ផុដំ អស្ស; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឥម

មេវ កាយំ បរិសុទ្ធេន ចេតសា បរិយោទាតេន ផរិត្វា និសិន្នោ ហោតិ, នាស្ស កិញ្ចិ សព្ពាវតោ កាយស្ស បរិសុទ្ធេន ចេតសា បរិយោទាតេន អប្ផុដំ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ យេ គេហសិតា សរសង្កប្បា តេ បហីយន្តិ។ តេសំ បហានា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សន្តិដ្ឋតិ, សន្និសីទតិ ឯកោទិ ហោតិ សមាធិយតិ។ ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយគតាសតិំ ភាវេតិ។

១៥៦. ''យស្ស កស្សចិ, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, អន្តោគធាវាស្ស [អន្តោគធា តស្ស (សី. បី.)] កុសលា ធម្មា យេ កេចិ វិជ្ជាភាគិយា។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ មហាសមុទ្ទោ ចេតសា ផុដោ, អន្តោគធាវាស្ស កុន្នទិយោ យា កាចិ សមុទ្ទង្គមា; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, អន្តោគធាវាស្ស កុសលា ធម្មា យេ កេចិ វិជ្ជាភាគិយា។

''យស្ស កស្សចិ, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ អភាវិតា អពហុលីកតា, លភតិ តស្ស មារោ ឱតារំ, លភតិ តស្ស មារោ អារម្មណំ [អារមណំ (?)]។ សេយ្យថាបិ , ភិក្ខវេ, បុរិសោ គរុកំ សិលាគុឡំ អល្លមត្តិកាបុញ្ជេ បក្ខិបេយ្យ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ តំ គរុកំ សិលាគុឡំ អល្លមត្តិកាបុញ្ជេ លភេថ ឱតារ''ន្តិ? ''ឯវំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ , ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ អភាវិតា អពហុលីកតា, លភតិ តស្ស មារោ ឱតារំ, លភតិ តស្ស មារោ អារម្មណំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, សុក្ខំ កដ្ឋំ កោឡាបំ [កោឡាបំ អារកា ឧទកា ថលេ និក្ខិត្តំ (ក.)]; អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ឧត្តរារណិំ អាទាយ – 'អគ្គិំ អភិនិព្ពត្តេស្សាមិ, តេជោ បាតុករិស្សាមី'តិ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ អមុំ សុក្ខំ កដ្ឋំ កោឡាបំ ឧត្តរារណិំ អាទាយ អភិមន្ថេន្តោ [អភិមន្ថេន្តោ (ស្យា. កំ. បី. ក.)] អគ្គិំ អភិនិព្ពត្តេយ្យ, តេជោ បាតុករេយ្យា''តិ? ''ឯវំ , ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ អភាវិតា អពហុលីកតា, លភតិ តស្ស មារោ ឱតារំ, លភតិ តស្ស មារោ អារម្មណំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧទកមណិកោ រិត្តោ តុច្ឆោ អាធារេ ឋបិតោ; អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ឧទកភារំ អាទាយ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ លភេថ ឧទកស្ស និក្ខេបន''ន្តិ? ''ឯវំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ អភាវិតា អពហុលីកតា, លភតិ តស្ស មារោ ឱតារំ, លភតិ តស្ស មារោ អារម្មណំ''។

១៥៧. ''យស្ស កស្សចិ, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, ន តស្ស លភតិ មារោ ឱតារំ, ន តស្ស លភតិ មារោ អារម្មណំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ លហុកំ សុត្តគុឡំ សព្ពសារមយេ អគ្គឡផលកេ បក្ខិបេយ្យ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ តំ លហុកំ សុត្តគុឡំ សព្ពសារមយេ អគ្គឡផលកេ លភេថ ឱតារ''ន្តិ? ''នោ ហេតំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, ន តស្ស លភតិ មារោ ឱតារំ, ន តស្ស លភតិ មារោ អារម្មណំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អល្លំ កដ្ឋំ សស្នេហំ [សស្នេហំ អារកា ឧទកា ថលេ និក្ខិត្តំ (ក.)]; អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ឧត្តរារណិំ អាទាយ – 'អគ្គិំ អភិនិព្ពត្តេស្សាមិ, តេជោ បាតុករិស្សាមី'តិ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ អមុំ អល្លំ កដ្ឋំ សស្នេហំ ឧត្តរារណិំ អាទាយ អភិមន្ថេន្តោ អគ្គិំ អភិនិព្ពត្តេយ្យ, តេជោ បាតុករេយ្យា''តិ? ''នោ ហេតំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ , យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, ន តស្ស លភតិ មារោ ឱតារំ, ន តស្ស លភតិ មារោ អារម្មណំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧទកមណិកោ បូរោ ឧទកស្ស សមតិត្តិកោ កាកបេយ្យោ អាធារេ ឋបិតោ; អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ ឧទកភារំ អាទាយ។ តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ លភេថ ឧទកស្ស និក្ខេបន''ន្តិ? ''នោ ហេតំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, ន តស្ស លភតិ មារោ ឱតារំ, ន តស្ស លភតិ មារោ អារម្មណំ''។

១៥៨. ''យស្ស កស្សចិ, ភិក្ខវេ, កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, សោ យស្ស យស្ស អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ, ត តត្រេ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ឧទកមណិកោ បូរោ ឧទកស្ស សមតិត្តិកោ កាកបេយ្យោ អាធារេ ឋបិតោ។ តមេនំ ពលវា បុរិសោ យតោ យតោ អាវិញ្ជេយ្យ, អាគច្ឆេយ្យ ឧទក''ន្តិ? ''ឯវំ, ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា សោ, យស្ស យស្ស អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ, តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, សមេ ភូមិភាគេ ចតុរស្សា បោក្ខរណី [បោក្ខរិណី (សី.)] អស្ស អាឡិពន្ធា បូរា ឧទកស្ស សមតិត្តិកា កាកបេយ្យា។ ត មេនំ ពលវា បុរិសោ យតោ យតោ អាឡិំ មុញ្ចេយ្យ អាគច្ឆេយ្យ ឧទក''ន្តិ? ''ឯវំ , ភន្តេ''។ ''ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, សោ យស្ស យស្ស អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ, តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, សុភូមិយំ ចតុមហាបថេ អាជញ្ញរថោ យុត្តោ អស្ស ឋិតោ ឱធស្តបតោទោ [ឱភស្តបតោទោ (ក.), ឧភន្តរបដោទោ (ស្យា. កំ.) អវ + ធំសុ + ត = ឱធស្ត-ឥតិបទវិភាគោ]; តមេនំ ទក្ខោ យោគ្គាចរិយោ អស្សទម្មសារថិ អភិរុហិត្វា វាមេន ហត្ថេន រស្មិយោ គហេត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន បតោទំ គហេត្វា យេនិច្ឆកំ

យទិច្ឆកំ សារេយ្យាបិ បច្ចាសារេយ្យាបិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យស្ស កស្សចិ កាយគតាសតិ ភាវិតា ពហុលីកតា, សោ យស្ស យស្ស អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយស្ស ធម្មស្ស ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ , តត្រ តត្រេវ សក្ខិភព្ពតំ បាបុណាតិ សតិ សតិអាយតនេ”។

១៥៩. “កាយគតាយ, ភិក្ខវេ, សតិយា អាសេវិតាយ ភាវិតាយ ពហុលីកតាយ យានីកតាយ វត្ថុកតាយ អនុដ្ឋិតាយ បរិចិតាយ សុសមារទ្ធាយ ទសានិសំសា បាដិកង្ខា។ អរតិរតិសហោ ហោតិ, ន ច តំ អរតិ សហតិ, ឧប្បន្នំ អរតឹ អភិភុយ្យ វិហរតិ។

“ភយភេរវសហោ ហោតិ, ន ច តំ ភយភេរវំ សហតិ, ឧប្បន្នំ ភយភេរវំ អភិភុយ្យ វិហរតិ។

“ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហស្ស ជិឃច្ឆាយ បិបាសាយ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានំ ទុរុត្តានំ ទុរាគតានំ វចនបថានំ, ឧប្បន្នានំ សារីរិកានំ វេទនានំ ទុក្ខានំ តិព្ពានំ ខរានំ កដុកានំ អសាតានំ អមនាបានំ បាណហរានំ អធិវាសកជាតិកោ ហោតិ។

“ចតុន្នំ ឈានានំ អាភិចេតសិកានំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ និកាមលាភី ហោតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភី។

“សោ អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ បច្ចានុភោតិ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតិ, អាវិភាវំ…បេ.… យាវ ព្រហ្មលោកាបិ កាយេន វសំ វត្តេតិ។

“ទិព្ពាយ សោតធាតុយា វិសុទ្ធាយ អតិក្កន្តមានុសិកាយ ឧភោ សទ្ទេ សុណាតិ ទិព្ពេ ច មានុសេ ច, យេ ទូរេ សន្តិកេ ច…បេ.…។

“បរសត្តានំ បរបុគ្គលានំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាតិ។ សរាគំ វា ចិត្តំ ‘សរាគំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ, វីតរាគំ វា ចិត្តំ…បេ.… សទោសំ វា ចិត្តំ… វីតទោសំ វា ចិត្តំ… សមោហំ វា ចិត្តំ… វីតមោហំ វា ចិត្តំ… សំខិត្តំ វា ចិត្តំ… វិក្ខិត្តំ វា ចិត្តំ… មហគ្គតំ វា ចិត្តំ… អមហគ្គតំ វា ចិត្តំ… សឧត្តរំ វា ចិត្តំ… អនុត្តរំ វា ចិត្តំ… សមាហិតំ វា ចិត្តំ… អសមាហិតំ វា ចិត្តំ… វិមុត្តំ វា ចិត្តំ… អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ ‘អវិមុត្តំ ចិត្ត’ន្តិ បជានាតិ។

“សោ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សេយ្យថិទំ – ឯកម្បិ ជាតឹ ទ្វេបិ ជាតិយោ…បេ.… ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ។

“ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។

“អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។

“កាយគតាយ, ភិក្ខវេ, សតិយា អាសេវិតាយ ភាវិតាយ ពហុលីកតាយ យានីកតាយ វត្ថុកតាយ អនុដ្ឋិតាយ បរិចិតាយ សុសមារទ្ធាយ ឥមេ ទសានិសំសា បាដិកង្ខា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

កាយគតាសតិសុត្តំ និដ្ឋិតំ នវមំ។

១០. សង្ខារុបបត្តិសុត្តំ

១៦០. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “សង្ខារុបបត្តឹ [សង្ខារូបបត្តឹ (ស្យា. កំ.), សង្ខារុប្បត្តឹ (សី. បី.)] វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

១៦១. “ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ចាគេន សមន្នាគតោ ហោតិ, បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ

វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ខត្តិយមហាសាលានំ [ខត្តិយមហាសាលានំ វា (ស្យា. កំ. បី.)] សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា [វិហារោ (សី. បី.)] ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា [តត្រូបបត្តិយា (ស្យា. កំ.), តត្រុប្បត្តិយា (សី. បី.)] សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦២. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ចាគេន សមន្នាគតោ ហោតិ, បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ព្រាហ្មណមហាសាលានំ…បេ… គហបតិមហាសាលានំ [ព្រាហ្មណមហាសាលានំ វា គហបតិមហាសាលានំ វា (ស្យា. កំ. បី.)] សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៣. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ចាគេន សមន្នាគតោ ហោតិ, បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘ចាតុមហារាជិកា [ចាតុម្មហារាជិកា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ទេវា ទីឃាយុកា វណ្ណវន្តោ សុខពហុលា’តិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៤. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ចាគេន សមន្នាគតោ ហោតិ, បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – តាវតឹសា ទេវា…បេ… យាមា ទេវា… តុសិតា ទេវា… និម្មានរតី ទេវា… បរនិម្មិតវសវត្តី ទេវា ទីឃាយុកា វណ្ណវន្តោ សុខពហុលាតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បរនិម្មិតវសវត្តីនំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៥. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ចាគេន សមន្នាគតោ ហោតិ, បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘សហស្សោ ព្រហ្មា ទីឃាយុកោ វណ្ណវា សុខពហុលោ’តិ។ សហស្សោ, ភិក្ខវេ, ព្រហ្មា សហស្សិលោកធាតុំ [សហស្សីលោកធាតុំ (សី.)] ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា [អធិមុញ្ចិត្វា (ក.)] វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ចក្ខុមា បុរិសោ ឯកំ អាមណ្ឌំ ហត្ថេ ករិត្វា បច្ចវេក្ខេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, សហស្សោ ព្រហ្មា សហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សហស្សស្ស ព្រហ្មុនោ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៦. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន… ចាគេន… បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ទ្វិសហស្សោ ព្រហ្មា…បេ… តិសហស្សោ ព្រហ្មា… ចតុសហស្សោ ព្រហ្មា… បញ្ចសហស្សោ ព្រហ្មា ទីឃាយុកោ វណ្ណវា សុខពហុលោតិ។ បញ្ចសហស្សោ, ភិក្ខវេ, ព្រហ្មា បញ្ចសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ចក្ខុមា បុរិសោ បញ្ច អាមណ្ឌានិ ហត្ថេ ករិត្វា បច្ចវេក្ខេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ចសហស្សោ ព្រហ្មា បញ្ចសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បញ្ចសហស្សស្ស ព្រហ្មុនោ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៧. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សុតេន… ចាគេន… បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘ទសសហស្សោ ព្រហ្មា ទីឃាយុកោ វណ្ណវា សុខ

ពហុលោ’តិ។ ទសសហស្សោ, ភិក្ខវេ, ព្រហ្មា ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, មណិ វេឡុរិយោ សុភោ ជាតិមា អដ្ឋំសោ សុបរិកម្មកតោ បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តោ ភាសតេ ច តបតេ ច [ភាសតិ ច តបតិ ច (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វិរោចតិ ច; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ទសសហស្សោ ព្រហ្មា ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ទសសហស្សស្ស ព្រហ្មុនោ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៨. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘សតសហស្សោ ព្រហ្មា ទីឃាយុកោ វណ្ណវា សុខពហុលោ’តិ។ សតសហស្សោ, ភិក្ខវេ, ព្រហ្មា សតសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, និក្ខំ ជម្ពោនទំ [នេក្ខំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ទក្ខកម្មារបុត្តឧក្កាមុខសុកុសលសម្បហដ្ឋំ បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តំ ភាសតេ ច តបតេ ច វិរោចតិ ច; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, សតសហស្សោ ព្រហ្មា សតសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សតសហស្សស្ស ព្រហ្មុនោ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៦៩. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – អាភា ទេវា...បេ.... បរិត្តាភា ទេវា... អប្បមាណាភា ទេវា... អាភស្សរា ទេវា ទីឃាយុកា វណ្ណវន្តោ សុខពហុលាតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អាភស្សរានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧០. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន ... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – បរិត្តសុភា ទេវា...បេ.... អប្បមាណសុភា ទេវា... សុភកិណ្ហា ទេវា ទីឃាយុកា វណ្ណវន្តោ សុខពហុលាតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុភកិណ្ហានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧១. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – វេហប្ផលា ទេវា...បេ.... អវិហា ទេវា... អតប្បា ទេវា... សុទស្សា ទេវា... សុទស្សី ទេវា... អកនិដ្ឋា ទេវា ទីឃាយុកា វណ្ណវន្តោ សុខពហុលាតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អកនិដ្ឋានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧២. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘អាកាសានញ្ចាយតនូបគា ទេវា ទីឃាយុកា ចិរដ្ឋិតិកា សុខពហុលា’តិ ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អាកាសានញ្ចាយតនូបគានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧៣. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន... សុតេន... ចាគេន... បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – ‘វិញ្ញាណញ្ចាយតនូបគា ទេវា ទីឃាយុកា ចិរដ្ឋិតិកា សុខពហុលា’តិ។

តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា វិញ្ញាណញ្ចាយតនូបគានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧៤. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន… សុតេន… ចាគេន… បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស សុតំ ហោតិ – អាកិញ្ចញ្ញាយតនូបគា ទេវា…បេ.… នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនូបគា ទេវា ទីឃាយុកា ចិរដ្ឋិតិកា សុខពហុលាតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនូបគានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជេយ្យ’ន្តិ។ សោ តំ ចិត្តំ ទហតិ, តំ ចិត្តំ អធិដ្ឋាតិ, តំ ចិត្តំ ភាវេតិ។ តស្ស តេ សង្ខារា ច វិហារា ច ឯវំ ភាវិតា ឯវំ ពហុលីកតា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ អយំ បដិបទា តត្រុបបត្តិយា សំវត្តតិ។

១៧៥. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ហោតិ, សីលេន… សុតេន… ចាគេន… បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អហោ វតាហំ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យ’ន្តិ។ សោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ន កត្ថចិ ឧបបជ្ជតី”តិ [ន កត្ថចិ ឧបបជ្ជតិ, ន កុហិញ្ចិ ឧបបជ្ជតីតិ (សី. បី.), ន កត្ថចិ ឧបបជ្ជតិ, ន កុហិញ្ចិ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ។ (ក.)]។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

សង្ខារុបបត្តិសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទសមំ។

អនុបទវគ្គោ និដ្ឋិតោ ទុតិយោ។

តស្សុទ្ទានំ –

អនុបាទ-សោធន-បោរិសធម្មោ, សេវិតព្ព-ពហុធាតុ-វិភត្តិ;
ពុទ្ធស្ស កិត្តិនាម-ចត្តារីសេន, អានាបានោ កាយគតោ ឧបបត្តិ [ឥតោ បរំ ស្យា. កំ. ក. បោត្ថកេសុ ឯវម្បិ ទិស្សតិ –§ចន្ទកេ វិមលេ បរិសុទ្ធេ, បុណ្ណសម្មោទិនិរោធអត្តនោ;§ទន្ទា ពហុជនសេវិតំ ធម្មវរំ, យំ អនុបទំ វគ្គវរំ ទុតិយាតិ]។

៣. សុញ្ញតវគ្គោ

១. ចូឡសុញ្ញតសុត្តំ

១៧៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ។ អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘ឯកមិទំ, ភន្តេ, សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ នគរកំ នាម សក្យានំ និគមោ។ តត្ថ មេ, ភន្តេ, ភគវតោ សម្មុខា សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សុញ្ញតាវិហារេនាហំ, អានន្ទ, ឯតរហិ ពហុលំ វិហរាមី’តិ។ កច្ចិ មេតំ, ភន្តេ, សុស្សុតំ សុគ្គហិតំ សុមនសិកតំ សូបធារិត’’ន្តិ? ‘‘តគ្ឃ តេ ឯតំ, អានន្ទ, សុស្សុតំ សុគ្គហិតំ សុមនសិកតំ សូបធារិតំ។ បុព្ពេបាហំ [បុព្ពេចាហំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], អានន្ទ, ឯតរហិបិ [ឯតរហិ ច (សព្ពត្ថ)] សុញ្ញតាវិហារេន ពហុលំ វិហរាមិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, អយំ មិគារមាតុបាសាទោ សុញ្ញោ ហត្ថិគវស្សវឡវេន, សុញ្ញោ ជាតរូបរជតេន, សុញ្ញោ ឥត្ថិបុរិសសន្និបាតេន អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – ភិក្ខុសង្ឃំ បដិច្ច ឯកត្តំ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា គាមសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា មនុស្សសញ្ញំ, អរញ្ញសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ ។ តស្ស អរញ្ញសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា គាមសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា មនុស្សសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – អរញ្ញសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ គាមសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ មនុស្សសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – អរញ្ញសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’’’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៧៧. ‘‘បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា មនុស្សសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា អរញ្ញសញ្ញំ, បថវីសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស បថវីសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, អាសភចម្មំ សង្កុសតេន សុវិហតំ វិគតវលិកំ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ យំ ឥមិស្សា បថវិយា ឧក្កូលវិក្កូលំ នទីវិទុគ្គំ ខាណុកណ្ដកដ្ឋានំ បព្ពតវិសមំ តំ សព្ពំ [សព្ពំ (ក.)] អមនសិករិត្វា បថវីសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស បថវីសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា មនុស្សសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា អរញ្ញសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – បថវីសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ មនុស្សសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អរញ្ញសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – បថវីសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៧៨. ‘‘បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា អរញ្ញសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា បថវីសញ្ញំ, អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា អរញ្ញសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា បថវីសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អរញ្ញសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ បថវីសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ , យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៧៩. ‘‘បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា បថវីសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា បថវីសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ បថវីសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៨០. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៨១. “បុន ចបរំ, អានន្ទ ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច ឯកត្ត’ន្តិ ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៨២. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ, អនិមិត្តំ ចេតោសមាធឹ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស អនិមិត្តេ ចេតោសមាធិម្ហិ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – ឥមមេវ កាយំ បដិច្ច សឡាយតនិកំ ជីវិតបច្ចយា’តិ ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញាយា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – ឥមមេវ កាយំ បដិច្ច សឡាយតនិកំ ជីវិតបច្ចយា’តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៨៣. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អមនសិករិត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ, អមនសិករិត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញំ, អនិមិត្តំ ចេតោសមាធឹ បដិច្ច មនសិ ករោតិ ឯកត្តំ។ តស្ស អនិមិត្តេ ចេតោសមាធិម្ហិ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ អធិមុច្ចតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘អយម្បិ ខោ អនិមិត្តោ ចេតោសមាធិ អភិសង្ខតោ អភិសញ្ចេតយិតោ’។ ‘យំ ខោ បន កិញ្ចិ អភិសង្ខតំ អភិសញ្ចេតយិតំ តទនិច្ចំ និរោធធម្ម’ន្តិ បជានាតិ។ តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតិ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘យេ អស្សុ ទរថា កាមាសវំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា ភវាសវំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, យេ អស្សុ ទរថា អវិជ្ជាសវំ បដិច្ច តេធ ន សន្តិ, អត្ថិ ចេវាយំ ទរថមត្តា យទិទំ – ឥមមេវ កាយំ បដិច្ច សឡាយតនិកំ ជីវិតបច្ចយា’តិ។ សោ ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ កាមាសវេនា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ ភវាសវេនា’តិ បជានាតិ, ‘សុញ្ញមិទំ សញ្ញាគតំ អវិជ្ជាសវេនា’តិ បជានាតិ, ‘អត្ថិ ចេវិទំ អសុញ្ញតំ យទិទំ – ឥមមេវ កាយំ បដិច្ច សឡាយតនិកំ ជីវិតបច្ចយា’តិ។ ឥតិ យញ្ហិ ខោ តត្ថ ន ហោតិ តេន តំ សុញ្ញំ សមនុបស្សតិ, យំ បន តត្ថ អវសិដ្ឋំ ហោតិ តំ ‘សន្តមិទំ អត្ថី’តិ បជានាតិ។ ឯវម្បិស្ស ឯសា, អានន្ទ, យថាភុច្ចា អវិបល្លត្ថា បរិសុទ្ធា បរមានុត្តរា សុញ្ញតាវក្កន្តិ ភវតិ។

១៨៤. “យេបិ ហិ កេចិ, អានន្ទ, អតីតមទ្ធានំ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិំសុ, សព្ពេ តេ ឥមំយេវ បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិំសុ។ យេបិ [យេ (សី. បី.)] ហិ កេចិ, អានន្ទ, អនាគតមទ្ធានំ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សន្តិ, សព្ពេ តេ ឥមំយេវ បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សន្តិ។ យេបិ [យេ (សី. បី.)] ហិ កេចិ, អានន្ទ, ឯតរហិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តិ, សព្ពេ តេ ឥមំយេវ បរិសុទ្ធំ បរ

មានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តិ។ តស្មាតិហ, អានន្ទ, ‘បរិសុទ្ធំ បរមានុត្តរំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមា’តិ [វិហរិស្សាមីតិ (បី. ក.)] – ឯវញ្ហិ វោ [តេ (ក.)], អានន្ទ, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ចូឡសុញ្ញតសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

២. មហាសុញ្ញតសុត្តំ

១៨៥. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មិំ និគ្រោធារាមេ។ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ កបិលវត្ថុំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ កបិលវត្ថុស្មិំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ យេន កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារោ តេនុបសង្កមិ ទិវាវិហារាយ។ តេន ខោ បន សមយេន កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារេ សម្ពហុលានិ សេនាសនានិ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ។ អទ្ទសា ខោ ភគវា កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារេ សម្ពហុលានិ សេនាសនានិ បញ្ញត្តានិ។ ទិស្វាន ភគវតោ ឯតទហោសិ – “សម្ពហុលានិ ខោ កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារេ សេនាសនានិ បញ្ញត្តានិ។ សម្ពហុលា នុ ខោ ឥធ ភិក្ខូ វិហរន្តី”តិ។

១៨៦. តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា អានន្ទោ សម្ពហុលេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឃដាយ សក្កស្ស វិហារេ ចីវរកម្មំ ករោតិ។ អថ ខោ ភគវា សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ឃដាយ សក្កស្ស វិហារោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – “សម្ពហុលានិ ខោ, អានន្ទ, កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារេ សេនាសនានិ បញ្ញត្តានិ។ សម្ពហុលា នុ ខោ ឯត្ថ ភិក្ខូ វិហរន្តី”តិ? “សម្ពហុលានិ, ភន្តេ, កាឡខេមកស្ស សក្កស្ស វិហារេ សេនាសនានិ បញ្ញត្តានិ។ សម្ពហុលា ភិក្ខូ ឯត្ថ វិហរន្តិ។ ចីវរការសមយោ នោ, ភន្តេ, វត្តតី”តិ។

“ន ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ សោភតិ សង្គណិការាមោ សង្គណិករតោ សង្គណិការាមតំ អនុយុត្តោ គណារាមោ គណរតោ គណសម្មុទិតោ។ សោ វតានន្ទ, ភិក្ខុ សង្គណិការាមោ សង្គណិករតោ សង្គណិការាមតំ អនុយុត្តោ គណារាមោ គណរតោ គណសម្មុទិតោ យំ តំ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ [សម្ពោធសុខំ (សី. បី.), សម្ពោធសុខំ ចិត្តេកគ្គតាសុខំ (ក.) ឧបរិ អរណវិភង្គសុត្តេ បន សម្ពោធិសុខន្ត្វេវ ទិស្សតិ] តស្ស សុខស្ស និកាមលាភី ភវិស្សតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ យោ ច ខោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯកោ គណស្មា វូបកដ្ឋោ វិហរតិ តស្សេតំ ភិក្ខុនោ បាដិកង្ខំ យំ តំ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ តស្ស សុខស្ស និកាមលាភី ភវិស្សតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភីតិ – ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។

“សោ វតានន្ទ, ភិក្ខុ សង្គណិការាមោ សង្គណិករតោ សង្គណិការាមតំ អនុយុត្តោ គណារាមោ គណរតោ គណសម្មុទិតោ សាមាយិកំ វា កន្តំ ចេតោវិមុត្តិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សតិ អសាមាយិកំ វា អកុប្បន្តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ យោ ច ខោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯកោ គណស្មា វូបកដ្ឋោ វិហរតិ តស្សេតំ ភិក្ខុនោ បាដិកង្ខំ សាមាយិកំ វា កន្តំ ចេតោវិមុត្តិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សតិ អសាមាយិកំ វា អកុប្បន្តិ – ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។

“នាហំ, អានន្ទ, ឯកំ រូបម្បិ [ឯករូបម្បិ (សី.)] សមនុបស្សាមិ យត្ថ រត្តស្ស យថាភិរតស្ស រូបស្ស វិបរិណាមញ្ញថាភាវា ន ឧប្បជ្ជេយ្យុំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា។

១៨៧. “អយំ ខោ បនានន្ទ, វិហារោ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ យទិទំ – សព្ពនិមិត្តានំ អមនសិការា អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ [វិហរតំ (ក. សី.), វិហរតិ (ស្យា. កំ. ក.)]។ តត្រ ចេ, អានន្ទ, តថាគតំ ឥមិនា វិហារេន វិហរន្តំ ភវន្តិ [ភគវន្តំ (សី. ស្យា. កំ. ក.)] ឧបសង្កមិតារោ ភិក្ខូ ភិក្ខុនិយោ ឧបាសកា ឧបាសិកាយោ រាជានោ រាជមហាមត្តា តិត្ថិយា តិត្ថិយសាវកា។ តត្រានន្ទ, តថាគតោ វិវេកនិន្នេនេវ ចិត្តេន វិវេកបោណេន វិវេកបព្ភារេន វូបកដ្ឋេន នេក្ខម្មាភិរតេន ព្យន្តីភូតេន សព្ពសោ អាសវដ្ឋានីយេហិ ធម្មេហិ អញ្ញទត្ថុ ឧយ្យោជនិកបដិសំយុត្តំយេវ កថំ កត្តា ហោតិ។ តស្មាតិហានន្ទ, ភិក្ខុ ចេបិ អាកង្ខេយ្យ – ‘អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យ’ន្តិ, តេនានន្ទ, ភិក្ខុនា អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សណ្ឋបេតព្ពំ សន្និសាទេតព្ពំ ឯកោទិ កាតព្ពំ សមាទហាតព្ពំ។

១៨៨. “កថញ្ចានន្ទ, ភិក្ខុ អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សណ្ឋបេតិ សន្និសាទេតិ ឯកោទី ករោតិ [ឯកោទិករោតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] សមាទហតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ…បេ.… ទុតិយំ ឈានំ… តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សណ្ឋបេតិ សន្និសាទេតិ ឯកោទី ករោតិ សមាទហតិ។ សោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ។ តស្ស អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ មនសិករោតោ សុញ្ញតាយ ចិត្តំ ន បក្ខន្ទតិ នប្បសីទតិ ន សន្តិដ្ឋតិ ន វិមុច្ចតិ ។ ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ ខោ មេ មនសិករោតោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតាយ ចិត្តំ ន បក្ខន្ទតិ នប្បសីទតិ ន សន្តិដ្ឋតិ ន វិមុច្ចតី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ សោ ពហិទ្ធា សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ…បេ.… សោ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ …បេ.… សោ អានេញ្ជំ មនសិ ករោតិ។ តស្ស អានេញ្ជំ មនសិករោតោ អានេញ្ជាយ ចិត្តំ ន បក្ខន្ទតិ នប្បសីទតិ ន សន្តិដ្ឋតិ ន វិមុច្ចតិ។ ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘អានេញ្ជំ ខោ មេ មនសិករោតោ អានេញ្ជាយ ចិត្តំ ន បក្ខន្ទតិ នប្បសីទតិ ន សន្តិដ្ឋតិ ន វិមុច្ចតី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

“តេនានន្ទ, ភិក្ខុនា តស្មិំយេវ បុរិមស្មិំ សមាធិនិមិត្តេ អជ្ឈត្តមេវ ចិត្តំ សណ្ឋបេតព្ពំ សន្និសាទេតព្ពំ ឯកោទិ កាតព្ពំ សមាទហាតព្ពំ។ សោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ។ តស្ស អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ មនសិករោតោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ វិមុច្ចតិ។ ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតំ ខោ មេ មនសិករោតោ អជ្ឈត្តំ សុញ្ញតាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ វិមុច្ចតី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ សោ ពហិទ្ធា សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ…បេ.… សោ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា សុញ្ញតំ មនសិ ករោតិ…បេ.… សោ អានេញ្ជំ មនសិ ករោតិ។ តស្ស អានេញ្ជំ មនសិករោតោ អានេញ្ជាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ វិមុច្ចតិ។ ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘អានេញ្ជំ ខោ មេ មនសិករោតោ អានេញ្ជាយ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ បសីទតិ សន្តិដ្ឋតិ វិមុច្ចតី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

១៨៩. “តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ ចង្កមាយ ចិត្តំ នមតិ, សោ ចង្កមតិ – ‘ឯវំ មំ ចង្កមន្តំ នាភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវិស្សន្តី’តិ ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ ឋានាយ ចិត្តំ នមតិ, សោ តិដ្ឋតិ – ‘ឯវំ មំ ឋិតំ នាភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវិស្សន្តី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ និសជ្ជាយ ចិត្តំ នមតិ, សោ និសីទតិ – ‘ឯវំ មំ និសិន្នំ នាភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវិស្សន្តី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ សយនាយ ចិត្តំ នមតិ , សោ សយតិ – ‘ឯវំ មំ សយន្តំ នាភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវិស្សន្តី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

“តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ កថាយ [ភស្សាយ (សី.), ភាសាយ (ស្យា. កំ. បី.)] ចិត្តំ នមតិ, សោ – ‘យាយំ កថា ហីនា គម្មា បោថុជ្ជនិកា អនរិយា អនត្ថសំហិតា ន និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ ន និរោធាយ ន ឧបសមាយ ន អភិញ្ញាយ ន សម្ពោធាយ ន និព្ពានាយ សំវត្តតិ, សេយ្យថិទំ – រាជកថា ចោរកថា មហាមត្តកថា សេនាកថា ភយកថា យុទ្ធកថា អន្នកថា បានកថា វត្ថកថា សយនកថា មាលាកថា គន្ធកថា ញាតិកថា យានកថា គាមកថា និគមកថា នគរកថា ជនបទកថា ឥត្ថិកថា សុរាកថា វិសិខាកថា កុម្ភដ្ឋានកថា បុព្ពបេតកថា នានត្តកថា លោកក្ខាយិកា សមុទ្ទក្ខាយិកា ឥតិភវាភវកថា ឥតិ វា ឥតិ – ឯវរូបិំ កថំ ន កថេស្សាមី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ យា ច ខោ អយំ, អានន្ទ, កថា អភិសល្លេខិកា ចេតោវិនីវរណសប្បាយា [ចេតោវិចារណសប្បាយា (សី. ស្យា. កំ.), ចេតោវិវរណសប្បាយា (បី.)] ឯកន្តនិព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតិ, សេយ្យថិទំ – អប្បិច្ឆកថា សន្តុដ្ឋិកថា បវិវេកកថា អសំសគ្គកថា វីរិយារម្ភកថា សីលកថា សមាធិកថា បញ្ញាកថា វិមុត្តិកថា វិមុត្តិញាណទស្សនកថា ឥតិ – ‘ឯវរូបិំ កថំ កថេស្សាមី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

“តស្ស ចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឥមិនា វិហារេន វិហរតោ វិតក្កាយ ចិត្តំ នមតិ, សោ – ‘យេ តេ វិតក្កា ហីនា គម្មា បោថុជ្ជនិកា អនរិយា អនត្ថសំហិតា ន និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ ន និរោធាយ ន ឧបសមាយ ន អភិញ្ញាយ ន សម្ពោធាយ ន និព្ពានាយ សំវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – កាមវិតក្កោ ព្យាបាទវិតក្កោ វិហឹសាវិតក្កោ ឥតិ ឯវរូបេ វិតក្កេ [ឯវរូបេន វិតក្កេន (សី. ស្យា. កំ. ក.)] ន វិតក្កេស្សាមី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ យេ ច ខោ ឥមេ, អានន្ទ, វិតក្កា អរិយា និយ្យានិកា និយ្យន្តិ តក្ករស្ស សម្មាទុក្ខក្ខយាយ, សេយ្យថិទំ – នេក្ខម្មវិតក្កោ អព្យាបាទវិតក្កោ អវិហឹសាវិតក្កោ ឥតិ – ‘ឯវរូបេ វិតក្កេ [ឯវរូបេន វិតក្កេន (ក.)] វិតក្កេស្សាមី’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

១៨០. “បញ្ច ខោ ឥមេ, អានន្ទ, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា – ឥមេ ខោ, អានន្ទ, បញ្ច កាមគុណា យត្ថ ភិក្ខុនា អភិក្ខណំ សកំ ចិត្តំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ – ‘អត្ថិ នុ ខោ មេ ឥមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ អញ្ញតរស្មិំ វា អញ្ញតរស្មិំ វា អាយតនេ ឧប្បជ្ជតិ ចេតសោ សមុទាចារោ’តិ? សចេ, អានន្ទ, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ បជានាតិ – ‘អត្ថិ ខោ មេ ឥមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ អញ្ញតរស្មិំ វា អញ្ញតរស្មិំ វា អាយតនេ ឧប្បជ្ជតិ ចេតសោ សមុទាចារោ’តិ, ឯវំ សន្តមេតំ [ឯវំ សន្តំ (អដ្ឋ.)], អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘យោ ខោ ឥមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ឆន្ទរាគោ សោ មេ នប្បហីនោ’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ សចេ បនានន្ទ, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ បជានាតិ – ‘នត្ថិ ខោ មេ ឥមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ អញ្ញតរស្មិំ វា អញ្ញតរស្មិំ វា អាយតនេ ឧប្បជ្ជតិ ចេតសោ សមុទាចារោ’តិ, ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘យោ ខោ ឥមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ឆន្ទរាគោ សោ មេ បហីនោ’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

១៨១. “បញ្ច ខោ ឥមេ, អានន្ទ, ឧបាទានក្ខន្ធា យត្ថ ភិក្ខុនា ឧទយព្ពយានុបស្សិនា វិហាតព្ពំ – ‘ឥតិ រូបំ ឥតិ រូបស្ស សមុទយោ ឥតិ រូបស្ស អត្ថង្គមោ, ឥតិ វេទនា... ឥតិ សញ្ញា... ឥតិ សង្ខារា... ឥតិ វិញ្ញាណំ ឥតិ វិញ្ញាណស្ស សមុទយោ ឥតិ វិញ្ញាណស្ស អត្ថង្គមោ’តិ។ តស្ស ឥមេសុ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ ឧទយព្ពយានុបស្សិនោ វិហរតោ យោ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ អស្មិមានោ សោ បហីយតិ។ ឯវំ សន្តមេតំ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯវំ បជានាតិ – ‘យោ ខោ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ អស្មិមានោ សោ មេ បហីនោ’តិ។ ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។ ឥមេ ខោ តេ, អានន្ទ, ធម្មា ឯកន្តកុសលា កុសលាយាតិកា [ធម្មា ឯកន្តកុសលាយតិកា (សព្ពត្ថ) អដ្ឋកថាដីកា ឱលោកេតព្ពា] អរិយា លោកុត្តរា អនវក្កន្តា បាបិមតា។ តំ កិំ មញ្ញសិ, អានន្ទ, កំ អត្ថវសំ សម្បស្សមានោ អរហតិ សាវកោ សត្ថារំ អនុពន្ធិតុំ អបិ បណុជ្ជមានោ”តិ [អបិ បនុជ្ជមានោបីតិ (ក. សី.), អបិ បយុជ្ជមានោតិ (ស្យា. កំ. បី.)]? “ភគវំមូលកា នោ, ភន្តេ, ធម្មា ភគវំនេត្តិកា ភគវំបដិសរណា ។ សាធុ វត, ភន្តេ, ភគវន្តំយេវ បដិភាតុ ឯតស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោ។ ភគវតោ សុត្វា ភិក្ខូ ធារេស្សន្តី”តិ។

១៨២. “ន ខោ, អានន្ទ, អរហតិ សាវកោ សត្ថារំ អនុពន្ធិតុំ, យទិទំ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ តស្ស ហេតុ [វេយ្យាករណស្ស ហេតុ (ក.)]។ តំ កិស្ស ហេតុ? ទីឃរត្តស្ស [ទីឃរត្តំ + អស្សាតិ បទច្ឆេទោ] ហិ តេ, អានន្ទ, ធម្មា សុតា ធាតា វចសា បរិចិតា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា។ យា ច ខោ អយំ, អានន្ទ, កថា អភិសល្លេខិកា ចេតោវិនីវរណសប្បាយា ឯកន្តនិព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតិ, សេយ្យថិទំ – អប្បិច្ឆកថា សន្តុដ្ឋិកថា បវិវេកកថា អសំសគ្គកថា វីរិយារម្ភកថា សីលកថា សមាធិកថា បញ្ញាកថា វិមុត្តិកថា វិមុត្តិញាណទស្សនកថា – ឯវរូបិយា ខោ, អានន្ទ, កថាយ ហេតុ អរហតិ សាវកោ សត្ថារំ អនុពន្ធិតុំ អបិ បណុជ្ជមានោ។

“ឯវំ សន្តេ ខោ, អានន្ទ, អាចរិយូបទ្ទវោ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ អន្តេវាសូបទ្ទវោ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ ព្រហ្មចារូបទ្ទវោ ហោតិ។

១៨៣. “កថញ្ចានន្ទ, អាចរិយូបទ្ទវោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, ឯកច្ចោ សត្ថា វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ តស្ស តថាវូបកដ្ឋស្ស វិហរតោ អន្វាវត្តន្តិ [អន្វាវដ្ដន្តិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ព្រាហ្មណគហបតិកា នេគមា ចេវ ជានបទា ច។ សោ អន្វាវត្តន្តេសុ ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ នេគមេសុ ចេវ ជានបទេសុ ច មុច្ឆំ និកាមយតិ [មុច្ឆតិ កាមយតិ (សី. បី.) អដ្ឋកថាយំ បន ន តថា ទិស្សតិ], គេធំ អាបជ្ជតិ, អាវត្តតិ ពាហុល្លាយ។ អយំ វុច្ចតានន្ទ, ឧបទ្ទវោ [ឧបទ្ទុតោ (សី. បី.)] អាចរិយោ។ អាចរិយូបទ្ទវេន អវធិំសុ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោព្ភវិកា [បោនោភវិកា (សី. បី.)] សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អាចរិយូបទ្ទវោ ហោតិ។

១៨៤. “កថញ្ចានន្ទ, អន្តេវាសូបទ្ទវោ ហោតិ? តស្សេវ ខោ បនានន្ទ, សត្ថុ សាវកោ តស្ស សត្ថុ វិវេកមនុព្រូហយមានោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ តស្ស តថាវូបកដ្ឋស្ស វិហរតោ អន្វាវត្តន្តិ ព្រាហ្មណគហបតិកា នេគមា ចេវ ជានបទា ច។ សោ អន្វាវត្តន្តេសុ ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ នេគមេសុ ចេវ ជានបទេសុ ច មុច្ឆំ និកាមយតិ, គេធំ អាបជ្ជតិ, អាវត្តតិ ពាហុល្លាយ។ អយំ វុច្ចតានន្ទ, ឧបទ្ទវោ អន្តេវាសី។ អន្តេវាសូបទ្ទវេន អវធិំសុ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មា

សំកិលេសិកា បោនោព្ភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អន្តេវាសូបទ្ទវោ ហោតិ។

១៩៥. “កថញ្ចានន្ទ, ព្រហ្មចារូបទ្ទវោ ហោតិ? ឥធានន្ទ, តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា។ សោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ តស្ស តថាវូបកដ្ឋស្ស វិហរតោ អន្វាវត្តន្តិ ព្រាហ្មណគហបតិកា នេគមា ចេវ ជានបទា ច។ សោ អន្វាវត្តន្តេសុ ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ នេគមេសុ ចេវ ជានបទេសុ ច ន មុច្ឆំ និកាមយតិ, ន គេធំ អាបជ្ជតិ, ន អាវត្តតិ ពាហុល្លាយ។ តស្សេវ ខោ បនានន្ទ, សត្ថុ សាវកោ តស្ស សត្ថុ វិវេកមនុព្រូហយមានោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ តស្ស តថាវូបកដ្ឋស្ស វិហរតោ អន្វាវត្តន្តិ ព្រាហ្មណគហបតិកា នេគមា ចេវ ជានបទា ច។ សោ អន្វាវត្តន្តេសុ ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ នេគមេសុ ចេវ ជានបទេសុ ច មុច្ឆំ និកាមយតិ, គេធំ អាបជ្ជតិ, អាវត្តតិ ពាហុល្លាយ។ អយំ វុច្ចតានន្ទ, ឧបទ្ទវោ ព្រហ្មចារី។ ព្រហ្មចារូបទ្ទវេន អវធីសុ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោព្ភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ព្រហ្មចារូបទ្ទវោ ហោតិ។

“តត្រានន្ទ, យោ ចេវាយំ អាចរិយូបទ្ទវោ, យោ ច អន្តេវាសូបទ្ទវោ អយំ តេហិ ព្រហ្មចារូបទ្ទវោ ទុក្ខវិបាកតរោ ចេវ កដុកវិបាកតរោ ច, អបិ ច វិនិបាតាយ សំវត្តតិ។

១៩៦. “តស្មាតិហ មំ, អានន្ទ, មិត្តវតាយ សមុទាចរថ, មា សបត្តវតាយ។ តំ វោ ភវិស្សតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ។

“កថញ្ចានន្ទ , សត្ថារំ សាវកា សបត្តវតាយ សមុទាចរន្តិ, នោ មិត្តវតាយ? ឥធានន្ទ, សត្ថា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្បកោ ហិតេសី អនុកម្បំ ឧបាទាយ – ‘ឥទំ វោ ហិតាយ, ឥទំ វោ សុខាយា’តិ។ តស្ស សាវកា ន សុស្សូសន្តិ, ន សោតំ ឱទហន្តិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, វោក្កម្ម ច សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, សត្ថារំ សាវកា សបត្តវតាយ សមុទាចរន្តិ, នោ មិត្តវតាយ។

“កថញ្ចានន្ទ, សត្ថារំ សាវកា មិត្តវតាយ សមុទាចរន្តិ, នោ សបត្តវតាយ? ឥធានន្ទ, សត្ថា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្បកោ ហិតេសី អនុកម្បំ ឧបាទាយ – ‘ឥទំ វោ ហិតាយ, ឥទំ វោ សុខាយា’តិ។ តស្ស សាវកា សុស្សូសន្តិ, សោតំ ឱទហន្តិ, អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, ន ច វោក្កម សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, សត្ថារំ សាវកា មិត្តវតាយ សមុទាចរន្តិ, នោ សបត្តវតាយ។

“តស្មាតិហ មំ, អានន្ទ, មិត្តវតាយ សមុទាចរថ, មា សបត្តវតាយ។ តំ វោ ភវិស្សតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ។ ន វោ អហំ, អានន្ទ, តថា បរក្កមិស្សាមិ យថា កុម្ភការោ អាមកេ អាមកមត្តេ។ និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ, អានន្ទ, វក្ខាមិ; បវយ្ហ បវយ្ហ, អានន្ទ, វក្ខាមិ [បវយ្ហ បវយ្ហ (សី. បី.), បគ្គយ្ហ បគ្គយ្ហ អានន្ទ វក្ខាមិ (ក.)]។ យោ សារោ សោ ឋស្សតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

មហាសុញ្ញតសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទុតិយំ។

៣. អច្ឆរិយអព្ភុតសុត្តំ

១៩៧. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ សម្ពហុលានំ ភិក្ខូនំ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តានំ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និសិន្នានំ សន្និបតិតានំ អយមន្តរាកថា ឧទបាទិ – “អច្ឆរិយំ, អាវុសោ, អព្ភុតំ, អាវុសោ, តថាគតស្ស មហិទ្ធិកតា មហានុភាវតា, យត្រ ហិ នាម តថាគតោ អតីតេ ពុទ្ធេ បរិនិព្ពុតេ ឆិន្នបបញ្ចេ ឆិន្នវដុមេ បរិយាទិន្នវដ្ដេ សព្ពទុក្ខវីតិវត្តេ ជានិស្សតិ [អនុស្សរិស្សតិ ជានិស្សតិ (ក.)] – ‘ឯវំជច្ចា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំនាមា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំគោត្តា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំសីលា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំធម្មា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំបញ្ញា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំវិហារី តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបិ, ‘ឯវំវិមុត្តា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ’ ឥតិបី”តិ! ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ តេ ភិក្ខូ ឯតទវោច – “អច្ឆរិយា ចេវ,

អាវុសោ, តថាគតា អច្ឆរិយធម្មសមន្នាគតា ច; អព្ភុតា ចេវ, អាវុសោ, តថាគតា អព្ភុតធម្មសមន្នាគតា ចា’’តិ។ អយញ្ច ហិទំ តេសំ ភិក្ខូនំ អន្តរាកថា វិប្បកតា ហោតិ។

១៩៨. អថ ខោ ភគវា សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេនុបដ្ឋានសាលា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ ។ និសជ្ជ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា, កា ច បន វោ អន្តរាកថា វិប្បកតា’’តិ? ‘‘ឥធ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តានំ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និសិន្នានំ សន្និបតិតានំ អយមន្តរាកថា ឧទបាទិ – ‘អច្ឆរិយំ, អាវុសោ, អព្ភុតំ, អាវុសោ, តថាគតស្ស មហិទ្ធិកតា មហានុភាវតា, យត្រ ហិ នាម តថាគតោ អតីតេ ពុទ្ធេ បរិនិព្ពុតេ ឆិន្នបបញ្ចេ ឆិន្នវដុមេ បរិយាទិន្នវដ្ដេ សព្ពទុក្ខវីតិវត្តេ ជានិស្សតិ – ឯវំជច្ចា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ ឥតិបិ, ឯវំនាមា... ឯវំគោត្តា... ឯវំសីលា... ឯវំធម្មា.. ឯវំបញ្ញា... ឯវំវិហារី... ឯវំវិមុត្តា តេ ភគវន្តោ អហេសុំ ឥតិបី’តិ! ឯវំ វុត្តេ, ភន្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ អម្ហេ ឯតទវោច – ‘អច្ឆរិយា ចេវ, អាវុសោ, តថាគតា អច្ឆរិយធម្មសមន្នាគតា ច, អព្ភុតា ចេវ, អាវុសោ, តថាគតា អព្ភុតធម្មសមន្នាគតា ចា’តិ។ អយំ ខោ នោ, ភន្តេ, អន្តរាកថា វិប្បកតា; អថ ភគវា អនុប្បត្តោ’’តិ។

១៩៩. អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – ‘‘តស្មាតិហ តំ, អានន្ទ, ភិយ្យោសោមត្តាយ បដិភន្តុ តថាគតស្ស អច្ឆរិយា អព្ភុតធម្មា’’តិ [អព្ភុតា ធម្មាតិ (?)]។

‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សតោ សម្បជានោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ តុសិតំ កាយំ ឧបបជ្ជី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ, សតោ សម្បជានោ ពោធិសត្តោ តុសិតំ កាយំ ឧបបជ្ជិ ឥទំបាហំ , ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សតោ សម្បជានោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ តុសិតេ កាយេ អដ្ឋាសី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ, សតោ សម្បជានោ ពោធិសត្តោ តុសិតេ កាយេ អដ្ឋាសិ ឥទំបាហំ [ឥទំបហំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០០. ‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យាវតាយុកំ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ តុសិតេ កាយេ អដ្ឋាសី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ, យាវតាយុកំ ពោធិសត្តោ តុសិតេ កាយេ អដ្ឋាសិ ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សតោ សម្បជានោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ តុសិតា, កាយា ចវិត្វា មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ , សតោ សម្បជានោ ពោធិសត្តោ តុសិតា កាយា ចវិត្វា មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមិ ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០១. ‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ តុសិតា កាយា ចវិត្វា មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមតិ, អថ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ អប្បមាណោ ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវំ។ យាបិ តា លោកន្តរិកា អឃា អសំវុតា អន្ធការា អន្ធការតិមិសា, យត្ថបិមេ ចន្ទិមសូរិយា ឯវំមហិទ្ធិកា ឯវំមហានុភាវា អាភាយ នានុភោន្តិ តត្ថបិ អប្បមាណោ ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវំ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ តេនោភាសេន អញ្ញមញ្ញំ សញ្ជានន្តិ – អញ្ញេបិ កិរ, ភោ, សន្តិ សត្តា ឥធូបបន្នាតិ។ អយញ្ច ទសសហស្សី លោកធាតុ សង្កម្បតិ សម្បកម្បតិ សម្បវេធតិ អប្បមាណោ ច ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវ’ន្តិ។ យម្បិ, ភន្តេ...បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០២. ‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កន្តោ ហោតិ, ចត្តារោ ទេវបុត្តា ចតុទ្ទិសំ អារក្ខាយ ឧបគច្ឆន្តិ – មា នំ ពោធិសត្តំ វា ពោធិសត្តមាតរំ វា មនុស្សោ វា អមនុស្សោ វា កោចិ វា វិហេឋេសី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ...បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០៣. ‘‘សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កន្តោ ហោតិ, បកតិយា សីលវតី ពោធិសត្តមាតា ហោតិ វិរតា បាណាតិបាតា វិរតា អទិន្នាទានា វិរតា កាមេ

សុមិច្ឆាចារា វិរតា មុសាវាទា វិរតា សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា , អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតិ, ន ពោធិសត្តមាតុ បុរិសេសុ មានសំ ឧប្បជ្ជតិ កាមគុណូបសំហិតំ, អនតិក្កមនីយា ច ពោធិសត្តមាតា ហោតិ កេនចិ បុរិសេន រត្តចិត្តេនា’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតិ, លាភិនី ពោធិសត្តមាតា ហោតិ បញ្ចន្នំ កាមគុណានំ។ សា បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតា សមង្គីភូតា បរិចារេតី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០៤. “សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតិ, ន ពោធិសត្តមាតុ កោចិទេវ អាពាធោ ឧប្បជ្ជតិ; សុខិនី ពោធិសត្តមាតា ហោតិ អកិលន្តកាយា; ពោធិសត្តញ្ច ពោធិសត្តមាតា តិរោកុច្ឆិគតំ បស្សតិ សព្ពង្គបច្ចង្គំ អហីនិន្ទ្រិយំ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, មណិ វេឡុរិយោ សុភោ ជាតិមា អដ្ឋំសោ សុបរិកម្មកតោ។ តត្រាស្ស សុត្តំ អាវុតំ នីលំ វា បីតំ វា លោហិតំ វា ឱទាតំ វា បណ្ឌុសុត្តំ វា។ តមេនំ ចក្ខុមា បុរិសោ ហត្ថេ ករិត្វា បច្ចវេក្ខេយ្យ – អយំ ខោ មណិ វេឡុរិយោ សុភោ ជាតិមា អដ្ឋំសោ សុបរិកម្មកតោ, តត្រិទំ សុត្តំ អាវុតំ នីលំ វា បីតំ វា លោហិតំ វា ឱទាតំ វា បណ្ឌុសុត្តំ វាតិ។ ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យទា ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិំ ឱក្កន្តោ ហោតិ , ន ពោធិសត្តមាតុ កោចិទេវ អាពាធោ ឧប្បជ្ជតិ; សុខិនី ពោធិសត្តមាតា ហោតិ អកិលន្តកាយា; ពោធិសត្តញ្ច ពោធិសត្តមាតា តិរោកុច្ឆិគតំ បស្សតិ សព្ពង្គបច្ចង្គំ អហីនិន្ទ្រិយ’ន្តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០៥. “សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សត្តាហជាតេ, អានន្ទ, ពោធិសត្តេ ពោធិសត្តមាតា កាលំ ករោតិ, តុសិតំ កាយំ ឧបបជ្ជតី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យថា ខោ បនានន្ទ, អញ្ញា ឥត្ថិកា នវ វា ទស វា មាសេ គព្ភំ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា វិជាយន្តិ, ន ហេវំ ពោធិសត្តំ ពោធិសត្តមាតា វិជាយតិ។ ទសេវ មាសានិ ពោធិសត្តំ ពោធិសត្តមាតា កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា វិជាយតី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យថា ខោ បនានន្ទ, អញ្ញា ឥត្ថិកា និសិន្នា វា និបន្នា វា វិជាយន្តិ, ន ហេវំ ពោធិសត្តំ ពោធិសត្តមាតា វិជាយតិ។ ឋិតាវ ពោធិសត្តំ ពោធិសត្តមាតា វិជាយតី’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា , អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, ទេវា នំ បឋមំ បដិគ្គណ្ហន្តិ បច្ឆា មនុស្សា’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០៦. “សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, អប្បត្តោវ ពោធិសត្តោ បថវិំ ហោតិ, ចត្តារោ នំ ទេវបុត្តា បដិគ្គហេត្វា មាតុ បុរតោ ឋបេន្តិ – អត្តមនា, ទេវិ, ហោហិ; មហេសក្ខោ តេ បុត្តោ ឧប្បន្នោ’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ.... ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, វិសទោវ និក្ខមតិ អមក្ខិតោ ឧទេន [ឧទ្ទេន (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អមក្ខិតោ សេម្ហេន អមក្ខិតោ រុហិរេន អមក្ខិតោ កេនចិ អសុចិនា សុទ្ធោ វិសទោ [វិសុទ្ធោ (ស្យា.)]។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, មណិរតនំ កាសិកេ វត្ថេ និក្ខិត្តំ នេវ មណិរតនំ កាសិកំ វត្ថំ មក្ខេតិ នាបិ កាសិកំ វត្ថំ មណិរតនំ មក្ខេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ឧភិន្នំ សុទ្ធត្តា។ ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យទា ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, វិសទោវ និក្ខមតិ អមក្ខិតោ ឧទេន

អមក្ខិតោ សេម្ហេន អមក្ខិតោ រុហិរេន អមក្ខិតោ កេនចិ អសុចិនា សុទ្ធោ វិសទោ’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ… ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, ទ្វេ ឧទកស្ស ធារា អន្តលិក្ខា បាតុភវន្តិ – ឯកា សីតស្ស, ឯកា ឧណ្ហស្ស; យេន ពោធិសត្តស្ស ឧទកកិច្ចំ ករោន្តិ មាតុ ចា’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ… ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

២០៧. “សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘សម្បតិជាតោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ សមេហិ បាទេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន គច្ឆតិ, សេតម្ហិ ឆត្តេ អនុធារិយមានេ, សព្ពា ច ទិសា វិលោកេតិ, អាសភិញ្ច វាចំ ភាសតិ – អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស, ជេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស។ អយមន្តិមា ជាតិ , នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ’តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ… ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមិ។

“សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘យទា, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតិ, អថ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ អប្បមាណោ ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវំ។ យាបិ តា លោកន្តរិកា អឃា អសំវុតា អន្ធការា អន្ធការតិមិសា យត្ថបិមេ ចន្ទិមសូរិយា ឯវំមហិទ្ធិកា ឯវំមហានុភាវា អាភាយ នានុភោន្តិ តត្ថបិ អប្បមាណោ ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវំ។ យេបិ តត្ថ សត្តា ឧបបន្នា តេបិ តេនោភាសេន អញ្ញមញ្ញំ សញ្ជានន្តិ – អញ្ញេបិ កិរ, ភោ, សន្តិ សត្តា ឥធូបបន្នាតិ។ អយញ្ច ទសសហស្សី លោកធាតុ សង្កម្បតិ សម្បកម្បតិ សម្បវេធតិ, អប្បមាណោ ច ឧឡារោ ឱភាសោ លោកេ បាតុភវតិ អតិក្កម្មេវ ទេវានំ ទេវានុភាវ’ន្តិ។ យម្បិ, ភន្តេ…បេ… ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមី”តិ។

២០៨. “តស្មាតិហ ត្វំ, អានន្ទ, ឥទម្បិ តថាគតស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេហិ។ ឥធានន្ទ, តថាគតស្ស វិទិតា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ; វិទិតា សញ្ញា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ; វិទិតា វិតក្កា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ ឥទម្បិ ខោ, ត្វំ, អានន្ទ, តថាគតស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេហី”តិ។ “យម្បិ, ភន្តេ, ភគវតោ វិទិតា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ; វិទិតា សញ្ញា… វិទិតា វិតក្កា ឧប្បជ្ជន្តិ, វិទិតា ឧបដ្ឋហន្តិ, វិទិតា អព្ភត្ថំ គច្ឆន្តិ។ ឥទំបាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមី”តិ។

ឥទមវោច អាយស្មា អានន្ទោ។ សមនុញ្ញោ សត្ថា អហោសិ; អត្តមនា ច តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

អច្ឆរិយអព្ភុតសុត្តំ និដ្ឋិតំ តតិយំ។

៤. ពាកុលសុត្តំ

២០៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ អាយស្មា ពាកុលោ [ពក្កុលោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ អថ ខោ អចេលកស្សបោ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស បុរាណគិហិសហាយោ យេនាយស្មា ពាកុលោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា ពាកុលេន សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អចេលកស្សបោ អាយស្មន្តំ ពាកុលំ ឯតទវោច –

“កីវចិរំ បព្ពជិតោសិ, អាវុសោ ពាកុលា”តិ? “អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្សា”តិ។ “ឥមេហិ បន តេ, អាវុសោ ពាកុល, អសីតិយា វស្សេហិ កតិក្ខត្តុំ មេថុនោ ធម្មោ បដិសេវិតោ”តិ? “ន ខោ មំ, អាវុសោ កស្សប, ឯវំ បុច្ឆិតព្ពំ – ‘ឥមេហិ បន តេ, អាវុសោ ពាកុល, អសីតិយា វស្សេហិ កតិក្ខត្តុំ មេថុនោ ធម្មោ បដិសេវិតោ’តិ។ ឯវញ្ច ខោ មំ, អាវុសោ កស្សប, បុច្ឆិតព្ពំ – ‘ឥមេហិ បន តេ, អាវុសោ ពាកុល, អសីតិយា វស្សេហិ កតិក្ខត្តុំ កាមសញ្ញា ឧប្បន្នបុព្ពា’”តិ? ( ) [(ឥមេហិ បន តេ អាវុសោ ពក្កុល អសីតិយោ វស្សេហិ កតិក្ខត្តុំ កាមសញ្ញា ឧប្បន្នបុព្ពាតិ។) (សី. បី.)]

២១០. “អសីតិ មេ, អាវុសោ , វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ កាមសញ្ញំ ឧប្បន្នបុព្ពំ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ កាមសញ្ញំ ឧប្បន្នបុព្ពំ ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ ព្យាបាទសញ្ញំ...បេ.... វិហឹសាសញ្ញំ ឧប្បន្នបុព្ពំ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ វិហឹសាសញ្ញំ ឧប្បន្នបុព្ពំ, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ កាមវិតក្កំ ឧប្បន្នបុព្ពំ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ កាមវិតក្កំ ឧប្បន្នបុព្ពំ, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ ព្យាបាទវិតក្កំ...បេ.... វិហឹសាវិតក្កំ ឧប្បន្នបុព្ពំ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ វិហឹសាវិតក្កំ ឧប្បន្នបុព្ពំ, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

២១១. “អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ គហបតិចីវរំ សាទិតា។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ គហបតិចីវរំ សាទិតា, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ សត្ថេន ចីវរំ ឆិន្ទិតា។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ សត្ថេន ចីវរំ ឆិន្ទិតា...បេ.... ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ សូចិយា ចីវរំ សិព្ពិតា...បេ.... នាភិជានាមិ រជនេន ចីវរំ រជិតា... នាភិជានាមិ កថិនេ [កឋិនេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ចីវរំ សិព្ពិតា... នាភិជានាមិ សព្រហ្មចារីនំ ចីវរកម្មេ វិចារិតា [សព្រហ្មចារី ចីវរកម្មេ ព្យាបារិតា (សី. បី.)] ... នាភិជានាមិ និមន្តនំ សាទិតា... នាភិជានាមិ ឯវរូបំ ចិត្តំ ឧប្បន្នបុព្ពំ – ‘អហោ វត មំ កោចិ និមន្តេយ្យា’តិ... នាភិជានាមិ អន្តរឃរេ និសីទិតា... នាភិជានាមិ អន្តរឃរេ ភុញ្ជិតា... នាភិជានាមិ មាតុគាមស្ស អនុព្យញ្ជនសោ និមិត្តំ គហេតា... នាភិជានាមិ មាតុគាមស្ស ធម្មំ ទេសិតា អន្តមសោ ចតុប្បទម្បិ គាថំ... នាភិជានាមិ ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបសង្កមិតា... នាភិជានាមិ ភិក្ខុនិយា ធម្មំ ទេសិតា... នាភិជានាមិ សិក្ខមានាយ ធម្មំ ទេសិតា... នាភិជានាមិ សាមណេរិយា ធម្មំ ទេសិតា... នាភិជានាមិ បព្ពាជេតា... នាភិជានាមិ ឧបសម្បាទេតា... នាភិជានាមិ និស្សយំ ទាតា... នាភិជានាមិ សាមណេរំ ឧបដ្ឋាបេតា... នាភិជានាមិ ជន្តាឃរេ ន្ហាយិតា... នាភិជានាមិ ចុណ្ណេន ន្ហាយិតា... នាភិជានាមិ សព្រហ្មចារីគត្តបរិកម្មេ វិចារិតា [ព្យាបារិតា (សី. បី.)] ... នាភិជានាមិ អាពាធំ ឧប្បន្នបុព្ពំ, អន្តមសោ គទ្ទូហនមត្តម្បិ... នាភិជានាមិ ភេសជ្ជំ ឧបហរិតា, អន្តមសោ ហរិតកិខណ្ឌម្បិ... នាភិជានាមិ អបស្សេនកំ អបស្សយិតា... នាភិជានាមិ សេយ្យំ កប្បេតា។ យំបាយស្មា...បេ.... ធារេម។

“អសីតិ មេ, អាវុសោ, វស្សានិ បព្ពជិតស្ស នាភិជានាមិ គាមន្តសេនាសនេ វស្សំ ឧបគន្តា ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ អសីតិយា វស្សេហិ នាភិជានាតិ គាមន្តសេនាសនេ វស្សំ ឧបគន្តា, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

“សត្តាហមេវ ខោ អហំ, អាវុសោ, សរណោ រដ្ឋបិណ្ឌំ ភុញ្ជិំ; អថ អដ្ឋមិយំ អញ្ញា ឧទបាទិ។ យំបាយស្មា ពាកុលោ សត្តាហមេវ សរណោ រដ្ឋបិណ្ឌំ ភុញ្ជិ; អថ អដ្ឋមិយំ អញ្ញា ឧទបាទិ ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម។

២១២. “លភេយ្យាហំ, អាវុសោ ពាកុល, ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ”ន្តិ។ អលត្ថ ខោ អចេលកស្សបោ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ បព្ពជ្ជំ, អលត្ថ ឧបសម្បទំ។ អចិរូបសម្បន្នោ បនាយស្មា កស្សបោ ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ នចិរស្សេវ – យស្សត្ថាយ កុលបុត្តា សម្មទេវ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជន្តិ តទនុត្តរំ – ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ អព្ភញ្ញាសិ។ អញ្ញតរោ ខោ បនាយស្មា កស្សបោ អរហតំ អហោសិ។

អថ ខោ អាយស្មា ពាកុលោ អបរេន សមយេន អវាបុរណំ [អបាបុរណំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អាទាយ វិហារេន វិហារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “អភិក្កមថាយស្មន្តោ, អភិក្កមថាយស្មន្តោ។ អជ្ជ មេ បរិនិព្ពានំ ភវិស្សតី”តិ។ “យំបាយស្មា ពាកុលោ អវាបុរណំ អាទាយ វិហារេន វិហារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អភិក្កមថាយស្មន្តោ, អភិក្កមថាយស្មន្តោ; អជ្ជ មេ បរិនិព្ពានំ ភវិស្សតី’តិ, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេម”។

អាយស្មា ពាកុលោ មជ្ឈេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសិន្នកោវ បរិនិព្ពាយិ។ “យំបាយស្មា ពាកុលោ មជ្ឈេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសិន្នកោវ បរិនិព្ពាយិ, ឥទម្បិ មយំ អាយស្មតោ ពាកុលស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតធម្មំ ធារេមា”តិ។

ពាកុលសុត្តំ និដ្ឋិតំ ចតុត្ថំ។

៥. ទន្តភូមិសុត្តំ

២១៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ តេន ខោ បន សមយេន អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ អរញ្ញកុដិកាយំ វិហរតិ។ អថ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ ជង្ឃាវិហារំ អនុចង្កមមានោ អនុវិចរមានោ យេន អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អចិរវតេន សមណុទ្ទេសេន សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ អចិរវតំ សមណុទ្ទេសំ ឯតទវោច –

“សុតំ មេតំ, ភោ អគ្គិវេស្សន – ‘ឥធ ភិក្ខុ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ផុសេយ្យ ចិត្តស្ស ឯកគ្គត’ន្តិ។ ‘ឯវមេតំ, រាជកុមារ, ឯវមេតំ, រាជកុមារ។ ឥធ ភិក្ខុ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ផុសេយ្យ ចិត្តស្ស ឯកគ្គត’ន្តិ។ ‘សាធុ មេ ភវំ អគ្គិវេស្សនោ យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ ទេសេតូ’តិ។ ‘ន ខោ តេ អហំ, រាជកុមារ, សក្កោមិ យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ ទេសេតុំ។ អហញ្ច ហិ តេ, រាជកុមារ, យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ ទេសេយ្យំ, ត្វញ្ច មេ ភាសិតស្ស អត្ថំ ន អាជានេយ្យាសិ; សោ មមស្ស កិលមថោ, សា មមស្ស វិហេសា’តិ។ ‘ទេសេតុ មេ ភវំ អគ្គិវេស្សនោ យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ។ អប្បេវនាមាហំ ភោតោ អគ្គិវេស្សនស្ស ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានេយ្យ’ន្តិ។ ‘ទេសេយ្យំ ខោ តេ អហំ, រាជកុមារ, យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ។ សចេ មេ ត្វំ ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានេយ្យាសិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ; នោ ចេ មេ ត្វំ ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានេយ្យាសិ, យថាសកេ តិដ្ឋេយ្យាសិ, ន មំ តត្ថ ឧត្តរិំ បដិបុច្ឆេយ្យាសី’តិ។ ‘ទេសេតុ មេ ភវំ អគ្គិវេស្សនោ យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ។ សចេ អហំ ភោតោ អគ្គិវេស្សនស្ស ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានិស្សាមិ [អាជានេយ្យាមិ (ក.)], ឥច្ចេតំ កុសលំ; នោ ចេ អហំ ភោតោ អគ្គិវេស្សនស្ស ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានិស្សាមិ, យថាសកេ តិដ្ឋិស្សាមិ [តិដ្ឋេយ្យាមិ (ក.)], នាហំ តត្ថ ភវន្តំ អគ្គិវេស្សនំ ឧត្តរិំ បដិបុច្ឆិស្សាមី’”តិ។

២១៤. អថ ខោ អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស យថាសុតំ យថាបរិយត្តំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ឯវំ វុត្តេ, ជយសេនោ រាជកុមារោ អចិរវតំ សមណុទ្ទេសំ ឯតទវោច – “អដ្ឋានមេតំ, ភោ អគ្គិវេស្សន, អនវកាសោ យំ ភិក្ខុ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ផុសេយ្យ ចិត្តស្ស ឯកគ្គត”ន្តិ។ អថ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ អចិរវតស្ស សមណុទ្ទេសស្ស អដ្ឋានតញ្ច អនវកាសតញ្ច បវេទេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

អថ ខោ អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ អចិរបក្កន្តេ ជយសេនេ រាជកុមារេ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ យាវតកោ អហោសិ ជយសេនេន រាជកុមារេន សទ្ធិំ កថាសល្លាបោ តំ សព្ពំ ភគវតោ អារោចេសិ។

ឯវំ វុត្តេ, ភគវា អចិរវតំ សមណុទ្ទេសំ ឯតទវោច – “តំ កុតេត្ថ, អគ្គិវេស្សន, លព្ភា។ យំ តំ នេក្ខម្មេន ញាតព្ពំ នេក្ខម្មេន ទដ្ឋព្ពំ នេក្ខម្មេន បត្តព្ពំ នេក្ខម្មេន សច្ឆិកាតព្ពំ តំ វត ជយសេនោ រាជកុមារោ កាមមជ្ឈេ វសន្តោ កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ កាមវិតក្កេហិ ខជ្ជមានោ កាមបរិឡាហេន បរិឌយ្ហមានោ កាមបរិយេសនាយ ឧស្សុកោ [ឧស្សុក្កោ (សព្ពត្ថ)] ញស្សតិ វា ទក្ខតិ វា សច្ឆិ វា ករិស្សតី”តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។

២១៥. “សេយ្យថាបិស្សុ, អគ្គិវេស្សន, ទ្វេ ហត្ថិទម្មា វា អស្សទម្មា វា គោទម្មា វា សុទន្តា សុវិនីតា, ទ្វេ ហត្ថិទម្មា វា អស្សទម្មា វា គោទម្មា វា អទន្តា អវិនីតា។ តំ កិំ មញ្ញសិ, អគ្គិវេស្សន, យេ តេ ទ្វេ ហត្ថិទម្មា វា អស្សទម្មា វា គោទម្មា វា សុទន្តា សុវិនីតា, អបិ នុ តេ ទន្តាវ ទន្តការណំ គច្ឆេយ្យុំ, ទន្តាវ ទន្តភូមិំ

សម្បាបុណេយ្យ’’ន្តិ? ‘‘ឯវំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យេ បន តេ ទ្វេ ហត្ថិទម្មា វា អស្សទម្មា វា គោទម្មា វា អទន្តា អវិនីតា, អបិ នុ តេ អទន្តាវ ទន្តការណំ គច្ឆេយ្យុំ, អទន្តាវ ទន្តភូមិំ សម្បាបុណេយ្យុំ, សេយ្យថាបិ តេ ទ្វេ ហត្ថិទម្មា វា អស្សទម្មា វា គោទម្មា វា សុទន្តា សុវិនីតា’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘ឯវមេវ ខោ, អគ្គិវេស្សន, យំ តំ នេក្ខម្មេន ញាតព្ពំ នេក្ខម្មេន ទដ្ឋព្ពំ នេក្ខម្មេន បត្តព្ពំ នេក្ខម្មេន សច្ឆិកាតព្ពំ តំ វត ជយសេនោ រាជកុមារោ កាមមជ្ឈេ វសន្តោ កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ កាមវិតក្កេហិ ខជ្ជមានោ កាមបរិឡាហេន បរិឌយ្ហមានោ កាមបរិយេសនាយ ឧស្សុកោ ញស្សតិ វា ទក្ខតិ វា សច្ឆិ វា ករិស្សតី’’តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។

២១៦. ‘‘សេយ្យថាបិ , អគ្គិវេស្សន, គាមស្ស វា និគមស្ស វា អវិទូរេ មហាបព្ពតោ។ តមេនំ ទ្វេ សហាយកា តម្ហា គាមា វា និគមា វា និក្ខមិត្វា ហត្ថវិលង្ឃកេន យេន សោ បព្ពតោ តេនុបសង្កមេយ្យុំ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកោ សហាយកោ ហេដ្ឋា បព្ពតបាទេ តិដ្ឋេយ្យ, ឯកោ សហាយកោ ឧបរិបព្ពតំ អារោហេយ្យ។ តមេនំ ហេដ្ឋា បព្ពតបាទេ ឋិតោ សហាយកោ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតំ សហាយកំ ឯវំ វទេយ្យ – ‘យំ, សម្ម, កិំ ត្វំ បស្សសិ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ’តិ? សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘បស្សាមិ ខោ អហំ, សម្ម, ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’’’ន្តិ។

‘‘សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘អដ្ឋានំ ខោ ឯតំ, សម្ម , អនវកាសោ យំ ត្វំ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ បស្សេយ្យាសិ អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’ន្តិ។ តមេនំ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ សហាយកោ ហេដ្ឋិមបព្ពតបាទំ ឱរោហិត្វា តំ សហាយកំ ពាហាយំ គហេត្វា ឧបរិបព្ពតំ អារោបេត្វា មុហុត្តំ អស្សាសេត្វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘យំ, សម្ម, កិំ ត្វំ បស្សសិ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ’តិ? សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘បស្សាមិ ខោ អហំ, សម្ម, ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’’’ន្តិ ។

‘‘សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឥទានេវ ខោ តេ, សម្ម, ភាសិតំ – មយំ ឯវំ អាជានាម – អដ្ឋានំ ខោ ឯតំ សម្ម, អនវកាសោ យំ ត្វំ ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ បស្សេយ្យាសិ អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’ន្តិ។ ឥទានេវ ច បន តេ ភាសិតំ មយំ ឯវំ អាជានាម – ‘បស្សាមិ ខោ អហំ, សម្ម, ឧបរិបព្ពតេ ឋិតោ អារាមរាមណេយ្យកំ វនរាមណេយ្យកំ ភូមិរាមណេយ្យកំ បោក្ខរណីរាមណេយ្យក’ន្តិ។ សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘តថា ហិ បនាហំ, សម្ម, ឥមិនា មហតា បព្ពតេន អាវុតោ [អាវដោ (សី. អដ្ឋ. បី.), អាវុដោ (ស្យា. កំ. ក.)] ទដ្ឋេយ្យំ នាទ្ទស’’’ន្តិ។

‘‘អតោ មហន្តតរេន, អគ្គិវេស្សន, អវិជ្ជាខន្ធេន ជយសេនោ រាជកុមារោ អាវុតោ និវុតោ [និវុដោ (ស្យា. កំ. បី. ក.)] ឱផុដោ [ឱវុតោ (សី.), ឱវុដោ (ស្យា. កំ. បី.)] បរិយោនទ្ធោ។ សោ វត យំ តំ នេក្ខម្មេន ញាតព្ពំ នេក្ខម្មេន ទដ្ឋព្ពំ នេក្ខម្មេន បត្តព្ពំ នេក្ខម្មេន សច្ឆិកាតព្ពំ តំ វត ជយសេនោ រាជកុមារោ កាមមជ្ឈេ វសន្តោ កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ កាមវិតក្កេហិ ខជ្ជមានោ កាមបរិឡាហេន បរិឌយ្ហមានោ កាមបរិយេសនាយ ឧស្សុកោ ញស្សតិ វា ទក្ខតិ វា សច្ឆិ វា ករិស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ ។ សចេ ខោ តំ, អគ្គិវេស្សន, ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស ឥមា ទ្វេ ឧបមា បដិភាយេយ្យុំ [បដិភាសេយ្យុំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], អនច្ឆរិយំ តេ ជយសេនោ រាជកុមារោ បសីទេយ្យ, បសន្នោ ច តេ បសន្នាការំ ករេយ្យា’’តិ។ ‘‘កុតោ បន មំ, ភន្តេ, ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស ឥមា ទ្វេ ឧបមា បដិភាយិស្សន្តិ [បដិភាសិស្សន្តិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អនច្ឆរិយា បុព្ពេ អស្សុតបុព្ពា, សេយ្យថាបិ ភគវន្ត’’ន្តិ?

២១៧. ‘‘សេយ្យថាបិ , អគ្គិវេស្សន, រាជា ខត្តិយោ មុទ្ធាវសិត្តោ នាគវនិកំ អាមន្តេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, សម្ម នាគវនិក, រញ្ញោ នាគំ អភិរុហិត្វា នាគវនំ បវិសិត្វា អារញ្ញកំ នាគំ អតិបស្សិត្វា រញ្ញោ នាគស្ស គីវាយំ ឧបនិពន្ធាហី’តិ។ ‘ឯវំ, ទេវា’តិ ខោ, អគ្គិវេស្សន, នាគវនិកោ រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស បដិស្សុត្វា រញ្ញោ នាគំ អភិរុហិត្វា នាគវនំ បវិសិត្វា អារញ្ញកំ នាគំ អតិបស្សិត្វា រញ្ញោ នាគស្ស គីវាយំ ឧបនិពន្ធតិ។ តមេនំ រញ្ញោ នាគោ អព្ភោកាសំ នីហរតិ។ ឯត្តាវតា ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ អព្ភោកាសំ គតោ ហោតិ។ ឯតគេធា [ឯតគេធា (សី. បី.)] ហិ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកា នាគា យទិទំ – នាគវនំ។ តមេនំ នាគវនិកោ រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស អារោចេសិ – ‘អព្ភោកាសគតោ ខោ [ខោ តេ (ស្យា. កំ. ក.)], ទេវ, អារញ្ញកោ នាគោ’តិ។ អថ ខោ អគ្គិវេស្សន, តមេនំ រាជា ខត្តិយោ មុទ្ធាវសិត្តោ ហត្ថិទមកំ អាមន្តេសិ – ‘ឯហិ ត្វំ, សម្ម ហត្ថិទមក, អារញ្ញកំ នាគំ ទមយាហិ អារញ្ញកានញ្ចេវ សីលានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ សរសង្កប្បានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ ទរថកិលមថបរិឡាហានំ អភិនិម្មទនាយ គាមន្តេ អភិរមាបនាយ មនុស្សកន្តេសុ សីលេសុ សមាទបនាយា’’’តិ [សមាទាបនាយាតិ (?)]។

‘‘‘ឯវំ , ទេវា’តិ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ហត្ថិទមកោ រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស បដិស្សុត្វា មហន្តំ ថម្ភំ បថវិយំ និខណិត្វា អារញ្ញកស្ស នាគស្ស គីវាយំ ឧបនិពន្ធតិ អារញ្ញកានញ្ចេវ សីលានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ សរសង្កប្បានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ ទរថកិលមថបរិឡាហានំ អភិនិម្មទនាយ គាមន្តេ អភិរមាបនាយ មនុស្សកន្តេសុ សីលេសុ សមាទបនាយ។ តមេនំ ហត្ថិទមកោ យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបាហិ វាចាហិ សមុទាចរតិ។ យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ ហត្ថិទមកស្ស យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបាហិ វាចាហិ សមុទាចរិយមានោ សុស្សូសតិ, សោតំ ឱទហតិ, អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ; តមេនំ ហត្ថិទមកោ ឧត្តរិ តិណឃាសោទកំ អនុប្បវេច្ឆតិ។

‘‘យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ ហត្ថិទមកស្ស តិណឃាសោទកំ បដិគ្គណ្ហាតិ, តត្រ ហត្ថិទមកស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘ជីវិស្សតិ ខោ [នុ ខោ (សី. ក.)] ទានិ អារញ្ញកោ [រញ្ញោ (សី. បី.)] នាគោ’តិ។ តមេនំ ហត្ថិទមកោ ឧត្តរិ ការណំ ការេតិ – ‘អាទិយ, ភោ, និក្ខិប, ភោ’តិ។ យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ ហត្ថិទមកស្ស អាទាននិក្ខេបេ វចនករោ ហោតិ ឱវាទប្បដិករោ, តមេនំ ហត្ថិទមកោ ឧត្តរិ ការណំ ការេតិ – ‘អភិក្កម, ភោ, បដិក្កម, ភោ’តិ។ យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ ហត្ថិទមកស្ស អភិក្កមបដិក្កមវចនករោ ហោតិ ឱវាទប្បដិករោ, តមេនំ ហត្ថិទមកោ ឧត្តរិ ការណំ ការេតិ – ‘ឧដ្ឋហ, ភោ, និសីទ, ភោ’តិ។ យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អារញ្ញកោ នាគោ ហត្ថិទមកស្ស ឧដ្ឋាននិសជ្ជាយ វចនករោ ហោតិ ឱវាទប្បដិករោ, តមេនំ ហត្ថិទមកោ ឧត្តរិ អានេញ្ជំ នាម ការណំ ការេតិ, មហន្តស្ស ផលកំ សោណ្ឌាយ ឧបនិពន្ធតិ, តោមរហត្ថោ ច បុរិសោ ឧបរិគីវាយ និសិន្នោ ហោតិ, សមន្តតោ ច តោមរហត្ថា បុរិសា បរិវារេត្វា ឋិតា ហោន្តិ, ហត្ថិទមកោ ច ទីឃតោមរយដ្ឋឹ គហេត្វា បុរតោ ឋិតោ ហោតិ។ សោ អានេញ្ជំ ការណំ ការិយមានោ នេវ បុរិមេ បាទេ ចោបេតិ ន បច្ឆិមេ បាទេ ចោបេតិ, ន បុរិមកាយំ ចោបេតិ ន បច្ឆិមកាយំ ចោបេតិ, ន សីសំ ចោបេតិ, ន កណ្ណេ ចោបេតិ, ន ទន្តេ ចោបេតិ , ន នង្គុដ្ឋំ ចោបេតិ, ន សោណ្ឌំ ចោបេតិ។ សោ ហោតិ អារញ្ញកោ នាគោ ខមោ សត្តិប្បហារានំ អសិប្បហារានំ ឧសុប្បហារានំ សរបត្តប្បហារានំ [បរសត្ថប្បហារានំ (សី.), បរសត្តប្បហារានំ (ស្យា. កំ. បី.)] ភេរិបណវសង្ខឌិណ្ឌិមនិន្នាទសទ្ទានំ [ភេរិបណវសង្ខតិណវនិន្នាទសទ្ទានំ (បី.)] សព្ពវង្កទោសនិហិតនិន្នីតកសាវោ រាជារហោ រាជភោគ្គោ រញ្ញោ អង្គន្តេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

២១៨. ‘‘ឯវមេវ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា។ សោ ឥមំ លោកំ សទេវកំ សមារកំ សព្រហ្មកំ សស្សមណព្រាហ្មណិំ បជំ សទេវមនុស្សំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ តំ ធម្មំ សុណាតិ គហបតិ វា គហបតិបុត្តោ វា អញ្ញតរស្មិំ វា កុលេ បច្ចាជាតោ។ សោ តំ ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធំ បដិលភតិ។ សោ តេន សទ្ធាបដិលាភេន សមន្នាគតោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – ‘សម្ពាធោ ឃរាវាសោ រជាបថោ, អព្ភោកាសោ បព្ពជ្ជា។ នយិទំ សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ សង្ខលិខិតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យ’ន្តិ។

‘‘សោ អបរេន សមយេន អប្បំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ អប្បំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ មហន្តំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ។ ឯត្តាវតា ខោ, អគ្គិវេស្សន, អរិយសាវកោ អព្ភោកាសគតោ ហោតិ។ ឯត្ថគេធា ហិ, អគ្គិវេស្សន, ទេវមនុស្សា យទិទំ – បញ្ច កាមគុណា។ តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, សីលវា ហោហិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរាហិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខស្សុ សិក្ខាបទេសូ’’’តិ។

‘‘យតោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អរិយសាវកោ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ, តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ហោហិ, ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មា និមិត្តគ្គាហី...បេ.... (យថា គណកមោគ្គល្លានសុត្តន្តេ, ឯវំ វិត្ថារេតព្ពានិ។)

២១៩. ‘‘សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ វេទនាសុ...បេ.... ចិត្តេ...បេ.... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

សេយ្យថាបិ, អគ្គិវេស្សន, ហត្ថិទមកោ មហន្តំ ថម្ភំ បថវិយំ និខណិត្វា អារញ្ញកស្ស នាគស្ស គីវាយំ ឧបនិពន្ធតិ អារញ្ញកានញ្ចេវ សីលានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ សរសង្កប្បានំ អភិនិម្មទនាយ អារញ្ញកានញ្ចេវ ទរថកិលមថបរិឡាហានំ អភិនិម្មទនាយ គាមន្តេ អភិរមាបនាយ មនុស្សកន្តេសុ សីលេសុ សមាទបនាយ; ឯវមេវ ខោ, អគ្គិវេស្សន, អរិយសាវកស្ស ឥមេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចេតសោ ឧបនិពន្ធនា ហោន្តិ គេហសិតានញ្ចេវ សីលានំ អភិនិម្មទនាយ គេហសិតានញ្ចេវ សរសង្កប្បានំ អភិនិម្មទនាយ គេហសិតានញ្ចេវ ទរថកិលមថបរិឡាហានំ អភិនិម្មទនាយ ញាយស្ស អធិគមាយ និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយ។

២២០. “តមេនំ តថាគតោ ឧត្តរិំ វិនេតិ – ‘ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, កាយេ កាយានុបស្សី វិហរាហិ , មា ច កាមូបសំហិតំ វិតក្កំ វិតក្កេសិ។ វេទនាសុ… ចិត្តេ… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរាហិ, មា ច កាមូបសំហិតំ វិតក្កំ វិតក្កេសី’”តិ។

“សោ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ…បេ…. តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សេយ្យថិទំ – ឯកម្បិ ជាតឹ ទ្វេបិ ជាតិយោ…បេ…. ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ។

២២១. “សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ សត្តានំ ចុតូបបាតញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ…បេ…. យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។

“សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាសវានំ ខយញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខសមុទយោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខនិរោធោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ; ‘ឥមេ អាសវា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវសមុទយោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវនិរោធោ’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតិ។

“សោ ហោតិ ភិក្ខុ ខមោ សីតស្ស ឧណ្ហស្ស ជិឃច្ឆាយ បិបាសាយ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានំ ទុរុត្តានំ ទុរាគតានំ វចនបថានំ, ឧប្បន្នានំ សារីរិកានំ វេទនានំ ទុក្ខានំ តិព្ពានំ ខរានំ កដុកានំ អសាតានំ អមនាបានំ បាណហរានំ អធិវាសកជាតិកោ ហោតិ សព្ពរាគទោសមោហនិហិតនិទ្ទីតកសាវោ អាហុនេយ្យោ បាហុនេយ្យោ ទក្ខិណេយ្យោ អញ្ជលិករណីយោ អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្ស។

២២២. “មហល្លកោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ អទន្តោ អវិនីតោ កាលង្ករោតិ, ‘អទន្តមរណំ [អទន្តំ មរណំ (ក.)] មហល្លកោ រញ្ញោ នាគោ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; មជ្ឈិមោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ។ ទហរោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ អទន្តោ អវិនីតោ កាលង្ករោតិ , ‘អទន្តមរណំ ទហរោ រញ្ញោ នាគោ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; ឯវមេវ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ថេរោ ចេបិ ភិក្ខុ អខីណាសវោ កាលង្ករោតិ, ‘អទន្តមរណំ ថេរោ ភិក្ខុ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; មជ្ឈិមោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ។ នវោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ អខីណាសវោ កាលង្ករោតិ, ‘អទន្តមរណំ នវោ ភិក្ខុ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

“មហល្លកោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ សុទន្តោ សុវិនីតោ កាលង្ករោតិ, ‘ទន្តមរណំ មហល្លកោ រញ្ញោ នាគោ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; មជ្ឈិមោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ… ទហរោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, រញ្ញោ នាគោ សុទន្តោ សុវិនីតោ កាលង្ករោតិ, ‘ទន្តមរណំ ទហរោ រញ្ញោ នាគោ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; ឯវមេវ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ថេរោ ចេបិ ភិក្ខុ ខីណាសវោ កាលង្ករោតិ, ‘ទន្តមរណំ ថេរោ ភិក្ខុ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ; មជ្ឈិមោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ។ នវោ ចេបិ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ ខីណាសវោ កាលង្ករោតិ, ‘ទន្តមរណំ នវោ ភិក្ខុ កាលង្កតោ’ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតី’”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អចិរវតោ សមណុទ្ទេសោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ទន្តភូមិសុត្តំ និដ្ឋិតំ បញ្ចមំ។

៦. ភូមិជសុត្តំ

២២៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ អថ ខោ អាយស្មា ភូមិជោ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ អថ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ យេនាយស្មា ភូមិជោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា ភូមិជេន សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ អាយស្មន្តំ ភូមិជំ ឯតទវោច – “សន្តិ, ភោ ភូមិជ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – ‘អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា [ចរតិ, អភព្ពោ (សី. បី.) ឯវមុបរិបិ ឯកវចនេនេវ ទិស្សតិ] ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ [អាសញ្ច អនាសញ្ច ចេបិ (អដ្ឋ.)] ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយា’តិ។ ឥធ ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា កឹវាទី [កឹវាទី កឹទិដ្ឋី (ស្យា. កំ. ក.)] កិមក្ខាយី”តិ? “ន ខោ មេតំ, រាជកុមារ, ភគវតោ សម្មុខា សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ។ ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ភគវា ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘អាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយា’តិ។ ន ខោ មេ តំ, រាជកុមារ, ភគវតោ សម្មុខា សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ។ ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ភគវា ឯវំ ព្យាករេយ្យា”តិ។ “សចេ ខោ ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា ឯវំវាទី [ឯវំវាទី ឯវំទិដ្ឋី (ស្យា. កំ. ក.)] ឯវមក្ខាយី, អទ្ធា ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា សព្ពេសំយេវ បុថុសមណព្រាហ្មណានំ មុទ្ធានំ [ពុទ្ធានំ (ក.) មុទ្ធានន្តិមុទ្ធំ, មត្ថកន្តិ អត្ថោ] មញ្ញេ អាហច្ច តិដ្ឋតី”តិ ។ អថ ខោ ជយសេនោ រាជកុមារោ អាយស្មន្តំ ភូមិជំ សកេនេវ ថាលិបាកេន បរិវិសិ។

២២៤. អថ ខោ អាយស្មា ភូមិជោ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា ភូមិជោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥធាហំ, ភន្តេ, បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិំ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិំ។ អថ ខោ, ភន្តេ, ជយសេនោ រាជកុមារោ យេនាហំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា មយា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ, ភន្តេ, ជយសេនោ រាជកុមារោ មំ ឯតទវោច – ‘សន្តិ, ភោ ភូមិជ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឯវំវាទិនោ ឯវំទិដ្ឋិនោ – អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយា’តិ។ ‘ឥធ ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា កឹវាទី កិមក្ខាយី’តិ? ឯវំ វុត្តេ អហំ, ភន្តេ, ជយសេនំ រាជកុមារំ ឯតទវោចំ – ‘ន ខោ មេ តំ, រាជកុមារ, ភគវតោ សម្មុខា សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ។ ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ភគវា ឯវំ ព្យាករេយ្យ – អាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា អយោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា យោនិសោ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយាតិ។ ន ខោ មេ តំ, រាជកុមារ, ភគវតោ សម្មុខា សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ។ ឋានញ្ច ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ភគវា ឯវំ ព្យាករេយ្យា’តិ។ ‘សចេ ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា ឯវំវាទី ឯវមក្ខាយី, អទ្ធា ភោតោ ភូមិជស្ស សត្ថា សព្ពេសំយេវ បុថុសមណព្រាហ្មណានំ មុទ្ធានំ មញ្ញេ អាហច្ច តិដ្ឋតី’តិ។ ‘កច្ចាហំ, ភន្តេ, ឯវំ បុដ្ឋោ ឯវំ ព្យាករមានោ វុត្តវាទី ចេវ ភគវតោ ហោមិ, ន ច ភគវន្តំ អភូតេន អព្ភាចិក្ខាមិ, ធម្មស្ស ចានុធម្មំ ព្យាករោមិ, ន ច កោចិ សហធម្មិកោ វាទានុវាទោ គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆតី’”តិ?

“តគ្ឃ ត្វំ, ភូមិជ, ឯវំ បុដ្ឋោ ឯវំ ព្យាករមានោ វុត្តវាទី ចេវ មេ ហោសិ, ន ច មំ អភូតេន អព្ភាចិក្ខសិ, ធម្មស្ស ចានុធម្មំ ព្យាករោសិ, ន ច កោចិ សហធម្មិកោ វាទានុវាទោ គារយ្ហំ ឋានំ អាគច្ឆតិ។ យេ ហិ កេចិ, ភូមិជ, សមណា វា ព្រាហ្មណា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ មិច្ឆាសង្កប្បា មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាកម្មន្តា មិច្ឆាអាជីវា មិច្ឆាវាយាមា មិច្ឆាសតី មិច្ឆាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

២២៥. “សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ តេលត្ថិកោ តេលគវេសី តេលបរិយេសនំ ចរមានោ វាលិកំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា វាលិកំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, អភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា វាលិកំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, អភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា វាលិកំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, អភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា វាលិកំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, អភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, តេលស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ មិច្ឆាសង្កប្បា មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាកម្មន្តា មិច្ឆាអាជីវា មិច្ឆាវាយាមា មិច្ឆាសតី មិច្ឆាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

“សេយ្យថាបិ , ភូមិជ, បុរិសោ ខីរត្ថិកោ ខីរគវេសី ខីរបរិយេសនំ ចរមានោ គាវឹ តរុណវច្ឆំ វិសាណតោ អាវិញ្ឆេយ្យ [អាវិញ្ជេយ្យ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា គាវឹ តរុណវច្ឆំ វិសាណតោ អាវិញ្ឆេយ្យ, អភព្ពោ ខីរស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា គាវឹ តរុណវច្ឆំ វិសាណតោ អាវិញ្ឆេយ្យ, អភព្ពោ ខីរស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ខីរស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ…បេ… មិច្ឆាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

២២៦. “សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ នវនីតត្ថិកោ នវនីតគវេសី នវនីតបរិយេសនំ ចរមានោ ឧទកំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន [មន្ថេន (សី.), មត្ថេន (ក.)] អាវិញ្ឆេយ្យ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ឧទកំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន អាវិញ្ឆេយ្យ, អភព្ពោ នវនីតស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ឧទកំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន អាវិញ្ឆេយ្យ, អភព្ពោ នវនីតស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, នវនីតស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ…បេ… មិច្ឆាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

“សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ អគ្គិត្ថិកោ [អគ្គត្ថិកោ (សី.)] អគ្គិគវេសី អគ្គិបរិយេសនំ ចរមានោ អល្លំ កដ្ឋំ សស្នេហំ ឧត្តរារណឹ អាទាយ អភិមន្ថេយ្យ [អភិមត្ថេយ្យ (ស្យា. កំ. បី. ក.)]។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា អល្លំ កដ្ឋំ សស្នេហំ ឧត្តរារណឹ អាទាយ អភិមន្ថេយ្យ, អភព្ពោ អគ្គិស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា អល្លំ កដ្ឋំ សស្នេហំ ឧត្តរារណឹ អាទាយ អភិមន្ថេយ្យ, អភព្ពោ អគ្គិស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, អគ្គិស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ…បេ… មិច្ឆាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ…អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា…បេ… នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, អភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អយោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។ យេ ហិ កេចិ, ភូមិជ, សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សម្មាទិដ្ឋិនោ សម្មាសង្កប្បា សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តា សម្មាអាជីវា សម្មាវាយាមា សម្មាសតី សម្មាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ

ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

២២៧. “សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ តេលត្ថិកោ តេលគវេសី តេលបរិយេសនំ ចរមានោ តិលបិដ្ឋំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា តិលបិដ្ឋំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, ភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា តិលបិដ្ឋំ ទោណិយា អាកិរិត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកំ បីឡេយ្យ, ភព្ពោ តេលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, តេលស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សម្មាទិដ្ឋិនោ...បេ.... សម្មាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

“សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ ខីរត្ថិកោ ខីរគវេសី ខីរបរិយេសនំ ចរមានោ គាវិំ តរុណវច្ឆំ ថនតោ អាវិញ្ឆេយ្យ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា គាវិំ តរុណវច្ឆំ ថនតោ អាវិញ្ឆេយ្យ, ភព្ពោ ខីរស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា គាវិំ តរុណវច្ឆំ ថនតោ អាវិញ្ឆេយ្យ, ភព្ពោ ខីរស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ខីរស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សម្មាទិដ្ឋិនោ...បេ.... សម្មាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា...បេ.... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

២២៨. “សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ នវនីតត្ថិកោ នវនីតគវេសី នវនីតបរិយេសនំ ចរមានោ ទធិំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន អាវិញ្ឆេយ្យ។ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ទធិំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន អាវិញ្ឆេយ្យ, ភព្ពោ នវនីតស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ទធិំ កលសេ អាសិញ្ចិត្វា មត្ថេន អាវិញ្ឆេយ្យ, ភព្ពោ នវនីតស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, នវនីតស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សម្មាទិដ្ឋិនោ...បេ.... សម្មាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា... អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

“សេយ្យថាបិ, ភូមិជ, បុរិសោ អគ្គិត្ថិកោ អគ្គិគវេសី អគ្គិបរិយេសនំ ចរមានោ សុក្ខំ កដ្ឋំ កោឡាបំ ឧត្តរារណិំ អាទាយ អភិមន្ថេយ្យ; ( ) [(ភព្ពោ អគ្គិស្ស អធិគមាយ) (សព្ពត្ថ)] អាសញ្ចេបិ ករិត្វា... អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា.. អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា... នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា សុក្ខំ កដ្ឋំ កោឡាបំ ឧត្តរារណិំ អាទាយ អភិមន្ថេយ្យ, ភព្ពោ អគ្គិស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, អគ្គិស្ស អធិគមាយ។ ឯវមេវ ខោ, ភូមិជ, យេ ហិ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សម្មាទិដ្ឋិនោ...បេ.... សម្មាសមាធិនោ តេ អាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; អាសញ្ច អនាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ; នេវាសំ នានាសញ្ចេបិ ករិត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ, ភព្ពា ផលស្ស អធិគមាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយ។

“សចេ ខោ តំ, ភូមិជ, ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស ឥមា ចតស្សោ ឧបមា បដិភាយេយ្យុំ អនច្ឆរិយំ តេ ជយសេនោ រាជកុមារោ បសីទេយ្យ, បសន្នោ ច តេ បសន្នាការំ ករេយ្យា”តិ។ “កុតោ បន មំ, ភន្តេ, ជយសេនស្ស រាជកុមារស្ស ឥមា ចតស្សោ ឧបមា បដិភាយិស្សន្តិ អនច្ឆរិយា បុព្ពេ អស្សុតបុព្ពា, សេយ្យថាបិ ភគវន្ត”ន្តិ?

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា ភូមិជោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ភូមិជសុត្តំ និដ្ឋិតំ ឆដ្ឋំ។

៧. អនុរុទ្ធសុត្តំ

២២៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ បញ្ចកង្គោ ថបតិ អញ្ញតរំ បុរិសំ អាមន្តេសិ – "ឯហិ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, យេនាយស្មា អនុរុទ្ធោ តេនុបសង្កម; ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន អាយស្មតោ អនុរុទ្ធស្ស បាទេ សិរសា វន្ទាហិ [វន្ទាហិ, ឯវញ្ច វទេហិ (សី. បី.)] – 'បញ្ចកង្គោ, ភន្តេ, ថបតិ អាយស្មតោ អនុរុទ្ធស្ស បាទេ សិរសា វន្ទតី'តិ; ឯវញ្ច វទេហិ [ឯវញ្ច វទេតិ (សី. បី.)] – 'អធិវាសេតុ កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បញ្ចកង្គស្ស ថបតិស្ស ស្វាតនាយ អត្តចតុត្ថោ ភត្តំ; យេន ច កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បគេវតរំ អាគច្ឆេយ្យ; បញ្ចកង្គោ, ភន្តេ, ថបតិ [បញ្ចកង្គោ ថបតិ (សី. បី.)] ពហុកិច្ចោ ពហុករណីយោ រាជករណីយេនា'"តិ។ "ឯវំ, ភន្តេ"តិ ខោ សោ បុរិសោ បញ្ចកង្គស្ស ថបតិស្ស បដិស្សុត្វា យេនាយស្មា អនុរុទ្ធោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សោ បុរិសោ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ឯតទវោច – "បញ្ចកង្គោ, ភន្តេ, ថបតិ អាយស្មតោ អនុរុទ្ធស្ស បាទេ សិរសា វន្ទតិ, ឯវញ្ច វទេតិ – 'អធិវាសេតុ កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បញ្ចកង្គស្ស ថបតិស្ស ស្វាតនាយ អត្តចតុត្ថោ ភត្តំ; យេន ច កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បគេវតរំ អាគច្ឆេយ្យ; បញ្ចកង្គោ, ភន្តេ, ថបតិ ពហុកិច្ចោ ពហុករណីយោ រាជករណីយេនា'"តិ។ អធិវាសេសិ ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ តុណ្ហីភាវេន។

២៣០. អថ ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន បញ្ចកង្គស្ស ថបតិស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ អថ ខោ បញ្ចកង្គោ ថបតិ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន សហត្ថា សន្តប្បេសិ សម្បវារេសិ។ អថ ខោ បញ្ចកង្គោ ថបតិ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ភុត្តាវិំ ឱនីតបត្តបាណិំ អញ្ញតរំ នីចំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ បញ្ចកង្គោ ថបតិ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ឯតទវោច –

"ឥធ មំ, ភន្តេ, ថេរា ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហំសុ – 'អប្បមាណំ, គហបតិ, ចេតោវិមុត្តិំ ភាវេហី'តិ [អប្បមាណា គហបតិ ចេតោវិមុត្តិ ភាវេតព្ពាតិ (ក.)]។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – 'មហគ្គតំ, គហបតិ, ចេតោវិមុត្តិំ ភាវេហី'តិ។ យា ចាយំ, ភន្តេ, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ យា ច មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ – ឥមេ ធម្មា នានត្ថា ចេវ នានាព្យញ្ជនា ច, ឧទាហុ ឯកត្ថា ព្យញ្ជនមេវ នាន"ន្តិ? "តេន ហិ, គហបតិ, តំ យេវេត្ថ បដិភាតុ។ អបណ្ណកន្តេ ឥតោ ភវិស្សតី"តិ។ "មយ្ហំ ខោ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – 'យា ចាយំ អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ យា ច មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ ឥមេ ធម្មា ឯកត្ថា ព្យញ្ជនមេវ នាន'"ន្តិ។ "យា ចាយំ, គហបតិ, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ យា ច មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ ឥមេ ធម្មា នានត្ថា ចេវ នានាព្យញ្ជនា ច ។ តទមិនាបេតំ, គហបតិ, បរិយាយេន វេទិតព្ពំ យថា ឥមេ ធម្មា នានត្ថា ចេវ នានាព្យញ្ជនា ច"។

"កតមា ច, គហបតិ, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ? ឥធ, គហបតិ, ភិក្ខុ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ, តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ; ឥតិ ឧទ្ធមធោ តិរិយំ សព្ពធិ សព្ពត្តតាយ សព្ពាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាពជ្ឈេន ផរិត្វា វិហរតិ។ ករុណាសហគតេន ចេតសា... មុទិតាសហគតេន ចេតសា... ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ, តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ; ឥតិ ឧទ្ធមធោ តិរិយំ សព្ពធិ សព្ពត្តតាយ សព្ពាវន្តំ លោកំ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាពជ្ឈេន ផរិត្វា វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, គហបតិ, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ។

២៣១. "កតមា ច, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ? ឥធ, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ រុក្ខមូលំ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា រុក្ខមូលានិ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ [អយំ (ស្យា. កំ. ក.)] វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ គាមក្ខេត្តំ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ , ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា គាមក្ខេត្តានិ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ មហារជ្ជំ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា មហារជ្ជានិ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ភិក្ខុ យាវតា សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវិំ មហគ្គតន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ អយម្បិ វុច្ចតិ, គហបតិ, មហគ្គតា ចេតោវិមុត្តិ។ ឥមិនា ខោ ឯតំ, គហបតិ, បរិយាយេន វេទិតព្ពំ យថា ឥមេ ធម្មា នានត្ថា ចេវ នានាព្យញ្ជនា ច។

២៣២. "ចតស្សោ ខោ ឥមា គហបតិ, ភវូបបត្តិយោ។ កតមា ចតស្សោ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ 'បរិត្តាភា'តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បរិត្តាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ

ឧបបជ្ជតិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ឯកច្ចោ ‘អប្បមាណាភា’តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អប្បមាណាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ឯកច្ចោ ‘សំកិលិដ្ឋាភា’តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សំកិលិដ្ឋាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ ឥធ បន, គហបតិ, ឯកច្ចោ ‘បរិសុទ្ធាភា’តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បរិសុទ្ធាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ ឥមា ខោ, គហបតិ, ចតស្សោ ភវូបបត្តិយោ។

“ហោតិ ខោ សោ, គហបតិ, សមយោ, យា តា ទេវតា ឯកជ្ឈំ សន្និបតន្តិ, តាសំ ឯកជ្ឈំ សន្និបតិតានំ វណ្ណនានត្តញ្ហិ ខោ បញ្ញាយតិ នោ ច អាភានានត្តំ ។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, បុរិសោ សម្ពហុលានិ តេលប្បទីបានិ ឯកំ ឃរំ បវេសេយ្យ។ តេសំ ឯកំ ឃរំ បវេសិតានំ អច្ចិនានត្តញ្ហិ ខោ បញ្ញាយេថ, នោ ច អាភានានត្តំ; ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, ហោតិ ខោ សោ សមយោ, យា តា ទេវតា ឯកជ្ឈំ សន្និបតន្តិ តាសំ ឯកជ្ឈំ សន្និបតិតានំ វណ្ណនានត្តញ្ហិ ខោ បញ្ញាយតិ, នោ ច អាភានានត្តំ។

“ហោតិ ខោ សោ, គហបតិ, សមយោ, យា តា ទេវតា តតោ វិបក្កមន្តិ, តាសំ តតោ វិបក្កមន្តីនំ វណ្ណនានត្តញ្ចេវ បញ្ញាយតិ អាភានានត្តញ្ច។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, បុរិសោ តានិ សម្ពហុលានិ តេលប្បទីបានិ តម្ហា ឃរា នីហរេយ្យ។ តេសំ តតោ នីហតានំ [នីហរន្តានំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អច្ចិនានត្តញ្ចេវ បញ្ញាយេថ អាភានានត្តញ្ច; ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, ហោតិ ខោ សោ សមយោ, យា តា ទេវតា តតោ វិបក្កមន្តិ, តាសំ តតោ វិបក្កមន្តីនំ វណ្ណនានត្តញ្ចេវ បញ្ញាយតិ អាភានានត្តញ្ច។

“ន ខោ, គហបតិ, តាសំ ទេវតានំ ឯវំ ហោតិ – ‘ឥទំ អម្ហាកំ និច្ចន្តិ វា ធុវន្តិ វា សស្សត’ន្តិ វា, អបិ ច យត្ថ យត្ថេវ តា [យា (ក.)] ទេវតា អភិនិវិសន្តិ តត្ថ តត្ថេវ តា ទេវតា អភិរមន្តិ។ សេយ្យថាបិ, គហបតិ, មក្ខិកានំ កាជេន វា បិដកេន វា ហរីយមានានំ ន ឯវំ ហោតិ – ‘ឥទំ អម្ហាកំ និច្ចន្តិ វា ធុវន្តិ វា សស្សត’ន្តិ វា, អបិ ច យត្ថ យត្ថេវ តា [យា (ក.)] មក្ខិកា អភិនិវិសន្តិ តត្ថ តត្ថេវ តា មក្ខិកា អភិរមន្តិ; ឯវមេវ ខោ, គហបតិ, តាសំ ទេវតានំ ន ឯវំ ហោតិ – ‘ឥទំ អម្ហាកំ និច្ចន្តិ វា ធុវន្តិ វា សស្សត’ន្តិ វា, អបិ ច យត្ថ យត្ថេវ តា ទេវតា អភិនិវិសន្តិ តត្ថ តត្ថេវ តា ទេវតា អភិរមន្តី”តិ។

២៣៣. ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា សភិយោ កច្ចានោ [កច្ចាយនោ (សី.)] អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ឯតទវោច – “សាធុ, ភន្តេ អនុរុទ្ធ! អត្ថិ ច មេ ឯត្ថ ឧត្តរិ បដិបុច្ឆិតព្ពំ។ យា តា, ភន្តេ, ទេវតា អាភា សព្ពា តា បរិត្តាភា ឧទាហុ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា អប្បមាណាភា”តិ? “តទង្គេន ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិត្តាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា អប្បមាណាភា”តិ។ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ អនុរុទ្ធ, ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន តាសំ ទេវតានំ ឯកំ ទេវនិកាយំ ឧបបន្នានំ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិត្តាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា អប្បមាណាភា”តិ?

“តេន ហាវុសោ កច្ចាន, តំយេវេត្ថ បដិបុច្ឆិស្សាមិ។ យថា តេ ខមេយ្យ តថា នំ ព្យាករេយ្យាសិ។ តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន , យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ រុក្ខមូលំ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ [យោបាយំ (ក.)] ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា រុក្ខមូលានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា”តិ? “យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា រុក្ខមូលានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា”តិ។

“តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន, យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា រុក្ខមូលានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ គាមក្ខេត្តំ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា”តិ? “យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ គាមក្ខេត្តំ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា”តិ។

“តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន, យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ គាមក្ខេត្តំ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា គាមក្ខេត្តានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា”តិ? “យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា គាមក្ខេត្តានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា”តិ។

“តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន, យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា គាមក្ខេត្តានិ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ មហារជ្ជំ ‘មហគ្គត’ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ

ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា''តិ? ''យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ មហារុក្ខំ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា''តិ។

''តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន, យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ឯកំ មហារុក្ខំ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា មហារុក្ខានិ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា''តិ? ''យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា មហារុក្ខានិ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា''តិ។

''តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ កច្ចាន, យ្វាយំ ភិក្ខុ យាវតា ទ្វេ វា តីណិ វា មហារុក្ខានិ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, យោចាយំ ភិក្ខុ យាវតា សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវឹ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ កតមា ចិត្តភាវនា មហគ្គតតរា''តិ? ''យ្វាយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវតា សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវឹ 'មហគ្គត'ន្តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ – អយំ ឥមាសំ ឧភិន្នំ ចិត្តភាវនានំ មហគ្គតតរា''តិ? ''អយំ ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, ហេតុ អយំ បច្ចយោ, យេន តាសំ ទេវតានំ ឯកំ ទេវនិកាយំ ឧបបន្នានំ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិត្តាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា អប្បមាណាភា''តិ។

២៣៤. ''សាធុ, ភន្តេ អនុរុទ្ធ! អត្ថិ ច មេ ឯត្ថ ឧត្តរិ បដិបុច្ឆិតព្ពំ។ យាវតា [យា តា (ក.)], ភន្តេ, ទេវតា អាភា សព្ពា តា សំកិលិដ្ឋាភា ឧទាហុ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិសុទ្ធាភា''តិ? ''តទង្គេន ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា សំកិលិដ្ឋាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិសុទ្ធាភា''តិ។ ''កោ នុ ខោ, ភន្តេ, អនុរុទ្ធ, ហេតុ កោ បច្ចយោ, យេន តាសំ ទេវតានំ ឯកំ ទេវនិកាយំ ឧបបន្នានំ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា សំកិលិដ្ឋាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិសុទ្ធាភា''តិ?

''តេន , ហាវុសោ កច្ចាន, ឧបមំ តេ ករិស្សាមិ។ ឧបមាយបិធេកច្ចេ [ឧបមាយមិធេកច្ចេ (ក.)] វិញ្ញូ បុរិសា ភាសិតស្ស អត្ថំ អាជានន្តិ។ សេយ្យថាបិ, អាវុសោ កច្ចាន, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អបរិសុទ្ធំ វដ្ដិបិ អបរិសុទ្ធា។ សោ តេលស្សបិ អបរិសុទ្ធត្តា វដ្ដិយាបិ អបរិសុទ្ធត្តា អន្ធន្ធំ វិយ ឈាយតិ; ឯវមេវ ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ 'សំកិលិដ្ឋាភា'តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ, តស្ស កាយទុដ្ឋុល្លម្បិ ន សុប្បដិប្បស្សទ្ធំ ហោតិ, ថិនមិទ្ធម្បិ ន សុសមូហតំ ហោតិ , ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចម្បិ ន សុប្បដិវិនីតំ ហោតិ។ សោ កាយទុដ្ឋុល្លស្សបិ ន សុប្បដិប្បស្សទ្ធត្តា ថិនមិទ្ធស្សបិ ន សុសមូហតត្តា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្សបិ ន សុប្បដិវិនីតត្តា អន្ធន្ធំ វិយ ឈាយតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សំកិលិដ្ឋាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, អាវុសោ កច្ចាន, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ បរិសុទ្ធំ វដ្ដិបិ បរិសុទ្ធា។ សោ តេលស្សបិ បរិសុទ្ធត្តា វដ្ដិយាបិ បរិសុទ្ធត្តា ន អន្ធន្ធំ វិយ ឈាយតិ; ឯវមេវ ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ 'បរិសុទ្ធាភា'តិ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា វិហរតិ។ តស្ស កាយទុដ្ឋុល្លម្បិ សុប្បដិប្បស្សទ្ធំ ហោតិ, ថិនមិទ្ធម្បិ សុសមូហតំ ហោតិ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចម្បិ សុប្បដិវិនីតំ ហោតិ។ សោ កាយទុដ្ឋុល្លស្សបិ សុប្បដិប្បស្សទ្ធត្តា ថិនមិទ្ធស្សបិ សុសមូហតត្តា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្សបិ សុប្បដិវិនីតត្តា ន អន្ធន្ធំ វិយ ឈាយតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បរិសុទ្ធាភានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ អយំ ខោ, អាវុសោ កច្ចាន, ហេតុ អយំ បច្ចយោ យេន តាសំ ទេវតានំ ឯកំ ទេវនិកាយំ ឧបបន្នានំ សន្តេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា សំកិលិដ្ឋាភា, សន្តិ បនេត្ថ ឯកច្ចា ទេវតា បរិសុទ្ធាភា''តិ។

២៣៥. ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា សភិយោ កច្ចានោ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ឯតទវោច – ''សាធុ, ភន្តេ អនុរុទ្ធ! ន, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ឯវមាហ – 'ឯវំ មេ សុត'ន្តិ វា 'ឯវំ អរហតិ ភវិតុ'ន្តិ វា; អថ ច បន, ភន្តេ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ 'ឯវម្បិ តា ទេវតា , ឥតិបិ តា ទេវតា'ត្វេវ ភាសតិ។ តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – 'អទ្ធា អាយស្មតា អនុរុទ្ធេន តាហិ ទេវតាហិ សទ្ធិំ សន្និវុត្ថបុព្ពញ្ចេវ សល្លបិតបុព្ពញ្ច សាកច្ឆា ច សមាបជ្ជិតបុព្ពា'''តិ។ ''អទ្ធា ខោ អយំ, អាវុសោ កច្ចាន, អាសជ្ជ ឧបនីយ វាចា ភាសិតា, អបិ ច តេ អហំ ព្យាករិស្សាមិ – 'ទីឃរត្តំ ខោ មេ, អាវុសោ កច្ចាន, តាហិ ទេវតាហិ សទ្ធិំ សន្និវុត្ថបុព្ពញ្ចេវ សល្លបិតបុព្ពញ្ច សាកច្ឆា ច សមាបជ្ជិតបុព្ពា'''តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា សភិយោ កច្ចានោ បញ្ចកង្គំ ថបតឹ ឯតទវោច – ''លាភា តេ, គហបតិ, សុលទ្ធំ តេ, គហបតិ, យំ ត្វញ្ចេវ តំ កង្ខាធម្មំ បហាសិ [បជហសិ (ក.)], មយញ្ចិមំ [យម្បិមំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ធម្មបរិយាយំ អលត្ថម្ហា សវនាយា''តិ។

អនុរុទ្ធសុត្តំ និដ្ឋិតំ សត្តមំ។

៨. ឧបក្កិលេសសុត្តំ

២៣៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា កោសម្ពិយំ វិហរតិ ឃោសិតារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន កោសម្ពិយំ ភិក្ខូ ភណ្ឌនជាតា កលហជាតា វិវាទាបន្នា អញ្ញមញ្ញំ មុខសត្តីហិ វិតុទន្តា វិហរន្តិ។ អថ ខោ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘ឥធ, ភន្តេ, កោសម្ពិយំ ភិក្ខូ ភណ្ឌនជាតា កលហជាតា វិវាទាបន្នា អញ្ញមញ្ញំ មុខសត្តីហិ វិតុទន្តា វិហរន្តិ។ សាធុ, ភន្តេ, ភគវា យេន តេ ភិក្ខូ តេនុបសង្កមតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’’តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។ អថ ខោ ភគវា យេន តេ ភិក្ខូ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា តេ ភិក្ខូ ឯតទវោច – ‘‘អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌនំ, មា កលហំ, មា វិគ្គហំ, មា វិវាទ’’ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អាគមេតុ, ភន្តេ! ភគវា ធម្មស្សាមី; អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ, ភគវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតុ; មយមេតេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា’’តិ។ ទុតិយម្បិ ខោ ភគវា តេ ភិក្ខូ ឯតទវោច – ‘‘អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌនំ, មា កលហំ, មា វិគ្គហំ, មា វិវាទ’’ន្តិ។ ទុតិយម្បិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អាគមេតុ, ភន្តេ! ភគវា ធម្មស្សាមី; អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ, ភគវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតុ; មយមេតេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា’’តិ។ តតិយម្បិ ខោ ភគវា តេ ភិក្ខូ ឯតទវោច – ‘‘អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌនំ, មា កលហំ, មា វិគ្គហំ, មា វិវាទ’’ន្តិ។ តតិយម្បិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អាគមេតុ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មស្សាមី; អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ, ភគវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតុ; មយមេតេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា’’តិ។

អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ កោសម្ពឹ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ កោសម្ពិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឋិតកោវ ឥមា គាថា អភាសិ –

២៣៧ ‘‘បុថុសទ្ទោ សមជនោ, ន ពាលោ កោចិ មញ្ញថ;
សង្ឃស្មិំ ភិជ្ជមានស្មិំ, នាញ្ញំ ភិយ្យោ អមញ្ញរុំ។

‘‘បរិមុដ្ឋា បណ្ឌិតាភាសា, វាចាគោចរភាណិនោ;
យាវិច្ឆន្តិ មុខាយាមំ, យេន នីតា ន តំ វិទូ។

‘‘អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសំ ន សម្មតិ។

‘‘អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ នុបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសូបសម្មតិ។

‘‘ន ហិ វេរេន វេរានិ, សម្មន្តីធ កុទាចនំ;
អវេរេន ច សម្មន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ។

‘‘បរេ ច ន វិជានន្តិ, មយមេត្ថ យមាមសេ;
យេ ច តត្ថ វិជានន្តិ, តតោ សម្មន្តិ មេធគា។

‘‘អដ្ឋិច្ឆិន្នា បាណហរា, គវស្សធនហារិនោ;
រដ្ឋំ វិលុម្បមានានំ, តេសម្បិ ហោតិ សង្គតិ;
កស្មា តុម្ហាកំ នោ សិយា។

‘‘សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ,
ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

‘‘នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ,

ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

“ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យោ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន ច បាបានិ កយិរា,
អប្បោស្សុក្កោ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ”តិ។

២៣៨. អថ ខោ ភគវា ឋិតកោវ ឥមា គាថា ភាសិត្វា យេន ពាលកលោណការគាមោ [ពាលកលោណកគាមោ (ក.), តថា វិនយេបិ] តេនុបសង្កមិ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា ភគុ ពាលកលោណការគាមេ វិហរតិ។ អទ្ទសា ខោ អាយស្មា ភគុ ភគវន្តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន អាសនំ បញ្ញបេសិ ឧទកញ្ច បាទានំ ធោវនំ [ឧទកញ្ច បាទានំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ និសជ្ជ បាទេ បក្ខាលេសិ។ អាយស្មាបិ ខោ ភគុ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ អាយស្មន្តំ ភគុំ ភគវា ឯតទវោច – “កច្ចិ, ភិក្ខុ, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ បិណ្ឌកេន ន កិលមសី”តិ? “ខមនីយំ ភគវា, យាបនីយំ ភគវា, ន ចាហំ, ភន្តេ, បិណ្ឌកេន កិលមាមី”តិ។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ ភគុំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេត្វា សមាទបេត្វា សមុត្តេជេត្វា សម្បហំសេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា យេន បាចីនវំសទាយោ តេនុបសង្កមិ។

តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា ច អនុរុទ្ធោ អាយស្មា ច នន្ទិយោ [ភទ្ទិយោ (ម. និ. ២.១៦៦ នឡកបានេ] អាយស្មា ច កិមិលោ [កិម្ពិលោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បាចីនវំសទាយេ វិហរន្តិ។ អទ្ទសា ខោ ទាយបាលោ ភគវន្តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – “មា, មហាសមណ, ឯតំ ទាយំ បាវិសិ។ សន្តេត្ថ តយោ កុលបុត្តា អត្តកាមរូបា វិហរន្តិ។ មា តេសំ អផាសុមកាសី”តិ។ អស្សោសិ ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ទាយបាលស្ស ភគវតា សទ្ធិំ មន្តយមានស្ស។ សុត្វាន ទាយបាលំ ឯតទវោច – “មា, អាវុសោ ទាយបាល, ភគវន្តំ វារេសិ។ សត្ថា នោ ភគវា អនុប្បត្តោ”តិ។

២៣៩. អថ ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ យេនាយស្មា ច នន្ទិយោ យេនាយស្មា ច កិមិលោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តញ្ច នន្ទិយំ អាយស្មន្តញ្ច កិមិលំ ឯតទវោច – “អភិក្កមថាយស្មន្តោ, អភិក្កមថាយស្មន្តោ, សត្ថា នោ ភគវា អនុប្បត្តោ”តិ។ អថ ខោ អាយស្មា ច អនុរុទ្ធោ អាយស្មា ច នន្ទិយោ អាយស្មា ច កិមិលោ ភគវន្តំ បច្ចុគ្គន្ត្វា ឯកោ ភគវតោ បត្តចីវរំ បដិគ្គហេសិ, ឯកោ អាសនំ បញ្ញបេសិ, ឯកោ បាទោទកំ ឧបដ្ឋបេសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ និសជ្ជ បាទេ បក្ខាលេសិ។ តេបិ ខោ អាយស្មន្តោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ អាយស្មន្តំ អនុរុទ្ធំ ភគវា ឯតទវោច – “កច្ចិ វោ, អនុរុទ្ធា, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ បិណ្ឌកេន ន កិលមថា”តិ? “ខមនីយំ ភគវា, យាបនីយំ ភគវា, ន ច មយំ, ភន្តេ, បិណ្ឌកេន កិលមាមា”តិ។ “កច្ចិ បន វោ, អនុរុទ្ធា, សមគ្គា សម្មោទមានា អវិវទមានា ខីរោទកីភូតា អញ្ញមញ្ញំ បិយចក្ខូហិ សម្បស្សន្តា វិហរថា”តិ? “តគ្ឃ មយំ, ភន្តេ, សមគ្គា សម្មោទមានា អវិវទមានា ខីរោទកីភូតា អញ្ញមញ្ញំ បិយចក្ខូហិ សម្បស្សន្តា វិហរាមា”តិ។ “យថា កថំ បន តុម្ហេ, អនុរុទ្ធា, សមគ្គា សម្មោទមានា អវិវទមានា ខីរោទកីភូតា អញ្ញមញ្ញំ បិយចក្ខូហិ សម្បស្សន្តា វិហរថា”តិ? “ឥធ មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – ‘លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ យោហំ ឯវរូបេហិ សព្រហ្មចារីហិ សទ្ធិំ វិហរាមី’តិ។ តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឥមេសុ អាយស្មន្តេសុ មេត្តំ កាយកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច, មេត្តំ វចីកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច, មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច។ តស្ស, មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – ‘យំនូនាហំ សកំ ចិត្តំ និក្ខិបិត្វា ឥមេសំយេវ អាយស្មន្តានំ ចិត្តស្ស វសេន វត្តេយ្យ’ន្តិ។ សោ ខោ អហំ, ភន្តេ, សកំ ចិត្តំ និក្ខិបិត្វា ឥមេសំយេវ អាយស្មន្តានំ ចិត្តស្ស វសេន វត្តាមិ។ នានា ហិ ខោ នោ, ភន្តេ, កាយា, ឯកញ្ច បន មញ្ញេ ចិត្ត”ន្តិ។

អាយស្មាបិ ខោ នន្ទិយោ…បេ.… អាយស្មាបិ ខោ កិមិលោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “មយ្ហម្បិ ខោ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – ‘លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ យោហំ ឯវរូបេហិ សព្រហ្មចារីហិ សទ្ធិំ វិហរាមី’តិ។ តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឥមេសុ អាយស្មន្តេសុ មេត្តំ កាយកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច, មេត្តំ វចីកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច, មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ អាវិ ចេវ រហោ ច។ តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវំ ហោតិ – ‘យំនូនាហំ សកំ ចិត្តំ និក្ខិបិត្វា ឥមេសំយេវ អាយស្មន្តានំ ចិត្តស្ស វសេន វត្តេយ្យ’ន្តិ។ សោ ខោ អហំ, ភន្តេ, សកំ ចិត្តំ និក្ខិបិត្វា ឥមេសំយេវ អាយស្មន្តានំ ចិត្តស្ស វសេន វត្តាមិ។ នានា ហិ ខោ នោ, ភន្តេ, កាយា, ឯកញ្ច បន មញ្ញេ ចិត្តន្តិ។ ឯវំ ខោ មយំ, ភន្តេ, សមគ្គា សម្មោទមានា អវិវទមានា ខីរោទកីភូតា អញ្ញមញ្ញំ បិយចក្ខូហិ សម្បស្សន្តា វិហរាមា”តិ។

២៤០. “សាធុ, សាធុ, អនុរុទ្ធា! កច្ចិ បន វោ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តា អាតាបិនោ បហិតត្តា វិហរថា”តិ? “តគ្ឃ មយំ, ភន្តេ, អប្បមត្តា អាតាបិនោ បហិតត្តា វិហរាមា”តិ។ “យថា កថំ បន តុម្ហេ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តា

អាតាបិនោ បហិតត្តា វិហរថា’’តិ? ‘‘តគ្ឃ, ភន្តេ, អម្ហាកំ យោ បឋមំ គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមតិ, សោ អាសនានិ បញ្ញបេតិ, បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតិ, អវក្ការបាតិំ ឧបដ្ឋាបេតិ។ យោ បច្ឆា គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមតិ – សចេ ហោតិ ភុត្តាវសេសោ, សចេ អាកង្ខតិ, ភុញ្ជតិ; នោ ចេ អាកង្ខតិ, អប្បហរិតេ វា ឆឌ្ឌេតិ អប្បាណកេ វា ឧទកេ ឱបិលាបេតិ – សោ អាសនានិ បដិសាមេតិ, បានីយំ បរិភោជនីយំ បដិសាមេតិ, អវក្ការបាតិំ ធោវិត្វា បដិសាមេតិ, ភត្តគ្គំ សម្មជ្ជតិ។ យោ បស្សតិ បានីយឃដំ វា បរិភោជនីយឃដំ វា វច្ចឃដំ វា រិត្តំ តុច្ឆំ សោ ឧបដ្ឋាបេតិ។ សចស្ស ហោតិ អវិសយ្ហំ, ហត្ថវិការេន ទុតិយំ អាមន្តេត្វា ហត្ថវិលង្ឃកេន ឧបដ្ឋាបេម [ឧបដ្ឋបេតិ (សី.)], ន ត្វេវ មយំ, ភន្តេ, តប្បច្ចយា វាចំ ភិន្ទាម។ បញ្ចាហិកំ ខោ បន មយំ, ភន្តេ, សព្ពរត្តិំ ធម្មិយា កថាយ សន្និសីទាម។ ឯវំ ខោ មយំ, ភន្តេ, អប្បមត្តា អាតាបិនោ បហិតត្តា វិហរាមា’’តិ។

២៤១. ‘‘សាធុ, សាធុ, អនុរុទ្ធា! អត្ថិ បន វោ, អនុរុទ្ធា, ឯវំ អប្បមត្តានំ អាតាបីនំ បហិតត្តានំ វិហរតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មា អលមរិយញាណទស្សនវិសេសោ អធិគតោ ផាសុវិហារោ’’តិ? ‘‘តគ្ឃ មយំ, ភន្តេ, អប្បមត្តា អាតាបិនោ បហិតត្តា វិហរន្តា ឱភាសញ្ចេវ សញ្ជានាម ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោ ខោ បន នោ ឱភាសោ នចិរស្សេវ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ; តញ្ច និមិត្តំ នប្បដិវិជ្ឈាមា’’តិ។

‘‘តំ ខោ បន វោ, អនុរុទ្ធា, និមិត្តំ បដិវិជ្ឈិតព្ពំ។ អហម្បិ សុទំ, អនុរុទ្ធា, បុព្ពេវ សម្ពោធា អនភិសម្ពុទ្ធោ ពោធិសត្តោវ សមានោ ឱភាសញ្ចេវ សញ្ជានាមិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោ ខោ បន មេ ឱភាសោ នចិរស្សេវ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន មេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបាន’ន្តិ? តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘វិចិកិច្ឆា ខោ មេ ឧទបាទិ, វិចិកិច្ឆាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតី’’’តិ។

‘‘សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ឱភាសញ្ចេវ សញ្ជានាមិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោ ខោ បន មេ ឱភាសោ នចិរស្សេវ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន មេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបាន’ន្តិ? តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘អមនសិការោ ខោ មេ ឧទបាទិ, អមនសិការាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ ន អមនសិការោ’’’តិ។

‘‘សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ.… តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘ថិនមិទ្ធំ ខោ មេ ឧទបាទិ, ថិនមិទ្ធាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ ន អមនសិការោ ន ថិនមិទ្ធ’’’ន្តិ។

‘‘សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ.… តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘ឆម្ភិតត្តំ ខោ មេ ឧទបាទិ, ឆម្ភិតត្តាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សេយ្យថាបិ, អនុរុទ្ធា, បុរិសោ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ, តស្ស ឧភតោបស្សេ វដ្ដកា [វធកា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧប្បតេយ្យុំ, តស្ស តតោនិទានំ ឆម្ភិតត្តំ ឧប្បជ្ជេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អនុរុទ្ធា, ឆម្ភិតត្តំ ឧទបាទិ, ឆម្ភិតត្តាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ ន អមនសិការោ ន ថិនមិទ្ធំ ន ឆម្ភិតត្ត’’’ន្តិ។

‘‘សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ.… តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘ឧប្បិលំ [ឧព្ពិល្លំ (សី. បី.), ឧព្ពិលំ (ស្យា. កំ.)] ខោ មេ ឧទបាទិ, ឧប្បិលាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ ។ សេយ្យថាបិ, អនុរុទ្ធា, បុរិសោ ឯកំ និធិមុខំ គវេសន្តោ សកិទេវ បញ្ចនិធិមុខានិ អធិគច្ឆេយ្យ, តស្ស តតោនិទានំ ឧប្បិលំ ឧប្បជ្ជេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អនុរុទ្ធា, ឧប្បិលំ ឧទបាទិ, ឧប្បិលាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិល’’’ន្តិ។

‘‘សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ.… តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘ទុដ្ឋុល្លំ ខោ មេ ឧទបាទិ, ទុដ្ឋុល្លាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្ល’’’ន្តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ…. តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘អច្ចារទ្ធវីរិយំ ខោ មេ ឧទបាទិ, អច្ចារទ្ធវីរិយាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សេយ្យថាបិ, អនុរុទ្ធា, បុរិសោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ វដ្ដកំ គាឡ្ហំ គណ្ហេយ្យ, សោ តត្ថេវ បតមេយ្យ [មតមេយ្យ (ពហូសុ) ប + តំ + ឯយ្យ = បតមេយ្យ-ឥតិ បទវិភាគោ]; ឯវមេវ ខោ មេ, អនុរុទ្ធា, អច្ចារទ្ធវីរិយំ ឧទបាទិ, អច្ចារទ្ធវីរិយាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្លំ, ន អច្ចារទ្ធវីរិយ’”ន្តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ…. តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘អតិលីនវីរិយំ ខោ មេ ឧទបាទិ , អតិលីនវីរិយាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សេយ្យថាបិ, អនុរុទ្ធា, បុរិសោ វដ្ដកំ សិថិលំ គណ្ហេយ្យ, សោ តស្ស ហត្ថតោ ឧប្បតេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អនុរុទ្ធា, អតិលីនវីរិយំ ឧទបាទិ, អតិលីនវីរិយាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្លំ, ន អច្ចារទ្ធវីរិយំ, ន អតិលីនវីរិយ’”ន្តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ…. តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘អភិជប្បា ខោ មេ ឧទបាទិ, អភិជប្បាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្លំ, ន អច្ចារទ្ធវីរិយំ, ន អតិលីនវីរិយំ, ន អភិជប្បា’”តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា…បេ…. តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘នានត្តសញ្ញា ខោ មេ ឧទបាទិ, នានត្តសញ្ញាធិករណញ្ច បន មេ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្លំ, ន អច្ចារទ្ធវីរិយំ, ន អតិលីនវីរិយំ, ន អភិជប្បា, ន នានត្តសញ្ញា’”តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ឱភាសញ្ចេវ សញ្ជានាមិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោ ខោ បន មេ ឱភាសោ នចិរស្សេវ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ តស្ស មយ្ហំ អនុរុទ្ធា ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន មេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបាន’ន្តិ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ ខោ មេ រូបានំ ឧទបាទិ, អតិនិជ្ឈាយិតត្តាធិករណញ្ច បន មេ រូបានំ សមាធិ ចវិ។ សមាធិម្ហិ ចុតេ ឱភាសោ អន្តរធាយតិ ទស្សនញ្ច រូបានំ។ សោហំ តថា ករិស្សាមិ យថា មេ បុន ន វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ន អមនសិការោ, ន ថិនមិទ្ធំ, ន ឆម្ភិតត្តំ, ន ឧប្បិលំ, ន ទុដ្ឋុល្លំ, ន អច្ចារទ្ធវីរិយំ, ន អតិលីនវីរិយំ, ន អភិជប្បា, ន នានត្តសញ្ញា, ន អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបាន’”ន្តិ។

២៤២. “សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, ‘វិចិកិច្ឆា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា វិចិកិច្ឆំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘អមនសិការោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អមនសិការំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘ថិនមិទ្ធំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ថិនមិទ្ធំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘ឧប្បិលំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ឧប្បិលំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘ទុដ្ឋុល្លំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ទុដ្ឋុល្លំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘អច្ចារទ្ធវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អច្ចារទ្ធវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘អតិលីនវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អតិលីនវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘អភិជប្បា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អភិជប្បំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘នានត្តសញ្ញា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា នានត្តសញ្ញំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ, ‘អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ។

២៤៣. “សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ឱភាសញ្ហិ ខោ សញ្ជានាមិ, ន ច រូបានិ បស្សាមិ; រូបានិ ហិ ខោ បស្សាមិ, ន ច ឱភាសំ សញ្ជានាមិ – ‘កេវលម្បិ រត្តឹ, កេវលម្បិ ទិវំ [ទិវសំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវំ’ [រត្តិទិវំ (ក.)]។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ ហេតុ កោ បច្ចយោ យ្វាហំ ឱភាសញ្ហិ ខោ សញ្ជានាមិ ន ច រូបានិ បស្សាមិ; រូបានិ ហិ ខោ [ខោ តស្មិំ សមយេ (សី. ក.)] បស្សាមិ ន ច ឱភាសំ សញ្ជានាមិ – កេវលម្បិ រត្តឹ, កេវលម្បិ ទិវំ, កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវ’ន្តិ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘យស្មិញ្ហិ ខោ អហំ សមយេ រូបនិមិត្តំ អមនសិករិត្វា ឱភាសនិមិត្តំ មនសិ ករោមិ, ឱភាសញ្ហិ ខោ តស្មិំ សមយេ

សញ្ជានាមិ, ន ច រូបានិ បស្សាមិ។ យស្មិំ បនាហំ សមយេ ឱភាសនិមិត្តំ អមនសិករិត្វា រូបនិមិត្តំ មនសិ ករោមិ, រូបានិ ហិ ខោ តស្មិំ សមយេ បស្សាមិ ន ច ឱភាសំ សញ្ជានាមិ – កេវលម្បិ រត្តិំ, កេវលម្បិ ទិវំ, កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវំ’”ន្តិ។

“សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ បរិត្តញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, បរិត្តានិ ច រូបានិ បស្សាមិ; អប្បមាណញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, អប្បមាណានិ ច រូបានិ បស្សាមិ – កេវលម្បិ រត្តិំ, កេវលម្បិ ទិវំ, កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវំ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ ហេតុ កោ បច្ចយោ យ្វាហំ បរិត្តញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, បរិត្តានិ ច រូបានិ បស្សាមិ ; អប្បមាណញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, អប្បមាណានិ ច រូបានិ បស្សាមិ – កេវលម្បិ រត្តិំ, កេវលម្បិ ទិវំ, កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវ’ន្តិ។ តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘យស្មិំ ខោ មេ សមយេ បរិត្តោ សមាធិ ហោតិ, បរិត្តំ មេ តស្មិំ សមយេ ចក្ខុ ហោតិ។ សោហំ បរិត្តេន ចក្ខុនា បរិត្តញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, បរិត្តានិ ច រូបានិ បស្សាមិ។ យស្មិំ បន មេ សមយេ អប្បមាណោ សមាធិ ហោតិ, អប្បមាណំ មេ តស្មិំ សមយេ ចក្ខុ ហោតិ។ សោហំ អប្បមាណេន ចក្ខុនា អប្បមាណញ្ចេវ ឱភាសំ សញ្ជានាមិ, អប្បមាណានិ ច រូបានិ បស្សាមិ – កេវលម្បិ រត្តិំ, កេវលម្បិ ទិវំ, កេវលម្បិ រត្តិន្ទិវ’”ន្តិ។

២៤៤. យតោ ខោ មេ , អនុរុទ្ធា, ‘វិចិកិច្ឆា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា វិចិកិច្ឆា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘អមនសិការោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អមនសិការោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘ថិនមិទ្ធំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ថិនមិទ្ធំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘ឧប្បិលំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ឧប្បិលំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘ទុដ្ឋុល្លំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា ទុដ្ឋុល្លំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘អច្ចារទ្ធវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អច្ចារទ្ធវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘អតិលីនវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អតិលីនវីរិយំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘អភិជប្បា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អភិជប្បា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘នានត្តសញ្ញា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា នានត្តសញ្ញា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ, ‘អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ’តិ – ឥតិ វិទិត្វា អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ បហីនោ អហោសិ។

២៤៥. “តស្ស មយ្ហំ, អនុរុទ្ធា, ឯតទហោសិ – ‘យេ ខោ មេ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសា តេ មេ បហីនា។ ហន្ទ, ទានាហំ តិវិធេន សមាធឹ ភាវេមី’តិ [ភាវេសិន្តិ (សី. ស្យា. កំ.)]។ សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធា, សវិតក្កម្បិ សវិចារំ សមាធឹ ភាវេសឹ [ភាវេមិ (ក.)], អវិតក្កម្បិ វិចារមត្តំ សមាធឹ ភាវេសឹ, អវិតក្កម្បិ អវិចារំ សមាធឹ ភាវេសឹ, សប្បីតិកម្បិ សមាធឹ ភាវេសឹ, និប្បីតិកម្បិ សមាធឹ ភាវេសឹ, សាតសហគតម្បិ សមាធឹ ភាវេសឹ, ឧបេក្ខាសហគតម្បិ សមាធឹ ភាវេសឹ។ យតោ ខោ មេ, អនុរុទ្ធា, សវិតក្កោបិ សវិចារោ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, អវិតក្កោបិ វិចារមត្តោ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, អវិតក្កោបិ អវិចារោ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, សប្បីតិកោបិ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, និប្បីតិកោបិ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, សាតសហគតោបិ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ, ឧបេក្ខាសហគតោបិ សមាធិ ភាវិតោ អហោសិ។ ញាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទបាទិ, អកុប្បា មេ ចេតោវិមុត្តិ។ អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ឧបក្កិលេសសុត្តំ និដ្ឋិតំ អដ្ឋមំ។

៩. ពាលបណ្ឌិតសុត្តំ

២៤៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“តីណិមានិ, ភិក្ខវេ, ពាលស្ស ពាលលក្ខណានិ ពាលនិមិត្តានិ ពាលាបទានានិ។ កតមានិ តីណិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ទុច្ចិន្តិតចិន្តី ច ហោតិ ទុព្ភាសិតភាសី ច ទុក្កដកម្មការី ច។ នោ ចេតំ [នោ ចេទំ (សំ. និ. ៣.២៧-២៨)], ភិក្ខវេ, ពាលោ ទុច្ចិន្តិតចិន្តី ច អភវិស្ស ទុព្ភាសិតភាសី ច ទុក្កដកម្មការី ច កេន នំ [ន តេន នំ (ក.), ន នំ (?)] បណ្ឌិតា ជានេយ្យុំ – ‘ពាលោ អយំ ភវំ អសប្បុរិសោ’តិ? យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ

ទុច្ចិន្តិតចិន្តី ច ហោតិ ទុព្ភាសិតភាសី ច ទុក្កដកម្មការី ច តស្មា នំ បណ្ឌិតា ជានន្តិ – ‘ពាលោ អយំ ភវំ អសប្បុរិសោ’តិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ តិវិធំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ពាលោ សភាយំ វា និសិន្នោ ហោតិ, រថិកាយ [រថិយាយ (ពហូសុ)] វា និសិន្នោ ហោតិ, សិង្ឃាដកេ វា និសិន្នោ ហោតិ; តត្រ ចេ ជនោ តជ្ជំ តស្សារុប្បំ កថំ មន្តេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, ពាលោ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ, មុសាវាទី ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋាយី ហោតិ, តត្រ, ភិក្ខវេ, ពាលស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘យំ ខោ ជនោ តជ្ជំ តស្សារុប្បំ កថំ មន្តេតិ, សំវិជ្ជន្តេវ តេ [សំវិជ្ជន្តេ តេ ច (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ធម្មា មយិ, អហញ្ច តេសុ ធម្មេសុ សន្ទិស្សាមី’តិ។ ឥទំ, ភិក្ខវេ, ពាលោ បឋមំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

២៤៧. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ពាលោ បស្សតិ រាជានោ ចោរំ អាគុចារឹ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តេ – កសាហិបិ តាឡេន្តេ វេត្តេហិបិ តាឡេន្តេ អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តេ ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តេ បាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តេ នាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តេ សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តេ រាហុមុខម្បិ ករោន្តេ ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តេ ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តេ ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តេ ចីរកវាសិកម្បិ ករោន្តេ ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តេ ពឡិសមំសិកម្បិ ករោន្តេ កហាបណិកម្បិ ករោន្តេ ខារាបតច្ឆិកម្បិ [ខារាបដិច្ឆកម្បិ (ក.)] ករោន្តេ បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តេ បលាលបីឋកម្បិ [បលាលបិដ្ឋកម្បិ (បី.)] ករោន្តេ តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តេ សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តេ ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តេ អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តេ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, ពាលស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘យថារូបានំ ខោ បាបកានំ កម្មានំ ហេតុ រាជានោ ចោរំ អាគុចារឹ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តិ – កសាហិបិ តាឡេន្តិ…បេ.… អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ; សំវិជ្ជន្តេវ តេ ធម្មា មយិ, អហញ្ច តេសុ ធម្មេសុ សន្ទិស្សាមិ។ មំ ចេបិ រាជានោ [សចេ មម្បិ (ក.)] ជានេយ្យុំ, មម្បិ រាជានោ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេយ្យុំ – កសាហិបិ តាឡេយ្យុំ…បេ.… ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេយ្យុំ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទេយ្យុ’ន្តិ។ ឥទម្បិ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ទុតិយំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

២៤៨. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ពាលំ បីឋសមារូឡ្ហំ វា មញ្ចសមារូឡ្ហំ វា ឆមាយំ [ឆមាយ (សី. បី.)] វា សេមានំ, យានិស្ស បុព្ពេ បាបកានិ កម្មានិ កតានិ កាយេន ទុច្ចរិតានិ វាចាយ ទុច្ចរិតានិ មនសា ទុច្ចរិតានិ តានិស្ស តម្ហិ សមយេ ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, មហតំ បព្ពតកូដានំ ឆាយា សាយន្ហសមយំ បថវិយា ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ពាលំ បីឋសមារូឡ្ហំ វា មញ្ចសមារូឡ្ហំ វា ឆមាយំ វា សេមានំ, យានិស្ស បុព្ពេ បាបកានិ កម្មានិ កតានិ កាយេន ទុច្ចរិតានិ វាចាយ ទុច្ចរិតានិ មនសា ទុច្ចរិតានិ តានិស្ស តម្ហិ សមយេ ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, ពាលស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អកតំ វត មេ កល្យាណំ, អកតំ កុសលំ, អកតំ ភីរុត្តាណំ; កតំ បាបំ, កតំ លុទ្ទំ, កតំ កិព្ពិសំ។ យាវតា, ភោ, អកតកល្យាណានំ អកតកុសលានំ អកតភីរុត្តាណានំ កតបាបានំ កតលុទ្ទានំ កតកិព្ពិសានំ គតិ តំ គតឹ បេច្ច គច្ឆាមី’តិ។ សោ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ ឥទម្បិ, ភិក្ខវេ, ពាលោ តតិយំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

“ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យំ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ឯកន្តំ អនិដ្ឋំ ឯកន្តំ អកន្តំ ឯកន្តំ អមនាប’ន្តិ, និរយមេវ តំ សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ឯកន្តំ អនិដ្ឋំ ឯកន្តំ អកន្តំ ឯកន្តំ អមនាប’ន្តិ។ យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, ឧបមាបិ [ឧបមាហិបិ (សី.)] ន សុករា យាវ ទុក្ខា និរយា”តិ។

២៤៩. ឯវំ វុត្តេ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “សក្កា បន, ភន្តេ, ឧបមំ កាតុ”ន្តិ? “សក្កា ភិក្ខូ”តិ ភគវា អវោច។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, ចោរំ អាគុចារឹ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេយ្យុំ – ‘អយំ ខោ, ទេវ, ចោរោ អាគុចារី, ឥមស្ស យំ ឥច្ឆសិ តំ ទណ្ឌំ បណេហី’តិ។ តមេនំ រាជា ឯវំ វទេយ្យ – ‘គច្ឆថ, ភោ, ឥមំ បុរិសំ បុព្ពណ្ហសមយំ សត្តិសតេន ហនថា’តិ ។ តមេនំ បុព្ពណ្ហសមយំ សត្តិសតេន ហនេយ្យុំ។ អថ រាជា មជ្ឈន្ហិកសមយំ [មជ្ឈន្តិកសមយំ (សី. ស្យា. កំ. ក.), មជ្ឈន្តិកំ សមយំ (បី.)] ឯវំ វទេយ្យ – ‘អម្ភោ, កថំ សោ បុរិសោ’តិ? “‘តថេវ, ទេវ, ជីវតី’តិ។ តមេនំ រាជា ឯវំ វទេយ្យ – ‘គច្ឆថ, ភោ, តំ បុរិសំ មជ្ឈន្ហិកសមយំ សត្តិសតេន ហនថា’តិ។ តមេនំ មជ្ឈន្ហិកសមយំ សត្តិសតេន ហនេយ្យុំ។ អថ រាជា សាយន្ហសមយំ ឯវំ វទេយ្យ – ‘អម្ភោ, កថំ សោ បុរិសោ’តិ? ‘តថេវ, ទេវ, ជីវតី’តិ។ តមេនំ រាជា ឯវំ វទេយ្យ – ‘គច្ឆថ, ភោ, តំ បុរិសំ សាយន្ហសមយំ សត្តិសតេន ហនថា’តិ។ តមេនំ សាយន្ហសមយំ សត្តិសតេន ហនេយ្យុំ។ តំ កឹ មញ្ញថ , ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ បុរិសោ តីហិ សត្តិសតេហិ ហញ្ញមានោ តតោនិទានំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទិយេថា”តិ? “ឯកិស្សាបិ, ភន្តេ, សត្តិយា ហញ្ញមានោ សោ បុរិសោ តតោនិទានំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទិយេថ, កោ បន វាទោ តីហិ សត្តិសតេហី”តិ?

២៥០. អថ ខោ ភគវា បរិត្តំ បាណិមត្តំ បាសាណំ គហេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមោ នុ ខោ មហន្តតរោ – យោ ចាយំ មយា បរិត្តោ បាណិមត្តោ បាសាណោ គហិតោ, យោ ច ហិមវា បព្ពតរាជា”តិ? “អប្បមត្តកោ អយំ, ភន្តេ, ភគវតា បរិត្តោ បាណិមត្តោ បាសាណោ គហិតោ, ហិមវន្តំ បព្ពតរាជានំ ឧបនិធាយ សង្ខម្បិ ន ឧបេតិ, កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ, ឧបនិធម្បិ [ឧបនិធិម្បិ (សី. បី.)] ន ឧបេតិ”។ “ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យំ សោ បុរិសោ តីហិ សត្តិសតេហិ ហញ្ញមានោ តតោនិទានំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ តំ និរយកស្ស ទុក្ខស្ស ឧបនិធាយ សង្ខម្បិ ន ឧបេតិ, កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ, ឧបនិធម្បិ ន ឧបេតិ”។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា បញ្ចវិធពន្ធនំ នាម កម្មការណំ ករោន្តិ – តត្តំ អយោខិលំ [អយោខីលំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ មជ្ឈេ ឧរស្មិំ គមេន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលំ ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ [ព្យន្តិហោតិ (បី. ក.)]។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា សំវេសេត្វា កុឋារីហិ [កុធារីហិ (ក.)] តច្ឆន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា…បេ.… ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា វាសីហិ តច្ឆន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា…បេ.… ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា រថេ យោជេត្វា អាទិត្តាយ បឋវិយា សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ [សញ្ជោតិភូតាយ (ស្យា. កំ. បី.)] សារេន្តិបិ បច្ចាសារេន្តិបិ ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា…បេ.… ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា មហន្តំ អង្គារបព្ពតំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អារោបេន្តិបិ ឱរោបេន្តិបិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលំ ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា តត្តាយ លោហកុម្ភិយា បក្ខិបន្តិ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចតិ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានោ សកិម្បិ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ, សកិម្បិ អធោ គច្ឆតិ, សកិម្បិ តិរិយំ គច្ឆតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា [និរយបាលា បុនប្បុនំ (ក.)] មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ។ សោ ខោ បន, ភិក្ខវេ, មហានិរយោ –

“ចតុក្កណ្ណោ ចតុទ្វារោ, វិភត្តោ ភាគសោ មិតោ;
អយោបាការបរិយន្តោ, អយសា បដិកុជ្ជិតោ។

“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា”។

“អនេកបរិយាយេនបិ ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, និរយកថំ កថេយ្យំ; យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, ន សុករា អក្ខានេន បាបុណិតុំ យាវ ទុក្ខា និរយា។

២៥១. “សន្តិ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា តិណភក្ខា។ តេ អល្លានិបិ តិណានិ សុក្ខានិបិ តិណានិ ទន្តុល្លេហកំ ខាទន្តិ។ កតមេ ច, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា តិណភក្ខា? ហត្ថី អស្សា គោណា គទ្រភា អជា មិគា, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ តិរច្ឆានគតា បាណា តិណភក្ខា។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ឥធ បុព្ពេ រសាទោ ឥធ បាបានិ កម្មានិ ករិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តេសំ សត្តានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ យេ តេ សត្តា តិណភក្ខា។

“សន្តិ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា គូថភក្ខា។ តេ ទូរតោវ គូថគន្ធំ ឃាយិត្វា ធាវន្តិ – ‘ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាម, ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាមា’តិ។ សេយ្យថាបិ នាម ព្រាហ្មណា អាហុតិគន្ធេន ធាវន្តិ – ‘ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាម, ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាមា’តិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, សន្តិ តិរច្ឆានគតា បាណា គូថភក្ខា, តេ ទូរតោវ គូថគន្ធំ ឃាយិត្វា ធាវន្តិ – ‘ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាម, ឯត្ថ ភុញ្ជិស្សាមា’តិ។ កតមេ ច, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា គូថភក្ខា? កុក្កុដា សូករា សោណា សិង្គាលា, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ តិរច្ឆានគតា បាណា គូថភក្ខា។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ឥធ បុព្ពេ រសាទោ ឥធ បាបានិ កម្មានិ ករិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តេសំ សត្តានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ យេ តេ សត្តា គូថភក្ខា។

“សន្តិ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា អន្ធការេ ជាយន្តិ អន្ធការេ ជីយន្តិ [ជិយ្យន្តិ (ក.)] អន្ធការេ មីយន្តិ [មិយ្យន្តិ (ក.)]។ កតមេ ច, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា អន្ធការេ ជាយន្តិ អន្ធការេ ជីយន្តិ អន្ធការេ មីយន្តិ? កីដា បុឡវា [បដង្គា (ស្យា. កំ. ក.)] គណ្ឌុប្បាទា, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ តិរច្ឆានគតា បាណា អន្ធការេ ជាយន្តិ អន្ធការេ ជីយន្តិ អន្ធការេ មីយន្តិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ឥធ បុព្ពេ រសាទោ, ឥធ បាបានិ កម្មានិ ករិ

ត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តេសំ សត្តានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ យេ តេ សត្តា អន្ធការេ ជាយន្តិ អន្ធការេ ជីយន្តិ អន្ធការេ មីយន្តិ។

“សន្តិ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា ឧទកស្មឹ ជាយន្តិ ឧទកស្មឹ ជីយន្តិ ឧទកស្មឹ មីយន្តិ។ កតមេ ច, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា ឧទកស្មឹ ជាយន្តិ ឧទកស្មឹ ជីយន្តិ ឧទកស្មឹ មីយន្តិ? មច្ឆា កច្ឆបា សុសុមារា, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ តិរច្ឆានគតា បាណា ឧទកស្មឹ ជាយន្តិ ឧទកស្មឹ ជីយន្តិ ឧទកស្មឹ មីយន្តិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ឥធ បុព្ពេ រសាទោ ឥធ បាបានិ កម្មានិ ករិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តេសំ សត្តានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ យេ តេ សត្តា ឧទកស្មឹ ជាយន្តិ ឧទកស្មឹ ជីយន្តិ ឧទកស្មឹ មីយន្តិ។

“សន្តិ , ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា អសុចិស្មឹ ជាយន្តិ អសុចិស្មឹ ជីយន្តិ អសុចិស្មឹ មីយន្តិ។ កតមេ ច, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា អសុចិស្មឹ ជាយន្តិ អសុចិស្មឹ ជីយន្តិ អសុចិស្មឹ មីយន្តិ? យេ តេ, ភិក្ខវេ, សត្តា បូតិមច្ឆេ វា ជាយន្តិ បូតិមច្ឆេ វា ជីយន្តិ បូតិមច្ឆេ វា មីយន្តិ បូតិកុណបេ វា…បេ.… បូតិកុម្មាសេ វា… ចន្ទនិកាយ វា… ឱលិគល្លេ វា ជាយន្តិ, (យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ តិរច្ឆានគតា បាណា អសុចិស្មឹ ជាយន្តិ អសុចិស្មឹ ជីយន្តិ អសុចិស្មឹ មីយន្តិ។) [( ) នត្ថិ សី. ស្យា. កំ. បី. បោត្ថកេសុ] ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ ឥធ បុព្ពេ រសាទោ ឥធ បាបានិ កម្មានិ ករិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តេសំ សត្តានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ យេ តេ សត្តា អសុចិស្មឹ ជាយន្តិ អសុចិស្មឹ ជីយន្តិ អសុចិស្មឹ មីយន្តិ។

“អនេកបរិយាយេនបិ ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានយោនិកថំ កថេយ្យំ; យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, ន សុករំ អក្ខានេន បាបុណិតុំ យាវ ទុក្ខា តិរច្ឆានយោនិ។

២៥២. “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ ឯកច្ឆិគ្គលំ យុគំ មហាសមុទ្ទេ បក្ខិបេយ្យ។ តមេនំ បុរត្ថិមោ វាតោ បច្ឆិមេន សំហរេយ្យ, បច្ឆិមោ វាតោ បុរត្ថិមេន សំហរេយ្យ, ឧត្តរោ វាតោ ទក្ខិណេន សំហរេយ្យ, ទក្ខិណោ វាតោ ឧត្តរេន សំហរេយ្យ។ តត្រាស្ស កាណោ កច្ឆបោ, សោ វស្សសតស្ស វស្សសតស្ស [វស្សសតស្ស វស្សសហស្សស្ស វស្សសតសហស្សស្ស (សី.), វស្សសតស្ស (ស្យា. កំ. បី.)] អច្ចយេន សកឹ ឧម្មុជ្ជេយ្យ។ តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ សោ កាណោ កច្ឆបោ អមុស្មឹ ឯកច្ឆិគ្គលេ យុគេ គីវំ បវេសេយ្យា”តិ? (“នោ ហេតំ, ភន្តេ”។) [( ) នត្ថិ សី. បី. បោត្ថកេសុ] “យទិ បន [យទិ នូន (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ភន្តេ, កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេនា”តិ។ “ខិប្បតរំ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, កាណោ កច្ឆបោ អមុស្មឹ ឯកច្ឆិគ្គលេ យុគេ គីវំ បវេសេយ្យ, អតោ ទុល្លភតរាហំ, ភិក្ខវេ, មនុស្សត្តំ វទាមិ សកឹ វិនិបាតគតេន ពាលេន។ តំ កិស្ស ហេតុ? ន ហេត្ថ, ភិក្ខវេ, អត្ថិ ធម្មចរិយា សមចរិយា កុសលកិរិយា បុញ្ញកិរិយា។ អញ្ញមញ្ញខាទិកា ឯត្ថ, ភិក្ខវេ, វត្តតិ ទុព្ពលខាទិកា”។

“ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពាលោ សចេ កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ, យានិ តានិ នីចកុលានិ – ចណ្ឌាលកុលំ វា នេសាទកុលំ វា វេនកុលំ [វេណកុលំ (សី. បី.)] វា រថការកុលំ វា បុក្កុសកុលំ វា។ តថារូបេ កុលេ បច្ចាជាយតិ ទលិទ្ទេ អប្បន្នបានភោជនេ កសិរវុត្តិកេ, យត្ថ កសិរេន ឃាសច្ឆាទោ លព្ភតិ។ សោ ច ហោតិ ទុព្ពណ្ណោ ទុទ្ទសិកោ ឱកោដិមកោ ពវ្ហាពាធោ [ពហ្វាពាធោ (ក.)] កាណោ វា កុណី វា ខញ្ជោ វា បក្ខហតោ វា ន លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អក្ខធុត្តោ បឋមេនេវ កលិគ្គហេន បុត្តម្បិ ជីយេថ, ទារម្បិ ជីយេថ, សព្ពំ សាបតេយ្យម្បិ ជីយេថ, ឧត្តរិបិ អធិពន្ធំ [អនុពន្ធំ (សី. បី.), អទ្ធុពន្ធំ (ស្យា. កំ.)] និគច្ឆេយ្យ។ អប្បមត្តកោ សោ, ភិក្ខវេ, កលិគ្គហោ យំ សោ អក្ខធុត្តោ បឋមេនេវ កលិគ្គហេន បុត្តម្បិ ជីយេថ, ទារម្បិ ជីយេថ, សព្ពំ សាបតេយ្យម្បិ ជីយេថ, ឧត្តរិបិ អធិពន្ធំ និគច្ឆេយ្យ។ អថ ខោ អយមេវ តតោ មហន្តតរោ កលិគ្គហោ យំ សោ ពាលោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, កេវលា បរិបូរា [កេវលបរិបូរា (សី. បី.) ម. និ. ១.២៤៤ បាឡិយា សំសន្ទេតព្ពា] ពាលភូមី”តិ។

២៥៣. “តីណិមានិ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតស្ស បណ្ឌិតលក្ខណានិ បណ្ឌិតនិមិត្តានិ បណ្ឌិតាបទានានិ។ កតមានិ តីណិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ សុចិន្តិតចិន្តី ច ហោតិ សុភាសិតភាសី ច សុកតកម្មការី ច។ នោ ចេតំ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ សុចិន្តិតចិន្តី ច អភវិស្ស សុភាសិតភាសី ច សុកតកម្មការី ច, កេន នំ [ន តេន នំ (ក.), ន នំ (?)] បណ្ឌិតា ជានេយ្យុំ – ‘បណ្ឌិតោ អយំ ភវំ សប្បុរិសោ’តិ? យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ សុចិន្តិតចិន្តី ច ហោតិ

សុភាសិតភាសី ច សុកតកម្មការី ច តស្មា នំ បណ្ឌិតា ជានន្តិ – ‘បណ្ឌិតោ អយំ ភវំ សប្បុរិសោ’តិ។ ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ តិវិធំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ សភាយំ វា និសិន្នោ ហោតិ, រថិកាយ វា និសិន្នោ ហោតិ, សិង្ឃាដកេ វា និសិន្នោ ហោតិ; តត្រ ចេ ជនោ តជ្ជំ តស្សារុប្បំ កថំ មន្តេតិ។ សចេ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ; តត្រ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘យំ ខោ ជនោ តជ្ជំ តស្សារុប្បំ កថំ មន្តេតិ; សំវិជ្ជន្តេវ តេ ធម្មា មយិ, អហញ្ច តេសុ ធម្មេសុ សន្ទិស្សាមី’តិ។ ឥទំ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ បឋមំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

២៥៤. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ បស្សតិ រាជានោ ចោរំ អាគុចារិំ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តេ – កសាហិបិ តាឡេន្តេ វេត្តេហិបិ តាឡេន្តេ អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តេ ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តេ បាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តេ នាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តេ សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តេ រាហុមុខម្បិ ករោន្តេ ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តេ ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តេ ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តេ ចីរកវាសិកម្បិ ករោន្តេ ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តេ ពលិសមំសិកម្បិ ករោន្តេ កហាបណិកម្បិ ករោន្តេ ខារាបតច្ឆិកម្បិ ករោន្តេ បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តេ បលាលបីឋកម្បិ ករោន្តេ តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តេ សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តេ ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តេ អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តេ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘យថារូបានំ ខោ បាបកានំ កម្មានំ ហេតុ រាជានោ ចោរំ អាគុចារិំ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តិ កសាហិបិ តាឡេន្តិ, វេត្តេហិបិ តាឡេន្តិ, អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តិ , បាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តិ, នាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តិ, សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តិ, រាហុមុខម្បិ ករោន្តិ, ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តិ, ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តិ, ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, ចីរកវាសិកម្បិ ករោន្តិ, ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តិ, ពលិសមំសិកម្បិ ករោន្តិ, កហាបណិកម្បិ ករោន្តិ, ខារាបតច្ឆិកម្បិ ករោន្តិ, បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, បលាលបីឋកម្បិ ករោន្តិ, តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តិ, សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តិ, ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តិ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ, ន តេ ធម្មា មយិ សំវិជ្ជន្តិ, អហញ្ច ន តេសុ ធម្មេសុ សន្ទិស្សាមី’តិ។ ឥទម្បិ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ ទុតិយំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

២៥៥. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតំ បីឋសមារូឡ្ហំ វា មញ្ចសមារូឡ្ហំ វា ឆមាយំ វា សេមានំ, យានិស្ស បុព្ពេ កល្យាណានិ កម្មានិ កតានិ កាយេន សុចរិតានិ វាចាយ សុចរិតានិ មនសា សុចរិតានិ តានិស្ស តម្ហិ សមយេ ឱលម្ពន្តិ…បេ…. សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, មហតំ បព្ពតកូដានំ ឆាយា សាយន្ហសមយំ បឋវិយា ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតំ បីឋសមារូឡ្ហំ វា មញ្ចសមារូឡ្ហំ វា ឆមាយំ វា សេមានំ យានិស្ស បុព្ពេ កល្យាណានិ កម្មានិ កតានិ កាយេន សុចរិតានិ វាចាយ សុចរិតានិ មនសា សុចរិតានិ តានិស្ស តម្ហិ សមយេ ឱលម្ពន្តិ អជ្ឈោលម្ពន្តិ អភិប្បលម្ពន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘អកតំ វត មេ បាបំ, អកតំ លុទ្ទំ, អកតំ កិព្ពិសំ; កតំ កល្យាណំ, កតំ កុសលំ, កតំ ភីរុត្តាណំ។ យាវតា, ភោ, អកតបាបានំ អកតលុទ្ទានំ អកតកិព្ពិសានំ កតកល្យាណានំ កតកុសលានំ កតភីរុត្តាណានំ គតិ តំ គតឹ បេច្ច គច្ឆាមី’តិ។ សោ ន សោចតិ, ន កិលមតិ, ន បរិទេវតិ, ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ, ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ ឥទម្បិ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ តតិយំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

“ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ កាយេន សុចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ សុចរិតំ ចរិត្វា មនសា សុចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ យំ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ឯកន្តំ ឥដ្ឋំ ឯកន្តំ កន្តំ ឯកន្តំ មនាប’ន្តិ, សគ្គមេវ តំ សម្មា វទមានោ វទេយ្យ – ‘ឯកន្តំ ឥដ្ឋំ ឯកន្តំ កន្តំ ឯកន្តំ មនាប’ន្តិ។ យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, ឧបមាបិ ន សុករា យាវ សុខា សគ្គា”តិ។

២៥៦. ឯវំ វុត្តេ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “សក្កា បន, ភន្តេ, ឧបមំ កាតុ”ន្តិ? “សក្កា ភិក្ខូ”តិ ភគវា អវោច។ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី សត្តហិ រតនេហិ សមន្នាគតោ ចតូហិ ច ឥទ្ធីហិ តតោនិទានំ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ កតមេហិ សត្តហិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស តទហុបោសថេ បន្នរសេ សីសំន្ហាតស្ស ឧបោសថិកស្ស ឧបរិបាសាទវរគតស្ស ទិព្ពំ ចក្ករតនំ បាតុភវតិ សហស្សារំ សនេមិកំ សនាភិកំ សព្ពាការបរិបូរំ។ តំ ទិស្វាន រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស ឯវំ ហោតិ [ឯតទហោសិ (ស្យា. កំ. ក.)] – ‘សុតំ ខោ បន មេតំ យស្ស រញ្ញោ ខត្តិយស្ស មុទ្ធាវសិត្តស្ស តទហុបោសថេ បន្នរសេ សីសំន្ហាតស្ស ឧបោសថិកស្ស ឧបរិបាសាទវរគតស្ស ទិព្ពំ ចក្ករតនំ បាតុភវតិ សហស្សារំ សនេមិកំ សនាភិកំ សព្ពាការបរិបូរំ, សោ ហោតិ រាជា ចក្កវត្តីតិ។ អស្សំ នុ ខោ អហំ រាជា ចក្កវត្តី’”តិ?

“អថ ខោ, ភិក្ខវេ, រាជា ខត្តិយោ មុទ្ធាវសិត្តោ វាមេន ហត្ថេន ភិង្ការំ គហេត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន ចក្ករតនំ អព្ភុក្កិរតិ – ‘បវត្តតុ ភវំ ចក្ករតនំ, អភិវិជិនាតុ ភវំ ចក្ករតន’ន្តិ។ អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, ចក្ករតនំ បុរត្ថិមំ ទិសំ បវត្តតិ។ អន្វទេវ រាជា ចក្កវត្តី សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ យស្មិំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, បទេសេ ចក្ករតនំ បតិដ្ឋាតិ តត្ថ រាជា ចក្កវត្តី វាសំ ឧបេតិ សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ យេ ខោ បន, ភិក្ខវេ , បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បដិរាជានោ តេ រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហំសុ – ‘ឯហិ ខោ, មហារាជ! ស្វាគតំ តេ, មហារាជ [ស្វាគតំ មហារាជ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]! សកំ តេ, មហារាជ! អនុសាស, មហារាជា’តិ ។ រាជា ចក្កវត្តី ឯវមាហ – ‘បាណោ ន ហន្តព្ពោ, អទិន្នំ នាទាតព្ពំ, កាមេសុមិច្ឆា ន ចរិតព្ពា, មុសា ន ភាសិតព្ពា, មជ្ជំ ន បាតព្ពំ, យថាភុត្តញ្ច ភុញ្ជថា’តិ។ យេ ខោ បន, ភិក្ខវេ, បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បដិរាជានោ តេ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស អនុយន្តា [អនុយុត្តា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ភវន្តិ [អហេសុំ (ស្យា. កំ. ក.)]។

២៥៧. “អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, ចក្ករតនំ បុរត្ថិមំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហេត្វា [អជ្ឈោគហេត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បច្ចុត្តរិត្វា ទក្ខិណំ ទិសំ បវត្តតិ...បេ.... ទក្ខិណំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហេត្វា បច្ចុត្តរិត្វា បច្ឆិមំ ទិសំ បវត្តតិ... បច្ឆិមំ សមុទ្ទំ អជ្ឈោគាហេត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឧត្តរំ ទិសំ បវត្តតិ អន្វទេវ រាជា ចក្កវត្តី សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ យស្មិំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, បទេសេ ចក្ករតនំ បតិដ្ឋាតិ តត្ថ រាជា ចក្កវត្តី វាសំ ឧបេតិ សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។

“យេ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឧត្តរាយ ទិសាយ បដិរាជានោ តេ រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហំសុ – ‘ឯហិ ខោ, មហារាជ! ស្វាគតំ តេ, មហារាជ! សកំ តេ, មហារាជ! អនុសាស, មហារាជា’តិ។ រាជា ចក្កវត្តី ឯវមាហ – ‘បាណោ ន ហន្តព្ពោ, អទិន្នំ នាទាតព្ពំ, កាមេសុមិច្ឆា ន ចរិតព្ពា, មុសា ន ភាសិតព្ពា, មជ្ជំ ន បាតព្ពំ; យថាភុត្តញ្ច ភុញ្ជថា’តិ។ យេ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឧត្តរាយ ទិសាយ បដិរាជានោ តេ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស អនុយន្តា ភវន្តិ។

“អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, ចក្ករតនំ សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវិំ អភិវិជិនិត្វា តមេវ រាជធានិំ បច្ចាគន្ត្វា រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស អន្តេបុរទ្វារេ អក្ខាហតំ មញ្ញេ តិដ្ឋតិ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស អន្តេបុរទ្វារំ ឧបសោភយមានំ។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ ចក្ករតនំ បាតុភវតិ។

២៥៨. “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ហត្ថិរតនំ បាតុភវតិ – សព្ពសេតោ សត្តប្បតិដ្ឋោ ឥទ្ធិមា វេហាសង្គមោ ឧបោសថោ នាម នាគរាជា។ តំ ទិស្វាន រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចិត្តំ បសីទតិ – ‘ភទ្ទកំ វត, ភោ, ហត្ថិយានំ, សចេ ទមថំ ឧបេយ្យា’តិ។ អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, ហត្ថិរតនំ សេយ្យថាបិ នាម ភទ្រោ ហត្ថាជានីយោ ទីឃរត្តំ សុបរិទន្តោ ឯវមេវ ទមថំ ឧបេតិ។ ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី តមេវ ហត្ថិរតនំ វីមំសមានោ បុព្ពណ្ហសមយំ អភិរុហិត្វា សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវិំ អនុសំយាយិត្វា តមេវ រាជធានិំ បច្ចាគន្ត្វា បាតរាសមកាសិ។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ ហត្ថិរតនំ បាតុភវតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស អស្សរតនំ បាតុភវតិ – សព្ពសេតោ កាឡសីសោ មុញ្ជកេសោ ឥទ្ធិមា វេហាសង្គមោ វលាហកោ នាម អស្សរាជា។ តំ ទិស្វាន រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ចិត្តំ បសីទតិ – ‘ភទ្ទកំ វត, ភោ, អស្សយានំ, សចេ ទមថំ ឧបេយ្យា’តិ។ អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, អស្សរតនំ សេយ្យថាបិ នាម ភទ្រោ អស្សាជានីយោ ទីឃរត្តំ សុបរិទន្តោ ឯវមេវ ទមថំ ឧបេតិ។ ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី តមេវ អស្សរតនំ វីមំសមានោ បុព្ពណ្ហសមយំ អភិរុហិត្វា សមុទ្ទបរិយន្តំ បថវិំ អនុសំយាយិត្វា តមេវ រាជធានិំ បច្ចាគន្ត្វា បាតរាសមកាសិ។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ អស្សរតនំ បាតុភវតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស មណិរតនំ បាតុភវតិ។ សោ ហោតិ មណិ វេឡុរិយោ សុភោ ជាតិមា អដ្ឋំសោ សុបរិកម្មកតោ ។ តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, មណិរតនស្ស អាភា សមន្តា យោជនំ ផុដា ហោតិ។ ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី តមេវ មណិរតនំ វីមំសមានោ ចតុរង្គិនិំ សេនំ សន្នយ្ហិត្វា មណិំ ធជគ្គំ អារោបេត្វា រត្តន្ធការតិមិសាយ បាយាសិ។ យេ ខោ បន, ភិក្ខវេ, សមន្តា គាមា អហេសុំ តេ តេនោភាសេន កម្មន្តេ បយោជេសុំ ‘ទិវា’តិ មញ្ញមានា។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ មណិរតនំ បាតុភវតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ឥត្ថិរតនំ បាតុភវតិ។ សា អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា នាតិទីឃា នាតិរស្សា នាតិកិសា នាតិថូលា នាតិកាឡិកា [នាតិកាឡី (សី. បី.)] នាច្ចោទាតា, អតិក្កន្តា មានុសំ វណ្ណំ, អប្បត្តា ទិព្ពំ វណ្ណំ។ តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរតនស្ស ឯវរូបោ កាយសម្ផស្សោ ហោតិ សេយ្យថាបិ នាម តូលបិចុនោ វា កប្បាសបិចុនោ វា។ តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរតនស្ស សីតេ ឧណ្ហានិ គត្តានិ ហោន្តិ, ឧណ្ហេ សីតានិ គត្តានិ ហោន្តិ។ តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរតនស្ស

កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ វាយតិ។ តំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរតនំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស បុព្ពុដ្ឋាយិនី ហោតិ បច្ឆានិបាតិនី កឹការបដិស្សាវិនី មនាបចារិនី បិយវាទិនី។ តំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរតនំ រាជានំ ចក្កវត្តិំ មនសាបិ នោ អតិចរតិ, កុតោ បន កាយេន? រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ ឥត្ថិរតនំ បាតុភវតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស គហបតិរតនំ បាតុភវតិ។ តស្ស កម្មវិបាកជំ ទិព្ពចក្ខុ បាតុភវតិ, យេន និធឹ បស្សតិ សស្សាមិកម្បិ អស្សាមិកម្បិ។ សោ រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ, ទេវ, ហោហិ។ អហំ តេ ធនេន ធនករណីយំ [ធនេន ករណីយំ (ក.)] ករិស្សាមី’តិ។ ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី តមេវ គហបតិរតនំ វីមំសមានោ នាវំ អភិរុហិត្វា មជ្ឈេ គង្គាយ នទិយា សោតំ ឱគាហិត្វា [ឱគហេត្វា (សី. បី.)] គហបតិរតនំ ឯតទវោច – ‘អត្ថោ មេ, គហបតិ, ហិរញ្ញសុវណ្ណេនា’តិ។ ‘តេន ហិ, មហារាជ, ឯកំ តីរំ នាវា ឧបេតូ’តិ។ ‘ឥធេវ មេ, គហបតិ, អត្ថោ ហិរញ្ញសុវណ្ណេនា’តិ។ អថ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, គហបតិរតនំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ឧទកេ ឱមសិត្វា បូរំ ហិរញ្ញសុវណ្ណស្ស កុម្ភឹ ឧទ្ធរិត្វា រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឯតទវោច – ‘អលមេត្តាវតា, មហារាជ! កតមេត្តាវតា, មហារាជ! បូជិតមេត្តាវតា, មហារាជា’តិ។ រាជា ចក្កវត្តី ឯវមាហ – ‘អលមេត្តាវតា, គហបតិ! កតមេត្តាវតា, គហបតិ! បូជិតមេត្តាវតា, គហបតី’តិ ។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ គហបតិរតនំ បាតុភវតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស បរិណាយករតនំ បាតុភវតិ – បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ មេធាវី បដិពលោ រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបយាបេតព្ពំ ឧបយាបេតុំ [ឧបដ្ឋបេតព្ពំ ឧបដ្ឋបេតុំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អបយាបេតព្ពំ អបយាបេតុំ ឋបេតព្ពំ ឋបេតុំ។ សោ រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ , ទេវ, ហោហិ។ អហមនុសាសិស្សាមី’តិ។ រញ្ញោ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ឯវរូបំ បរិណាយករតនំ បាតុភវតិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមេហិ សត្តហិ រតនេហិ សមន្នាគតោ ហោតិ។

២៥៨. “កតមាហិ ចតូហិ ឥទ្ធីហិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី អភិរូបោ ហោតិ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ អតិវិយ អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមាយ បឋមាយ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ហោតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី ទីឃាយុកោ ហោតិ ចិរដ្ឋិតិកោ អតិវិយ អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមាយ ទុតិយាយ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ហោតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី អប្បាពាធោ ហោតិ អប្បាតង្កោ សមវេបាកិនិយា គហណិយា សមន្នាគតោ នាតិសីតាយ នាច្ចុណ្ហាយ អតិវិយ អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមាយ តតិយាយ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ហោតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី ព្រាហ្មណគហបតិកានំ បិយោ ហោតិ មនាបោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បិតា បុត្តានំ បិយោ ហោតិ មនាបោ, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី ព្រាហ្មណគហបតិកានំ បិយោ ហោតិ មនាបោ។ រញ្ញោបិ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តិស្ស ព្រាហ្មណគហបតិកា បិយា ហោន្តិ មនាបា។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បិតុ បុត្តា បិយា ហោន្តិ មនាបា, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោបិ ចក្កវត្តិស្ស ព្រាហ្មណគហបតិកា បិយា ហោន្តិ មនាបា។

“ភូតបុព្ពំ , ភិក្ខវេ, រាជា ចក្កវត្តី ចតុរង្គិនិយា សេនាយ ឧយ្យានភូមឹ និយ្យាសិ។ អថ ខោ, ភិក្ខវេ, ព្រាហ្មណគហបតិកា រាជានំ ចក្កវត្តិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហំសុ – ‘អតរមានោ, ទេវ, យាហិ យថា តំ មយំ ចិរតរំ បស្សេយ្យាមា’តិ។ រាជាបិ, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី សារថឹ អាមន្តេសិ – ‘អតរមានោ , សារថិ, បេសេហិ យថា មំ ព្រាហ្មណគហបតិកា ចិរតរំ បស្សេយ្យុ’ន្តិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមាយ ចតុត្ថាយ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ហោតិ។ រាជា, ភិក្ខវេ, ចក្កវត្តី ឥមាហិ ចតូហិ ឥទ្ធីហិ សមន្នាគតោ ហោតិ។

“តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, អបិ នុ ខោ រាជា ចក្កវត្តី ឥមេហិ សត្តហិ រតនេហិ សមន្នាគតោ ឥមាហិ ចតូហិ ច ឥទ្ធីហិ តតោនិទានំ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទិយេថា”តិ? “ឯកមេកេនបិ, ភន្តេ, រតនេន [តេន រតនេន (សី.)] សមន្នាគតោ រាជា ចក្កវត្តី តតោនិទានំ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទិយេថ, កោ បន វាទោ សត្តហិ រតនេហិ ចតូហិ ច ឥទ្ធីហី”តិ?

២៦០. អថ ខោ ភគវា បរិត្តំ បាណិមត្តំ បាសាណំ គហេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, កតមោ នុ ខោ មហន្តតរោ – យោ ចាយំ មយា បរិត្តោ បាណិមត្តោ បាសាណោ គហិតោ យោ ច ហិមវា បព្ពតរាជា”តិ? “អប្បមត្តកោ អយំ, ភន្តេ, ភគវតា បរិត្តោ បាណិមត្តោ បាសាណោ គហិតោ; ហិមវន្តំ បព្ពតរាជានំ ឧបនិធាយ សង្ខម្បិ ន ឧបេតិ; កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ; ឧបនិធម្បិ ន ឧបេតី”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យំ រាជា ចក្កវត្តី សត្តហិ រតនេហិ សមន្នាគតោ ចតូហិ ច ឥទ្ធីហិ តតោនិទានំ សុខំ សោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ តំ ទិព្ពស្ស សុខស្ស ឧបនិធាយ សង្ខម្បិ ន ឧបេតិ; កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ; ឧបនិធម្បិ ន ឧបេតិ”។

“ស ខោ សោ, ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតោ សចេ កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ, យានិ តានិ ឧច្ចាកុលានិ – ខត្តិយមហាសាលកុលំ វា ព្រាហ្មណមហាសាលកុលំ វា គហបតិមហាសាលកុលំ វា តថារូបេ កុលេ បច្ចាជាយតិ អឌ្ឍេ មហទ្ធនេ មហាភោគេ បហូតជាតរូបរជតេ បហូតវិត្តូបករណេ បហូតធនធញ្ញេ។ សោ ច ហោតិ អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ, លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរតិ, វាចាយ សុចរិតំ ចរតិ, មនសា សុចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរិត្វា, វាចាយ សុចរិតំ ចរិត្វា, មនសា សុចរិតំ ចរិត្វា, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អក្ខធុត្តោ បឋមេនេវ កដគ្គហេន មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ អធិគច្ឆេយ្យ; អប្បមត្តកោ សោ, ភិក្ខវេ, កដគ្គហោ យំ សោ អក្ខធុត្តោ បឋមេនេវ កដគ្គហេន មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ អធិគច្ឆេយ្យ។ អថ ខោ អយមេវ តតោ មហន្តតរោ កដគ្គហោ យំ សោ បណ្ឌិតោ កាយេន សុចរិតំ ចរិត្វា, វាចាយ សុចរិតំ ចរិត្វា, មនសា សុចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, កេវលា បរិបូរា បណ្ឌិតភូមី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ពាលបណ្ឌិតសុត្តំ និដ្ឋិតំ នវមំ។

១០. ទេវទូតសុត្តំ

២៦១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ អគារា សទ្វារា [សន្និទ្វារា (ក.)], តត្ថ ចក្ខុមា បុរិសោ មជ្ឈេ ឋិតោ បស្សេយ្យ មនុស្សេ គេហំ បវិសន្តេបិ និក្ខមន្តេបិ អនុចង្កមន្តេបិ អនុវិចរន្តេបិ; ឯវមេវ ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សាមិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាមិ – ‘ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា; តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា; តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា មនុស្សេសុ ឧបបន្នា។ ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា ; តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា; តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តិរច្ឆានយោនិំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា; តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា’”តិ។

២៦២. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា នានាពាហាសុ គហេត្វា យមស្ស រញ្ញោ ទស្សេន្តិ – ‘អយំ, ទេវ, បុរិសោ អមត្តេយ្យោ អបេត្តេយ្យោ អសាមញ្ញោ អព្រាហ្មញ្ញោ, ន កុលេ ជេដ្ឋាបចាយី។ ឥមស្ស ទេវោ ទណ្ឌំ បណេតូ’តិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា បឋមំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជតិ សមនុគាហតិ សមនុភាសតិ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ បឋមំ ទេវទូតំ បាតុភូត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាទ្ទសំ, ភន្តេ’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ទហរំ កុមារំ មន្ទំ ឧត្តានសេយ្យកំ សកេ មុត្តករីសេ បលិបន្នំ សេមាន’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘អទ្ទសំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, តស្ស តេ វិញ្ញុស្ស សតោ មហល្លកស្ស ន ឯតទហោសិ – អហម្បិ ខោម្ហិ ជាតិធម្មោ, ជាតឹ អនតីតោ។ ហន្ទាហំ កល្យាណំ ករោមិ កាយេន វាចាយ មនសា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាសក្ខិស្សំ, ភន្តេ, បមាទស្សំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ , ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, បមាទវតាយ ន កល្យាណមកាសិ កាយេន វាចាយ មនសា។ តគ្ឃ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, តថា ករិស្សន្តិ យថា តំ បមត្តំ។ តំ ខោ បន តេ ឯតំ បាបកម្មំ [បាបំ កម្មំ (សី. បី.)] នេវ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ, តយាវេតំ បាបកម្មំ [បាបំ កម្មំ (សី. បី.)] កតំ, ត្វញ្ញេវេតស្ស វិបាកំ បដិសំវេទិស្សសី’”តិ។

២៦៣. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា បឋមំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជិត្វា សមនុគាហិត្វា សមនុភាសិត្វា ទុតិយំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជតិ សមនុគាហតិ សមនុភាសតិ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ទុតិយំ ទេវទូតំ បាតុភូត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាទ្ទសំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា ( ) [(អាសីតិកំ វា នាវុតិកំ វា វស្សសតិកំ វា ជាតិយា) (ក. សី. ស្យា. កំ. បី.) តិកង្គុត្តរេបិ] ជិណ្ណំ គោបានសិវង្កំ ភោគ្គំ ទណ្ឌបរាយនំ បវេធមានំ គច្ឆន្តំ អាតុរំ គតយោព្ពនំ ខណ្ឌទន្តំ បលិតកេសំ វិលូនំ ខលិតសិរំ [ខលិតំសិរោ (សី.), ខលិតំសិរំ (ស្យា. កំ. បី.)] វលិនំ តិលកាហតគត្ត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘អទ្ទសំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ , ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, តស្ស តេ វិញ្ញុស្ស សតោ មហល្លកស្ស ន ឯតទហោសិ – អហម្បិ ខោម្ហិ ជរាធម្មោ, ជរំ អនតីតោ។ ហន្ទាហំ កល្យាណំ ករោមិ កាយេន វាចាយ មនសា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាសក្ខិស្សំ, ភន្តេ, បមាទស្សំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, បមាទវតាយ ន កល្យាណមកាសិ កាយេន វាចាយ មនសា។ តគ្ឃ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, តថា ករិស្សន្តិ យថា តំ បមត្តំ។ តំ ខោ បន តេ ឯតំ បាបកម្មំ នេវ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ, តយាវេតំ បាបកម្មំ កតំ, ត្វញ្ញេវេតស្ស វិបាកំ បដិសំវេទិស្សសី’”តិ។

២៦៤. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ទុតិយំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជិត្វា សមនុគាហិត្វា សមនុភាសិត្វា តតិយំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជតិ សមនុគាហតិ សមនុភាសតិ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ តតិយំ ទេវទូតំ បាតុភូត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាទ្ទសំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា អាពាធិកំ ទុក្ខិតំ ពាឡ្ហគិលានំ សកេ មុត្តករីសេ បលិបន្នំ សេមានំ អញ្ញេហិ វុដ្ឋាបិយមានំ អញ្ញេហិ សំវេសិយមាន’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘អទ្ទសំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, តស្ស តេ វិញ្ញុស្ស សតោ មហល្លកស្ស ន ឯតទហោសិ – អហម្បិ ខោម្ហិ ព្យាធិធម្មោ , ព្យាធឹ អនតីតោ។ ហន្ទាហំ កល្យាណំ ករោមិ កាយេន វាចាយ មនសា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាសក្ខិស្សំ, ភន្តេ, បមាទស្សំ, ភន្តេ’”តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, បមាទវតាយ ន កល្យាណមកាសិ កាយេន វាចាយ មនសា។ តគ្ឃ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, តថា ករិស្សន្តិ យថា តំ បមត្តំ។ តំ ខោ បន តេ ឯតំ បាបកម្មំ នេវ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ, តយាវេតំ បាបកម្មំ កតំ, ត្វញ្ញេវេតស្ស វិបាកំ បដិសំវេទិស្សសី’”តិ។

២៦៥. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា តតិយំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជិត្វា សមនុគាហិត្វា សមនុភាសិត្វា ចតុត្ថំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជតិ សមនុគាហតិ សមនុភាសតិ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ចតុត្ថំ ទេវទូតំ

បាតុភូត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាទ្ទសំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ រាជានោ ចោរំ អាគុចារិំ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តេ – កសាហិបិ តាឡេន្តេ វេត្តេហិបិ តាឡេន្តេ អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តេ ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តេ បាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តេ នាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តេ ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តេ សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តេ រាហុមុខម្បិ ករោន្តេ ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តេ ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តេ ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តេ ចីរកវាសិកម្បិ ករោន្តេ ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តេ ពឡិសមំសិកម្បិ ករោន្តេ កហាបណិកម្បិ ករោន្តេ ខារាបតច្ឆិកម្បិ ករោន្តេ បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តេ បលាលបីឋកម្បិ ករោន្តេ តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តេ សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តេ ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តេ អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តេ’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘អទ្ទសំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, តស្ស តេ វិញ្ញុស្ស សតោ មហល្លកស្ស ន ឯតទហោសិ – យេ កិរ, ភោ, បាបកានិ កម្មានិ ករោន្តិ តេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ឯវរូបា វិវិធា កម្មការណា ករីយន្តិ, កិមង្គំ [កិមង្គ (សី. បី.)] បន បរត្ថ ! ហន្ទាហំ កល្យាណំ ករោមិ កាយេន វាចាយ មនសា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាសក្ខិស្សំ, ភន្តេ, បមាទស្សំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, បមាទវតាយ ន កល្យាណមកាសិ កាយេន វាចាយ មនសា។ តគ្ឃ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, តថា ករិស្សន្តិ យថា តំ បមត្តំ។ តំ ខោ បន តេ ឯតំ បាបកម្មំ នេវ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ, តយាវេតំ បាបកម្មំ កតំ, ត្វញ្ញេវេតស្ស វិបាកំ បដិសំវេទិស្សសី’’’តិ។

២៦៦. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ចតុត្ថំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជិត្វា សមនុគាហិត្វា សមនុភាសិត្វា បញ្ចមំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជតិ សមនុគាហតិ សមនុភាសតិ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ បញ្ចមំ ទេវទូតំ បាតុភូត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាទ្ទសំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, ន ត្វំ អទ្ទស មនុស្សេសុ ឥត្ថិំ វា បុរិសំ វា ឯកាហមតំ វា ទ្វីហមតំ វា តីហមតំ វា ឧទ្ធុមាតកំ វិនីលកំ វិបុព្ពកជាត’ន្តិ? សោ ឯវមាហ – ‘អទ្ទសំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ , ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, តស្ស តេ វិញ្ញុស្ស សតោ មហល្លកស្ស ន ឯតទហោសិ – អហម្បិ ខោម្ហិ មរណធម្មោ, មរណំ អនតីតោ។ ហន្ទាហំ កល្យាណំ ករោមិ កាយេន វាចាយ មនសា’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘នាសក្ខិស្សំ, ភន្តេ, បមាទស្សំ, ភន្តេ’’’តិ។

“តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា ឯវមាហ – ‘អម្ភោ បុរិស, បមាទវតាយ ន កល្យាណមកាសិ កាយេន វាចាយ មនសា។ តគ្ឃ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, តថា ករិស្សន្តិ យថា តំ បមត្តំ។ តំ ខោ បន តេ ឯតំ បាបកម្មំ នេវ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ, តយាវេតំ បាបកម្មំ កតំ, ត្វញ្ញេវេតស្ស វិបាកំ បដិសំវេទិស្សសី’’’តិ។

២៦៧. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, យមោ រាជា បញ្ចមំ ទេវទូតំ សមនុយុញ្ជិត្វា សមនុគាហិត្វា សមនុភាសិត្វា តុណ្ហី ហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា បញ្ចវិធពន្ធនំ នាម កម្មការណំ ករោន្តិ – តត្តំ អយោខិលំ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ មជ្ឈេឧរស្មិំ គមេន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលំ ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា សំវេសេត្វា កុឋារីហិ តច្ឆន្តិ…បេ…. តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា វាសីហិ តច្ឆន្តិ…បេ…. តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា រថេ យោជេត្វា អាទិត្តាយ បថវិយា សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ សារេន្តិបិ, បច្ចាសារេន្តិបិ…បេ…. តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា មហន្តំ អង្គារបព្ពតំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អារោបេន្តិបិ ឱរោបេន្តិបិ…បេ…. តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា តត្តាយ លោហកុម្ភិយា បក្ខិបន្តិ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចតិ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានោ សកិម្បិ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ, សកិម្បិ អធោ គច្ឆតិ, សកិម្បិ តិរិយំ គច្ឆតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ។ សោ ខោ បន, ភិក្ខវេ, មហានិរយោ –

“ចតុក្កណ្ណោ ចតុទ្វារោ, វិភត្តោ ភាគសោ មិតោ;
អយោបាការបរិយន្តោ, អយសា បដិកុជ្ជិតោ។

“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសាយុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា” ។

២៦៨. “តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, មហានិរយស្ស បុរត្ថិមាយ ភិត្តិយា អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា បច្ឆិមាយ ភិត្តិយា បដិហញ្ញតិ, បច្ឆិមាយ ភិត្តិយា អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា បុរត្ថិមាយ ភិត្តិយា បដិហញ្ញតិ, ឧត្តរាយ ភិត្តិយា អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា ទក្ខិណាយ ភិត្តិយា បដិហញ្ញតិ, ទក្ខិណាយ ភិត្តិយា អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា ឧត្តរាយ ភិត្តិយា បដិហញ្ញតិ, ហេដ្ឋា អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា ឧបរិ បដិហញ្ញតិ, ឧបរិតោ អច្ចិ ឧដ្ឋហិត្វា ហេដ្ឋា បដិហញ្ញតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“ហោតិ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, សមយោ យំ កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន តស្ស មហានិរយស្ស បុរត្ថិមំ ទ្វារំ អបាបុរិយតិ [អវាបុរិយតិ (សី.)]។ សោ តត្ថ សីឃេន ជវេន ធាវតិ។ តស្ស សីឃេន ជវេន ធាវតោ ឆវិម្បិ ឌយ្ហតិ, ចម្មម្បិ ឌយ្ហតិ, មំសម្បិ ឌយ្ហតិ, ន្ហារុម្បិ ឌយ្ហតិ, អដ្ឋីនិបិ សម្បធូបាយន្តិ, ឧព្ភតំ តាទិសមេវ ហោតិ។ យតោ ច ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពហុសម្បត្តោ ហោតិ, អថ តំ ទ្វារំ បិធីយតិ [បិថីយតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“ហោតិ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, សមយោ យំ កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន តស្ស មហានិរយស្ស បច្ឆិមំ ទ្វារំ អបាបុរិយតិ…បេ…. ឧត្តរំ ទ្វារំ អបាបុរិយតិ…បេ…. ទក្ខិណំ ទ្វារំ អបាបុរិយតិ ។ សោ តត្ថ សីឃេន ជវេន ធាវតិ។ តស្ស សីឃេន ជវេន ធាវតោ ឆវិម្បិ ឌយ្ហតិ, ចម្មម្បិ ឌយ្ហតិ, មំសម្បិ ឌយ្ហតិ, ន្ហារុម្បិ ឌយ្ហតិ, អដ្ឋីនិបិ សម្បធូបាយន្តិ, ឧព្ភតំ តាទិសមេវ ហោតិ។ យតោ ច ខោ សោ, ភិក្ខវេ, ពហុសម្បត្តោ ហោតិ, អថ តំ ទ្វារំ បិធីយតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“ហោតិ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, សមយោ យំ កទាចិ ករហចិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន តស្ស មហានិរយស្ស បុរត្ថិមំ ទ្វារំ អបាបុរិយតិ។ សោ តត្ថ សីឃេន ជវេន ធាវតិ។ តស្ស សីឃេន ជវេន ធាវតោ ឆវិម្បិ ឌយ្ហតិ, ចម្មម្បិ ឌយ្ហតិ, មំសម្បិ ឌយ្ហតិ, ន្ហារុម្បិ ឌយ្ហតិ, អដ្ឋីនិបិ សម្បធូបាយន្តិ, ឧព្ភតំ តាទិសមេវ ហោតិ។ សោ តេន ទ្វារេន និក្ខមតិ។

២៦៩. “តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, មហានិរយស្ស សមនន្តរា សហិតមេវ មហន្តោ គូថនិរយោ។ សោ តត្ថ បតតិ។ តស្មិំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, គូថនិរយេ សូចិមុខា បាណា ឆវិំ ឆិន្ទន្តិ, ឆវិំ ឆេត្វា ចម្មំ ឆិន្ទន្តិ, ចម្មំ ឆេត្វា មំសំ ឆិន្ទន្តិ, មំសំ ឆេត្វា ន្ហារុំ ឆិន្ទន្តិ, ន្ហារុំ ឆេត្វា អដ្ឋិំ ឆិន្ទន្តិ, អដ្ឋិំ ឆេត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ ខាទន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, គូថនិរយស្ស សមនន្តរា សហិតមេវ មហន្តោ កុក្កុលនិរយោ។ សោ តត្ថ បតតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, កុក្កុលនិរយស្ស សមនន្តរា សហិតមេវ មហន្តំ សិម្ពលិវនំ ឧទ្ធំ [ឧច្ចំ (ស្យា. កំ.), ឧព្ភតោ (ក.)] យោជនមុគ្គតំ សោឡសង្គុលកណ្ដកំ [សោឡសង្គុលកណ្ឌកំ (សី.)] អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ។ តត្ថ អារោបេន្តិបិ ឱរោបេន្តិបិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, សិម្ពលិវនស្ស សមនន្តរា សហិតមេវ មហន្តំ អសិបត្តវនំ។ សោ តត្ថ បវិសតិ។ តស្ស វាតេរិតានិ បត្តានិ បតិតានិ ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តិ, បាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តិ, នាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“តស្ស ខោ បន, ភិក្ខវេ, អសិបត្តវនស្ស សមនន្តរា សហិតមេវ មហតី ខារោទកា នទី [ខារោទិកា នទី (សី.)]។ សោ តត្ថ បតតិ។ សោ តត្ថ អនុសោតម្បិ វុយ្ហតិ , បដិសោតម្បិ វុយ្ហតិ, អនុសោតបដិសោតម្បិ វុយ្ហតិ។

សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

២៧០. “តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា ពលិសេន ឧទ្ធរិត្វា ថលេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឯវមាហំសុ – ‘អម្ភោ បុរិស, កឹ ឥច្ឆសី’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘ជិឃច្ឆិតោស្មិ, ភន្តេ’តិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា តត្តេន អយោសង្កុនា មុខំ វិវរិត្វា អាទិត្តេន សម្បជ្ជលិតេន សជោតិភូតេន តត្តំ លោហគុឡំ មុខេ បក្ខិបន្តិ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ។ សោ តស្ស [តំ តស្ស (ក.), តស្ស (សី. បី.)] ឱដ្ឋម្បិ ទហតិ [ឌយ្ហតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], មុខម្បិ ទហតិ, កណ្ឋម្បិ ទហតិ, ឧរម្បិ [ឧទរម្បិ (សី. ស្យា. កំ.)] ទហតិ, អន្តម្បិ អន្តគុណម្បិ អាទាយ អធោភាគា និក្ខមតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។

“តមេនំ , ភិក្ខវេ, និរយបាលា ឯវមាហំសុ – ‘អម្ភោ បុរិស, កឹ ឥច្ឆសី’តិ? សោ ឯវមាហ – ‘បិបាសិតោស្មិ, ភន្តេ’តិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា តត្តេន អយោសង្កុនា មុខំ វិវរិត្វា អាទិត្តេន សម្បជ្ជលិតេន សជោតិភូតេន តត្តំ តម្ពលោហំ មុខេ អាសិញ្ចន្តិ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ។ តំ តស្ស [ឯត្ថ បន បាឋភេទោ នត្ថិ] ឱដ្ឋម្បិ ទហតិ, មុខម្បិ ទហតិ, កណ្ឋម្បិ ទហតិ, ឧរម្បិ ទហតិ, អន្តម្បិ អន្តគុណម្បិ អាទាយ អធោភាគា និក្ខមតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ, ន ច តាវ កាលង្ករោតិ, យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា បុន មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ។

“ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, យមស្ស រញ្ញោ ឯតទហោសិ – ‘យេ កិរ , ភោ, លោកេ បាបកានិ អកុសលានិ កម្មានិ ករោន្តិ តេ ឯវរូបា វិវិធា កម្មការណា ករីយន្តិ។ អហោ វតាហំ មនុស្សត្តំ លភេយ្យំ។ តថាគតោ ច លោកេ ឧប្បជ្ជេយ្យ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ តញ្ចាហំ ភគវន្តំ បយិរុបាសេយ្យំ។ សោ ច មេ ភគវា ធម្មំ ទេសេយ្យ។ តស្ស ចាហំ ភគវតោ ធម្មំ អាជានេយ្យ’ន្តិ។ តំ ខោ បនាហំ, ភិក្ខវេ, នាញ្ញស្ស សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា សុត្វា វទាមិ, អបិ ច យទេវ សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវាហំ វទាមី”តិ។

២៧១. ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន [ឥទំ វត្វា (សី. បី.) ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ] សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

“ចោទិតា ទេវទូតេហិ, យេ បមជ្ជន្តិ មាណវា;
តេ ទីឃរត្តំ សោចន្តិ, ហីនកាយូបគា នរា។

“យេ ច ខោ ទេវទូតេហិ, សន្តោ សប្បុរិសា ឥធ;
ចោទិតា នប្បមជ្ជន្តិ, អរិយធម្មេ កុទាចនំ។

“ឧបាទានេ ភយំ ទិស្វា, ជាតិមរណសម្ភវេ;
អនុបាទា វិមុច្ចន្តិ, ជាតិមរណសង្ខយេ។

“តេ ខេមប្បត្តា សុខិនោ, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
សព្ពវេរភយាតីតា, សព្ពទុក្ខំ [សព្ពទុក្ខា (ក.)] ឧបច្ចគុ”ន្តិ។

ទេវទូតសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទសមំ។

សុញ្ញតវគ្គោ និដ្ឋិតោ តតិយោ។

តស្សុទ្ទានំ –
ទ្វិធាវ សុញ្ញតា ហោតិ, អព្ភុតធម្មពាកុលំ;
អចិរវតភូមិជនាមោ, អនុរុទ្ធុបក្កិលេសំ;
ពាលបណ្ឌិតោ ទេវទូតញ្ច តេ ទសាតិ។

៤. វិភង្គវគ្គោ

១. ភទ្ទេករត្តសុត្តំ

២៧២. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “ភទ្ទេករត្តស្ស វោ, ភិក្ខវេ, ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ [យំ (នេត្តិបាឡិ)] ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ [អសំហិរំ (ស្យា. កំ. ក.)] អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ [កិច្ចំ អាតប្បំ (សី. ក.)], កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនិ” [មុនីតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។

២៧៣. “កថញ្ច , ភិក្ខវេ, អតីតំ អន្វាគមេតិ? ‘ឯវំរូបោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ‘ឯវំវេទនោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ‘ឯវំសញ្ញោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ‘ឯវំសង្ខារោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ‘ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អតីតំ អន្វាគមេតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ? ‘ឯវំរូបោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ‘ឯវំវេទនោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ‘ឯវំសញ្ញោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ‘ឯវំសង្ខារោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ‘ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ។

២៧៤. “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ? ‘ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ សិយំ...បេ.... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ។

“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ? ‘ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ សិយំ ... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ‘ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។

២៧៥. “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, រូបវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មិំ វា អត្តានំ; វេទនំ... បេ.... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ។

“កថញ្ច , ភិក្ខវេ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ អរិយានំ ទស្សាវី អរិយធម្មស្ស កោវិទោ អរិយធម្មេ សុវិនីតោ សប្បុរិសានំ ទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស កោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ សុវិនីតោ ន រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, ន រូបវន្តំ វា អត្តានំ, ន អត្តនិ វា រូបំ, ន រូបស្មិំ វា អត្តានំ; ន វេទនំ... ន សញ្ញំ... ន សង្ខារេ... ន វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, ន វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ, ន អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ, ន វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ – ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“‘ភទ្ទេករត្តស្ស វោ, ភិក្ខវេ, ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច ទេសេស្សាមី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្ត”ន្តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ភទ្ទេករត្តសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

២. អានន្ទភទ្ទេករត្តសុត្តំ

២៧៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា អានន្ទោ ឧបដ្ឋានសាលាយំ ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេតិ សមាទបេតិ សមុត្តេជេតិ សម្បហំសេតិ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច ភាសតិ។

អថ ខោ ភគវា សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេនុបដ្ឋានសាលា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “កោ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, ឧបដ្ឋានសាលាយំ ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ សមាទបេសិ សមុត្តេជេសិ សម្បហំសេសិ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសី”តិ? “អាយស្មា, ភន្តេ, អានន្ទោ ឧបដ្ឋានសាលាយំ ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ សមាទបេសិ សមុត្តេជេសិ សម្បហំសេសិ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសី”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – “យថា កថំ បន ត្វំ, អានន្ទ, ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ សមាទបេសិ សមុត្តេជេសិ សម្បហំសេសិ , ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសី”តិ? “ឯវំ ខោ អហំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសឹ សមាទបេសឹ សមុត្តេជេសឹ សម្បហំសេសឹ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសឹ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនិ”។

២៧៧. “កថញ្ច, អាវុសោ, អតីតំ អន្វាគមេតិ? ឯវំរូបោ អហោសិំ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ អហោសិំ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំសញ្ញោ អហោសិំ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំសង្ខារោ អហោសិំ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសិំ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អតីតំ អន្វាគមេតិ។

“កថញ្ច, អាវុសោ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ? ឯវំរូបោ អហោសិ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ អហោសិ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំសញ្ញោ អហោសិ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំសង្ខារោ អហោសិ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសិ អតីតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ។

“កថញ្ច, អាវុសោ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ? ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ សិយំ…បេ… ឯវំសញ្ញោ សិយំ… ឯវំសង្ខារោ សិយំ… ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ។

“កថញ្ច, អាវុសោ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ? ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ, ឯវំវេទនោ សិយំ…បេ… ឯវំសញ្ញោ សិយំ… ឯវំសង្ខារោ សិយំ… ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធានន្តិ តត្ថ នន្ទិំ ន សមន្វានេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។

“កថញ្ច, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ? ឥធ, អាវុសោ, អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, រូបវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មិំ វា អត្តានំ; វេទនំ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ។

“កថញ្ច , អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ? ឥធ, អាវុសោ, សុតវា អរិយសាវកោ អរិយានំ ទស្សាវី អរិយធម្មស្ស កោវិទោ អរិយធម្មេ សុវិនីតោ សប្បុរិសានំ ទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស កោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ សុវិនីតោ ន រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, ន រូបវន្តំ វា អត្តានំ, ន អត្តនិ វា រូបំ, ន រូបស្មិំ វា អត្តានំ; ន វេទនំ… ន សញ្ញំ… ន សង្ខារេ… ន វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, ន វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ, ន អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ, ន វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“ឯវំ ខោ អហំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិំ សមាទបេសិំ សមុត្តេជេសិំ សម្បហំសេសិំ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសិ”ន្តិ។

២៧៨. “សាធុ , សាធុ, អានន្ទ! សាធុ ខោ ត្វំ, អានន្ទ, ភិក្ខូនំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ សមាទបេសិ សមុត្តេជេសិ សម្បហំសេសិ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសិ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ…
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“កថញ្ច, អានន្ទ, អតីតំ អន្វាគមេតិ…បេ… ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អតីតំ អន្វាគមេតិ។ កថញ្ច, អានន្ទ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ…បេ… ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ។ កថញ្ច, អានន្ទ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ…បេ… ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ។ កថញ្ច, អានន្ទ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ…បេ… ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។ កថញ្ច, អានន្ទ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ…បេ… ឯវំ ខោ, អានន្ទ,

បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ។ កថញ្ច, អានន្ទ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ...បេ.... ឯវំ ខោ, អានន្ទ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ...បេ....
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

អានន្ទភទ្ទេករត្តសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទុតិយំ។

៣. មហាកច្ចានភទ្ទេករត្តសុត្តំ

២៧៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ តបោទារាមេ។ អថ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ រត្តិយា បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ យេន តបោទោ [តបោទា (សី.)] តេនុបសង្កមិ គត្តានិ បរិសិញ្ចិតុំ។ តបោទេ គត្តានិ បរិសិញ្ចិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឯកចីវរោ អដ្ឋាសិ គត្តានិ បុព្ពាបយមានោ [សុក្ខាបយមានោ (ក.)]។ អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ តបោទំ ឱភាសេត្វា យេនាយស្មា សមិទ្ធិ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ សា ទេវតា អាយស្មន្តំ សមិទ្ធិំ ឯតទវោច – “ធារេសិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា”តិ? “ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា”តិ? “អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ, ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ធារេសិ បន ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ? “ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថាតិ។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ? “អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថាតិ។ ឧគ្គណ្ហាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; បរិយាបុណាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; ធារេហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ អត្ថសំហិតោ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសោ ច វិភង្គោ ច អាទិព្រហ្មចរិយកោ”តិ។ ឥទមវោច សា ទេវតា; ឥទំ វត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។

២៨០. អថ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

“ឥធាហំ, ភន្តេ, រត្តិយា បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ យេន តបោទោ តេនុបសង្កមឹ គត្តានិ បរិសិញ្ចិតុំ។ តបោទេ គត្តានិ បរិសិញ្ចិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឯកចីវរោ អដ្ឋាសឹ គត្តានិ បុព្ពាបយមានោ។ អថ ខោ ភន្តេ, អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ តបោទំ ឱភាសេត្វា យេនាហំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ សា ទេវតា មំ ឯតទវោច – ‘ធារេសិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា’”តិ?

“ឯវំ វុត្តេ អហំ, ភន្តេ, តំ ទេវតំ ឯតទវោចំ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា’តិ? ‘អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ, ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ធារេសិ បន ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ? ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថាតិ។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ? ‘អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ, ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថាតិ។ ឧគ្គណ្ហាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; បរិយាបុណាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; ធារេហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ អត្ថសំហិតោ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសោ ច វិភង្គោ ច អាទិព្រហ្មចរិយកោ’តិ។ ឥទមវោច, ភន្តេ, សា ទេវតា; ឥទំ វត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។ សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច ទេសេតូ”តិ។ “តេន ហិ, ភិក្ខុ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបឹ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា; ឥទំ វត្វាន សុគតោ ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បាវិសិ។ អថ ខោ តេសំ ភិក្ខូនំ , អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – “ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបឹ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យា”តិ?

អថ ខោ តេសំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – “អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ; បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា”តិ។

២៨១. អថ ខោ តេ ភិក្ខូ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមិំសុ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា មហាកច្ចានេន សទ្ធិំ សម្មោទិំសុ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតទវោចុំ – “ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ កច្ចាន, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ….
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“តេសំ នោ, អាវុសោ កច្ចាន, អម្ហាកំ, អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ….
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យាតិ? តេសំ នោ , អាវុសោ កច្ចាន, អម្ហាកំ ឯតទហោសិ – ‘អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ។ បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា’តិ។ វិភជតាយស្មា មហាកច្ចានោ”តិ។

“សេយ្យថាបិ, អាវុសោ, បុរិសោ សារត្ថិកោ សារគវេសី សារបរិយេសនំ ចរមានោ មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ អតិក្កម្មេវ មូលំ អតិក្កម្ម ខន្ធំ សាខាបលាសេ សារំ បរិយេសិតព្ពំ មញ្ញេយ្យ; ឯវំ សម្បទមិទំ អាយស្មន្តានំ សត្ថរិ សម្មុខីភូតេ តំ ភគវន្តំ អតិសិត្វា អម្ហេ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆិតព្ពំ មញ្ញថ [មញ្ញេថ (បី.)]។ សោ ហាវុសោ, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ សោ ចេវ បនេតស្ស កាលោ អហោសិ យំ ភគវន្តំយេវ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ, យថា វោ ភគវា ព្យាករេយ្យ តថា នំ ធារេយ្យាថា”តិ។

“អទ្ធាវុសោ កច្ចាន, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ សោ ចេវ បនេតស្ស កាលោ អហោសិ យំ ភគវន្តំយេវ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាម; យថា នោ ភគវា ព្យាករេយ្យ តថា នំ ធារេយ្យាម។ អបិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ; បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ វិភជតាយស្មា មហាកច្ចានោ អគរុំ ករិត្វា”តិ [អគរុករិត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។

“តេន ហាវុសោ, សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវមាវុសោ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ មហាកច្ចានស្ស បច្ចស្សោសុំ។ អាយស្មា មហាកច្ចានោ ឯតទវោច –

“យំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ….
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

ឥមស្ស ខោ អហំ, អាវុសោ, ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ –

២៨២. “កថញ្ច, អាវុសោ, អតីតំ អន្វាគមេតិ? ឥតិ មេ ចក្ខុ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ រូបាតិ – តត្ថ ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ [ឆន្ទរាគប្បដិពន្ធំ (ក.)] ហោតិ វិញ្ញាណំ, ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ អតីតំ អន្វាគមេតិ។ ឥតិ មេ សោតំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ សទ្ទាតិ…បេ…. ឥតិ មេ ឃានំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ គន្ធាតិ… ឥតិ មេ ជិវ្ហា អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ រសាតិ… ឥតិ មេ កាយោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ ផោដ្ឋព្ពាតិ… ឥតិ មេ មនោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ ធម្មាតិ – តត្ថ ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ អតីតំ អន្វាគមេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អតីតំ អន្វាគមេតិ។

“កថញ្ច , អាវុសោ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ? ឥតិ មេ ចក្ខុ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ រូបាតិ – តត្ថ ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ អតីតំ នាន្វាគមេតិ។ ឥតិ មេ សោតំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ សទ្ទាតិ…បេ…. ឥតិ មេ ឃានំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ គន្ធាតិ… ឥតិ មេ ជិវ្ហា អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ រសាតិ… ឥតិ មេ កាយោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ ផោដ្ឋព្ពាតិ… ឥតិ មេ មនោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ ឥតិ ធម្មាតិ – តត្ថ ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស, ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ អតីតំ នាន្វាគមេតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ។

២៨៣. “កថញ្ច , អាវុសោ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ? ឥតិ មេ ចក្ខុ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ រូបាតិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ បណិទហតិ, ចេតសោ បណិធានបច្ចយា តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ អនាគតំ បដិកង្ខតិ។ ឥតិ មេ សោតំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ សទ្ទាតិ…បេ…. ឥតិ មេ ឃានំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ គន្ធាតិ… ឥតិ មេ ជិវ្ហា សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ រសាតិ… ឥតិ មេ កាយោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ ផោដ្ឋព្ពាតិ… ឥតិ មេ មនោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ ធម្មាតិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ បណិទហតិ, ចេតសោ បណិធានបច្ចយា តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ អនាគតំ បដិកង្ខតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ។

“កថញ្ច, អាវុសោ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ? ឥតិ មេ ចក្ខុ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ រូបាតិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ នប្បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានបច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។ ឥតិ មេ សោតំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ សទ្ទាតិ…បេ… ឥតិ មេ ឃានំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ គន្ធាតិ… ឥតិ មេ ជិវ្ហា សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ រសាតិ… ឥតិ មេ កាយោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ ផោដ្ឋព្ពាតិ… ឥតិ មេ មនោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ ឥតិ ធម្មាតិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ នប្បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានបច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។

២៨៤. “កថញ្ច, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ? យញ្ចាវុសោ, ចក្ខុ យេ ច រូបា – ឧភយមេតំ បច្ចុប្បន្នំ។ តស្មិំ ចេ បច្ចុប្បន្នេ ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ។ យញ្ចាវុសោ, សោតំ យេ ច សទ្ទា…បេ… យញ្ចាវុសោ, ឃានំ យេ ច គន្ធា… យា ចាវុសោ, ជិវ្ហា យេ ច រសា… យោ ចាវុសោ, កាយោ យេ ច ផោដ្ឋព្ពា… យោ ចាវុសោ, មនោ យេ ច ធម្មា – ឧភយមេតំ បច្ចុប្បន្នំ។ តស្មិំ ចេ បច្ចុប្បន្នេ ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ, តទភិនន្ទន្តោ បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ។

“កថញ្ច , អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ? យញ្ចាវុសោ, ចក្ខុ យេ ច រូបា – ឧភយមេតំ បច្ចុប្បន្នំ។ តស្មិំ ចេ បច្ចុប្បន្នេ ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។ យញ្ចាវុសោ, សោតំ យេ ច សទ្ទា…បេ… យញ្ចាវុសោ, ឃានំ យេ ច គន្ធា… យា ចាវុសោ, ជិវ្ហា យេ ច រសា… យោ ចាវុសោ, កាយោ យេ ច ផោដ្ឋព្ពា… យោ ចាវុសោ, មនោ យេ ច ធម្មា – ឧភយមេតំ បច្ចុប្បន្នំ។ តស្មិំ ចេ បច្ចុប្បន្នេ ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគប្បដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស ន តទភិនន្ទតិ, ន តទភិនន្ទន្តោ បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ – ឯវំ ខោ, អាវុសោ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។

២៨៥. “យំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ…
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“ឥមស្ស ខោ អហំ, អាវុសោ, ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។ អាកង្ខមានា ច បន តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ភគវន្តំយេវ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ, យថា វោ ភគវា ព្យាករោតិ តថា នំ ធារេយ្យាថា”តិ។

អថ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ មហាកច្ចានស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “យំ ខោ នោ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ…
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

តេសំ នោ, ភន្តេ, អម្ហាកំ, អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – “ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារឹ អាតាបឹ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“‘កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យា’តិ? តេសំ នោ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ឯតទហោសិ – ‘អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ។ បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា’តិ។ អថ ខោ មយំ, ភន្តេ, យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមិម្ហ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆិម្ហ។ តេសំ នោ, ភន្តេ, អាយស្មតា មហាកច្ចានេន ឥមេហិ អាការេហិ ឥមេហិ បទេហិ ឥមេហិ ព្យញ្ជនេហិ អត្ថោ វិភត្តោ”តិ។

“បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, មហាកច្ចានោ; មហាបញ្ញោ, ភិក្ខវេ មហាកច្ចានោ។ មំ ចេបិ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ, អហម្បិ តំ ឯវមេវំ ព្យាករេយ្យំ យថា តំ មហាកច្ចានេន ព្យាកតំ។ ឯសោ, ចេវេតស្ស អត្ថោ។ ឯវញ្ច នំ ធារេថា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

មហាកច្ចានភទ្ទេករត្តសុត្តំ និដ្ឋិតំ តតិយំ។

៤. លោមសកង្គិយភទ្ទេករត្តសុត្តំ

២៨៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា លោមសកង្គិយោ [លោមសកកង្គិយោ (ដីកា)] សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មឹ និគ្រោធារាមេ។ អថ ខោ ចន្ទនោ ទេវបុត្តោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ និគ្រោធារាមំ ឱភាសេត្វា យេនាយស្មា លោមសកង្គិយោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ ចន្ទនោ ទេវបុត្តោ អាយស្មន្តំ លោមសកង្គិយំ ឯតទវោច – “ធារេសិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា”តិ? “ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា”តិ? “អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ, ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ធារេសិ បន ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ? “ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ? “ធារេមិ ខោ អហំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ។ “យថា កថំ បន ត្វំ, អាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា”តិ? “ឯកមិទំ, ភិក្ខុ, សមយំ ភគវា ទេវេសុ តាវតឹសេសុ វិហរតិ បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ។ តត្រ ភគវា ទេវានំ តាវតឹសានំ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសិ –

“អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

“បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារឹ អាតាបឹ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។

“ឯវំ ខោ អហំ, ភិក្ខុ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា។ ឧគ្គណ្ហាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; បរិយាបុណាហិ ត្វំ , ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; ធារេហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។

អត្ថសំហិតោ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសោ ច វិភង្គោ ច អាទិព្រហ្មចរិយកោ’’តិ។ ឥទមវោច ចន្ទនោ ទេវបុត្តោ។ ឥទំ វត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។

២៨៧. អថ ខោ អាយស្មា លោមសកង្គិយោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន សាវត្ថិ តេន ចារិកំ បក្កាមិ។ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ យេន សាវត្ថិ ជេតវនំ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា លោមសកង្គិយោ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

‘‘ឯកមិទាហំ, ភន្តេ, សមយំ សក្កេសុ វិហរាមិ កបិលវត្ថុស្មិំ និគ្រោធារាមេ។ អថ ខោ, ភន្តេ, អញ្ញតរោ ទេវបុត្តោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ និគ្រោធារាមំ ឱភាសេត្វា យេនាហំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ, ភន្តេ, សោ ទេវបុត្តោ មំ ឯតទវោច – ‘ធារេសិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា’តិ? ឯវំ វុត្តេ អហំ, ភន្តេ, តំ ទេវបុត្តំ ឯតទវោចំ – ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ចា’តិ? ‘អហម្បិ ខោ, ភិក្ខុ, ន ធារេមិ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ ធារេសិ បន ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ? ‘ន ខោ អហំ, អាវុសោ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា។ ត្វំ បនាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ? ‘ធារេមិ ខោ អហំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ។ ‘យថា កថំ បន ត្វំ, អាវុសោ, ធារេសិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា’តិ? ឯកមិទំ, ភិក្ខុ, សមយំ ភគវា ទេវេសុ តាវតិំសេសុ វិហរតិ បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ ។ តត្រ ខោ ភគវា ទេវានំ តាវតិំសានំ ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច អភាសិ –

‘‘អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ…បេ…
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី’’តិ។

‘‘ឯវំ ខោ អហំ, ភិក្ខុ, ធារេមិ ភទ្ទេករត្តិយោ គាថា។ ឧគ្គណ្ហាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; បរិយាបុណាហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច; ធារេហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច។ អត្ថសំហិតោ, ភិក្ខុ, ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសោ ច វិភង្គោ ច អាទិព្រហ្មចរិយកោ’តិ។ ឥទមវោច, ភន្តេ, សោ ទេវបុត្តោ; ឥទំ វត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។ សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា ភទ្ទេករត្តស្ស ឧទ្ទេសញ្ច វិភង្គញ្ច ទេសេតូ’’តិ។

២៨៨. ‘‘ជានាសិ បន ត្វំ, ភិក្ខុ, តំ ទេវបុត្ត’’ន្តិ? ‘‘ន ខោ អហំ, ភន្តេ, ជានាមិ តំ ទេវបុត្ត’’ន្តិ។ ‘‘ចន្ទនោ នាម សោ, ភិក្ខុ, ទេវបុត្តោ។ ចន្ទនោ, ភិក្ខុ, ទេវបុត្តោ អដ្ឋឹ កត្វា [អដ្ឋិកត្វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] មនសិកត្វា សព្ពចេតសា [សព្ពំ ចេតសោ (សី. ស្យា. កំ. បី.), សព្ពំ ចេតសា (ក.)] សមន្នាហរិត្វា ឱហិតសោតោ ធម្មំ សុណាតិ។ តេន ហិ, ភិក្ខុ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី’’តិ។ ‘‘ឯវំ, ភន្តេ’’តិ ខោ អាយស្មា លោមសកង្គិយោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

‘‘អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

‘‘បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

‘‘អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា;

‘‘ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនិ’’។

‘‘កថញ្ច, ភិក្ខុ, អតីតំ អន្វាគមេតិ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, អតីតំ អន្វាគមេតិ។ កថញ្ច , ភិក្ខុ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, អតីតំ នាន្វាគមេតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខុ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, អនាគតំ បដិកង្ខតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខុ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, អនាគតំ នប្បដិកង្ខតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខុ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ សំហីរតិ…បេ… ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ

សំហីរតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខុ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ...បេ.... ឯវំ ខោ, ភិក្ខុ, បច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ ន សំហីរតិ។

"អតីតំ នាន្វាគមេយ្យ, នប្បដិកង្ខេ អនាគតំ;
យទតីតំ បហីនំ តំ, អប្បត្តញ្ច អនាគតំ។

"បច្ចុប្បន្នញ្ច យោ ធម្មំ, តត្ថ តត្ថ វិបស្សតិ;
អសំហីរំ អសំកុប្បំ, តំ វិទ្វា មនុព្រូហយេ។

"អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

"ឯវំ វិហារិំ អាតាបិំ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី"តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា លោមសកង្គិយោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

លោមសកង្គិយភទ្ទេករត្តសុត្តំ និដ្ឋិតំ ចតុត្ថំ។

៥. ចូឡកម្មវិភង្គសុត្តំ [សុភសុត្តន្តិបិ វុច្ចតិ]

២៨៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ, អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

"កោ នុ ខោ, ភោ គោតម, ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន មនុស្សានំយេវ សតំ មនុស្សភូតានំ ទិស្សន្តិ ហីនប្បណីតតា? ទិស្សន្តិ ហិ, ភោ គោតម, មនុស្សា អប្បាយុកា, ទិស្សន្តិ ទីឃាយុកា; ទិស្សន្តិ ពវ្ហាពាធា [ពហ្វាពាធា (ស្យា. កំ. ក.)], ទិស្សន្តិ អប្បាពាធា; ទិស្សន្តិ ទុព្ពណ្ណា, ទិស្សន្តិ វណ្ណវន្តោ; ទិស្សន្តិ អប្បេសក្ខា, ទិស្សន្តិ មហេសក្ខា; ទិស្សន្តិ អប្បភោគា, ទិស្សន្តិ មហាភោគា; ទិស្សន្តិ នីចកុលីនា, ទិស្សន្តិ ឧច្ចាកុលីនា; ទិស្សន្តិ ទុប្បញ្ញា, ទិស្សន្តិ បញ្ញវន្តោ [បញ្ញាវន្តោ (សី. បី.)] ។ កោ នុ ខោ, ភោ គោតម, ហេតុ កោ បច្ចយោ យេន មនុស្សានំយេវ សតំ មនុស្សភូតានំ ទិស្សន្តិ ហីនប្បណីតតា"តិ?

"កម្មស្សកា , មាណវ, សត្តា កម្មទាយាទា កម្មយោនី កម្មពន្ធូ [កម្មយោនិ កម្មពន្ធុ (សី.)] កម្មប្បដិសរណា។ កម្មំ សត្តេ វិភជតិ យទិទំ – ហីនប្បណីតតាយាតិ។ ន ខោ អហំ ឥមស្ស ភោតោ គោតមស្ស សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។ សាធុ មេ ភវំ គោតមោ តថា ធម្មំ ទេសេតុ យថា អហំ ឥមស្ស ភោតោ គោតមស្ស សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានេយ្យ"ន្តិ។

២៩០. "តេន ហិ, មាណវ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី"តិ។ "ឯវំ, ភោ"តិ ខោ សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

"ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា បាណាតិបាតី ហោតិ លុទ្ទោ លោហិតបាណិ ហតបហតេ និវិដ្ឋោ អទយាបន្នោ បាណភូតេសុ [សព្ពបាណភូតេសុ (សី. ក.)]។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន [សមាទិណ្ណេន (បី. ក.)] កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ អប្បាយុកោ ហោតិ។ អប្បាយុកសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – បាណាតិបាតី ហោតិ លុទ្ទោ លោហិតបាណិ ហតបហតេ និវិដ្ឋោ អទយាបន្នោ បាណភូតេសុ។

"ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ

សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ ទីឃាយុកោ ហោតិ។ ទីឃាយុកសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ, លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ។

២៩១. “ឥធ , មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា សត្តានំ វិហេឋកជាតិកោ ហោតិ, បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ ពវ្ហាពាធោ ហោតិ។ ពវ្ហាពាធសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – សត្តានំ វិហេឋកជាតិកោ ហោតិ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា។

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា សត្តានំ អវិហេឋកជាតិកោ ហោតិ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ អប្បាពាធោ ហោតិ។ អប្បាពាធសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – សត្តានំ អវិហេឋកជាតិកោ ហោតិ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា។

២៩២. “ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ។ អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ ទុព្ពណ្ណោ ហោតិ។ ទុព្ពណ្ណសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ; អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា អក្កោធនោ ហោតិ អនុបាយាសពហុលោ; ពហុម្បិ វុត្តោ សមានោ នាភិសជ្ជតិ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិដ្ឋីយតិ ន កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ បាសាទិកោ ហោតិ។ បាសាទិកសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – អក្កោធនោ ហោតិ អនុបាយាសពហុលោ; ពហុម្បិ វុត្តោ សមានោ នាភិសជ្ជតិ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិដ្ឋីយតិ ន កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។

២៩៣. “ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ឥស្សាមនកោ ហោតិ; បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សតិ ឧបទុស្សតិ ឥស្សំ ពន្ធតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ អប្បេសក្ខោ ហោតិ។ អប្បេសក្ខសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – ឥស្សាមនកោ ហោតិ; បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សតិ ឧបទុស្សតិ ឥស្សំ ពន្ធតិ។

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា អនិស្សាមនកោ ហោតិ; បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ន ឥស្សតិ ន ឧបទុស្សតិ ន ឥស្សំ ពន្ធតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ មហេសក្ខោ ហោតិ។ មហេសក្ខសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ , បដិបទា យទិទំ – អនិស្សាមនកោ ហោតិ; បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ន ឥស្សតិ ន ឧបទុស្សតិ ន ឥស្សំ ពន្ធតិ។

២៩៤. “ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ន ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា

អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ អប្បភោគោ ហោតិ។ អប្បភោគសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – ន ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ មហាភោគោ ហោតិ។ មហាភោគសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។

២៩៥. “ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ថទ្ធោ ហោតិ អតិមានី – អភិវាទេតព្ពំ ន អភិវាទេតិ, បច្ចុដ្ឋាតព្ពំ ន បច្ចុដ្ឋេតិ, អាសនារហស្ស ន អាសនំ ទេតិ, មគ្គារហស្ស ន មគ្គំ ទេតិ, សក្កាតព្ពំ ន សក្ករោតិ, គរុកាតព្ពំ ន គរុករោតិ, មានេតព្ពំ ន មានេតិ, បូជេតព្ពំ ន បូជេតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ នីចកុលីនោ ហោតិ។ នីចកុលីនសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – ថទ្ធោ ហោតិ អតិមានី; អភិវាទេតព្ពំ ន អភិវាទេតិ, បច្ចុដ្ឋាតព្ពំ ន បច្ចុដ្ឋេតិ, អាសនារហស្ស ន អាសនំ ទេតិ, មគ្គារហស្ស ន មគ្គំ ទេតិ, សក្កាតព្ពំ ន សក្ករោតិ, គរុកាតព្ពំ ន គរុករោតិ, មានេតព្ពំ ន មានេតិ, បូជេតព្ពំ ន បូជេតិ។

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា អត្ថទ្ធោ ហោតិ អនតិមានី; អភិវាទេតព្ពំ អភិវាទេតិ, បច្ចុដ្ឋាតព្ពំ បច្ចុដ្ឋេតិ, អាសនារហស្ស អាសនំ ទេតិ, មគ្គារហស្ស មគ្គំ ទេតិ, សក្កាតព្ពំ សក្ករោតិ, គរុកាតព្ពំ គរុករោតិ, មានេតព្ពំ មានេតិ, បូជេតព្ពំ បូជេតិ។ សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ ឧច្ចាកុលីនោ ហោតិ។ ឧច្ចាកុលីនសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – អត្ថទ្ធោ ហោតិ អនតិមានី; អភិវាទេតព្ពំ អភិវាទេតិ, បច្ចុដ្ឋាតព្ពំ បច្ចុដ្ឋេតិ, អាសនារហស្ស អាសនំ ទេតិ, មគ្គារហស្ស មគ្គំ ទេតិ, សក្កាតព្ពំ សក្ករោតិ, គរុកាតព្ពំ គរុករោតិ, មានេតព្ពំ មានេតិ, បូជេតព្ពំ បូជេតិ។

២៩៦. “ឥធ, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា ឧបសង្កមិត្វា ន បរិបុច្ឆិតា ហោតិ – ‘កឹ, ភន្តេ, កុសលំ, កឹ អកុសលំ; កឹ សាវជ្ជំ, កឹ អនវជ្ជំ; កឹ សេវិតព្ពំ, កឹ ន សេវិតព្ពំ; កឹ មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ ហោតិ, កឹ វា បន មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ហោតី’តិ? សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ ទុប្បញ្ញោ ហោតិ។ ទុប្បញ្ញសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា ឧបសង្កមិត្វា ន បរិបុច្ឆិតា ហោតិ – ‘កឹ, ភន្តេ, កុសលំ, កឹ អកុសលំ; កឹ សាវជ្ជំ, កឹ អនវជ្ជំ; កឹ សេវិតព្ពំ, កឹ ន សេវិតព្ពំ ; កឹ មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ ហោតិ, កឹ វា បន មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ហោតី’”តិ?

“ឥធ បន, មាណវ, ឯកច្ចោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា ឧបសង្កមិត្វា បរិបុច្ឆិតា ហោតិ – ‘កឹ, ភន្តេ, កុសលំ, កឹ អកុសលំ; កឹ សាវជ្ជំ, កឹ អនវជ្ជំ; កឹ សេវិតព្ពំ, កឹ ន សេវិតព្ពំ; កឹ មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ ហោតិ, កឹ វា បន មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ហោតី’តិ? សោ តេន កម្មេន ឯវំ សមត្តេន ឯវំ សមាទិន្នេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ នោ ចេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, សចេ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ យត្ថ យត្ថ បច្ចាជាយតិ មហាបញ្ញោ ហោតិ។ មហាបញ្ញសំវត្តនិកា ឯសា, មាណវ, បដិបទា យទិទំ – សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា ឧបសង្កមិត្វា បរិបុច្ឆិតា ហោតិ – ‘កឹ, ភន្តេ, កុសលំ, កឹ អកុសលំ; កឹ សាវជ្ជំ, កឹ អនវជ្ជំ; កឹ សេវិតព្ពំ , កឹ ន សេវិតព្ពំ; កឹ មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ ហោតិ, កឹ វា បន មេ ករីយមានំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ហោតី’”តិ?

២៩៧. “ឥតិ ខោ, មាណវ, អប្បាយុកសំវត្តនិកា បដិបទា អប្បាយុកត្តំ ឧបនេតិ, ទីឃាយុកសំវត្តនិកា បដិបទា ទីឃាយុកត្តំ ឧបនេតិ; ពវ្ហាពាធសំវត្តនិកា បដិបទា ពវ្ហាពាធត្តំ ឧបនេតិ, អប្បាពាធសំវត្តនិកា

បដិបទា អប្បាពាធត្តំ ឧបនេតិ; ទុព្ពណ្ណសំវត្តនិកា បដិបទា ទុព្ពណ្ណត្តំ ឧបនេតិ, បាសាទិកសំវត្តនិកា បដិបទា បាសាទិកត្តំ ឧបនេតិ; អប្បេសក្ខសំវត្តនិកា បដិបទា អប្បេសក្ខត្តំ ឧបនេតិ, មហេសក្ខសំវត្តនិកា បដិបទា មហេសក្ខត្តំ ឧបនេតិ; អប្បភោគសំវត្តនិកា បដិបទា អប្បភោគត្តំ ឧបនេតិ, មហាភោគសំវត្តនិកា បដិបទា មហាភោគត្តំ ឧបនេតិ; នីចកុលីនសំវត្តនិកា បដិបទា នីចកុលីនត្តំ ឧបនេតិ, ឧច្ចាកុលីនសំវត្តនិកា បដិបទា ឧច្ចាកុលីនត្តំ ឧបនេតិ; ទុប្បញ្ញសំវត្តនិកា បដិបទា ទុប្បញ្ញត្តំ ឧបនេតិ, មហាបញ្ញសំវត្តនិកា បដិបទា មហាបញ្ញត្តំ ឧបនេតិ។ កម្មស្សកា, មាណវ, សត្តា កម្មទាយាទា កម្មយោនី កម្មពន្ធូ កម្មប្បដិសរណា។ កម្មំ សត្តេ វិភជតិ យទិទំ – ហីនប្បណីតតាយា’’តិ។

ឯវំ វុត្តេ, សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម! សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ, មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ – ‘ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តី’តិ; ឯវមេវំ ភោតា គោតមេន អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯសាហំ ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច។ ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គត’’ន្តិ។

ចូឡកម្មវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ បញ្ចមំ។

៦. មហាកម្មវិភង្គសុត្តំ

២៩៨. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា សមិទ្ធិ អរញ្ញកុដិកាយំ វិហរតិ។ អថ ខោ បោតលិបុត្តោ បរិព្ពាជកោ ជង្ឃាវិហារំ អនុចង្កមមានោ អនុវិចរមានោ យេនាយស្មា សមិទ្ធិ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា សមិទ្ធិនា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ បោតលិបុត្តោ បរិព្ពាជកោ អាយស្មន្តំ សមិទ្ធិំ ឯតទវោច – ‘‘សម្មុខា មេតំ, អាវុសោ សមិទ្ធិ, សមណស្ស គោតមស្ស សុតំ, សម្មុខា បដិគ្គហិតំ – ‘មោឃំ កាយកម្មំ មោឃំ វចីកម្មំ, មនោកម្មមេវ សច្ច’ន្តិ។ អត្ថិ ច សា [អត្ថិ ចេសា (សី. ក.)] សមាបត្តិ យំ សមាបត្តិំ សមាបន្នោ ន កិញ្ចិ វេទិយតី’’តិ? ‘‘មា ហេវំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, អវច; (មា ហេវំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, អវច;) [( ) ស្យា. កំ. បោត្ថកេសុ នត្ថិ] មា ភគវន្តំ អព្ភាចិក្ខិ។ ន ហិ សាធុ ភគវតោ អព្ភក្ខានំ។ ន ហិ ភគវា ឯវំ វទេយ្យ – ‘មោឃំ កាយកម្មំ មោឃំ វចីកម្មំ, មនោកម្មមេវ សច្ច’ន្តិ។ អត្ថិ ច ខោ [អត្ថិ ចេវ ខោ (សី. ក.)] សា, អាវុសោ, សមាបត្តិ យំ សមាបត្តិំ សមាបន្នោ ន កិញ្ចិ វេទិយតី’’តិ។ ‘‘កីវចិរំ បព្ពជិតោសិ, អាវុសោ សមិទ្ធី’’តិ? ‘‘ន ចិរំ, អាវុសោ! តីណិ វស្សានី’’តិ។ ‘‘ឯត្ថ ទានិ មយំ ថេរេ ភិក្ខូ កិំ វក្ខាម, យត្រ ហិ នាម ឯវំនវោ ភិក្ខុ [នវកេន ភិក្ខុនា (ក.)] សត្ថារំ បរិរក្ខិតព្ពំ មញ្ញិស្សតិ។ សញ្ចេតនិកំ, អាវុសោ សមិទ្ធិ, កម្មំ កត្វា កាយេន វាចាយ មនសា កិំ សោ វេទិយតី’’តិ? ‘‘សញ្ចេតនិកំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, កម្មំ កត្វា កាយេន វាចាយ មនសា ទុក្ខំ សោ វេទិយតី’’តិ។ អថ ខោ បោតលិបុត្តោ បរិព្ពាជកោ អាយស្មតោ សមិទ្ធិស្ស ភាសិតំ នេវ អភិនន្ទិ នប្បដិក្កោសិ; អនភិនន្ទិត្វា អប្បដិក្កោសិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

២៩៩. អថ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ អចិរបក្កន្តេ បោតលិបុត្តេ បរិព្ពាជកេ យេនាយស្មា អានន្ទោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា អានន្ទេន សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ យាវតកោ អហោសិ បោតលិបុត្តេន បរិព្ពាជកេន សទ្ធិំ កថាសល្លាបោ តំ សព្ពំ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស អារោចេសិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ អាយស្មន្តំ សមិទ្ធិំ ឯតទវោច – ‘‘អត្ថិ ខោ ឥទំ, អាវុសោ សមិទ្ធិ, កថាបាភតំ ភគវន្តំ ទស្សនាយ។ អាយាមាវុសោ សមិទ្ធិ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមិស្សាម; ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ ភគវតោ អារោចេស្សាម។ យថា នោ ភគវា ព្យាករិស្សតិ តថា នំ ធារេស្សាមា’’តិ។ ‘‘ឯវមាវុសោ’’តិ ខោ អាយស្មា សមិទ្ធិ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស បច្ចស្សោសិ។

អថ ខោ អាយស្មា ច អានន្ទោ អាយស្មា ច សមិទ្ធិ យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ យាវតកោ អហោសិ អាយស្មតោ សមិទ្ធិស្ស បោតលិបុត្តេន បរិព្ពាជកេន សទ្ធិំ កថាសល្លាបោ តំ សព្ពំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ឯវំ វុត្តេ, ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ឯតទវោច – ‘‘ទស្សនម្បិ ខោ អហំ, អានន្ទ, បោតលិបុត្តស្ស បរិព្ពាជកស្ស នាភិជានាមិ, កុតោ បនេវរូបំ កថាសល្លាបំ? ឥមិនា ច, អានន្ទ, សមិទ្ធិនា មោឃបុរិសេន បោតលិបុត្តស្ស បរិព្ពាជកស្ស

វិភជ្ជព្យាករណីយោ បញ្ហោ ឯកំសេន ព្យាកតោ”តិ។ ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា ឧទាយី ភគវន្តំ ឯតទវោច – “សចេ បន [កឹ បន (ក.)], ភន្តេ, អាយស្មតា សមិទ្ធិនា ឥទំ សន្ធាយ ភាសិតំ – យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ តំ ទុក្ខស្មិ”ន្តិ។

៣០០. អថ ខោ [ឯវំ វុត្តេ (ស្យា. កំ.)] ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – “បស្សសិ នោ ត្វំ, អានន្ទ, ឥមស្ស ឧទាយិស្ស មោឃបុរិសស្ស ឧម្មង្គំ [ឧម្មគ្គំ (សី. ស្យា. កំ. បី.), ឧមង្គំ (ក.)]? អញ្ញាសិ ខោ អហំ, អានន្ទ – ‘ឥទានេវាយំ ឧទាយី មោឃបុរិសោ ឧម្មុជ្ជមានោ អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជិស្សតី’តិ។ អាទីយេវ [អាទិសោវ (សី. បី.), អាទិយេវ (ក.)], អានន្ទ, បោតលិបុត្តេន បរិព្ពាជកេន តិស្សោ វេទនា បុច្ឆិតា។ សចាយំ, អានន្ទ, សមិទ្ធិ មោឃបុរិសោ បោតលិបុត្តស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯវំ បុដ្ឋោ ឯវំ ព្យាករេយ្យ – ‘សញ្ចេតនិកំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, កម្មំ កត្វា កាយេន វាចាយ មនសា សុខវេទនីយំ សុខំ សោ វេទយតិ; សញ្ចេតនិកំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, កម្មំ កត្វា កាយេន វាចាយ មនសា ទុក្ខវេទនីយំ ទុក្ខំ សោ វេទយតិ; សញ្ចេតនិកំ, អាវុសោ បោតលិបុត្ត, កម្មំ កត្វា កាយេន វាចាយ មនសា អទុក្ខមសុខវេទនីយំ អទុក្ខមសុខំ សោ វេទយតី’តិ។ ឯវំ ព្យាករមានោ ខោ, អានន្ទ, សមិទ្ធិ មោឃបុរិសោ បោតលិបុត្តស្ស បរិព្ពាជកស្ស សម្មា (ព្យាករមានោ) [( ) នត្ថិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ព្យាករេយ្យ។ អបិ ច, អានន្ទ, កេ ច [កេចិ (ក.)] អញ្ញតិត្ថិយា បរិព្ពាជកា ពាលា អព្យត្តា កេ ច តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គំ ជានិស្សន្តិ? សចេ តុម្ហេ, អានន្ទ, សុណេយ្យាថ តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គំ វិភជន្តស្សា”តិ។

“ឯតស្ស, ភគវា, កាលោ, ឯតស្ស, សុគត, កាលោ យំ ភគវា មហាកម្មវិភង្គំ វិភជេយ្យ ។ ភគវតោ សុត្វា ភិក្ខូ ធារេស្សន្តី”តិ។ “តេន ហានន្ទ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

“ចត្តារោមេ, អានន្ទ, បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធានន្ទ, ឯកច្ចោ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ, មុសាវាទី ហោតិ, បិសុណវាចោ ហោតិ, ផរុសវាចោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបី ហោតិ, អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, ព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។

“ឥធ បនានន្ទ, ឯកច្ចោ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ, មុសាវាទី ហោតិ, បិសុណវាចោ ហោតិ, ផរុសវាចោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបី ហោតិ, អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, ព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។

“ឥធានន្ទ, ឯកច្ចោ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ, អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។

“ឥធ បនានន្ទ, ឯកច្ចោ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ, អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ។ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។

៣០១. “ឥធានន្ទ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អាតប្បមន្វាយ បធានមន្វាយ អនុយោគមន្វាយ អប្បមាទមន្វាយ សម្មាមនសិការមន្វាយ តថារូបំ ចេតោសមាធឹ ផុសតិ យថាសមាហិតេ ចិត្តេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន អមុំ បុគ្គលំ បស្សតិ – ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ កាមេសុមិច្ឆាចារឹ មុសាវាទឹ បិសុណវាចំ ផរុសវាចំ សម្ផប្បលាបឹ អភិជ្ឈាលុំ ព្យាបន្នចិត្តំ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សតិ អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នំ។ សោ ឯវមាហ – ‘អត្ថិ កិរ, ភោ, បាបកានិ កម្មានិ, អត្ថិ ទុច្ចរិតស្ស វិបាកោ។ អមាហំ [អបាហំ (សី. បី. ក.) អមុំ + អហំ = អមាហំ-ឥតិ បទវិភាគោ] បុគ្គលំ អទ្ទសំ ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ…បេ.… មិច្ឆាទិដ្ឋឹ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្ន’ន្តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី…បេ.… មិច្ឆាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យេ ឯវំ ជានន្តិ, តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ [មិច្ឆា តេ សញ្ជានន្តិ (ក.)]។ ឥតិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា [បរាមស្ស (សី. បី.)] អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’”ន្តិ។

“ឥធ បនានន្ទ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អាតប្បមន្វាយ បធានមន្វាយ អនុយោគមន្វាយ អប្បមាទមន្វាយ សម្មាមនសិការមន្វាយ តថារូបំ ចេតោសមាធិំ ផុសតិ យថាសមាហិតេ ចិត្តេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន អមុំ បុគ្គលំ បស្សតិ – ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សតិ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នំ។ សោ ឯវមាហ – ‘នត្ថិ កិរ, ភោ, បាបកានិ កម្មានិ, នត្ថិ ទុច្ចរិតស្ស វិបាកោ។ អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្ន’ន្តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ។ ឥតិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’’’ន្តិ។

“ឥធានន្ទ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អាតប្បមន្វាយ បធានមន្វាយ អនុយោគមន្វាយ អប្បមាទមន្វាយ សម្មាមនសិការមន្វាយ តថារូបំ ចេតោសមាធិំ ផុសតិ យថាសមាហិតេ ចិត្តេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន អមុំ បុគ្គលំ បស្សតិ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ អទិន្នាទានា បដិវិរតំ កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតំ មុសាវាទា បដិវិរតំ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតំ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតំ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតំ អនភិជ្ឈាលុំ អព្យាបន្នចិត្តំ សម្មាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សតិ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នំ។ សោ ឯវមាហ – ‘អត្ថិ កិរ, ភោ, កល្យាណានិ កម្មានិ, អត្ថិ សុចរិតស្ស វិបាកោ។ អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ អទិន្នាទានា បដិវិរតំ...បេ.... សម្មាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្ន’ន្តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ...បេ.... សម្មាទិដ្ឋិ សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ។ ឥតិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’’’ន្តិ។

“ឥធ បនានន្ទ, ឯកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អាតប្បមន្វាយ បធានមន្វាយ អនុយោគមន្វាយ អប្បមាទមន្វាយ សម្មាមនសិការមន្វាយ តថារូបំ ចេតោសមាធិំ ផុសតិ យថាសមាហិតេ ចិត្តេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន អមុំ បុគ្គលំ បស្សតិ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ...បេ.... សម្មាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សតិ អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នំ។ សោ ឯវមាហ – ‘នត្ថិ កិរ, ភោ កល្យាណានិ កម្មានិ, នត្ថិ សុចរិតស្ស វិបាកោ។ អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ អទិន្នាទានា បដិវិរតំ...បេ.... សម្មាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្ន’ន្តិ។ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ...បេ.... សម្មាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ។ ឥតិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’’’ន្តិ។

៣០២. “តត្រានន្ទ, យ្វាយំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវមាហ – ‘អត្ថិ កិរ, ភោ, បាបកានិ កម្មានិ, អត្ថិ ទុច្ចរិតស្ស វិបាកោ’តិ ឥទមស្ស អនុជានាមិ; យម្បិ សោ ឯវមាហ – ‘អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋឹ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្ន’ន្តិ ឥទម្បិស្ស អនុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតី’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ ឯវមាហ – ‘យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អញ្ញថា ហិ, អានន្ទ, តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គេ ញាណំ ហោតិ។

“តត្រានន្ទ, យ្វាយំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវមាហ – ‘នត្ថិ កិរ, ភោ, បាបកានិ កម្មានិ, នត្ថិ ទុច្ចរិតស្ស វិបាកោ’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតឹ អទិន្នាទាយឹ...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋឹ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្ន’ន្តិ ឥទមស្ស អនុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី...បេ.... មិច្ឆាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតី’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ ឯវមាហ – ‘យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ

សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អញ្ញថា ហិ, អានន្ទ, តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គេ ញាណំ ហោតិ។

“តត្រានន្ទ, យ្វាយំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវមាហ – ‘អត្ថិ កិរ, ភោ, កល្យាណានិ កម្មានិ, អត្ថិ សុចរិតស្ស វិបាកោ’តិ ឥទមស្ស អនុជានាមិ; យម្បិ សោ ឯវមាហ – ‘អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ អទិន្នាទានា បដិវិរតំ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិំ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្ន’ន្តិ ឥទម្បិស្ស អនុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតី’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ ឯវមាហ – ‘យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អញ្ញថា ហិ, អានន្ទ, តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គេ ញាណំ ហោតិ។

“តត្រានន្ទ, យ្វាយំ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវមាហ – ‘នត្ថិ កិរ, ភោ, កល្យាណានិ កម្មានិ, នត្ថិ សុចរិតស្ស វិបាកោ’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘អមាហំ បុគ្គលំ អទ្ទសំ – ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតំ អទិន្នាទានា បដិវិរតំ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិំ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បស្សាមិ អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្ន’ន្តិ ឥទមស្ស អនុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘យោ កិរ, ភោ, បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ, សព្ពោ សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតី’តិ ឥទមស្ស នានុជានាមិ; យញ្ច ខោ សោ ឯវមាហ – ‘យេ ឯវំ ជានន្តិ តេ សម្មា ជានន្តិ; យេ អញ្ញថា ជានន្តិ, មិច្ឆា តេសំ ញាណ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ; យម្បិ សោ យទេវ តស្ស សាមំ ញាតំ សាមំ ទិដ្ឋំ សាមំ វិទិតំ តទេវ តត្ថ ថាមសា បរាមាសា អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ, មោឃមញ្ញ’ន្តិ ឥទម្បិស្ស នានុជានាមិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អញ្ញថា ហិ, អានន្ទ, តថាគតស្ស មហាកម្មវិភង្គេ ញាណំ ហោតិ។

៣០៣. “តត្រានន្ទ, យ្វាយំ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, បុព្ពេ វាស្ស តំ កតំ ហោតិ បាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, បច្ឆា វាស្ស តំ កតំ ហោតិ បាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នា។ តេន សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យញ្ច ខោ សោ ឥធ បាណាតិបាតី ហោតិ អទិន្នាទាយី ហោតិ…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ បដិសំវេទេតិ ឧបបជ្ជ វា [ឧបបជ្ជំ វា (សី. បី.), ឧបបជ្ជ វា (ស្យា. កំ. ក.) ឧបបជ្ជិត្វាតិ សំវណ្ណនាយ សំសន្ទេតព្ពា] អបរេ វា បរិយាយេ។

“តត្រានន្ទ, យ្វាយំ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតី អទិន្នាទាយី…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, បុព្ពេ វាស្ស តំ កតំ ហោតិ កល្យាណកម្មំ សុខវេទនីយំ, បច្ឆា វាស្ស តំ កតំ ហោតិ កល្យាណកម្មំ សុខវេទនីយំ, មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នា។ តេន សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ យញ្ច ខោ សោ ឥធ បាណាតិបាតី ហោតិ អទិន្នាទាយី ហោតិ…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ បដិសំវេទេតិ ឧបបជ្ជ វា អបរេ វា បរិយាយេ។

“តត្រានន្ទ , យ្វាយំ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ, បុព្ពេ វាស្ស តំ កតំ ហោតិ កល្យាណកម្មំ សុខវេទនីយំ, បច្ឆា វាស្ស តំ កតំ ហោតិ កល្យាណកម្មំ សុខវេទនីយំ, មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នា។ តេន សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតិំ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ យញ្ច ខោ សោ ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ, តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ បដិសំវេទេតិ ឧបបជ្ជ វា អបរេ វា បរិយាយេ។

“តត្រានន្ទ , យ្វាយំ បុគ្គលោ ឥធ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, បុព្ពេ វាស្ស តំ កតំ ហោតិ បាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, បច្ឆា វាស្ស តំ កតំ ហោតិ បាបកម្មំ ទុក្ខវេទនីយំ, មរណកាលេ វាស្ស ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ សមត្តា សមាទិន្នា។ តេន សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យញ្ច ខោ សោ ឥធ

បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ, តស្ស ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ បដិសំវេទេតិ ឧបបជ្ជ វា អបរេ វា បរិយាយេ។

“ឥតិ ខោ, អានន្ទ, អត្ថិ កម្មំ អភព្ពំ អភព្ពាភាសំ, អត្ថិ កម្មំ អភព្ពំ ភព្ពាភាសំ, អត្ថិ កម្មំ ភព្ពញ្ចេវ ភព្ពាភាសញ្ច, អត្ថិ កម្មំ ភព្ពំ អភព្ពាភាស”ន្តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

មហាកម្មវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ ឆដ្ឋំ។

៧. សឡាយតនវិភង្គសុត្តំ

៣០៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “សឡាយតនវិភង្គំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“‘ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានិ, ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានិ, ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា, ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា, អដ្ឋារស មនោបវិចារា វេទិតព្ពា, ឆត្តិំស សត្តបទា វេទិតព្ពា, តត្រ ឥទំ និស្សាយ ឥទំ បជហថ, តយោ សតិបដ្ឋានា យទរិយោ សេវតិ យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតិ, សោ វុច្ចតិ យោគ្គាចរិយានំ [យោគាចរិយានំ (ក.)] អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី’តិ – អយមុទ្ទេសោ សឡាយតនវិភង្គស្ស។

៣០៥. “‘ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ‘ចក្ខាយតនំ សោតាយតនំ ឃានាយតនំ ជិវ្ហាយតនំ កាយាយតនំ មនាយតនំ – ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ‘រូបាយតនំ សទ្ទាយតនំ គន្ធាយតនំ រសាយតនំ ផោដ្ឋព្ពាយតនំ ធម្មាយតនំ – ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ‘ចក្ខុវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ ឃានវិញ្ញាណំ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ – ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ‘ចក្ខុសម្ផស្សោ សោតសម្ផស្សោ ឃានសម្ផស្សោ ជិវ្ហាសម្ផស្សោ កាយសម្ផស្សោ មនោសម្ផស្សោ – ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

“‘អដ្ឋារស មនោបវិចារា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ‘ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា សោមនស្សដ្ឋានីយំ រូបំ ឧបវិចរតិ, ទោមនស្សដ្ឋានីយំ រូបំ ឧបវិចរតិ, ឧបេក្ខាដ្ឋានីយំ រូបំ ឧបវិចរតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ…. ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ សោមនស្សដ្ឋានីយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ, ទោមនស្សដ្ឋានីយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ, ឧបេក្ខាដ្ឋានីយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ។ ឥតិ ឆ សោមនស្សុបវិចារា, ឆ ទោមនស្សុបវិចារា, ឆ ឧបេក្ខុបវិចារា, អដ្ឋារស មនោបវិចារា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣០៦. “‘ឆត្តិំស សត្តបទា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ឆ គេហសិតានិ [គេហស្សិតានិ (?)] សោមនស្សានិ, ឆ នេក្ខម្មសិតានិ [នេក្ខម្មស្សិតានិ (ដីកា)] សោមនស្សានិ, ឆ គេហសិតានិ ទោមនស្សានិ, ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ, ឆ គេហសិតា ឧបេក្ខា, ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា។ តត្ថ កតមានិ ឆ គេហសិតានិ សោមនស្សានិ? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ មនោរមានំ លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ បដិលាភំ វា បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ បុព្ពេ វា បដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ

វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ សោមនស្សំ។ សោតវិញ្ញេយ្យានំ សទ្ទានំ... ឃានវិញ្ញេយ្យានំ គន្ធានំ... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យានំ រសានំ... កាយវិញ្ញេយ្យានំ ផោដ្ឋព្ពានំ... មនោវិញ្ញេយ្យានំ ធម្មានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ...បេ.... សោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ សោមនស្សំ។ ឥមានិ ឆ គេហសិតានិ សោមនស្សានិ។

“តត្ថ កតមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ? រូបានំត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ [វិបរិណាមំ វិរាគំ និរោធំ (ក.)], ‘បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតំ សោមនស្សំ។ សទ្ទានំត្វេវ... គន្ធានំត្វេវ... រសានំត្វេវ... ផោដ្ឋព្ពានំត្វេវ... ធម្មានំត្វេ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ, ‘បុព្ពេ ចេវ ធម្មា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ ធម្មា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ សោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ សោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតំ សោមនស្សំ។ ឥមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ។

៣០៧. “តត្ថ កតមានិ ឆ គេហសិតានិ ទោមនស្សានិ? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានំ រូបានំ...បេ.... សោតវិញ្ញេយ្យានំ សទ្ទានំ... ឃានវិញ្ញេយ្យានំ គន្ធានំ... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យានំ រសានំ... កាយវិញ្ញេយ្យានំ ផោដ្ឋព្ពានំ... មនោវិញ្ញេយ្យានំ ធម្មានំ ឥដ្ឋានំ កន្តានំ មនាបានំ មនោរមានំ លោកាមិសបដិសំយុត្តានំ អប្បដិលាភំ វា អប្បដិលាភតោ សមនុបស្សតោ បុព្ពេ វា អប្បដិលទ្ធបុព្ពំ អតីតំ និរុទ្ធំ វិបរិណតំ សមនុស្សរតោ ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ គេហសិតំ ទោមនស្សំ។ ឥមានិ ឆ គេហសិតានិ ទោមនស្សានិ។

“តត្ថ កតមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ? រូបានំត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ, ‘បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបេតិ – ‘កុទាស្សុ [កទាស្សុ (ស្យា. កំ. បី.)] នាមាហំ តទាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមិ យទរិយា ឯតរហិ អាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តី’តិ ឥតិ អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបយតោ ឧប្បជ្ជតិ បិហបច្ចយា ទោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតំ ទោមនស្សំ។ សទ្ទានំត្វេវ...បេ.... គន្ធានំត្វេវ... រសានំត្វេវ... ផោដ្ឋព្ពានំត្វេវ... ធម្មានំត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ, ‘បុព្ពេ ចេវ ធម្មា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ ធម្មា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបេតិ – ‘កុទាស្សុ នាមាហំ តទាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមិ យទរិយា ឯតរហិ អាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរន្តី’តិ ឥតិ អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបដ្ឋាបយតោ ឧប្បជ្ជតិ បិហបច្ចយា ទោមនស្សំ។ យំ ឯវរូបំ ទោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសិតំ ទោមនស្សំ។ ឥមានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ។

៣០៨. “តត្ថ កតមា ឆ គេហសិតា ឧបេក្ខា? ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា ពាលស្ស មូឡ្ហស្ស ( ) [(មន្ទស្ស) (ក.)] បុថុជ្ជនស្ស អនោធិជិនស្ស អវិបាកជិនស្ស អនាទីនវទស្សាវិនោ អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស។ យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, រូបំ សា នាតិវត្តតិ។ តស្មា សា [សាយំ (ក.)] ឧបេក្ខា ‘គេហសិតា’តិ វុច្ចតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា ពាលស្ស មូឡ្ហស្ស បុថុជ្ជនស្ស អនោធិជិនស្ស អវិបាកជិនស្ស អនាទីនវទស្សាវិនោ អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស។ យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, ធម្មំ សា នាតិវត្តតិ។ តស្មា សា ឧបេក្ខា ‘គេហសិតា’តិ វុច្ចតិ។ ឥមា ឆ គេហសិតា ឧបេក្ខា។

“តត្ថ កតមា ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា? រូបានំត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ, ‘បុព្ពេ ចេវ រូបា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ រូបា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា។ យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, រូបំ សា អតិវត្តតិ។ តស្មា សា ឧបេក្ខា ‘នេក្ខម្មសិតា’តិ វុច្ចតិ។ សទ្ទានំត្វេវ... គន្ធានំត្វេវ... រសានំត្វេវ... ផោដ្ឋព្ពានំត្វេវ... ធម្មានំត្វេវ អនិច្ចតំ វិទិត្វា វិបរិណាមវិរាគនិរោធំ, ‘បុព្ពេ ចេវ ធម្មា ឯតរហិ ច សព្ពេ តេ ធម្មា អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា’តិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា។ យា ឯវរូបា ឧបេក្ខា, ធម្មំ សា អតិវត្តតិ។ តស្មា សា ឧបេក្ខា ‘នេក្ខម្មសិតា’តិ វុច្ចតិ។ ឥមា ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា។ ‘ឆត្តឹស សត្តបទា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣០៩. “តត្រ ឥទំ និស្សាយ ឥទំ បជហថា”តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ; កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? តត្រ, ភិក្ខវេ, យានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ តានិ និស្សាយ តានិ អាគម្ម យានិ ឆ គេហសិតានិ សោមនស្សានិ តានិ បជហថ, តានិ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតេសំ បហានំ ហោតិ, ឯវមេតេសំ សមតិក្កមោ ហោតិ។

“តត្រ, ភិក្ខវេ, យានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ តានិ និស្សាយ តានិ អាគម្ម យានិ ឆ គេហសិតានិ ទោមនស្សានិ តានិ បជហថ, តានិ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតេសំ បហានំ ហោតិ, ឯវមេតេសំ សមតិក្កមោ ហោតិ។

“តត្រ, ភិក្ខវេ, យា ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា តា និស្សាយ តា អាគម្ម យា ឆ គេហសិតា ឧបេក្ខា តា បជហថ, តា សមតិក្កមថ។ ឯវមេតាសំ បហានំ ហោតិ, ឯវមេតាសំ សមតិក្កមោ ហោតិ។

“តត្រ, ភិក្ខវេ, យានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ តានិ និស្សាយ តានិ អាគម្ម យានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ តានិ បជហថ, តានិ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតេសំ បហានំ ហោតិ, ឯវមេតេសំ សមតិក្កមោ ហោតិ។

“តត្រ, ភិក្ខវេ, យា ឆ នេក្ខម្មសិតា ឧបេក្ខា តា និស្សាយ តា អាគម្ម យានិ ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ តានិ បជហថ, តានិ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតេសំ បហានំ ហោតិ, ឯវមេតេសំ សមតិក្កមោ ហោតិ។

៣១០. “អត្ថិ , ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា, អត្ថិ ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា? អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា រូបេសុ, អត្ថិ សទ្ទេសុ , អត្ថិ គន្ធេសុ, អត្ថិ រសេសុ, អត្ថិ ផោដ្ឋព្ពេសុ – អយំ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា។ កតមា ច, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា? អត្ថិ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា អាកាសានញ្ចាយតននិស្សិតា, អត្ថិ វិញ្ញាណញ្ចាយតននិស្សិតា, អត្ថិ អាកិញ្ចញ្ញាយតននិស្សិតា, អត្ថិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតននិស្សិតា – អយំ, ភិក្ខវេ, ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា។

“តត្រ, ភិក្ខវេ, យាយំ ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា តំ និស្សាយ តំ អាគម្ម យាយំ ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា តំ បជហថ, តំ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតិស្សា បហានំ ហោតិ, ឯវមេតិស្សា សមតិក្កមោ ហោតិ។

“អតម្មយតំ, ភិក្ខវេ, និស្សាយ អតម្មយតំ អាគម្ម យាយំ ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា តំ បជហថ, តំ សមតិក្កមថ។ ឯវមេតិស្សា បហានំ ហោតិ, ឯវមេតិស្សា សមតិក្កមោ ហោតិ។ ‘តត្រ ឥទំ និស្សាយ ឥទំ បជហថា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣១១. “‘តយោ សតិបដ្ឋានា យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ; កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ឥធ, ភិក្ខវេ, សត្ថា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្បកោ ហិតេសី អនុកម្បំ ឧបាទាយ – ‘ឥទំ វោ ហិតាយ, ឥទំ វោ សុខាយា’តិ។ តស្ស សាវកា ន សុស្សូសន្តិ, ន សោតំ ឱទហន្តិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ , វោក្កម្ម ច សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ, អនវស្សុតោ ច វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ឥទំ, ភិក្ខវេ, បឋមំ សតិបដ្ឋានំ យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សត្ថា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្បកោ ហិតេសី អនុកម្បំ ឧបាទាយ – ‘ឥទំ វោ ហិតាយ, ឥទំ វោ សុខាយា’តិ។ តស្ស ឯកច្ចេ សាវកា ន សុស្សូសន្តិ, ន សោតំ ឱទហន្តិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, វោក្កម្ម ច សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ; ឯកច្ចេ សាវកា សុស្សូសន្តិ, សោតំ ឱទហន្តិ, អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, ន ច វោក្កម្ម សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ; ន ច អត្តមនោ ហោតិ, ន ច អត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ។ អនត្តមនតា ច អត្តមនតា ច – តទុភយំ អភិនិវជ្ជេត្វា ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ឥទំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ទុតិយំ សតិបដ្ឋានំ យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សត្ថា សាវកានំ ធម្មំ ទេសេតិ អនុកម្បកោ ហិតេសី អនុកម្បំ ឧបាទាយ – ‘ឥទំ វោ ហិតាយ, ឥទំ វោ សុខាយា’តិ។ តស្ស សាវកា សុស្សូសន្តិ, សោតំ ឱទហន្តិ, អញ្ញាចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, ន ច វោក្កម្ម សត្ថុសាសនា វត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ អត្តមនោ ចេវ ហោតិ, អត្តមនតញ្ច បដិសំវេទេតិ, អនវស្សុតោ ច វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ឥទំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, តតិយំ សតិបដ្ឋានំ យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតិ។ ‘តយោ សតិបដ្ឋានា យទរិយោ សេវតិ, យទរិយោ សេវមានោ សត្ថា គណមនុសាសិតុមរហតី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣១២. "'សោ វុច្ចតិ យោគ្គាចរិយានំ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី'តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ហត្ថិទមកេន, ភិក្ខវេ, ហត្ថិទម្មោ សារិតោ ឯកំយេវ ទិសំ ធាវតិ – បុរត្ថិមំ វា បច្ឆិមំ វា ឧត្តរំ វា ទក្ខិណំ វា។ អស្សទមកេន, ភិក្ខវេ, អស្សទម្មោ សារិតោ ឯកញ្ញេវ ទិសំ ធាវតិ – បុរត្ថិមំ វា បច្ឆិមំ វា ឧត្តរំ វា ទក្ខិណំ វា។ គោទមកេន, ភិក្ខវេ, គោទម្មោ សារិតោ ឯកំយេវ ទិសំ ធាវតិ – បុរត្ថិមំ វា បច្ឆិមំ វា ឧត្តរំ វា ទក្ខិណំ វា។ តថាគតេន ហិ, ភិក្ខវេ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន បុរិសទម្មោ សារិតោ អដ្ឋ ទិសា វិធាវតិ។ រូបី រូបានិ បស្សតិ – អយំ ឯកា ទិសា; អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតិ – អយំ ទុតិយា ទិសា; សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតិ – អយំ តតិយា ទិសា; សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា 'អនន្តោ អាកាសោ'តិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ ចតុត្ថី ទិសា; សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម 'អនន្តំ វិញ្ញាណ'ន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ បញ្ចមី ទិសា; សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម 'នត្ថិ កិញ្ចី'តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ ឆដ្ឋី ទិសា; សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ សត្តមី ទិសា; សព្ពសោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អដ្ឋមី ទិសា។ តថាគតេន, ភិក្ខវេ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន បុរិសទម្មោ សារិតោ ឥមា អដ្ឋ ទិសា វិធាវតិ។ 'សោ វុច្ចតិ យោគ្គាចរិយានំ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី'តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្ត"ន្តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

សឡាយតនវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ សត្តមំ។

៨. ឧទ្ទេសវិភង្គសុត្តំ

៣១៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – "ភិក្ខវោ"តិ។ "ភទន្តេ"តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – "ឧទ្ទេសវិភង្គំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី"តិ។ "ឯវំ, ភន្តេ"តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

"តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ យថា យថា [យថា យថាស្ស (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី"តិ។ ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បាវិសិ។

៣១៤. អថ ខោ តេសំ ភិក្ខូនំ, អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – "ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – 'តថា តថា, ភិក្ខវេ , ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា , ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី'តិ។ កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យា"តិ? អថ ខោ តេសំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – "អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ; បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា"តិ។

អថ ខោ តេ ភិក្ខូ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា មហាកច្ចានេន សទ្ធិំ សម្មោទឹសុ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតទវោចុំ –

"ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ កច្ចាន, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – 'តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី'តិ។ តេសំ

នោ, អាវុសោ កច្ចាន, អម្ហាកំ, អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – ‘ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ, យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតិំ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី’តិ។ កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យា”តិ។ “តេសំ នោ, អាវុសោ កច្ចាន, អម្ហាកំ ឯតទហោសិ – ‘អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ, សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ។ បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា’តិ – វិភជតាយស្មា មហាកច្ចានោ”តិ។

៣១៥. “‘សេយ្យថាបិ, អាវុសោ, បុរិសោ សារត្ថិកោ សារគវេសី សារបរិយេសនំ ចរមានោ មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ អតិក្កម្មេវ មូលំ អតិក្កម្ម ខន្ធំ សាខាបលាសេ សារំ បរិយេសិតព្ពំ មញ្ញេយ្យ, ឯវំ សម្បទមិទំ អាយស្មន្តានំ សត្ថរិ សម្មុខីភូតេ តំ ភគវន្តំ អតិសិត្វា អម្ហេ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆិតព្ពំ មញ្ញថ។ សោ ហាវុសោ, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ សោ ចេវ បនេតស្ស កាលោ អហោសិ យំ ភគវន្តំយេវ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ; យថា វោ ភគវា ព្យាករេយ្យ តថា នំ ធារេយ្យាថា’”តិ។ ‘អទ្ធាវុសោ កច្ចាន, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ សោ ចេវ បនេតស្ស កាលោ អហោសិ យំ ភគវន្តំយេវ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាម; យថា នោ ភគវា ព្យាករេយ្យ តថា នំ ធារេយ្យាម។ អបិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ។ បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ វិភជតាយស្មា មហាកច្ចានោ អគរុំ ករិត្វា’តិ។ ‘តេន ហាវុសោ, សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី’តិ។ ‘ឯវមាវុសោ’តិ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ មហាកច្ចានស្ស បច្ចស្សោសុំ។ អាយស្មា មហាកច្ចានោ ឯតទវោច –

‘យំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ, យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ, ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតិំ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី’តិ។ ឥមស្ស ខោ អហំ, អាវុសោ, ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។

៣១៦. “កថញ្ចាវុសោ, ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ វិក្ខិត្តំ វិសដន្តិ វុច្ចតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា រូបនិមិត្តានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ រូបនិមិត្តស្សាទគធិតំ [...គថិតំ (សី. បី.)] រូបនិមិត្តស្សាទវិនិពទ្ធំ [...វិនិពន្ធំ (សី. បី.)] រូបនិមិត្តស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ វិក្ខិត្តំ វិសដន្តិ វុច្ចតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ធម្មនិមិត្តានុសារី វិញ្ញាណំ ហោតិ; ធម្មនិមិត្តស្សាទគធិតំ ធម្មនិមិត្តស្សាទវិនិពទ្ធំ ធម្មនិមិត្តស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ វិក្ខិត្តំ វិសដន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ អាវុសោ, ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ វិក្ខិត្តំ វិសដន្តិ វុច្ចតិ។

៣១៧. “កថញ្ចាវុសោ, ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដន្តិ វុច្ចតិ ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន រូបនិមិត្តានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ រូបនិមិត្តស្សាទគធិតំ ន រូបនិមិត្តស្សាទវិនិពទ្ធំ ន រូប និមិត្តស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដន្តិ វុច្ចតិ ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន ធម្មនិមិត្តានុសារី វិញ្ញាណំ ហោតិ ន ធម្មនិមិត្តស្សាទគធិតំ ន ធម្មនិមិត្តស្សាទវិនិពទ្ធំ ន ធម្មនិមិត្តស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, ពហិទ្ធា វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដន្តិ វុច្ចតិ។

៣១៨. “កថញ្ចាវុសោ, អជ្ឈត្តំ [អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស វិវេកជបីតិសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ វិវេកជបីតិសុខស្សាទគធិតំ វិវេកជបីតិសុខស្សាទវិនិពទ្ធំ វិវេកជបីតិសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស សមាធិជបីតិសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ សមាធិជបីតិសុខស្សាទគធិតំ សមាធិជបីតិសុខស្សាទវិនិពន្ធំ សមាធិជបីតិសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ – ‘ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី’តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស ឧបេក្ខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ ឧបេក្ខាសុខស្សាទគធិតំ ឧបេក្ខាសុខស្សាទវិនិពន្ធំ ឧបេក្ខាសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស អទុក្ខមសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ អទុក្ខមសុខស្សាទគធិតំ អទុក្ខមសុខស្សាទវិនិពន្ធំ អទុក្ខមសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អជ្ឈត្តំ [អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] សណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

៣១៩. “កថញ្ចាវុសោ , អជ្ឈត្តំ [អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស ន វិវេកជបីតិសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ ន វិវេកជបីតិសុខស្សាទគធិតំ ន វិវេកជបីតិសុខស្សាទវិនិពន្ធំ ន វិវេកជបីតិសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា…បេ.… ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស ន សមាធិជបីតិសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ ន សមាធិជបីតិសុខស្សាទគធិតំ ន សមាធិជបីតិសុខស្សាទវិនិពន្ធំ ន សមាធិជបីតិសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ បីតិយា ច វិរាគា…បេ.… តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស ន ឧបេក្ខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ ន ឧបេក្ខាសុខស្សាទគធិតំ ន ឧបេក្ខាសុខស្សាទវិនិពន្ធំ ន ឧបេក្ខាសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, អាវុសោ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ តស្ស ន អទុក្ខមសុខានុសារិ វិញ្ញាណំ ហោតិ ន អទុក្ខមសុខស្សាទគធិតំ ន អទុក្ខមសុខស្សាទវិនិពន្ធំ ន អទុក្ខមសុខស្សាទសំយោជនសំយុត្តំ អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អជ្ឈត្តំ [អជ្ឈត្តំ ចិត្តំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អសណ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។

៣២០. “កថញ្ចាវុសោ, អនុបាទា បរិតស្សនា ហោតិ? ឥធាវុសោ, អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មិំ វា អត្តានំ។ តស្ស តំ រូបំ វិបរិណមតិ, អញ្ញថា ហោតិ។ តស្ស រូបវិបរិណាមញ្ញថាភាវា រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តិ វិញ្ញាណំ ហោតិ។ តស្ស រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តជា បរិតស្សនា ធម្មសមុប្បាទា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ។ ចេតសោ បរិយាទានា ឧត្តាសវា ច ហោតិ វិឃាតវា ច អបេក្ខវា ច អនុបាទាយ ច បរិតស្សតិ។ វេទនំ …បេ.… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ។ តស្ស តំ វិញ្ញាណំ វិបរិណមតិ, អញ្ញថា ហោតិ។ តស្ស វិញ្ញាណវិបរិណាមញ្ញថាភាវា វិញ្ញាណវិបរិណាមានុបរិវត្តិ វិញ្ញាណំ ហោតិ។ តស្ស វិញ្ញាណវិបរិណាមានុបរិវត្តជា បរិតស្សនា ធម្មសមុប្បាទា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ។ ចេតសោ បរិយាទានា ឧត្តាសវា ច ហោតិ វិឃាតវា ច អបេក្ខវា ច អនុបាទាយ ច បរិតស្សតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនុបាទា បរិតស្សនា ហោតិ។

៣២១. “កថញ្ចាវុសោ, អនុបាទានា អបរិតស្សនា ហោតិ? ឥធាវុសោ, សុតវា អរិយសាវកោ អរិយានំ ទស្សាវី អរិយធម្មស្ស កោវិទោ អរិយធម្មេ សុវិនីតោ សប្បុរិសានំ ទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស កោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ សុវិនីតោ ន រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន រូបវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា រូបំ ន រូបស្មិំ វា អត្តានំ។ តស្ស តំ រូបំ វិបរិណមតិ, អញ្ញថា ហោតិ។ តស្ស រូបវិបរិណាមញ្ញថាភាវា ន ច រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តិ វិញ្ញាណំ ហោតិ។ តស្ស ន រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តជា បរិតស្សនា ធម្មសមុប្បាទា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ។ ចេតសោ បរិយាទានា ន ចេវុត្តាសវា [ន ច ឧត្តាសវា (សី.)] ហោតិ ន ច វិឃាតវា ន ច អបេក្ខវា អនុបាទាយ ច ន បរិតស្សតិ។ ន វេទនំ…

ន សញ្ញំ… ន សង្ខារេ… ន វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ ន វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ ន អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណស្មឹ វា អត្តានំ។ តស្ស តំ វិញ្ញាណំ វិបរិណមតិ, អញ្ញថា ហោតិ។ តស្ស វិញ្ញាណវិបរិណាមញ្ញថាភាវា ន ច វិញ្ញាណវិបរិណាមានុបរិវត្តិ វិញ្ញាណំ ហោតិ។ តស្ស ន វិញ្ញាណវិបរិណាមានុបរិវត្តជា បរិតស្សនា ធម្មសមុប្បាទា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ។ ចេតសោ បរិយាទានា ន ចេវុត្តាសវា ហោតិ ន ច វិឃាតវា ន ច អបេក្ខវា, អនុបាទាយ ច ន បរិតស្សតិ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនុបាទា អបរិតស្សនា ហោតិ។

“យំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – ‘តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី’តិ។ ឥមស្ស ខោ អហំ, អាវុសោ, ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថំ អាជានាមិ។ អាកង្ខមានា ច បន តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ភគវន្តំយេវ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ; យថា វោ ភគវា ព្យាករោតិ តថា នំ ធារេយ្យាថា”តិ។

៣២២. អថ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ មហាកច្ចានស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ –

“យំ ខោ នោ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – ‘តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតី’”តិ។

“តេសំ នោ, ភន្តេ, អម្ហាកំ, អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ, ឯតទហោសិ – ‘ឥទំ ខោ នោ, អាវុសោ, ភគវា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វា វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភជិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋោ – តថា តថា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ឧបបរិក្ខេយ្យ, យថា យថា ឧបបរិក្ខតោ ពហិទ្ធា ចស្ស វិញ្ញាណំ អវិក្ខិត្តំ អវិសដំ, អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតំ អនុបាទាយ ន បរិតស្សេយ្យ។ ពហិទ្ធា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេ អវិក្ខិត្តេ អវិសដេ សតិ អជ្ឈត្តំ អសណ្ឋិតេ អនុបាទាយ អបរិតស្សតោ អាយតឹ ជាតិជរាមរណទុក្ខសមុទយសម្ភវោ ន ហោតីតិ។ កោ នុ ខោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជេយ្យា’តិ? តេសំ នោ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ឯតទហោសិ – ‘អយំ ខោ អាយស្មា មហាកច្ចានោ សត្ថុ ចេវ សំវណ្ណិតោ សម្ភាវិតោ ច វិញ្ញូនំ សព្រហ្មចារីនំ។ បហោតិ ចាយស្មា មហាកច្ចានោ ឥមស្ស ភគវតា សំខិត្តេន ឧទ្ទេសស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ អវិភត្តស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជិតុំ។ យំនូន មយំ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមេយ្យាម; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាមា’តិ។

“អថ ខោ មយំ, ភន្តេ, យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមិម្ហ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆិម្ហ។ តេសំ នោ, ភន្តេ, អាយស្មតា មហាកច្ចានេន ឥមេហិ អាការេហិ ឥមេហិ បទេហិ ឥមេហិ ព្យញ្ជនេហិ អត្ថោ វិភត្តោ”តិ។

“បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, មហាកច្ចានោ; មហាបញ្ញោ, ភិក្ខវេ, មហាកច្ចានោ។ មំ ចេបិ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឯតមត្ថំ បដិបុច្ឆេយ្យាថ, អហម្បិ ឯវមេវំ ព្យាករេយ្យំ យថា តំ មហាកច្ចានេន ព្យាកតំ។ ឯសោ ចេវេតស្ស [ឯសោ ចេតស្ស (សី. បី.), ឯសោ ចេវ តស្ស (ស្យា. កំ.), ឯសោយេវ តស្ស (ក.)] អត្ថោ។ ឯវញ្ច នំ ធារេយ្យាថា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ឧទ្ទេសវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ អដ្ឋមំ។

៩. អរណវិភង្គសុត្តំ

៣២៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “អរណ

វិភង្គំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី’’តិ។ ‘‘ឯវំ, ភន្តេ’’តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

‘‘ន កាមសុខមនុយុញ្ជេយ្យ ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, ន ច អត្តកិលមថានុយោគមនុយុញ្ជេយ្យ ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ។ ឯតេ ខោ, ភិក្ខវេ [ឯតេ ខោ (សី.), ឯតេ តេ (ស្យា. កំ. បី.)], ឧភោ អន្តេ អនុបគម្ម មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា, ចក្ខុករណី ញាណករណី ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតិ។ ឧស្សាទនញ្ច ជញ្ញា, អបសាទនញ្ច ជញ្ញា; ឧស្សាទនញ្ច ញត្វា អបសាទនញ្ច ញត្វា នេវុស្សាទេយ្យ, ន អបសាទេយ្យ [នាបសាទេយ្យ (សី.)], ធម្មមេវ ទេសេយ្យ។ សុខវិនិច្ឆយំ ជញ្ញា; សុខវិនិច្ឆយំ ញត្វា អជ្ឈត្តំ សុខមនុយុញ្ជេយ្យ។ រហោវាទំ ន ភាសេយ្យ, សម្មុខា ន ខីណំ [នាតិខីណំ (ស្យា. កំ. ក.)] ភណេ។ អតរមានោវ ភាសេយ្យ, នោ តរមានោ។ ជនបទនិរុត្តិំ នាភិនិវេសេយ្យ, សមញ្ញំ នាតិធាវេយ្យាតិ – អយមុទ្ទេសោ អរណវិភង្គស្ស។

៣២៤. ‘‘‘ន កាមសុខមនុយុញ្ជេយ្យ ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, ន ច អត្តកិលមថានុយោគមនុយុញ្ជេយ្យ ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិត’ន្តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ; កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? យោ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគោ ហីនោ គម្មោ បោថុជ្ជនិកោ អនរិយោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ យោ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អននុយោគោ ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ យោ អត្តកិលមថានុយោគោ ទុក្ខោ អនរិយោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ យោ អត្តកិលមថានុយោគំ អននុយោគោ ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ ‘ន កាមសុខមនុយុញ្ជេយ្យ ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, ន ច អត្តកិលមថានុយោគំ អនុយុញ្ជេយ្យ ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិត’ន្តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣២៥. ‘‘‘ឯតេ ខោ ឧភោ អន្តេ អនុបគម្ម មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា, ចក្ខុករណី ញាណករណី ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ , សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ, សម្មាសមាធិ។ ‘ឯតេ ខោ ឧភោ អន្តេ អនុបគម្ម មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា, ចក្ខុករណី ញាណករណី ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣២៦. ‘‘‘ឧស្សាទនញ្ច ជញ្ញា, អបសាទនញ្ច ជញ្ញា; ឧស្សាទនញ្ច ញត្វា អបសាទនញ្ច ញត្វា នេវុស្សាទេយ្យ, ន អបសាទេយ្យ, ធម្មមេវ ទេសេយ្យា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ឧស្សាទនា ច ហោតិ អបសាទនា ច, នោ ច ធម្មទេសនា? ‘យេ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អនុយុត្តា ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ [ឥតិ បរំ (ក.)] ឥត្ថេកេ អបសាទេតិ។

‘‘‘យេ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អននុយុត្តា ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ ឥត្ថេកេ ឧស្សាទេតិ។

‘‘‘យេ អត្តកិលមថានុយោគំ អនុយុត្តា ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ ឥត្ថេកេ អបសាទេតិ។

‘‘‘យេ អត្តកិលមថានុយោគំ អននុយុត្តា ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ ឥត្ថេកេ ឧស្សាទេតិ។

‘‘‘យេសំ កេសញ្ចិ ភវសំយោជនំ អប្បហីនំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ ឥត្ថេកេ អបសាទេតិ។

“‘យេសំ កេសញ្ចិ ភវសំយោជនំ បហីនំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ឥតិ វទំ ឥត្ថេកេ ឧស្សាទេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឧស្សាទនា ច ហោតិ អបសាទនា ច, នោ ច ធម្មទេសនា។

៣២៧. “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, នេវុស្សាទនា ហោតិ ន អបសាទនា, ធម្មទេសនា ច [ធម្មទេសនាវ (ស្យា. កំ.)]? ‘យេ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អនុយុត្តា ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ។ ‘អនុយោគោ ច ខោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។

“‘យេ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អននុយុត្តា ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ។ ‘អននុយោគោ ច ខោ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។

“‘យេ អត្តកិលមថានុយោគំ អនុយុត្តា ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ។ ‘អនុយោគោ ច ខោ , សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។

“‘យេ អត្តកិលមថានុយោគំ អននុយុត្តា ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ។ ‘អននុយោគោ ច ខោ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។

“‘យេសំ កេសញ្ចិ ភវសំយោជនំ អប្បហីនំ, សព្ពេ តេ សទុក្ខា សឧបឃាតា សឧបាយាសា សបរិឡាហា មិច្ឆាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ ។ ‘ភវសំយោជនេ ច ខោ អប្បហីនេ ភវោបិ អប្បហីនោ ហោតី’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។

“‘យេសំ កេសញ្ចិ ភវសំយោជនំ បហីនំ, សព្ពេ តេ អទុក្ខា អនុបឃាតា អនុបាយាសា អបរិឡាហា សម្មាបដិបន្នា’តិ – ន ឯវមាហ។ ‘ភវសំយោជនេ ច ខោ បហីនេ ភវោបិ បហីនោ ហោតី’តិ – ឥតិ វទំ ធម្មមេវ ទេសេតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, នេវុស្សាទនា ហោតិ ន អបសាទនា, ធម្មទេសនា ច។ ‘ឧស្សាទនញ្ច ជញ្ញា, អបសាទនញ្ច ជញ្ញា; ឧស្សាទនញ្ច ញត្វា អបសាទនញ្ច ញត្វា នេវុស្សាទេយ្យ, ន អបសាទេយ្យ, ធម្មមេវ ទេសេយ្យា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣២៨. “‘សុខវិនិច្ឆយំ ជញ្ញា; សុខវិនិច្ឆយំ ញត្វា អជ្ឈត្តំ សុខមនុយុញ្ជេយ្យា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា – ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កាមគុណា។ យំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ ឥទំ វុច្ចតិ កាមសុខំ មីឡ្ហសុខំ បុថុជ្ជនសុខំ អនរិយសុខំ។ ‘ន អាសេវិតព្ពំ, ន ភាវេតព្ពំ, ន ពហុលីកាតព្ពំ, ភាយិតព្ពំ ឯតស្ស សុខស្សា’តិ – វទាមិ។ ឥធ , ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ...បេ.... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឥទំ វុច្ចតិ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ។ ‘អាសេវិតព្ពំ, ភាវេតព្ពំ, ពហុលីកាតព្ពំ, ន ភាយិតព្ពំ ឯតស្ស សុខស្សា’តិ – វទាមិ ។ ‘សុខវិនិច្ឆយំ ជញ្ញា ; សុខវិនិច្ឆយំ ញត្វា អជ្ឈត្តំ សុខមនុយុញ្ជេយ្យា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣២៩. “‘រហោវាទំ ន ភាសេយ្យ, សម្មុខា ន ខីណំ ភណេ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? តត្រ, ភិក្ខវេ, យំ ជញ្ញា រហោវាទំ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ សសក្កំ [សម្បត្តំ (ក.)] តំ រហោវាទំ ន ភាសេយ្យ។ យម្បិ ជញ្ញា រហោវាទំ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ តស្សបិ សិក្ខេយ្យ អវចនាយ។ យញ្ច ខោ ជញ្ញា រហោវាទំ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ តត្រ កាលញ្ញូ អស្ស តស្ស រហោវាទស្ស វចនាយ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យំ ជញ្ញា សម្មុខា ខីណវាទំ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ សសក្កំ តំ សម្មុខា ខីណវាទំ ន ភាសេយ្យ។ យម្បិ ជញ្ញា សម្មុខា ខីណវាទំ ភូតំ តច្ឆំ

អនត្ថសំហិតំ តស្សបិ សិក្ខេយ្យ អវចនាយ។ យញ្ច ខោ ជញ្ញា សម្មុខា ខីណវាទំ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ តត្រ កាលញ្ញូ អស្ស តស្ស សម្មុខា ខីណវាទស្ស វចនាយ។ ‘រហោវាទំ ន ភាសេយ្យ, សម្មុខា ន ខីណំ ភណេ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៣០. “‘អតរមានោវ ភាសេយ្យ នោ តរមានោ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? តត្រ, ភិក្ខវេ, តរមានស្ស ភាសតោ កាយោបិ កិលមតិ, ចិត្តម្បិ ឧបហញ្ញតិ [ឩហញ្ញតិ (សី.)], សរោបិ ឧបហញ្ញតិ [ឩហញ្ញតិ (សី.)], កណ្ឋោបិ អាតុរីយតិ, អវិសដ្ឋម្បិ ហោតិ អវិញ្ញេយ្យំ តរមានស្ស ភាសិតំ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, អតរមានស្ស ភាសតោ កាយោបិ ន កិលមតិ, ចិត្តម្បិ ន ឧបហញ្ញតិ, សរោបិ ន ឧបហញ្ញតិ, កណ្ឋោបិ ន អាតុរីយតិ, វិសដ្ឋម្បិ ហោតិ វិញ្ញេយ្យំ អតរមានស្ស ភាសិតំ។ ‘អតរមានោវ ភាសេយ្យ, នោ តរមានោ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៣១. “‘ជនបទនិរុត្តិំ នាភិនិវេសេយ្យ, សមញ្ញំ នាតិធាវេយ្យា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ជនបទនិរុត្តិយា ច អភិនិវេសោ ហោតិ សមញ្ញាយ ច អតិសារោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, តទេវេកច្ចេសុ ជនបទេសុ ‘បាតី’តិ សញ្ជានន្តិ, ‘បត្តា’ន្តិ សញ្ជានន្តិ , ‘វិត្ថ’ន្តិ [វិដ្ឋន្តិ (ស្យា. កំ.)] សញ្ជានន្តិ, ‘សរាវ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ ‘ធារោប’ន្តិ [ហរោសន្តិ (ស្យា. កំ.)] សញ្ជានន្តិ, ‘បោណ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘បិសីលវ’ន្តិ [បិសីលន្តិ (សី. បី.), បិបិលន្តិ (ស្យា. កំ.)] សញ្ជានន្តិ។ ឥតិ យថា យថា នំ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ សញ្ជានន្តិ តថា តថា ថាមសា បរាមាសា [បរាមស្ស (សី.)] អភិនិវិស្ស វោហរតិ – ‘ឥទមេវ សច្ចំ , មោឃមញ្ញ’ន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ជនបទនិរុត្តិយា ច អភិនិវេសោ ហោតិ សមញ្ញាយ ច អតិសារោ។

៣៣២. “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ជនបទនិរុត្តិយា ច អនភិនិវេសោ ហោតិ សមញ្ញាយ ច អនតិសារោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, តទេវេកច្ចេសុ ជនបទេសុ ‘បាតី’តិ សញ្ជានន្តិ, ‘បត្តា’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘វិត្ថ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘សរាវ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘ធារោប’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘បោណ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ, ‘បិសីលវ’ន្តិ សញ្ជានន្តិ។ ឥតិ យថា យថា នំ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ សញ្ជានន្តិ ‘ឥទំ កិរ មេ [ឥទំ កិរ តេ ច (ក.)] អាយស្មន្តោ សន្ធាយ វោហរន្តី’តិ តថា តថា វោហរតិ អបរាមសំ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ជនបទនិរុត្តិយា ច អនភិនិវេសោ ហោតិ, សមញ្ញាយ ច អនតិសារោ។ ‘ជនបទនិរុត្តិំ នាភិនិវេសេយ្យ សមញ្ញំ នាតិធាវេយ្យា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៣៣. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យោ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគោ ហីនោ គម្មោ បោថុជ្ជនិកោ អនរិយោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យោ កាមបដិសន្ធិសុខិនោ សោមនស្សានុយោគំ អននុយោគោ ហីនំ គម្មំ បោថុជ្ជនិកំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៤. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យោ អត្តកិលមថានុយោគោ ទុក្ខោ អនរិយោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យោ អត្តកិលមថានុយោគំ អននុយោគោ ទុក្ខំ អនរិយំ អនត្ថសំហិតំ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៥. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យាយំ មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា, ចក្ខុករណី ញាណករណី ឧបសមាយ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្ពានាយ សំវត្តតិ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា ។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៦. “តត្រ , ភិក្ខវេ, យាយំ ឧស្សាទនា ច អបសាទនា ច នោ ច ធម្មទេសនា, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យាយំ នេវុស្សាទនា ច ន អបសាទនា ច ធម្មទេសនា ច, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៧. “តត្រ, ភិក្ខវេ, យមិទំ កាមសុខំ មីឡ្ហសុខំ បោថុជ្ជនសុខំ អនរិយសុខំ , សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យមិទំ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៨. "តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ រហោវាទោ អភូតោ អតច្ឆោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ ស ឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ រហោវាទោ ភូតោ តច្ឆោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ រហោវាទោ ភូតោ តច្ឆោ អត្ថសំហិតោ, អ ទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៣៩. "តត្រ , ភិក្ខវេ, យ្វាយំ សម្មុខា ខីណវាទោ អភូតោ អតច្ឆោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ សម្មុខា ខីណវាទោ ភូតោ តច្ឆោ អនត្ថសំហិតោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ សម្មុខា ខីណវាទោ ភូតោ តច្ឆោ អត្ថសំហិតោ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៤០. "តត្រ, ភិក្ខវេ, យមិទំ តរមានស្ស ភាសិតំ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ, ភិក្ខវេ , យមិទំ អតរមានស្ស ភាសិតំ, អ ទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

៣៤១. "តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ ជនបទនិរុត្តិយា ច អភិនិវេសោ សមញ្ញាយ ច អតិសារោ, សទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ សឧបឃាតោ សឧបាយាសោ សបរិឡាហោ; មិច្ឆាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ សរណោ។ តត្រ ភិក្ខវេ, យ្វាយំ ជនបទនិរុត្តិយា ច អនភិនិវេសោ សមញ្ញាយ ច អនតិសារោ, អទុក្ខោ ឯសោ ធម្មោ អនុបឃាតោ អនុបាយាសោ អបរិឡាហោ; សម្មាបដិបទា។ តស្មា ឯសោ ធម្មោ អរណោ។

"តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, 'សរណញ្ច ធម្មំ ជានិស្សាម, អរណញ្ច ធម្មំ ជានិស្សាម; សរណញ្ច ធម្មំ ញត្វា អរណញ្ច ធម្មំ ញត្វា អរណបដិបទំ បដិបជ្ជិស្សាមា'តិ ឯវញ្ហិ វោ, ភិក្ខវេ, សិក្ខិតព្ពំ។ សុភូតិ ច បន, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តោ អរណបដិបទំ បដិបន្នោ"តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

អរណវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ នវមំ។

១០. ធាតុវិភង្គសុត្តំ

៣៤២. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា មគធេសុ ចារិកំ ចរមានោ យេន រាជគហំ តទវសរិ; យេន ភគ្គវោ កុម្ភការោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគ្គវំ កុម្ភការំ ឯតទវោច – "សចេ តេ, ភគ្គវ, អគរុ វិហរេមុ អាវេសនេ [វិហារាមាវេសនេ (សី. បី.), វិហរាម និវេសនេ (ស្យា. កំ.), វិហរេមុ និវេសនេ (ក.)] ឯករត្តន្តិ។ "ន ខោ មេ, ភន្តេ, គរុ។ អត្ថិ ចេត្ថ បព្ពជិតោ បឋមំ វាសូបគតោ។ សចេ សោ អនុជានាតិ, វិហរថ [វិហរ (សី. បី.)], ភន្តេ, យថាសុខ"ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន បុក្កុសាតិ នាម កុលបុត្តោ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស សទ្ធាយ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ។ សោ តស្មិំ កុម្ភការាវេសនេ [កុម្ភការនិវេសនេ (ស្យា. កំ. ក.)] បឋមំ វាសូបគតោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវា យេនាយស្មា បុក្កុសាតិ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ បុក្កុសាតិំ ឯតទវោច – "សចេ តេ, ភិក្ខុ, អគរុ វិហរេមុ អាវេសនេ ឯករត្ត"ន្តិ។ "ឧរុន្ទំ, អាវុសោ [ឱរូន្ទំ (សី. ស្យា. កំ. បី.), ឧរូទ្ធំ (ក.) ទី. និ. ២ សក្កបញ្ហសុត្តដីកា ឱលោកេតព្ពា], កុម្ភការាវេសនំ។ វិហរតាយស្មា យថាសុខ"ន្តិ។

អថ ខោ ភគវា កុម្ភការាវេសនំ បវិសិត្វា ឯកមន្តំ តិណសន្ថារកំ [តិណសន្ថរិកំ (សី.), តិណសន្ថរកំ (ស្យា. កំ.)] បញ្ញបេត្វា និសីទិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ អថ ខោ ភគវា ពហុទេវ រត្តិំ និសជ្ជាយ វីតិនាមេសិ។ អាយស្មាបិ ខោ បុក្កុសាតិ ពហុទេវ រត្តិំ និសជ្ជាយ វីតិនាមេសិ។

អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – "បាសាទិកំ ខោ អយំ កុលបុត្តោ ឥរិយតិ។ យំនូនាហំ បុច្ឆេយ្យ"ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ បុក្កុសាតិំ ឯតទវោច – "កំសិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ? កោ វា តេ សត្ថា? កស្ស វា ត្វំ

ធម្មំ រោចេសី”តិ? “អត្ថាវុសោ, សមណោ គោតមោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ។ តំ ខោ បន ភគវន្តំ គោតមំ ឯវំ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ – ‘ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា’តិ ។ តាហំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ។ សោ ច មេ ភគវា សត្ថា។ តស្ស ចាហំ ភគវតោ ធម្មំ រោចេមី”តិ។ “កហំ បន, ភិក្ខុ, ឯតរហិ សោ ភគវា វិហរតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។ “អត្ថាវុសោ, ឧត្តរេសុ ជនបទេសុ សាវត្ថិ នាម នគរំ។ តត្ថ សោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។ “ទិដ្ឋបុព្ពោ បន តេ, ភិក្ខុ, សោ ភគវា; ទិស្វា ច បន ជានេយ្យាសី”តិ? “ន ខោ មេ, អាវុសោ, ទិដ្ឋបុព្ពោ សោ ភគវា; ទិស្វា ចាហំ ន ជានេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “មមញ្ច ខ្វាយំ [មំ ត្វាយំ (សី.), មមំ ខ្វាយំ (ស្យា. កំ.), មំ ខ្វាយំ (បី.)] កុលបុត្តោ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ។ យំនូនស្សាហំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ បុក្កុសាតឹ អាមន្តេសិ – “ធម្មំ តេ, ភិក្ខុ, ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវមាវុសោ”តិ ខោ អាយស្មា បុក្កុសាតិ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

៣៤៣. “‘ឆធាតុរោ [ឆទ្ធាតុរោ (សី.)] អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ ឆផស្សាយតនោ អដ្ឋារសមនោបវិចារោ ចតុរាធិដ្ឋានោ; យត្ថ ឋិតំ មញ្ញស្សវា នប្បវត្តន្តិ, មញ្ញស្សវេ ខោ បន នប្បវត្តមានេ មុនិ សន្តោតិ វុច្ចតិ។ បញ្ញំ នប្បមជ្ជេយ្យ, សច្ចមនុរក្ខេយ្យ, ចាគមនុព្រូហេយ្យ, សន្តិមេវ សោ សិក្ខេយ្យា’តិ – អយមុទ្ទេសោ ធាតុវិភង្គស្ស [ឆធាតុវិភង្គស្ស (សី. ស្យា. កំ. បី.)]។

៣៤៤. “‘ឆធាតុរោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? (ឆយិមា, ភិក្ខុ, ធាតុយោ) [( ) នត្ថិ សី. បី. បោត្ថកេសុ] – បថវីធាតុ, អាបោធាតុ, តេជោធាតុ, វាយោធាតុ, អាកាសធាតុ, វិញ្ញាណធាតុ។ ‘ឆធាតុរោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៤៥. “‘ឆផស្សាយតនោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុសម្ផស្សាយតនំ, សោតសម្ផស្សាយតនំ, ឃានសម្ផស្សាយតនំ, ជិវ្ហាសម្ផស្សាយតនំ, កាយសម្ផស្សាយតនំ, មនោសម្ផស្សាយតនំ។ ‘ឆផស្សាយតនោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៤៦. “‘អដ្ឋារសមនោបវិចារោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា សោមនស្សដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ, ទោមនស្សដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ, ឧបេក្ខាដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ; សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ.… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ សោមនស្សដ្ឋានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ, ទោមនស្សដ្ឋានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ , ឧបេក្ខាដ្ឋានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ – ឥតិ ឆ សោមនស្សុបវិចារា, ឆ ទោមនស្សុបវិចារា, ឆ ឧបេក្ខុបវិចារា។ ‘អដ្ឋារសមនោបវិចារោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៤៧. “‘ចតុរាធិដ្ឋានោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? បញ្ញាធិដ្ឋានោ, សច្ចាធិដ្ឋានោ, ចាគាធិដ្ឋានោ, ឧបសមាធិដ្ឋានោ។ ‘ចតុរាធិដ្ឋានោ អយំ, ភិក្ខុ, បុរិសោ’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៤៨. “‘បញ្ញំ នប្បមជ្ជេយ្យ, សច្ចមនុរក្ខេយ្យ, ចាគមនុព្រូហេយ្យ, សន្តិមេវ សោ សិក្ខេយ្យា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? កថញ្ច, ភិក្ខុ, បញ្ញំ នប្បមជ្ជតិ? ឆយិមា, ភិក្ខុ, ធាតុយោ – បថវីធាតុ, អាបោធាតុ, តេជោធាតុ, វាយោធាតុ, អាកាសធាតុ, វិញ្ញាណធាតុ។

៣៤៩. “កតមា ច, ភិក្ខុ, បថវីធាតុ? បថវីធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា។ កតមា ច, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ កក្ខឡំ ខរិគតំ ឧបាទិន្នំ [ឧបាទិណ្ណំ (បី. ក.)], សេយ្យថិទំ – កេសា លោមា នខា ទន្តា តចោ មំសំ ន្ហារុ អដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ជំ [អដ្ឋិមិញ្ជា (សី. បី.)] វក្កំ ហទយំ យកនំ កិលោមកំ បិហកំ បប្ផាសំ អន្តំ អន្តគុណំ ឧទរិយំ ករីសំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ កក្ខឡំ ខរិគតំ ឧបាទិន្នំ – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ។ យា ចេវ ខោ បន អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ យា ច ពាហិរា បថវីធាតុ បថវីធាតុរេវេសា ។ ‘តំ នេតំ មម នេសោហមស្មិ ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា បថវីធាតុយា និព្ពិន្ទតិ, បថវីធាតុយា ចិត្តំ វិរាជេតិ។

៣៥០. “កតមា ច, ភិក្ខុ, អាបោធាតុ? អាបោធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា។ កតមា ច, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា អាបោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាបោ អាបោគតំ ឧបាទិន្នំ សេយ្យថិទំ – បិត្តំ សេម្ហំ បុព្ពោ លោហិតំ សេទោ មេទោ អស្សុ វសា ខេឡោ សិង្ឃាណិកា លសិកា មុត្តំ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាបោ អាបោគតំ ឧបាទិន្នំ – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា អាបោធាតុ។ យា ចេវ ខោ បន អជ្ឈត្តិកា អាបោធាតុ យា ច ពាហិរា អាបោធាតុ អាបោធាតុរេវេសា។ ‘តំ នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា អាបោធាតុយា និព្ពិន្ទតិ, អាបោធាតុយា ចិត្តំ វិរាជេតិ។

៣៥១. “កតមា ច, ភិក្ខុ, តេជោធាតុ? តេជោធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា។ កតមា ច, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ តេជោ តេជោគតំ ឧបាទិន្នំ, សេយ្យថិទំ – យេន ច សន្តប្បតិ, យេន ច ជីរីយតិ, យេន ច បរិឌយ្ហតិ, យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតិ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ តេជោ តេជោគតំ ឧបាទិន្នំ – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតុ។ យា ចេវ ខោ បន អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតុ យា ច ពាហិរា តេជោធាតុ តេជោធាតុរេវេសា។ ‘តំ នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា តេជោធាតុយា និព្ពិន្ទតិ, តេជោធាតុយា ចិត្តំ វិរាជេតិ។

៣៥២. “កតមា ច, ភិក្ខុ, វាយោធាតុ? វាយោធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា។ កតមា ច, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា វាយោធាតុ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ វាយោ វាយោគតំ ឧបាទិន្នំ, សេយ្យថិទំ – ឧទ្ធង្គមា វាតា អធោគមា វាតា កុច្ឆិសយា វាតា កោដ្ឋាសយា [កោដ្ឋសយា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វាតា អង្គមង្គានុសារិនោ វាតា អស្សាសោ បស្សាសោ ឥតិ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ វាយោ វាយោគតំ ឧបាទិន្នំ – អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា វាយោធាតុ។ យា ចេវ ខោ បន អជ្ឈត្តិកា វាយោធាតុ យា ច ពាហិរា វាយោធាតុ វាយោធាតុរេវេសា។ ‘តំ នេតំ មម , នេសោហមស្មិ , ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា វាយោធាតុយា និព្ពិន្ទតិ, វាយោធាតុយា ចិត្តំ វិរាជេតិ។

៣៥៣. “កតមា ច, ភិក្ខុ, អាកាសធាតុ? អាកាសធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា។ កតមា ច, ភិក្ខុ, អជ្ឈត្តិកា អាកាសធាតុ ? យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាកាសំ អាកាសគតំ ឧបាទិន្នំ, សេយ្យថិទំ – កណ្ណច្ឆិទ្ទំ នាសច្ឆិទ្ទំ មុខទ្វារំ យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ អជ្ឈោហរតិ, យត្ថ ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សន្តិដ្ឋតិ, យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ អធោភាគំ [អធោភាគា (សី. ស្យា. កំ. បី.) ទេវទូតសុត្តេន សមេតិ] និក្ខមតិ, យំ វា បនញ្ញម្បិ កិញ្ចិ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាកាសំ អាកាសគតំ អឃំ អឃគតំ វិវរំ វិវរគតំ អសម្ផុដ្ឋំ មំសលោហិតេហិ ឧបាទិន្នំ – អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តិកា អាកាសធាតុ។ យា ចេវ ខោ បន អជ្ឈត្តិកា អាកាសធាតុ យា ច ពាហិរា អាកាសធាតុ អាកាសធាតុរេវេសា។ ‘តំ នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ – ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិស្វា អាកាសធាតុយា និព្ពិន្ទតិ, អាកាសធាតុយា ចិត្តំ វិរាជេតិ។

៣៥៤. “អថាបរំ វិញ្ញាណំយេវ អវសិស្សតិ បរិសុទ្ធំ បរិយោទាតំ។ តេន ច វិញ្ញាណេន កឹ [តេន វិញ្ញាណេន កិញ្ច (សី.)] វិជានាតិ? ‘សុខ’ន្តិបិ វិជានាតិ, ‘ទុក្ខ’ន្តិបិ វិជានាតិ, ‘អទុក្ខមសុខ’ន្តិបិ វិជានាតិ។ សុខវេទនិយំ, ភិក្ខុ, ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខា វេទនា។ សោ សុខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘សុខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ សុខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ សុខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា សុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៥៥. “ទុក្ខវេទនិយំ, ភិក្ខុ, ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ ទុក្ខា វេទនា។ សោ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ ទុក្ខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ ទុក្ខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា ទុក្ខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៥៦. “អទុក្ខមសុខវេទនិយំ, ភិក្ខុ, ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ សោ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ អទុក្ខមសុខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ អទុក្ខមសុខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា អទុក្ខមសុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៥៧. “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, ទ្វិន្នំ កដ្ឋានំ សង្ឃដ្ដា [សម្ផស្ស (សី. បី.), សង្ឃដា (ស្យា. កំ.)] សមោធានា ឧស្មា ជាយតិ, តេជោ អភិនិព្ពត្តតិ, តេសំយេវ ទ្វិន្នំ កដ្ឋានំ នានាភាវា វិក្ខេបា យា តជ្ជា ឧស្មា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុ, សុខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខា វេទនា។ សោ សុខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘សុខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ សុខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ សុខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា សុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៥៨. “ទុក្ខវេទនិយំ, ភិក្ខុ, ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ ទុក្ខា វេទនា។ សោ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ ទុក្ខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ ទុក្ខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា ទុក្ខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៥៩. “អទុក្ខមសុខវេទនិយំ , ភិក្ខុ, ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ សោ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមានោ ‘អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមី’តិ បជានាតិ។ ‘តស្សេវ អទុក្ខមសុខវេទនិយស្ស ផស្សស្ស និរោធា យំ តជ្ជំ វេទយិតំ អទុក្ខមសុខវេទនិយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា អទុក្ខមសុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតី’តិ បជានាតិ។

៣៦០. “អថាបរំ ឧបេក្ខាយេវ អវសិស្សតិ បរិសុទ្ធា បរិយោទាតា មុទុ ច កម្មញ្ញា ច បភស្សរា ច។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, ទក្ខោ សុវណ្ណការោ វា សុវណ្ណការន្តេវាសី វា ឧក្កំ ពន្ធេយ្យ, ឧក្កំ ពន្ធិត្វា ឧក្កាមុខំ អាលិម្បេយ្យ, ឧក្កាមុខំ អាលិម្បេត្វា សណ្ឌាសេន ជាតរូបំ គហេត្វា ឧក្កាមុខេ បក្ខិបេយ្យ, តមេនំ កាលេន កាលំ អភិធមេយ្យ, កាលេន កាលំ ឧទកេន បរិប្ផោសេយ្យ, កាលេន កាលំ អជ្ឈុបេក្ខេយ្យ, តំ ហោតិ ជាតរូបំ [ជាតរូបំ ធន្តំ (សី. បី.)] សុធន្តំ និទ្ធន្តំ នីហដំ [និហតំ (ស្យា. កំ. ក.)] និន្នីតកសាវំ [និហតកសាវំ (ក.)] មុទុ ច កម្មញ្ញញ្ច បភស្សរញ្ច, យស្សា យស្សា ច បិឡន្ធនវិកតិយា អាកង្ខតិ – យទិ បដ្ដិកាយ [បវដ្ដិកាយ (សី. ស្យា.)] យទិ កុណ្ឌលាយ យទិ គីវេយ្យកាយ យទិ សុវណ្ណមាលាយ តញ្ចស្ស អត្ថំ អនុភោតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុ, អថាបរំ ឧបេក្ខាយេវ អវសិស្សតិ បរិសុទ្ធា បរិយោទាតា មុទុ ច កម្មញ្ញា ច បភស្សរា ច។

៣៦១. “សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ។ ឯវំ មេ អយំ ឧបេក្ខា តំនិស្សិតា តទុបាទានា ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ តិដ្ឋេយ្យ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ។ ឯវំ មេ អយំ ឧបេក្ខា តំនិស្សិតា តទុបាទានា ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ តិដ្ឋេយ្យ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ។ ឯវំ មេ អយំ ឧបេក្ខា តំនិស្សិតា តទុបាទានា ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ តិដ្ឋេយ្យ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ។ ឯវំ មេ អយំ ឧបេក្ខា តំនិស្សិតា តទុបាទានា ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ តិដ្ឋេយ្យា’”តិ។

៣៦២. “សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ; សង្ខតមេតំ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ; សង្ខតមេតំ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ; សង្ខតមេតំ។ ឥមញ្ចេ អហំ ឧបេក្ខំ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ឯវំ បរិយោទាតំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសំហរេយ្យំ, តទនុធម្មញ្ច ចិត្តំ ភាវេយ្យំ; សង្ខតមេត’”ន្តិ។

“សោ នេវ តំ អភិសង្ខរោតិ, ន អភិសញ្ចេតយតិ ភវាយ វា វិភវាយ វា។ សោ អនភិសង្ខរោន្តោ អនភិសញ្ចេតយន្តោ ភវាយ វា វិភវាយ វា ន កិញ្ចិ លោកេ ឧបាទិយតិ, អនុបាទិយំ ន បរិតស្សតិ, អបរិតស្សំ បច្ចត្តំយេវ បរិនិព្ពាយតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតិ។

៣៦៣. “សោ សុខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ, ‘សា អនិច្ចា’តិ បជានាតិ, ‘អនជ្ឈោសិតា’តិ បជានាតិ, ‘អនភិនន្ទិតា’តិ បជានាតិ។ ទុក្ខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ , ‘សា អនិច្ចា’តិ បជានាតិ, **‘អនជ្ឈោសិតា’តិ បជានាតិ, ‘អនភិនន្ទិតា’តិ បជានាតិ។ អទុក្ខមសុខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ, ‘សា អនិច្ចា’តិ បជានាតិ, ‘អនជ្ឈោសិតា’តិ បជានាតិ, ‘អនភិនន្ទិតា’តិ បជានាតិ។**

៣៦៤. "សោ សុខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ, វិសំយុត្តោ នំ វេទេតិ; ទុក្ខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ, វិសំយុត្តោ នំ វេទេតិ; អទុក្ខមសុខញ្ចេ វេទនំ វេទេតិ, វិសំយុត្តោ នំ វេទេតិ។ សោ កាយបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយមានោ 'កាយបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយាមី'តិ បជានាតិ, ជីវិតបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយមានោ 'ជីវិតបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយាមី'តិ បជានាតិ, 'កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាទានា ឥធេវ សព្ពវេទយិតានិ អនភិនន្ទិតានិ សីតីភវិស្សន្តី'តិ បជានាតិ។

៣៦៥. "សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, តេលញ្ច បដិច្ច វដ្ដិញ្ច បដិច្ច តេលប្បទីបោ ឈាយតិ; តស្សេវ តេលស្ស ច វដ្ដិយា ច បរិយាទានា អញ្ញស្ស ច អនុបហារា [អនុបាហារា (សី. បី.), អនុបាទានា (ក.)] អនាហារោ និព្ពាយតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុ, កាយបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយមានោ 'កាយបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយាមី'តិ បជានាតិ, ជីវិតបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយមានោ 'ជីវិតបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយាមី'តិ បជានាតិ, 'កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាទានា ឥធេវ សព្ពវេទយិតានិ អនភិនន្ទិតានិ សីតីភវិស្សន្តី'តិ បជានាតិ។ តស្មា ឯវំ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ឥមិនា បរមេន បញ្ញាធិដ្ឋានេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯសា ហិ, ភិក្ខុ, បរមា អរិយា បញ្ញា យទិទំ – សព្ពទុក្ខក្ខយេ ញាណំ។

៣៦៦. "តស្ស សា វិមុត្តិ សច្ចេ ឋិតា អកុប្បា ហោតិ។ តញ្ហិ, ភិក្ខុ, មុសា យំ មោសធម្មំ, តំ សច្ចំ យំ អមោសធម្មំ និព្ពានំ។ តស្មា ឯវំ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ឥមិនា បរមេន សច្ចាធិដ្ឋានេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯតញ្ហិ, ភិក្ខុ, បរមំ អរិយសច្ចំ យទិទំ – អមោសធម្មំ និព្ពានំ។

៣៦៧. "តស្សេវ ខោ បន បុព្ពេ អវិទ្ទសុនោ ឧបធី ហោន្តិ សមត្តា សមាទិន្នា។ ត្យាស្ស បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ឯវំ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ឥមិនា បរមេន ចាគាធិដ្ឋានេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯសោ ហិ, ភិក្ខុ, បរមោ អរិយោ ចាគោ យទិទំ – សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ។

៣៦៨. "តស្សេវ ខោ បន បុព្ពេ អវិទ្ទសុនោ អភិជ្ឈា ហោតិ ឆន្ទោ សារាគោ។ ស្វាស្ស បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតឹ អនុប្បាទធម្មោ។ តស្សេវ ខោ បន បុព្ពេ អវិទ្ទសុនោ អាឃាតោ ហោតិ ព្យាបាទោ សម្បទោសោ។ ស្វាស្ស បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតឹ អនុប្បាទធម្មោ។ តស្សេវ ខោ បន បុព្ពេ អវិទ្ទសុនោ អវិជ្ជា ហោតិ សម្មោហោ។ ស្វាស្ស បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតឹ អនុប្បាទធម្មោ។ តស្មា ឯវំ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ឥមិនា បរមេន ឧបសមាធិដ្ឋានេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯសោ ហិ, ភិក្ខុ, បរមោ អរិយោ ឧបសមោ យទិទំ – រាគទោសមោហានំ ឧបសមោ។ 'បញ្ញំ នប្បមជ្ជេយ្យ, សច្ចមនុរក្ខេយ្យ, ចាគមនុព្រូហេយ្យ, សន្តិមេវ សោ សិក្ខេយ្យា'តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។

៣៦៩. "'យត្ថ ឋិតំ មញ្ញស្សវា នប្បវត្តន្តិ, មញ្ញស្សវេ ខោ បន នប្បវត្តមានេ មុនិ សន្តោតិ វុច្ចតី'តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? 'អស្មី'តិ, ភិក្ខុ, មញ្ញិតមេតំ, 'អយមហមស្មី'តិ មញ្ញិតមេតំ, 'ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'ន ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'រូបី ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'អរូបី ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'សញ្ញី ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'អសញ្ញី ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ, 'នេវសញ្ញីនាសញ្ញី ភវិស្ស'ន្តិ មញ្ញិតមេតំ។ មញ្ញិតំ, ភិក្ខុ, រោគោ មញ្ញិតំ គណ្ឌោ មញ្ញិតំ សល្លំ។ សព្ពមញ្ញិតានំ ត្វេវ, ភិក្ខុ, សមតិក្កមា មុនិ សន្តោតិ វុច្ចតិ។ មុនិ ខោ បន, ភិក្ខុ, សន្តោ ន ជាយតិ, ន ជីយតិ, ន មីយតិ, ន កុប្បតិ, ន បិហេតិ។ តញ្ហិស្ស, ភិក្ខុ, នត្ថិ យេន ជាយេថ, អជាយមានោ កឹ ជីយិស្សតិ, អជីយមានោ កឹ មីយិស្សតិ, អមីយមានោ កឹ កុប្បិស្សតិ, អកុប្បមានោ កិស្ស [កឹ (ក.)] បិហេស្សតិ? 'យត្ថ ឋិតំ មញ្ញស្សវា នប្បវត្តន្តិ, មញ្ញស្សវេ ខោ បន នប្បវត្តមានេ មុនិ សន្តោតិ វុច្ចតី'តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥមំ ខោ មេ ត្វំ, ភិក្ខុ, សំខិត្តេន ឆធាតុវិភង្គំ ធារេហី"តិ។

៣៧០. អថ ខោ អាយស្មា បុក្កុសាតិ – "សត្ថា កិរ មេ អនុប្បត្តោ, សុគតោ កិរ មេ អនុប្បត្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ កិរ មេ អនុប្បត្តោ"តិ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – "អច្ចយោ មំ, ភន្តេ, អច្ចគមា យថាពាលំ យថាមូឡ្ហំ យថាអកុសលំ, យោហំ ភគវន្តំ អាវុសោវាទេន សមុទាចរិតព្ពំ អមញ្ញិស្សំ។ តស្ស មេ, ភន្តេ, ភគវា អច្ចយំ អច្ចយតោ បដិគ្គណ្ហាតុ អាយតឹ សំវរាយា"តិ។ "តគ្ឃ ត្វំ, ភិក្ខុ, អច្ចយោ អច្ចគមា យថាពាលំ យថាមូឡ្ហំ យថាអកុសលំ , យំ មំ ត្វំ អាវុសោវាទេន សមុទាចរិតព្ពំ អមញ្ញិត្ថ។ យតោ ច ខោ ត្វំ, ភិក្ខុ, អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា យថាធម្មំ បដិករោសិ, តំ តេ មយំ បដិគ្គណ្ហាម។ វុឌ្ឍិហេសា, ភិក្ខុ, អរិយស្ស វិនយេ យោ អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា យថាធម្មំ បដិករោតិ, អាយតឹ សំវរំ អាបជ្ជតី"តិ។ "លភេយ្យាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ ឧបសម្បទ"ន្តិ។ "បរិបុណ្ណំ បន តេ, ភិក្ខុ, បត្ត

ចីវរ”ន្តិ? “ន ខោ មេ, ភន្តេ, បរិបុណ្ណំ បត្តចីវរ”ន្តិ។ “ន ខោ, ភិក្ខុ, តថាគតា អបរិបុណ្ណបត្តចីវរំ ឧបសម្បាទេន្តី”តិ។

អថ ខោ អាយស្មា បុក្កុសាតិ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បត្តចីវរបរិយេសនំ បក្កាមិ។ អថ ខោ អាយស្មន្តំ បុក្កុសាតិំ បត្តចីវរបរិយេសនំ ចរន្តំ វិព្ភន្តាគាវី [ភន្តគាវី (សី. បី.), គាវី (ស្យា. កំ.)] ជីវិតា វោរោបេសិ។ អថ ខោ សម្ពហុលា ភិក្ខូ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិំសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “យោ សោ, ភន្តេ, បុក្កុសាតិ នាម កុលបុត្តោ ភគវតា សំខិត្តេន ឱវាទេន ឱវទិតោ សោ កាលង្កតោ។ តស្ស កា គតិ, កោ អភិសម្បរាយោ”តិ? “បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, បុក្កុសាតិ កុលបុត្តោ បច្ចបាទិ ធម្មស្សានុធម្មំ, ន ច មំ ធម្មាធិករណំ វិហេសេសិ [វិហេឋេសិ (សី. ស្យា. កំ.) វិហេសេតិ (ក.)]។ បុក្កុសាតិ, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

ធាតុវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទសមំ។

១១. សច្ចវិភង្គសុត្តំ

៣៧១. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា ពារាណសិយំ វិហរតិ ឥសិបតនេ មិគទាយេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“តថាគតេន, ភិក្ខវេ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ អប្បដិវត្តិយំ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា កេនចិ វា លោកស្មិំ, យទិទំ – ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ។ កតមេសំ ចតុន្នំ? ទុក្ខស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខសមុទយស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខនិរោធស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ។ តថាគតេន, ភិក្ខវេ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ អប្បដិវត្តិយំ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា កេនចិ វា លោកស្មិំ , យទិទំ – ឥមេសំ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ។

“សេវថ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ; ភជថ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ។ បណ្ឌិតា ភិក្ខូ អនុគ្គាហកា សព្រហ្មចារីនំ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, ជនេតា [ជនេត្តិ (សី. បី.)], ឯវំ សារិបុត្តោ; សេយ្យថាបិ ជាតស្ស អាបាទេតា, ឯវំ មោគ្គល្លានោ។ សារិបុត្តោ, ភិក្ខវេ, សោតាបត្តិផលេ វិនេតិ, មោគ្គល្លានោ ឧត្តមត្ថេ។ សារិបុត្តោ, ភិក្ខវេ, បហោតិ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ វិត្ថារេន អាចិក្ខិតុំ ទេសេតុំ បញ្ញាបេតុំ បដ្ឋបេតុំ វិវរិតុំ វិភជិតុំ ឧត្តានីកាតុ”ន្តិ។ ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បាវិសិ។

៣៧២. តត្រ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “អាវុសោ, ភិក្ខវេ”តិ។ “អាវុសោ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បច្ចស្សោសុំ។ អាយស្មា សារិបុត្តោ ឯតទវោច –

“តថាគតេន, អាវុសោ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ អប្បដិវត្តិយំ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា កេនចិ វា លោកស្មិំ, យទិទំ – ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ។ កតមេសំ ចតុន្នំ? ទុក្ខស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខសមុទយស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខនិរោធស្ស អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អរិយសច្ចស្ស អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្មំ។

៣៧៣. “កតមញ្ចាវុសោ, ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ? ជាតិបិ ទុក្ខា, ជរាបិ ទុក្ខា, មរណម្បិ ទុក្ខំ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសាបិ ទុក្ខា, យម្បិច្ឆំ ន លភតិ តម្បិ ទុក្ខំ; សំខិត្តេន បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ទុក្ខា។

“កតមា ចាវុសោ, ជាតិ? យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ជាតិ ឱក្កន្តិ អភិនិព្ពត្តិ ខន្ធានំ បាតុភាវោ អាយតនានំ បដិលាភោ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ជាតិ’”។

“កតមា ចាវុសោ, ជរា? យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជរា ជីរណតា ខណ្ឌិច្ចំ បាលិច្ចំ វលិត្តចតា អាយុនោ សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ជរា’”។

“កតមញ្ចាវុសោ, មរណំ? យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហា តម្ហា សត្តនិកាយា ចុតិ ចវនតា ភេទោ អន្តរធានំ មច្ចុ មរណំ កាលំកិរិយា ខន្ធានំ ភេទោ កឡេវរស្ស និក្ខេបោ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សុបច្ឆេទោ, ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘មរណំ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សោកោ? យោ ខោ, អាវុសោ, អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស សោកោ សោចនា សោចិតត្តំ អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សោកោ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, បរិទេវោ? យោ ខោ, អាវុសោ, អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវនា បរិទេវនា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘បរិទេវោ’”។

“កតមញ្ចាវុសោ, ទុក្ខំ? យំ ខោ, អាវុសោ, កាយិកំ ទុក្ខំ កាយិកំ អសាតំ កាយសម្ផស្សជំ ទុក្ខំ អសាតំ វេទយិតំ, ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទុក្ខំ’”។

“កតមញ្ចាវុសោ, ទោមនស្សំ? យំ ខោ, អាវុសោ, ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតសិកំ អសាតំ មនោសម្ផស្សជំ ទុក្ខំ អសាតំ វេទយិតំ, ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទោមនស្សំ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, ឧបាយាសោ? យោ ខោ, អាវុសោ, អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស អាយាសោ ឧបាយាសោ អាយាសិតត្តំ ឧបាយាសិតត្តំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ឧបាយាសោ’”។

“កតមញ្ចាវុសោ, យម្បិច្ឆំ ន លភតិ តម្បិ ទុក្ខំ? ជាតិធម្មានំ, អាវុសោ, សត្តានំ ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ – ‘អហោ វត, មយំ ន ជាតិធម្មា អស្សាម; ន ច, វត, នោ ជាតិ អាគច្ឆេយ្យា’តិ។ ន ខោ បនេតំ ឥច្ឆាយ បត្តព្ពំ។ ឥទម្បិ – ‘យម្បិច្ឆំ ន លភតិ តម្បិ ទុក្ខំ’។ ជរាធម្មានំ, អាវុសោ, សត្តានំ…បេ…. ព្យាធិធម្មានំ, អាវុសោ, សត្តានំ… មរណធម្មានំ, អាវុសោ, សត្តានំ… សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មានំ, អាវុសោ, សត្តានំ ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ – ‘អហោ វត, មយំ ន សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មា អស្សាម ; ន ច, វត, នោ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា អាគច្ឆេយ្យុ’ន្តិ ។ ន ខោ បនេតំ ឥច្ឆាយ បត្តព្ពំ។ ឥទម្បិ – ‘យម្បិច្ឆំ ន លភតិ តម្បិ ទុក្ខំ’”។

“កតមេ ចាវុសោ, សំខិត្តេន បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ទុក្ខា? សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ។ ឥមេ វុច្ចន្តាវុសោ – ‘សំខិត្តេន បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ទុក្ខា’។ ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ’”។

៣៧៤. “កតមញ្ចាវុសោ, ទុក្ខសមុទយំ [ទុក្ខសមុទយោ (ស្យា. កំ.)] អរិយសច្ចំ? យាយំ តណ្ហា បោនោព្ភវិកា [បោនោភវិកា (សី. បី.)] នន្ទីរាគសហគតា [នន្ទិរាគសហគតា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] តត្រតត្រាភិនន្ទិនី, សេយ្យថិទំ – កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា , ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទុក្ខសមុទយំ [ទុក្ខសមុទយោ (ស្យា. កំ.)] អរិយសច្ចំ’”។

“កតមញ្ចាវុសោ, ទុក្ខនិរោធំ [ទុក្ខនិរោធោ (ស្យា. កំ.)] អរិយសច្ចំ? យោ តស្សាយេវ តណ្ហាយ អសេសវិរាគនិរោធោ ចាគោ បដិនិស្សគ្គោ មុត្តិ អនាលយោ, ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទុក្ខនិរោធំ [ទុក្ខនិរោធោ (ស្យា. កំ.)] អរិយសច្ចំ’”។

៣៧៥. “កតមញ្ចាវុសោ, ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា អរិយសច្ចំ? អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ, សម្មាសមាធិ។

“កតមាចាវុសោ, សម្មាទិដ្ឋិ? យំ ខោ, អាវុសោ, ទុក្ខេ ញាណំ, ទុក្ខសមុទយេ ញាណំ, ទុក្ខនិរោធេ ញាណំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាទិដ្ឋិ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សម្មាសង្កប្បោ? នេក្ខម្មសង្កប្បោ, អព្យាបាទសង្កប្បោ , អវិហិំសាសង្កប្បោ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាសង្កប្បោ’”។

“កតមា ចាវុសោ, សម្មាវាចា? មុសាវាទា វេរមណី, បិសុណាយ វាចាយ វេរមណី, ផរុសាយ វាចាយ វេរមណី, សម្ផប្បលាបា វេរមណី, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាវាចា’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សម្មាកម្មន្តោ? បាណាតិបាតា វេរមណី, អទិន្នាទានា វេរមណី, កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណី, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាកម្មន្តោ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សម្មាអាជីវោ? ឥធាវុសោ, អរិយសាវកោ មិច្ឆាអាជីវំ បហាយ សម្មាអាជីវេន ជីវិកំ កប្បេតិ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាអាជីវោ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សម្មាវាយាមោ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ អនុប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ, ឧប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ, អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ, ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឋិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាវាយាមោ’”។

“កតមា ចាវុសោ, សម្មាសតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ...បេ.... ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាសតិ’”។

“កតមោ ចាវុសោ, សម្មាសមាធិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ...បេ.... តតិយំ ឈានំ... វិហរតិ, អយំ វុច្ចតាវុសោ – ‘សម្មាសមាធិ’។ ឥទំ វុច្ចតាវុសោ – ‘ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា អរិយសច្ចំ’”។

“ឥទាគតេនាវុសោ, អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ អប្បដិវត្តិយំ សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា កេនចិ វា លោកស្មិំ, យទិទំ – ឥមេសំ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អាចិក្ខនា ទេសនា បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា វិភជនា ឧត្តានីកម្ម”ន្តិ។

ឥទមវោច អាយស្មា សារិបុត្តោ។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

សច្ចវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ ឯកាទសមំ។

១២. ទក្ខិណាវិភង្គសុត្តំ

៣៧៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មិំ និគ្រោធារាមេ។ អថ ខោ មហាបជាបតិ [មហាបជាបតី (សី. ស្យា. កំ. បី.)] គោតមី នវំ ទុស្សយុគំ អាទាយ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ មហាបជាបតិ គោតមី ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥទំ មេ, ភន្តេ, នវំ ទុស្សយុគំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស សាមំ កន្តំ សាមំ វាយិតំ។ តំ មេ, ភន្តេ, ភគវា

បដិគ្គណ្ហាតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’’តិ។ ឯវំ វុត្តេ, ភគវា មហាបជាបតិំ គោតមិំ ឯតទវោច – ‘‘សង្ឃេ, គោតមិ, ទេហិ។ សង្ឃេ តេ ទិន្នេ អហញ្ចេវ បូជិតោ ភវិស្សាមិ សង្ឃោ ចា’’តិ។ ទុតិយម្បិ ខោ មហាបជាបតិ គោតមី ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘ឥទំ មេ, ភន្តេ, នវំ ទុស្សយុគំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស សាមំ កន្តំ សាមំ វាយិតំ។ តំ មេ, ភន្តេ, ភគវា បដិគ្គណ្ហាតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’’តិ។ ទុតិយម្បិ ខោ ភគវា មហាបជាបតិំ គោតមិំ ឯតទវោច – ‘‘សង្ឃេ, គោតមិ, ទេហិ។ សង្ឃេ តេ ទិន្នេ អហញ្ចេវ បូជិតោ ភវិស្សាមិ សង្ឃោ ចា’’តិ។ តតិយម្បិ ខោ មហាបជាបតិ គោតមី ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘ឥទំ មេ, ភន្តេ, នវំ ទុស្សយុគំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស សាមំ កន្តំ សាមំ វាយិតំ។ តំ មេ, ភន្តេ, ភគវា បដិគ្គណ្ហាតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’’តិ។ តតិយម្បិ ខោ ភគវា មហាបជាបតិំ គោតមិំ ឯតទវោច – ‘‘សង្ឃេ, គោតមិ, ទេហិ ។ សង្ឃេ តេ ទិន្នេ អហញ្ចេវ បូជិតោ ភវិស្សាមិ សង្ឃោ ចា’’តិ។

៣៧៧. ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘បដិគ្គណ្ហាតុ, ភន្តេ, ភគវា មហាបជាបតិយា គោតមិយា នវំ ទុស្សយុគំ។ ពហូបការា [ពហុការា (ស្យា. កំ.)], ភន្តេ, មហាបជាបតិ គោតមី ភគវតោ មាតុច្ឆា អាបាទិកា បោសិកា ខីរស្ស ទាយិកា; ភគវន្តំ ជនេត្តិយា កាលង្កតាយ ថញ្ញំ បាយេសិ។ ភគវាបិ, ភន្តេ, ពហូបការោ មហាបជាបតិយា គោតមិយា។ ភគវន្តំ, ភន្តេ, អាគម្ម មហាបជាបតិ គោតមី ពុទ្ធំ សរណំ គតា, ធម្មំ សរណំ គតា, សង្ឃំ សរណំ គតា។ ភគវន្តំ, ភន្តេ, អាគម្ម មហាបជាបតិ គោតមី បាណាតិបាតា បដិវិរតា អទិន្នាទានា បដិវិរតា កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតា មុសាវាទា បដិវិរតា សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតា។ ភគវន្តំ, ភន្តេ, អាគម្ម មហាបជាបតិ គោតមី ពុទ្ធេ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតា , ធម្មេ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតា, សង្ឃេ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតា អរិយកន្តេហិ សីលេហិ សមន្នាគតា។ ភគវន្តំ, ភន្តេ, អាគម្ម មហាបជាបតិ គោតមី ទុក្ខេ និក្កង្ខា, ទុក្ខសមុទយេ និក្កង្ខា, ទុក្ខនិរោធេ និក្កង្ខា, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ និក្កង្ខា។ ភគវាបិ, ភន្តេ, ពហូបការោ មហាបជាបតិយា គោតមិយា’’តិ។

៣៧៨. ‘‘ឯវមេតំ , អានន្ទ។ យំ ហានន្ទ, បុគ្គលោ បុគ្គលំ អាគម្ម ពុទ្ធំ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ, ឥមស្សានន្ទ, បុគ្គលស្ស ឥមិនា បុគ្គលេន ន សុប្បតិការំ វទាមិ, យទិទំ – អភិវាទន-បច្ចុដ្ឋាន-អញ្ជលិកម្ម សាមីចិកម្មចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលា-នប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានុប្បទានេន។

‘‘យំ ហានន្ទ, បុគ្គលោ បុគ្គលំ អាគម្ម បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ, ឥមស្សានន្ទ, បុគ្គលស្ស ឥមិនា បុគ្គលេន ន សុប្បតិការំ វទាមិ, យទិទំ – អភិវាទន-បច្ចុដ្ឋាន-អញ្ជលិកម្ម-សាមីចិកម្មចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលា- នប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានុប្បទានេន។

‘‘យំ ហានន្ទ, បុគ្គលោ បុគ្គលំ អាគម្ម ពុទ្ធេ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ធម្មេ… សង្ឃេ… អរិយកន្តេហិ សីលេហិ សមន្នាគតោ ហោតិ, ឥមស្សានន្ទ, បុគ្គលស្ស ឥមិនា បុគ្គលេន ន សុប្បតិការំ វទាមិ, យទិទំ – អភិវាទន-បច្ចុដ្ឋាន-អញ្ជលិកម្ម-សាមីចិកម្មចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលា-នប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានុប្បទានេន។

‘‘យំ ហានន្ទ, បុគ្គលោ បុគ្គលំ អាគម្ម ទុក្ខេ និក្កង្ខោ ហោតិ, ទុក្ខសមុទយេ និក្កង្ខោ ហោតិ, ទុក្ខនិរោធេ និក្កង្ខោ ហោតិ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ និក្កង្ខោ ហោតិ, ឥមស្សានន្ទ, បុគ្គលស្ស ឥមិនា បុគ្គលេន ន សុប្បតិការំ វទាមិ, យទិទំ – អភិវាទន-បច្ចុដ្ឋានអញ្ជលិកម្ម-សាមីចិកម្ម-ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលា-នប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានុប្បទានេន។

៣៧៩. ‘‘ចុទ្ទស ខោ បនិមានន្ទ, បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ កតមា ចុទ្ទស? តថាគតេ អរហន្តេ សម្មាសម្ពុទ្ធេ ទានំ ទេតិ – អយំ បឋមា បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ បច្ចេកសម្ពុទ្ធេ [បច្ចេកពុទ្ធេ (សី. បី.)] ទានំ ទេតិ – អយំ ទុតិយា បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ តថាគតសាវកេ អរហន្តេ ទានំ ទេតិ – អយំ តតិយា បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទេតិ – អយំ ចតុត្ថី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ អនាគាមិស្ស ទានំ ទេតិ – អយំ បញ្ចមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ អនាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទេតិ – អយំ ឆដ្ឋី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ សកទាគាមិស្ស ទានំ ទេតិ – អយំ សត្តមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ សកទាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទេតិ – អយំ អដ្ឋមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ សោតាបន្នេ ទានំ ទេតិ – អយំ នវមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទេតិ – អយំ ទសមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ ពាហិរកេ កាមេសុ វីតរាគេ ទានំ ទេតិ – អយំ ឯកាទសមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។

បុថុជ្ជនសីលវន្តេ ទានំ ទេតិ – អយំ ទ្វាទសមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ បុថុជ្ជនទុស្សីលេ ទានំ ទេតិ – អយំ តេរសមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណា។ តិរច្ឆានគតេ ទានំ ទេតិ – អយំ ចុទ្ទសមី បាដិបុគ្គលិកា ទក្ខិណាតិ។

“តត្រានន្ទ, តិរច្ឆានគតេ ទានំ ទត្វា សតគុណា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា, បុថុជ្ជនទុស្សីលេ ទានំ ទត្វា សហស្សគុណា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា, បុថុជ្ជនសីលវន្តេ ទានំ ទត្វា សតសហស្សគុណា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា, ពាហិរកេ កាមេសុ វីតរាគេ ទានំ ទត្វា កោដិសតសហស្សគុណា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា, សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទត្វា អសង្ខេយ្យា អប្បមេយ្យា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា, កោ បន វាទោ សោតាបន្នេ, កោ បន វាទោ សកទាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ, កោ បន វាទោ សកទាគាមិស្ស, កោ បន វាទោ អនាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ, កោ បន វាទោ អនាគាមិស្ស, កោ បន វាទោ អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នេ, កោ បន វាទោ អរហន្តេ, កោ បន វាទោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធេ, កោ បន វាទោ តថាគតេ អរហន្តេ សម្មាសម្ពុទ្ធេ!

៣៨០. “សត្ត ខោ បនិមានន្ទ, សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ កតមា សត្ត? ពុទ្ធប្បមុខេ ឧភតោសង្ឃេ ទានំ ទេតិ – អយំ បឋមា សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ តថាគតេ បរិនិព្ពុតេ ឧភតោសង្ឃេ ទានំ ទេតិ – អយំ ទុតិយា សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ ភិក្ខុសង្ឃេ ទានំ ទេតិ – អយំ តតិយា សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ទានំ ទេតិ – អយំ ចតុត្ថី សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ ‘ឯត្តកា មេ ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច សង្ឃតោ ឧទ្ទិស្សថា’តិ ទានំ ទេតិ – អយំ បញ្ចមី សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ ‘ឯត្តកា មេ ភិក្ខូ សង្ឃតោ ឧទ្ទិស្សថា’តិ ទានំ ទេតិ – អយំ ឆដ្ឋី សង្ឃគតា ទក្ខិណា។ ‘ឯត្តកា មេ ភិក្ខុនិយោ សង្ឃតោ ឧទ្ទិស្សថា’តិ ទានំ ទេតិ – អយំ សត្តមី សង្ឃគតា ទក្ខិណា។

“ភវិស្សន្តិ ខោ បនានន្ទ, អនាគតមទ្ធានំ គោត្រភុនោ កាសាវកណ្ឋា ទុស្សីលា បាបធម្មា។ តេសុ ទុស្សីលេសុ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទស្សន្តិ។ តទាបាហំ, អានន្ទ, សង្ឃគតំ ទក្ខិណំ អសង្ខេយ្យំ អប្បមេយ្យំ វទាមិ។ ន ត្វេវាហំ, អានន្ទ, កេនចិ បរិយាយេន សង្ឃគតាយ ទក្ខិណាយ បាដិបុគ្គលិកំ ទានំ មហប្ផលតរំ វទាមិ។

៣៨១. “ចតស្សោ ខោ ឥមា, អានន្ទ, ទក្ខិណា វិសុទ្ធិយោ។ កតមា ចតស្សោ? អត្ថានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ។ អត្ថានន្ទ, ទក្ខិណា បដិគ្គាហកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ ទាយកតោ។ អត្ថានន្ទ, ទក្ខិណា នេវ ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ។ អត្ថានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ ចេវ វិសុជ្ឈតិ បដិគ្គាហកតោ ច។

“កថញ្ចានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ? ឥធានន្ទ, ទាយកោ ហោតិ សីលវា កល្យាណធម្មោ, បដិគ្គាហកា ហោន្តិ ទុស្សីលា បាបធម្មា – ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ។

“កថញ្ចានន្ទ, ទក្ខិណា បដិគ្គាហកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ ទាយកតោ? ឥធានន្ទ, ទាយកោ ហោតិ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ, បដិគ្គាហកា ហោន្តិ សីលវន្តោ [សីលវន្តា (សី.)] កល្យាណធម្មា – ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ទក្ខិណា បដិគ្គាហកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ ទាយកតោ។

“កថញ្ចានន្ទ, ទក្ខិណា នេវ ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ? ឥធានន្ទ, ទាយកោ ច ហោតិ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ, បដិគ្គាហកា ច ហោន្តិ ទុស្សីលា បាបធម្មា – ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ទក្ខិណា នេវ ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ។

“កថញ្ចានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ ចេវ វិសុជ្ឈតិ បដិគ្គាហកតោ ច? ឥធានន្ទ, ទាយកោ ច ហោតិ សីលវា កល្យាណធម្មោ, បដិគ្គាហកា ច ហោន្តិ សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា – ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ទក្ខិណា ទាយកតោ ចេវ វិសុជ្ឈតិ បដិគ្គាហកតោ ច។ ឥមា ខោ, អានន្ទ, ចតស្សោ ទក្ខិណា វិសុទ្ធិយោ”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៣៨២. “យោ សីលវា ទុស្សីលេសុ ទទាតិ ទានំ,
ធម្មេន លទ្ធំ [លទ្ធា (សី. បី.)] សុបសន្នចិត្តោ;
អភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ,
សា ទក្ខិណា ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ។

“យោ ទុស្សីលោ សីលវន្តេសុ ទទាតិ ទានំ,
អធម្មេន លទ្ធំ អប្បសន្នចិត្តោ;
អនភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ,
សា ទក្ខិណា បដិគ្គាហកតោ វិសុជ្ឈតិ។

“យោ ទុស្សីលោ ទុស្សីលេសុ ទទាតិ ទានំ,
អធម្មេន លទ្ធំ អប្បសន្នចិត្តោ;
អនភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ,
ន តំ ទានំ វិបុលប្ផលន្តិ ព្រូមិ។

“យោ សីលវា សីលវន្តេសុ ទទាតិ ទានំ,
ធម្មេន លទ្ធំ សុបសន្នចិត្តោ;
អភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ,
តំ វេ ទានំ វិបុលប្ផលន្តិ ព្រូមិ [សា ទក្ខិណា នេវុភតោ វិសុជ្ឈតិ (សី. បី.)]។

“យោ វីតរាគោ វីតរាគេសុ ទទាតិ ទានំ,
ធម្មេន លទ្ធំ សុបសន្នចិត្តោ;
អភិសទ្ទហំ កម្មផលំ ឧឡារំ,
តំ វេ ទានំ អាមិសទានានមគ្គំ” [តំ វេ ទានំ វិបុលន្តិ ព្រូមិ (សី.)] ន្តិ។

ទក្ខិណាវិភង្គសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទ្វាទសមំ។

វិភង្គវគ្គោ និដ្ឋិតោ ចតុត្ថោ។

តស្សុទ្ទានំ –
ភទ្ទេកានន្ទកច្ចាន, លោមសកង្គិយាសុភោ;
មហាកម្មសឡាយតនវិភង្គា, ឧទ្ទេសអរណា ធាតុ សច្ចំ។

ទក្ខិណាវិភង្គសុត្តន្តិ។

៥. សឡាយតនវគ្គោ

១. អនាថបិណ្ឌិកោវាទសុត្តំ

៣៨៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ អាពាធិកោ ហោតិ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ អថ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ អញ្ញតរំ បុរិសំ អាមន្តេសិ – “ឯហិ ត្វំ, អម្ភោ បុរិស, យេន ភគវា តេនុបសង្កម; ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទាហិ [វន្ទាហិ ឯវញ្ច វទេហិ (សព្ពត្ថ) អញ្ញសុត្តេសុ បន នត្ថិ] – ‘អនាថបិណ្ឌិកោ, ភន្តេ, គហបតិ អាពាធិកោ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ សោ ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទតី’តិ។ យេន ចាយស្មា សារិបុត្តោ តេនុបសង្កម; ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បាទេ សិរសា វន្ទាហិ [វន្ទាហិ ឯវញ្ច វទេហិ (សព្ពត្ថ) អញ្ញសុត្តេសុ បន នត្ថិ] – ‘អនាថបិណ្ឌិកោ, ភន្តេ, គហបតិ អាពាធិកោ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ សោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បាទេ សិរសា វន្ទតី’តិ។ ឯវញ្ច វទេហិ – ‘សាធុ កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ យេន អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’”តិ។

“ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ សោ បុរិសោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិស្ស បដិស្សុត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សោ បុរិសោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អនាថបិណ្ឌិកោ, ភន្តេ, គហបតិ អាពាធិកោ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ សោ ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទតី”តិ។ យេន ចាយស្មា សារិបុត្តោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សោ បុរិសោ អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ ឯតទវោច – “អនាថបិណ្ឌិកោ, ភន្តេ, គហបតិ អាពាធិកោ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ សោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បាទេ សិរសា វន្ទតិ; ឯវញ្ច វទេតិ – ‘សាធុ កិរ, ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ យេន អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’”តិ។ អធិវាសេសិ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ តុណ្ហីភាវេន។

៣៨៤. អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ អាយស្មតា អានន្ទេន បច្ឆាសមណេន យេន អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ អនាថបិណ្ឌិកំ គហបតិំ ឯតទវោច – “កច្ចិ តេ, គហបតិ, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ? កច្ចិ តេ ទុក្ខា វេទនា បដិក្កមន្តិ, នោ អភិក្កមន្តិ; បដិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ អភិក្កមោ”តិ?

“ន មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ពលវា បុរិសោ តិណ្ហេន សិខរេន មុទ្ធនិ [មុទ្ធានំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អភិមត្ថេយ្យ [អភិមន្ថេយ្យ (សី. បី.)]; ឯវមេវ ខោ មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, អធិមត្តា វាតា មុទ្ធនិ [ឱហនន្តិ (ស្យា. កំ.)] ឩហនន្តិ [អធិមត្តា វាតា សីលំ បរិកន្តន្តិ (សី. ស្យា. កំ.)]។ ន មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ពលវា បុរិសោ ទឡ្ហេន វរត្តខណ្ឌេន សីសេ សីសវេឋំ ទទេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, អធិមត្តា សីសេ សីសវេទនា។ ន មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន កុច្ឆិំ បរិកន្តេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, អធិមត្តា វាតា កុច្ឆិំ បរិកន្តន្តិ។ ន មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ទ្វេ ពលវន្តោ បុរិសា ទុព្ពលតរំ បុរិសំ នានាពាហាសុ គហេត្វា អង្គារកាសុយា សន្តាបេយ្យុំ, សម្បរិតាបេយ្យុំ; ឯវមេវ ខោ មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, អធិមត្តោ កាយស្មិំ ឌាហោ។ ន មេ, ភន្តេ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ”តិ។

៣៨៥. “តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ចក្ខុំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ចក្ខុនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន សោតំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ សោតនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ឃានំ ឧបាទិយិស្សាមិ,

ន ច មេ ឃាននិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ជិវ្ហំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ជិវ្ហានិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន កាយំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ កាយនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន មនំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ មនោនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន រូបំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ រូបនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន សទ្ទំ ឧបាទិយិស្សាមិ…បេ…. ន គន្ធំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន រសំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ផោដ្ឋព្ពំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ធម្មំ ឧបាទិយិស្សាមិ ន ច មេ ធម្មនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ចក្ខុវិញ្ញាណនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន សោតវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ឃានវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន កាយវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន មនោវិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ ន ច មេ មនោវិញ្ញាណនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ចក្ខុសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ចក្ខុសម្ផស្សនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន សោតសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ឃានសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ជិវ្ហាសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន កាយសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន មនោសម្ផស្សំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ មនោសម្ផស្សនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ចក្ខុសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ចក្ខុសម្ផស្សជាវេទនានិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ , គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន សោតសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ឃានសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន ជិវ្ហាសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន កាយសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន មនោសម្ផស្សជំ វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ មនោសម្ផស្សជាវេទនានិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

៣៨៦. “តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន បថវីធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ បថវីធាតុនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន អាបោធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន តេជោធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន វាយោធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន អាកាសធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន វិញ្ញាណធាតុំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ វិញ្ញាណធាតុនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន រូបំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ រូបនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន វេទនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន សញ្ញំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន សង្ខារេ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន វិញ្ញាណំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ វិញ្ញាណនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបាទិយិស្សាមិ , ន ច មេ អាកាសានញ្ចាយតននិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបាទិយិស្សាមិ… ន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបាទិយិស្សាមិ ន ច មេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតននិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។

“តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន ឥធលោកំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ ឥធលោកនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘ន បរលោកំ ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ បរលោកនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ,

គហបតិ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘យម្បិ មេ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុបរិយេសិតំ អនុចរិតំ មនសា តម្បិ ន ឧបាទិយិស្សាមិ, ន ច មេ តំនិស្សិតំ វិញ្ញាណំ ភវិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, គហបតិ, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ។

៣៨៧. ឯវំ វុត្តេ, អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ បរោទិ, អស្សូនិ បវត្តេសិ។ អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ អនាថបិណ្ឌិកំ គហបតឹ ឯតទវោច – “ឱលីយសិ ខោ ត្វំ, គហបតិ, សំសីទសិ ខោ ត្វំ, គហបតី”តិ? “នាហំ, ភន្តេ អានន្ទ, ឱលីយាមិ, នបិ សំសីទាមិ; អបិ ច មេ ទីឃរត្តំ សត្ថា បយិរុបាសិតោ មនោភាវនីយា ច ភិក្ខូ; ន ច មេ ឯវរូបី ធម្មី កថា សុតបុព្ពា”តិ។ “ន ខោ, គហបតិ, គិហីនំ ឱទាតវសនានំ ឯវរូបី ធម្មី កថា បដិភាតិ; បព្ពជិតានំ ខោ, គហបតិ, ឯវរូបី ធម្មី កថា បដិភាតី”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ សារិបុត្ត, គិហីនម្បិ ឱទាតវសនានំ ឯវរូបី ធម្មី កថា បដិភាតុ។ សន្តិ ហិ, ភន្តេ, កុលបុត្តា អប្បរជក្ខជាតិកា, អស្សវនតា ធម្មស្ស បរិហាយន្តិ; ភវិស្សន្តិ ធម្មស្ស អញ្ញាតារោ”តិ។

អថ ខោ អាយស្មា ច សារិបុត្តោ អាយស្មា ច អានន្ទោ អនាថបិណ្ឌិកំ គហបតឹ ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមឹសុ។ អថ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ, អចិរបក្កន្តេ អាយស្មន្តេ ច សារិបុត្តេ អាយស្មន្តេ ច អានន្ទេ , កាលមកាសិ តុសិតំ កាយំ ឧបបជ្ជិ។ អថ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ ភគវន្តំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

“ឥទញ្ហិ តំ ជេតវនំ, ឥសិសង្ឃនិសេវិតំ;
អាវុត្ថំ ធម្មរាជេន, បីតិសញ្ជននំ មម។

“កម្មំ វិជ្ជា ច ធម្មោ ច, សីលំ ជីវិតមុត្តមំ;
ឯតេន មច្ចា សុជ្ឈន្តិ, ន គោត្តេន ធនេន វា។

“តស្មា ហិ បណ្ឌិតោ បោសោ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ;
យោនិសោ វិចិនេ ធម្មំ, ឯវំ តត្ថ វិសុជ្ឈតិ។

“សារិបុត្តោវ បញ្ញាយ, សីលេន ឧបសមេន;
យោបិ បារង្គតោ ភិក្ខុ, ឯតាវបរមោ សិយា”តិ។

ឥទមវោច អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ។ សមនុញ្ញោ សត្ថា អហោសិ។ អថ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ – “សមនុញ្ញោ មេ សត្ថា”តិ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។

៣៨៨. អថ ខោ ភគវា តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ឥមំ, ភិក្ខវេ, រត្តឹ អញ្ញតរោ ទេវបុត្តោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា យេនាហំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា មំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ សោ ទេវបុត្តោ មំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

“ឥទញ្ហិ តំ ជេតវនំ, ឥសិសង្ឃនិសេវិតំ;
អាវុត្ថំ ធម្មរាជេន, បីតិសញ្ជននំ មម។

“កម្មំ វិជ្ជា ច ធម្មោ ច, សីលំ ជីវិតមុត្តមំ;
ឯតេន មច្ចា សុជ្ឈន្តិ, ន គោត្តេន ធនេន វា។

“តស្មា ហិ បណ្ឌិតោ បោសោ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ;
យោនិសោ វិចិនេ ធម្មំ, ឯវំ តត្ថ វិសុជ្ឈតិ។

“សារិបុត្តោវ បញ្ញាយ, សីលេន ឧបសមេន;
យោបិ បារង្គតោ ភិក្ខុ, ឯតាវបរមោ សិយា”តិ។

“ឥទមវោច , ភិក្ខវេ, សោ ទេវបុត្តោ។ ‘សមនុញ្ញោ មេ សត្ថា’តិ មំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា តត្ថេវន្តរធាយី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘សោ ហិ នូន សោ, ភន្តេ, អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ ភវិស្សតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ, ភន្តេ, គហបតិ អាយស្មន្តេ សារិបុត្តេ អភិប្បសន្នោ អហោសី’’តិ។ ‘‘សាធុ, សាធុ, អានន្ទ! យាវតកំ ខោ, អានន្ទ, តក្កាយ បត្តព្ពំ, អនុប្បត្តំ តំ តយា។ អនាថបិណ្ឌិកោ សោ, អានន្ទ, ទេវបុត្តោ’’តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

អនាថបិណ្ឌិកោវាទសុត្តំ និដ្ឋិតំ បឋមំ។

២. ឆន្នោវាទសុត្តំ

៣៨៩. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា ច សារិបុត្តោ អាយស្មា ច មហាចុន្ទោ អាយស្មា ច ឆន្នោ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ វិហរន្តិ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា ឆន្នោ អាពាធិកោ ហោតិ ទុក្ខិតោ ពាឡ្ហគិលានោ។ អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេនាយស្មា មហាចុន្ទោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាចុន្ទំ ឯតទវោច – ‘‘អាយាមាវុសោ ចុន្ទ, យេនាយស្មា ឆន្នោ តេនុបសង្កមិស្សាម គិលានបុច្ឆកា’’តិ។ ‘‘ឯវមាវុសោ’’តិ ខោ អាយស្មា មហាចុន្ទោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បច្ចស្សោសិ។

អថ ខោ អាយស្មា ច សារិបុត្តោ អាយស្មា ច មហាចុន្ទោ យេនាយស្មា ឆន្នោ តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មតា ឆន្នេន សទ្ធិំ សម្មោទឹសុ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឯតទវោច – ‘‘កច្ចិ តេ, អាវុសោ ឆន្ន, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ? កច្ចិ តេ ទុក្ខា វេទនា បដិក្កមន្តិ, នោ អភិក្កមន្តិ; បដិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ អភិក្កមោ’’តិ?

‘‘ន មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ , អាវុសោ សារិបុត្ត, ពលវា បុរិសោ តិណ្ហេន សិខរេន មុទ្ធនិ អភិមត្ថេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, អធិមត្តា វាតា មុទ្ធនិ ឩហនន្តិ។ ន មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ពលវា បុរិសោ ទឡ្ហេន វរត្តក្ខណ្ឌេន សីសេ សីសវេឋំ ទទេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, អធិមត្តា សីសេ សីសវេទនា។ ន មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន កុច្ឆិំ បរិកន្តេយ្យ; ឯវមេវ ខោ មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, អធិមត្តា វាតា កុច្ឆិំ បរិកន្តន្តិ។ ន មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សេយ្យថាបិ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ទ្វេ ពលវន្តោ បុរិសា ទុព្ពលតរំ បុរិសំ នានាពាហាសុ គហេត្វា អង្គារកាសុយា សន្តាបេយ្យុំ សម្បរិតាបេយ្យុំ; ឯវមេវ ខោ មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, អធិមត្តោ កាយស្មិំ ឌាហោ។ ន មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ខមនីយំ ន យាបនីយំ។ ពាឡ្ហា មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ; អភិក្កមោសានំ បញ្ញាយតិ, នោ បដិក្កមោ។ សត្ថំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, អាហរិស្សាមិ, នាវកង្ខាមិ ជីវិត’’ន្តិ។

៣៩០. ‘‘មាយស្មា ឆន្នោ សត្ថំ អាហរេសិ។ យាបេតាយស្មា ឆន្នោ។ យាបេន្តំ មយំ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឥច្ឆាម។ សចេ អាយស្មតោ ឆន្នស្ស នត្ថិ សប្បាយានិ ភោជនានិ, អហំ អាយស្មតោ ឆន្នស្ស សប្បាយានិ ភោជនានិ បរិយេសិស្សាមិ។ សចេ អាយស្មតោ ឆន្នស្ស នត្ថិ សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ, អហំ អាយស្មតោ ឆន្នស្ស សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ បរិយេសិស្សាមិ។ សចេ អាយស្មតោ ឆន្នស្ស នត្ថិ បតិរូបា ឧបដ្ឋាកា, អហំ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ។ មាយស្មា ឆន្នោ សត្ថំ អាហរេសិ។ យាបេតាយស្មា ឆន្នោ។ យាបេន្តំ មយំ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឥច្ឆាមា’’តិ។

‘‘នបិ មេ, អាវុសោ សារិបុត្ត, នត្ថិ សប្បាយានិ ភោជនានិ; នបិ មេ នត្ថិ សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ; នបិ មេ នត្ថិ បតិរូបា ឧបដ្ឋាកា; អបិ ចាវុសោ សារិបុត្ត , បរិចិណ្ណោ មេ សត្ថា ទីឃរត្តំ មនាបេនេវ នោ អមនាបេន។ ឯតញ្ហិ, អាវុសោ សារិបុត្ត, សាវកស្ស បតិរូបំ យំ សត្ថារំ បរិចរេយ្យ មនាបេនេវ នោ អមនាបេន។ ‘អនុបវជ្ជំ ឆន្នោ ភិក្ខុ សត្ថំ អាហរិស្សតី’តិ ឯវមេតំ [ឯវមេវ ខោ ត្វំ (ក.)], អាវុសោ សារិបុត្ត, ធារេហី’’តិ។ ‘‘បុច្ឆេយ្យាម

មយំ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ កញ្ចិទេវ ទេសំ, សចេ អាយស្មា ឆន្នោ ឱកាសំ ករោតិ បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយា’’តិ។ ‘‘បុច្ឆាវុសោ សារិបុត្ត, សុត្វា វេទិស្សាមី’’តិ។

៣៩១. ‘‘ចក្ខុំ, អាវុសោ ឆន្ន, ចក្ខុវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សសិ? សោតំ, អាវុសោ ឆន្ន, សោតវិញ្ញាណំ…បេ…. ឃានំ, អាវុសោ ឆន្ន, ឃានវិញ្ញាណំ… ជិវ្ហំ, អាវុសោ ឆន្ន, ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ … កាយំ, អាវុសោ ឆន្ន, កាយវិញ្ញាណំ… មនំ, អាវុសោ ឆន្ន, មនោវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សសី’’តិ?

‘‘ចក្ខុំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ចក្ខុវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សាមិ។ សោតំ, អាវុសោ សារិបុត្ត…បេ…. ឃានំ, អាវុសោ សារិបុត្ត… ជិវ្ហំ, អាវុសោ សារិបុត្ត… កាយំ, អាវុសោ សារិបុត្ត… មនំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, មនោវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សាមី’’តិ។

៣៩២. ‘‘ចក្ខុស្មិំ, អាវុសោ ឆន្ន, ចក្ខុវិញ្ញាណេ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ កិំ ទិស្វា កិំ អភិញ្ញាយ ចក្ខុំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សសិ? សោតស្មិំ, អាវុសោ ឆន្ន, សោតវិញ្ញាណេ … ឃានស្មិំ, អាវុសោ ឆន្ន, ឃានវិញ្ញាណេ… ជិវ្ហាយ, អាវុសោ ឆន្ន, ជិវ្ហាវិញ្ញាណេ… កាយស្មិំ, អាវុសោ ឆន្ន, កាយវិញ្ញាណេ… មនស្មិំ, អាវុសោ ឆន្ន, មនោវិញ្ញាណេ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ កិំ ទិស្វា កិំ អភិញ្ញាយ មនំ មនោវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សសី’’តិ?

‘‘ចក្ខុស្មិំ , អាវុសោ សារិបុត្ត, ចក្ខុវិញ្ញាណេ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ និរោធំ ទិស្វា និរោធំ អភិញ្ញាយ ចក្ខុំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សាមិ។ សោតស្មិំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, សោតវិញ្ញាណេ… ឃានស្មិំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ឃានវិញ្ញាណេ… ជិវ្ហាយ, អាវុសោ សារិបុត្ត, ជិវ្ហាវិញ្ញាណេ… កាយស្មិំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, កាយវិញ្ញាណេ… មនស្មិំ, អាវុសោ សារិបុត្ត, មនោវិញ្ញាណេ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ និរោធំ ទិស្វា និរោធំ អភិញ្ញា មនំ មនោវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សាមី’’តិ។

៣៩៣. ឯវំ វុត្តេ, អាយស្មា មហាចុន្ទោ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឯតទវោច – ‘‘តស្មាតិហ, អាវុសោ ឆន្ន, ឥទម្បិ តស្ស ភគវតោ សាសនំ [វចនំ (សី.)], និច្ចកប្បំ មនសិ កាតព្ពំ – ‘និស្សិតស្ស ចលិតំ, អនិស្សិតស្ស ចលិតំ នត្ថិ។ ចលិតេ អសតិ បស្សទ្ធិ, បស្សទ្ធិយា សតិ នតិ ន ហោតិ។ នតិយា អសតិ អាគតិគតិ ន ហោតិ។ អាគតិគតិយា អសតិ ចុតូបបាតោ ន ហោតិ។ ចុតូបបាតេ អសតិ នេវិធ ន ហុរំ ន ឧភយមន្តរេន។ ឯសេវន្តោ ទុក្ខស្សា’’’តិ។ អថ ខោ អាយស្មា ច សារិបុត្តោ អាយស្មា ច មហាចុន្ទោ អាយស្មន្តំ ឆន្នំ ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមឹសុ។

៣៩៤. អថ ខោ អាយស្មា ឆន្នោ អចិរបក្កន្តេ អាយស្មន្តេ ច សារិបុត្តេ អាយស្មន្តេ ច មហាចុន្ទេ សត្ថំ អាហរេសិ។ អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អាយស្មតា, ភន្តេ, ឆន្នេន សត្ថំ អាហរិតំ។ តស្ស កា គតិ, កោ អភិសម្បរាយោ’’តិ? ‘‘ននុ តេ, សារិបុត្ត, ឆន្នេន ភិក្ខុនា សម្មុខាយេវ អនុបវជ្ជតា ព្យាកតា’’តិ? ‘‘អត្ថិ, ភន្តេ, បុព្ពជិរំ [បុព្ពជិតញ្ជិតំ (ក.), ឧបវជ្ជិតំ (ក.), បុព្ពវិជ្ជនំ, បុព្ពវិជ្ជនំ, បុព្ពវិចិរំ (សំយុត្តកេ)] នាម វជ្ជិគាមោ។ តត្ថាយស្មតោ ឆន្នស្ស មិត្តកុលានិ សុហជ្ជកុលានិ ឧបវជ្ជកុលានី’’តិ។ ‘‘ហោន្តិ [ហោសន្តិ (ក.)] ហេតេ, សារិបុត្ត, ឆន្នស្ស ភិក្ខុនោ មិត្តកុលានិ សុហជ្ជកុលានិ ឧបវជ្ជកុលានិ។ នាហំ, សារិបុត្ត, ឯត្តាវតា ‘សឧបវជ្ជោ’តិ វទាមិ។ យោ ខោ, សារិបុត្ត, ឥមញ្ច កាយំ និក្ខិបតិ អញ្ញញ្ច កាយំ ឧបាទិយតិ តមហំ ‘សឧបវជ្ជោ’តិ វទាមិ។ តំ ឆន្នស្ស ភិក្ខុនោ នត្ថិ។ ‘អនុបវជ្ជោ ឆន្នោ ភិក្ខុ សត្ថំ អាហរេសី’តិ ឯវមេតំ, សារិបុត្ត, ធារេហី’’តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ឆន្នោវាទសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទុតិយំ។

៣. បុណ្ណោវាទសុត្តំ

៣៩៥. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “សាធុ មំ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ឱវាទេន ឱវទតុ, យមហំ ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរេយ្យ”ន្តិ។ “តេន ហិ, បុណ្ណ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

“សន្តិ ខោ, បុណ្ណ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ តំ ចេ ភិក្ខុ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ អភិនន្ទតោ អភិវទតោ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ ឧប្បជ្ជតិ នន្ទី [នន្ទិ (ស្យា. កំ.)]។ ‘នន្ទីសមុទយា ទុក្ខសមុទយោ, បុណ្ណា’តិ វទាមិ។

“សន្តិ ខោ, បុណ្ណ, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា... មនោវិញ្ញេយ្យា ធម្មា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ តំ ចេ ភិក្ខុ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ អភិនន្ទតោ អភិវទតោ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ ឧប្បជ្ជតិ នន្ទី។ ‘នន្ទីសមុទយា ទុក្ខសមុទយោ, បុណ្ណា’តិ វទាមិ។

“សន្តិ ច ខោ, បុណ្ណ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ តំ ចេ ភិក្ខុ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ នាជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ អនភិនន្ទតោ អនភិវទតោ អនជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ នន្ទី និរុជ្ឈតិ។ ‘នន្ទីនិរោធា ទុក្ខនិរោធោ, បុណ្ណា’តិ វទាមិ។

“សន្តិ ច ខោ, បុណ្ណ, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា... មនោវិញ្ញេយ្យា ធម្មា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ តំ ចេ ភិក្ខុ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ នាជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស តំ អនភិនន្ទតោ អនភិវទតោ អនជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតោ នន្ទី និរុជ្ឈតិ។ ‘នន្ទីនិរោធា ទុក្ខនិរោធោ, បុណ្ណា’តិ វទាមិ។

“ឥមិនា ច ត្វំ បុណ្ណ, មយា សំខិត្តេន ឱវាទេន ឱវទិតោ កតរស្មិំ ជនបទេ វិហរិស្សសី”តិ? “ឥមិនាហំ, ភន្តេ, ភគវតា សំខិត្តេន ឱវាទេន ឱវទិតោ, អត្ថិ សុនាបរន្តោ នាម ជនបទោ, តត្ថាហំ វិហរិស្សាមី”តិ។

៣៩៦. “ចណ្ឌា ខោ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា; ផរុសា ខោ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា។ សចេ តំ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា អក្កោសិស្សន្តិ បរិភាសិស្សន្តិ, តត្ថ តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មំ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា អក្កោសិស្សន្តិ បរិភាសិស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘ភទ្ទកា [ភទ្រកា (ក.)] វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, សុភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, យំ មេ នយិមេ បាណិនា បហារំ ទេន្តី’តិ។ ឯវ មេត្ថ [ឯវម្មេត្ថ (?)], ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។

“សចេ បន តេ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា បាណិនា បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ បន តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មេ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា បាណិនា បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘ភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, សុភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, យំ មេ នយិមេ លេឌ្ឌុនា បហារំ ទេន្តី’តិ។ ឯវមេត្ថ, ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។

“សចេ បន តេ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា លេឌ្ឌុនា បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ បន តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មេ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា លេឌ្ឌុនា បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘ភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, សុភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, យំ មេ នយិមេ ទណ្ឌេន បហារំ ទេន្តី’តិ។ ឯវមេត្ថ, ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។

“សចេ បន តេ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា ទណ្ឌេន បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ បន តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មេ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា ទណ្ឌេន បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘ភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, សុភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, យំ មេ នយិមេ សត្ថេន បហារំ ទេន្តី’តិ។ ឯវមេត្ថ, ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។

“សចេ បន តេ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា សត្ថេន បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ បន តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មេ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា សត្ថេន បហារំ ទស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘ភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, សុភទ្ទកា វតិមេ សុនាបរន្តកា មនុស្សា, យំ មំ [យំ មេ (សី. បី. ក.)] នយិមេ តិណ្ហេន សត្ថេន ជីវិតា វោរោបេន្តី’តិ។ ឯវមេត្ថ, ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។

“សចេ បន តំ, បុណ្ណ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា តិណ្ហេន សត្ថេន ជីវិតា វោរោបេស្សន្តិ, តត្ថ បន តេ, បុណ្ណ, កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ? “សចេ មំ, ភន្តេ, សុនាបរន្តកា មនុស្សា តិណ្ហេន សត្ថេន ជីវិតា វោរោបេស្សន្តិ, តត្ថ មេ ឯវំ ភវិស្សតិ – ‘សន្តិ ខោ ភគវតោ សាវកា កាយេ ច ជីវិតេ ច អដ្ដីយមានា ហរាយមានា ជិគុច្ឆមានា សត្ថហារកំ បរិយេសន្តិ។ តំ មេ ឥទំ អបរិយិដ្ឋំយេវ សត្ថហារកំ លទ្ធ’ន្តិ។ ឯវមេត្ថ, ភគវា, ភវិស្សតិ; ឯវមេត្ថ, សុគត, ភវិស្សតី”តិ។ “សាធុ, សាធុ, បុណ្ណ! សក្ខិស្សសិ ខោ ត្វំ, បុណ្ណ, ឥមិនា ទមូបសមេន សមន្នាគតោ សុនាបរន្តស្មិំ ជនបទេ វិហរិតុំ។ យស្សទានិ ត្វំ, បុណ្ណ, កាលំ មញ្ញសី”តិ។

៣៩៧. អថ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន សុនាបរន្តោ ជនបទោ តេន ចារិកំ បក្កាមិ។ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ យេន សុនាបរន្តោ ជនបទោ តទវសរិ។ តត្រ សុទំ អាយស្មា បុណ្ណោ សុនាបរន្តស្មិំ ជនបទេ វិហរតិ។ អថ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ តេនេវន្តរវស្សេន បញ្ចមត្តានិ ឧបាសកសតានិ បដិវេទេសិ [បដិបាទេសិ (សី. បី.), បដិទេសេសិ (ស្យា. កំ.)], តេនេវន្តរវស្សេន បញ្ចមត្តានិ ឧបាសិកសតានិ បដិវេទេសិ, តេនេវន្តរវស្សេន តិស្សោ វិជ្ជា សច្ឆាកាសិ។ អថ ខោ អាយស្មា បុណ្ណោ អបរេន សមយេន បរិនិព្ពាយិ។

អថ ខោ សម្ពហុលា ភិក្ខូ យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “យោ សោ, ភន្តេ, បុណ្ណោ នាម កុលបុត្តោ ភគវតា សំខិត្តេន ឱវាទេន ឱវទិតោ សោ កាលង្កតោ។ តស្ស កា គតិ, កោ អភិសម្បរាយោ”តិ? “បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, បុណ្ណោ កុលបុត្តោ បច្ចបាទិ [សច្ចវាទី ធម្មវាទី (ក.)] ធម្មស្សានុធម្មំ, ន ច មំ ធម្មាធិករណំ វិហេសេសិ។ បរិនិព្ពុតោ, ភិក្ខវេ, បុណ្ណោ កុលបុត្តោ”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

បុណ្ណោវាទសុត្តំ និដ្ឋិតំ តតិយំ។

៤. នន្ទកោវាទសុត្តំ

៣៩៨. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ មហាបជាបតិគោតមី បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុនិសតេហិ សទ្ធិំ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ មហាបជាបតិគោតមី ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឱវទតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខុនិយោ; អនុសាសតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខុនិយោ; ករោតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខុនីនំ ធម្មិំ កថ”ន្តិ [ធម្មិកថន្តិ (ស្យា. កំ. ក.)]។

តេន ខោ បន សមយេន ថេរា ភិក្ខូ ភិក្ខុនិយោ ឱវទន្តិ បរិយាយេន។ អាយស្មា នន្ទកោ ន ឥច្ឆតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុំ បរិយាយេន។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – “កស្ស នុ ខោ, អានន្ទ, អជ្ជ បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុំ បរិយាយេនា”តិ? “សព្ពេហេវ, ភន្តេ, កតោ [នន្ទកស្ស ភន្តេ (សី. បី.)] បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុំ បរិយាយេន។ អយំ, ភន្តេ, អាយស្មា នន្ទកោ ន ឥច្ឆតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុំ បរិយាយេនា”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អាមន្តេសិ – “ឱវទ, នន្ទក, ភិក្ខុនិយោ; អនុសាស, នន្ទក, ភិក្ខុនិយោ; ករោហិ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុនីនំ ធម្មិំ កថ”ន្តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ ភគវតោ បដិស្សុត្វា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ អត្តទុតិយោ យេន រាជការាមោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសំសុ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មន្តំ នន្ទកំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន អាសនំ បញ្ញាបេសុំ, ឧទកញ្ច បាទានំ ឧបដ្ឋបេសុំ។ និសីទិ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ បញ្ញត្តេ អាសនេ។ និសជ្ជ បាទេ បក្ខាលេសិ។ តាបិ ខោ ភិក្ខុនិយោ អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មា នន្ទកោ ឯតទវោច – “បដិបុច្ឆកថា ខោ, ភគិនិយោ, ភវិស្សតិ។ តត្ថ អាជានន្តីហិ – ‘អាជានាមា’ តិស្ស វចនីយំ, ន អាជានន្តីហិ – ‘ន អាជានាមា’ តិស្ស

វចនីយំ។ យស្សា វា បនស្ស កង្ខា វា វិមតិ វា អហមេវ តត្ថ បដិបុច្ឆិតព្ពោ – ‘ឥទំ, ភន្តេ, កថំ; ឥមស្ស ក្វត្ថោ’’’តិ? ‘‘ឯត្តកេនបិ មយំ, ភន្តេ, អយ្យស្ស នន្ទកស្ស អត្តមនា អភិរទ្ធា [អភិនន្ទាម (ស្យា. កំ.)] យំ នោ អយ្យោ នន្ទកោ បវារេតី’’តិ។

៣៩៩. ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, ចក្ខុ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា’’តិ? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ , ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, សោតំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ.… ឃានំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’… ‘‘ជិវ្ហា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ’’… ‘‘កាយោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចោ, ភន្តេ’’… ‘‘មនោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចោ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា’’តិ? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ , កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កិស្ស ហេតុ’’? ‘‘បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ អជ្ឈត្តិកា អាយតនា អនិច្ចា’’’តិ។ ‘‘សាធុ, សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ’’។

៤០០. ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, រូបា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា’’តិ? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, សទ្ទា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ…បេ.… គន្ធា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ’’… ‘‘រសា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ’’… ‘‘ផោដ្ឋព្ពា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា , ភន្តេ’’… ‘‘ធម្មា និច្ចា វា អនិច្ចា វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចា, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា’’តិ? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កិស្ស ហេតុ’’? ‘‘បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ ពាហិរា អាយតនា អនិច្ចា’’’តិ ។ ‘‘សាធុ, សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ’’។

៤០១. ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា’’តិ? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, សោតវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ.… ឃានវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’… ‘‘ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’… ‘‘កាយវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’… ‘‘មនោវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា’’តិ? ‘‘អនិច្ចំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វាតិ’’? ‘‘ទុក្ខំ, ភន្តេ’’។ ‘‘យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កិស្ស ហេតុ’’? ‘‘បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ វិញ្ញាណកាយា អនិច្ចា’’’តិ។ ‘‘សាធុ, សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ’’។

៤០២. ‘‘សេយ្យថាបិ , ភគិនិយោ, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អាភាបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា។ យោ នុ ខោ, ភគិនិយោ, ឯវំ វទេយ្យ – ‘អមុស្ស តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា; យា ច ខ្វាស្ស អាភា សា និច្ចា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កិស្ស ហេតុ’’? ‘‘អមុស្ស ហិ, ភន្តេ, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា; បគេវស្ស អាភា អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា’’តិ។ ‘‘ឯវមេវ ខោ, ភគិនិយោ, យោ នុ ខោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឆ ខោមេ អជ្ឈត្តិកា អាយតនា អនិច្ចា [អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា (?)]; យញ្ច ខោ ឆ អជ្ឈត្តិកេ អាយតនេ បដិច្ច បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្ម’ន្តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា’’តិ? ‘‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’’។ ‘‘តំ កិស្ស ហេតុ’’? ‘‘តជ្ជំ តជ្ជំ, ភន្តេ, បច្ចយំ បដិច្ច តជ្ជា តជ្ជា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តជ្ជស្ស តជ្ជស្ស បច្ចយស្ស និរោធា តជ្ជា តជ្ជា វេទនា និរុជ្ឈន្តី’’តិ។ ‘‘សាធុ, សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ’’។

៤០៣. ‘‘សេយ្យថាបិ, ភគិនិយោ, មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ឆាយាបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា។ យោ នុ

ខោ, ភគិនិយោ, ឯវំ វទេយ្យ – ‘អមុស្ស មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, យា ច ខ្វាស្ស ឆាយា សា និច្ចា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុស្ស ហិ, ភន្តេ, មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ; បគេវស្ស ឆាយា អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, ភគិនិយោ, យោ នុ ខោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឆ ខោមេ ពាហិរា អាយតនា អនិច្ចា [អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា (សី. បី.)]។ យញ្ច ខោ ឆ ពាហិរេ អាយតនេ បដិច្ច បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្ម’ន្តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “តជ្ជំ តជ្ជំ, ភន្តេ, បច្ចយំ បដិច្ច តជ្ជា តជ្ជា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តជ្ជស្ស តជ្ជស្ស បច្ចយស្ស និរោធា តជ្ជា តជ្ជា វេទនា និរុជ្ឈន្តី”តិ។ “សាធុ, សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ចេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤០៤. “សេយ្យថាបិ, ភគិនិយោ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន គាវិំ សង្កន្តេយ្យ អនុបហច្ច អន្តរំ មំសកាយំ អនុបហច្ច ពាហិរំ ចម្មកាយំ។ យំ យទេវ តត្ថ អន្តរា វិលិមំសំ [វិលិមំ (សី. បី. ក.)] អន្តរា ន្ហារុ អន្តរា ពន្ធនំ តំ តទេវ តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន សញ្ឆិន្ទេយ្យ សង្កន្តេយ្យ សម្បកន្តេយ្យ សម្បរិកន្តេយ្យ។ សញ្ឆិន្ទិត្វា សង្កន្តិត្វា សម្បកន្តិត្វា សម្បរិកន្តិត្វា វិធុនិត្វា ពាហិរំ ចម្មកាយំ តេនេវ ចម្មេន តំ គាវិំ បដិច្ឆាទេត្វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘តថេវាយំ គាវី សំយុត្តា ឥមិនាវ ចម្មេនា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុ ហិ, ភន្តេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន គាវិំ សង្កន្តេយ្យ អនុបហច្ច អន្តរំ មំសកាយំ អនុបហច្ច ពាហិរំ ចម្មកាយំ។ យំ យទេវ តត្ថ អន្តរា វិលិមំសំ អន្តរា ន្ហារុ អន្តរា ពន្ធនំ តំ តទេវ តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន សញ្ឆិន្ទេយ្យ សង្កន្តេយ្យ សម្បកន្តេយ្យ សម្បរិកន្តេយ្យ។ សញ្ឆិន្ទិត្វា សង្កន្តិត្វា សម្បកន្តិត្វា សម្បរិកន្តិត្វា វិធុនិត្វា ពាហិរំ ចម្មកាយំ តេនេវ ចម្មេន តំ គាវិំ បដិច្ឆាទេត្វា កិញ្ចាបិ សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘តថេវាយំ គាវី សំយុត្តា ឥមិនាវ ចម្មេនា’តិ; អថ ខោ សា គាវី វិសំយុត្តា តេនេវ ចម្មេនា”តិ។

“ឧបមា ខោ មេ អយំ, ភគិនិយោ, កតា អត្ថស្ស វិញ្ញាបនាយ។ អយមេវេត្ថ អត្ថោ; ‘អន្តរា មំសកាយោ’តិ ខោ, ភគិនិយោ, ឆន្នេតំ អជ្ឈត្តិកានំ អាយតនានំ អធិវចនំ; ‘ពាហិរោ ចម្មកាយោ’តិ ខោ ភគិនិយោ, ឆន្នេតំ ពាហិរានំ អាយតនានំ អធិវចនំ; ‘អន្តរា វិលិមំសំ, អន្តរា ន្ហារុ, អន្តរា ពន្ធន’ន្តិ ខោ, ភគិនិយោ, នន្ទីរាគស្សេតំ អធិវចនំ; ‘តិណ្ហំ គោវិកន្តន’ន្តិ ខោ, ភគិនិយោ, អរិយាយេតំ បញ្ញាយ អធិវចនំ; យាយំ អរិយា បញ្ញា អន្តរា កិលេសំ អន្តរា សំយោជនំ អន្តរា ពន្ធនំ សញ្ឆិន្ទតិ សង្កន្តតិ សម្បកន្តតិ សម្បរិកន្តតិ។

៤០៥. “សត្ត ខោ បនិមេ, ភគិនិយោ, ពោជ្ឈង្គា, យេសំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ កតមេ សត្ត? ឥធ, ភគិនិយោ, ភិក្ខុ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ...បេ.... វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ... ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ។ ឥមេ ខោ, ភគិនិយោ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, យេសំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។

៤០៦. អថ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ តា ភិក្ខុនិយោ ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ – “គច្ឆថ, ភគិនិយោ; កាលោ”តិ។ អថ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មតោ នន្ទកស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ តា ភិក្ខុនិយោ ភគវា ឯតទវោច – “គច្ឆថ, ភិក្ខុនិយោ; កាលោ”តិ។ អថ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមឹសុ។ អថ ខោ ភគវា អចិរបក្កន្តីសុ តាសុ ភិក្ខុនីសុ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ ចាតុទ្ទសេ ន ហោតិ ពហុនោជនស្ស កង្ខា វា វិមតិ វា – ‘ឩនោ នុ ខោ ចន្ទោ, បុណ្ណោ នុ ខោ ចន្ទោ’តិ, អថ ខោ ឩនោ ចន្ទោត្វេវ ហោតិ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, តា ភិក្ខុនិយោ នន្ទកស្ស ធម្មទេសនាយ អត្តមនា ហោន្តិ នោ ច ខោ បរិបុណ្ណសង្កប្បា”តិ។

៤០៧. អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អាមន្តេសិ – “តេន ហិ ត្វំ, នន្ទក, ស្វេបិ តា ភិក្ខុនិយោ តេនេវោវាទេន ឱវទេយ្យាសី”តិ។ “ឯវំ , ភន្តេ”តិ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ អថ ខោ អាយ

ស្មា នន្ទកោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សាវត្ថឹ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ អត្តទុតិយោ យេន រាជការាមោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសំសុ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មន្តំ នន្ទកំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន អាសនំ បញ្ញាបេសុំ, ឧទកញ្ច បាទានំ ឧបដ្ឋបេសុំ។ និសីទិ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ បញ្ញត្តេ អាសនេ។ និសជ្ជ បាទេ បក្ខាលេសិ។ តាបិ ខោ ភិក្ខុនិយោ អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុំ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មា នន្ទកោ ឯតទវោច – “បដិបុច្ឆកថា ខោ, ភគិនិយោ, ភវិស្សតិ។ តត្ថ អាជានន្តីហិ ‘អាជានាមា’ តិស្ស វចនីយំ, ន អាជានន្តីហិ ‘ន អាជានាមា’ តិស្ស វចនីយំ។ យស្សា វា បនស្ស កង្ខា វា វិមតិ វា, អហមេវ តត្ថ បដិបុច្ឆិតព្ពោ – ‘ឥទំ, ភន្តេ, កថំ; ឥមស្ស ក្វត្ថោ’”តិ។ “ឯត្តកេនបិ មយំ, ភន្តេ, អយ្យស្ស នន្ទកស្ស អត្តមនា អភិរទ្ធា យំ នោ អយ្យោ នន្ទកោ បវារេតី”តិ។

៤០៨. “តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, ចក្ខុ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ , ភន្តេ”។ “តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, សោតំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ…. ឃានំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ… ជិវ្ហា… កាយោ… មនោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា”តិ? “អនិច្ចោ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ អជ្ឈត្តិកា អាយតនា អនិច្ចា’”តិ។ “សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤០៩. “តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, រូបា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ? “អនិច្ចា, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, សទ្ទា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ? “អនិច្ចា, ភន្តេ…បេ…. គន្ធា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ? “អនិច្ចា, ភន្តេ… រសា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ? “អនិច្ចា, ភន្តេ… ផោដ្ឋព្ពា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ ? “អនិច្ចា, ភន្តេ… ធម្មា និច្ចា វា អនិច្ចា វា”តិ? “អនិច្ចា, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ ពាហិរា អាយតនា អនិច្ចា’”តិ។ “សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤១០. “តំ កឹ មញ្ញថ, ភគិនិយោ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ…. សោតវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ… ឃានវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ… ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ… កាយវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ… មនោវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “បុព្ពេវ នោ ឯតំ, ភន្តេ, យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ – ‘ឥតិបិមេ ឆ វិញ្ញាណកាយា អនិច្ចា’”តិ។ “សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤១១. “សេយ្យថាបិ, ភគិនិយោ, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អាភាបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា។ យោ នុ ខោ, ភគិនិយោ, ឯវំ វទេយ្យ – ‘អមុស្ស តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា; យា ច ខ្វាស្ស អាភា សា និច្ចា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុស្ស ហិ, ភន្តេ, តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ តេលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, វដ្ដិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា, អច្ចិបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា ; បគេវស្ស អាភា អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, ភគិនិយោ, យោ នុ ខោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឆ ខោមេ អជ្ឈត្តិកា អាយតនា អនិច្ចា។ យញ្ច ខោ ឆ អជ្ឈត្តិកេ អាយតនេ បដិច្ច បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្ម’ន្តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “តជ្ជំ តជ្ជំ, ភន្តេ, បច្ចយំ បដិច្ច តជ្ជា តជ្ជា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តជ្ជស្ស តជ្ជស្ស បច្ចយស្ស និរោធា តជ្ជា តជ្ជា វេទនា និរុជ្ឈន្តី”តិ។ “សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ហេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤១២. “សេយ្យថាបិ, ភគិនិយោ, មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ឆាយាបិ អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា។ យោ នុ ខោ, ភគិនិយោ, ឯវំ វទេយ្យ – ‘អមុស្ស មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ; យា ច ខ្វាស្ស ឆាយា សា និច្ចា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុស្ស ហិ, ភន្តេ, មហតោ រុក្ខស្ស តិដ្ឋតោ សារវតោ មូលម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ, ខន្ធោបិ អនិច្ចោ វិបរិណាមធម្មោ, សាខាបលាសម្បិ អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ; បគេវស្ស ឆាយា អនិច្ចា វិបរិណាមធម្មា”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, ភគិនិយោ, យោ នុ ខោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘ឆ ខោមេ ពាហិរា អាយតនា អនិច្ចា។ យញ្ច ខោ ពាហិរេ អាយតនេ បដិច្ច បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្ម’ន្តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “តជ្ជំ តជ្ជំ, ភន្តេ, បច្ចយំ បដិច្ច តជ្ជា តជ្ជា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តជ្ជស្ស តជ្ជស្ស បច្ចយស្ស និរោធា តជ្ជា តជ្ជា វេទនា និរុជ្ឈន្តី”តិ។ “សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ! ឯវញ្ចេតំ, ភគិនិយោ, ហោតិ អរិយសាវកស្ស យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”។

៤១៣. “សេយ្យថាបិ, ភគិនិយោ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន គាវិំ សង្កន្តេយ្យ អនុបហច្ច អន្តរំ មំសកាយំ អនុបហច្ច ពាហិរំ ចម្មកាយំ។ យំ យទេវ តត្ថ អន្តរា វិលិមំសំ អន្តរា ន្ហារុ អន្តរា ពន្ធនំ តំ តទេវ តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន សញ្ឆិន្ទេយ្យ សង្កន្តេយ្យ សម្បកន្តេយ្យ សម្បវិកន្តេយ្យ។ សញ្ឆិន្ទិត្វា សង្កន្តិត្វា សម្បកន្តិត្វា សម្បវិកន្តិត្វា វិធុនិត្វា ពាហិរំ ចម្មកាយំ តេនេវ ចម្មេន តំ គាវិំ បដិច្ឆាទេត្វា ឯវំ វទេយ្យ – ‘តថេវាយំ គាវី សំយុត្តា ឥមិនាវ ចម្មេនា’តិ; សម្មា នុ ខោ សោ, ភគិនិយោ, វទមានោ វទេយ្យា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “អមុ ហិ, ភន្តេ, ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវិំ វធិត្វា តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន គាវិំ សង្កន្តេយ្យ អនុបហច្ច អន្តរំ មំសកាយំ អនុបហច្ច ពាហិរំ ចម្មកាយំ។ យំ យទេវ តត្ថ អន្តរា វិលិមំសំ អន្តរា ន្ហារុ អន្តរា ពន្ធនំ តំ តទេវ តិណ្ហេន គោវិកន្តនេន សញ្ឆិន្ទេយ្យ សង្កន្តេយ្យ សម្បកន្តេយ្យ សម្បវិកន្តេយ្យ។ សញ្ឆិន្ទិត្វា សង្កន្តិត្វា សម្បកន្តិត្វា សម្បវិកន្តិត្វា វិធុនិត្វា ពាហិរំ ចម្មកាយំ តេនេវ ចម្មេន តំ គាវិំ បដិច្ឆាទេត្វា កិញ្ចាបិ សោ ឯវំ វទេយ្យ – ‘តថេវាយំ គាវី សំយុត្តា ឥមិនាវ ចម្មេនា’តិ; អថ ខោ សា គាវី វិសំយុត្តា តេនេវ ចម្មេនា”តិ។

“ឧបមា ខោ មេ អយំ, ភគិនិយោ, កតា អត្ថស្ស វិញ្ញាបនាយ អយមេវេត្ថ អត្ថោ។ ‘អន្តរា មំសកាយោ’តិ ខោ, ភគិនិយោ, ឆន្នេតំ អជ្ឈត្តិកានំ អាយតនានំ អធិវចនំ; ‘ពាហិរោ ចម្មកាយោ’តិ ខោ, ភគិនិយោ, ឆន្នេតំ ពាហិរានំ អាយតនានំ អធិវចនំ; ‘អន្តរា វិលិមំសំ អន្តរា ន្ហារុ អន្តរា ពន្ធន’ន្តិ ខោ, ភគិនិយោ, នន្ទីរាគស្សេតំ អធិវចនំ; ‘តិណ្ហំ គោវិកន្តន’ន្តិ ខោ, ភគិនិយោ, អរិយាយេតំ បញ្ញាយ អធិវចនំ; យាយំ អរិយា បញ្ញា អន្តរា កិលេសំ អន្តរា សំយោជនំ អន្តរា ពន្ធនំ សញ្ឆិន្ទតិ សង្កន្តតិ សម្បកន្តតិ សម្បវិកន្តតិ។

៤១៤. “សត្ត ខោ បនិមេ, ភគិនិយោ, ពោជ្ឈង្គា, យេសំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ កតមេ សត្ត? ឥធ, ភគិនិយោ, ភិក្ខុ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ…បេ…. វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ… បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ… បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ… សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ… ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោស្សគ្គបរិណាមិំ។ ឥមេ ខោ, ភគិនិយោ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា យេសំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។

៤១៥. អថ ខោ អាយស្មា នន្ទកោ តា ភិក្ខុនិយោ ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ – “គច្ឆថ, ភគិនិយោ; កាលោ”តិ។ អថ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ អាយស្មតោ នន្ទកស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អាយស្មន្តំ នន្ទកំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ តា ភិក្ខុនិយោ ភគវា ឯតទវោច –“គច្ឆថ, ភិក្ខុនិយោ; កាលោ”តិ។ អថ ខោ តា ភិក្ខុនិយោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមឹសុ។ អថ ខោ ភគវា អចិរបក្កន្តីសុ តាសុ ភិក្ខុនីសុ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ បន្នរសេ ន ហោតិ ពហុនោ ជនស្ស កង្ខា វា វិមតិ វា – ‘ឩនោ នុ ខោ ចន្ទោ, បុណ្ណោ នុ ខោ ចន្ទោ’តិ, អថ ខោ បុណ្ណោ ចន្ទោត្វេវ ហោតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, តា ភិក្ខុនិយោ នន្ទកស្ស ធម្មទេសនាយ អត្តមនា ចេវ បរិបុណ្ណសង្កប្បា ច។ តាសំ, ភិក្ខវេ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុនិសតានំ យា បច្ឆិមិកា ភិក្ខុនី សា [យា បច្ឆិមា ភិក្ខុនី, សា (សី. ស្យា. កំ. បី.), យា បច្ឆិមិកា, តា ភិក្ខុនិយោ (ក.)] សោតាបន្នា អវិនិបាតធម្មា និយតា សម្ពោធិបរាយនា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

នន្ទកោវាទសុត្តំ និដ្ឋិតំ ចតុត្ថំ។

៥. ចូឡរាហុលោវាទសុត្តំ

៤១៦. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ ភគវតោ រហោគតស្ស បដិសល្លីនស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – "បរិបក្កា ខោ រាហុលស្ស វិមុត្តិបរិបាចនីយា ធម្មា។ យំនូនាហំ រាហុលំ ឧត្តរិំ អាសវានំ ខយេ វិនេយ្យ"ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ អាយស្មន្តំ រាហុលំ អាមន្តេសិ – "គណ្ហាហិ, រាហុល, និសីទនំ; យេន អន្ធវនំ តេនុបសង្កមិស្សាម ទិវាវិហារាយា"តិ។ "ឯវំ, ភន្តេ"តិ ខោ អាយស្មា រាហុលោ ភគវតោ បដិស្សុត្វា និសីទនំ អាទាយ ភគវន្តំ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធិ។

តេន ខោ បន សមយេន អនេកានិ ទេវតាសហស្សានិ ភគវន្តំ អនុពន្ធានិ ហោន្តិ – "អជ្ជ ភគវា អាយស្មន្តំ រាហុលំ ឧត្តរិំ អាសវានំ ខយេ វិនេស្សតី"តិ។ អថ ខោ ភគវា អន្ធវនំ អជ្ឈោគាហេត្វា អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ អាយស្មាបិ ខោ រាហុលោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ អាយស្មន្តំ រាហុលំ ភគវា ឯតទវោច –

៤១៧. "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, ចក្ខុ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, រូបា និច្ចា វា អនិច្ចា វា"តិ? "អនិច្ចា, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, ចក្ខុវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, ចក្ខុសម្ផស្សោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា"តិ? "អនិច្ចោ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, យមិទំ [យម្បិទំ (សី. ក.)] ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ តម្បិ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។

៤១៨. "តំ កិំ មញ្ញសិ រាហុល, សោតំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ.… ឃានំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ…បេ.… ជិវ្ហា និច្ចា វា អនិច្ចា វា"តិ? "អនិច្ចា, ភន្តេ…បេ.… កាយោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា"តិ? "អនិច្ចោ, ភន្តេ…បេ.… មនោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា"តិ? "អនិច្ចោ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ –'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ រាហុល, ធម្មា និច្ចា វា អនិច្ចា វា"តិ? "អនិច្ចា, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ រាហុល, មនោវិញ្ញាណំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ រាហុល, មនោសម្ផស្សោ និច្ចោ វា អនិច្ចោ វា"តិ? "អនិច្ចោ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។ "តំ កិំ មញ្ញសិ, រាហុល, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ, តម្បិ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិ? "អនិច្ចំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា"តិ? "ទុក្ខំ, ភន្តេ"។ "យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ កល្លំ នុ តំ សមនុបស្សិតុំ – 'ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា'"តិ? "នោ ហេតំ, ភន្តេ"។

៤១៩. “ឯវំ បស្សំ, រាហុល, សុតវា អរិយសាវកោ ចក្ខុស្មិំ [ចក្ខុស្មិម្បិ (ស្យា. កំ.) ឯវមិតរេសុបិ] និព្ពិន្ទតិ, រូបេសុ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណេ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុសម្ផស្សេ និព្ពិន្ទតិ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ តស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ។ សោតស្មិំ និព្ពិន្ទតិ, សទ្ទេសុ និព្ពិន្ទតិ...បេ.... , ឃានស្មិំ និព្ពិន្ទតិ, គន្ធេសុ និព្ពិន្ទតិ... ជិវ្ហាយ និព្ពិន្ទតិ, រសេសុ និព្ពិន្ទតិ... កាយស្មិំ និព្ពិន្ទតិ, ផោដ្ឋព្ពេសុ និព្ពិន្ទតិ... មនស្មិំ និព្ពិន្ទតិ, ធម្មេសុ និព្ពិន្ទតិ, មនោវិញ្ញាណេ និព្ពិន្ទតិ, មនោសម្ផស្សេ និព្ពិន្ទតិ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ តស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ។ និព្ពិន្ទំ វិរជ្ជតិ, វិរាគា វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា រាហុលោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។ ឥមស្មិញ្ច បន វេយ្យាករណស្មិំ ភញ្ញមានេ អាយស្មតោ រាហុលស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ តាសញ្ច អនេកានំ ទេវតាសហស្សានំ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – ‘យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម’ន្តិ។

ចូឡរាហុលោវាទសុត្តំ និដ្ឋិតំ បញ្ចមំ។

៦. ឆឆក្កសុត្តំ

៤២០. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “ធម្មំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេស្សាមិ, យទិទំ – ឆ ឆក្កានិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានិ, ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានិ, ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា, ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា, ឆ វេទនាកាយា វេទិតព្ពា, ឆ តណ្ហាកាយា វេទិតព្ពា។

៤២១. “‘ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខាយតនំ, សោតាយតនំ, ឃានាយតនំ, ជិវ្ហាយតនំ , កាយាយតនំ, មនាយតនំ។ ‘ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ បឋមំ ឆក្កំ។

“‘ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? រូបាយតនំ, សទ្ទាយតនំ, គន្ធាយតនំ, រសាយតនំ, ផោដ្ឋព្ពាយតនំ, ធម្មាយតនំ។ ‘ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ វេទិតព្ពានី’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ ទុតិយំ ឆក្កំ។

“‘ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ, ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ, ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ, កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ, មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ។ ‘ឆ វិញ្ញាណកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ តតិយំ ឆក្កំ។

“‘ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ; សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ; ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ; ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ; កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ; មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ ‘ឆ ផស្សកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ ចតុត្ថំ ឆក្កំ។

“‘ឆ វេទនាកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា; សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា; ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្ស

បច្ចយា វេទនា; ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា; កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា; មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា។ ‘ឆ វេទនាកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ បញ្ចមំ ឆក្កំ។

“‘ឆ តណ្ហាកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ? ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា; សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ…បេ…. ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ… ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ… កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ… មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា។ ‘ឆ តណ្ហាកាយា វេទិតព្ពា’តិ – ឥតិ យំ តំ វុត្តំ, ឥទមេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥទំ ឆដ្ឋំ ឆក្កំ។

៤២២. “‘ចក្ខុ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ ចក្ខុស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘ចក្ខុ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា។

“‘រូបា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ រូបានំ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘រូបា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា, រូបា អនត្តា។

“‘ចក្ខុវិញ្ញាណំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘ចក្ខុវិញ្ញាណំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា, រូបា អនត្តា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អនត្តា។

“‘ចក្ខុសម្ផស្សោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ ចក្ខុសម្ផស្សស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘ចក្ខុសម្ផស្សោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា, រូបា អនត្តា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អនត្តា, ចក្ខុសម្ផស្សោ អនត្តា។

“‘វេទនា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ វេទនាយ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘វេទនា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា, រូបា អនត្តា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អនត្តា, ចក្ខុសម្ផស្សោ អនត្តា, វេទនា អនត្តា។

“‘តណ្ហា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ តណ្ហាយ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘តណ្ហា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ ចក្ខុ អនត្តា, រូបា អនត្តា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អនត្តា, ចក្ខុសម្ផស្សោ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, តណ្ហា អនត្តា។

៤២៣. “‘សោតំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ…បេ…. ‘ឃានំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ… ‘ជិវ្ហា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ… ‘កាយោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ… ‘មនោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ មនស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘មនោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា។

“‘ធម្មា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ ធម្មានំ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘ធម្មា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា, ធម្មា អនត្តា។

“‘មនោវិញ្ញាណំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ មនោវិញ្ញាណស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ ត

ស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘មនោវិញ្ញាណំ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា, ធម្មា អនត្តា, មនោវិញ្ញាណំ អនត្តា។

“‘មនោសម្ផស្សោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ មនោសម្ផស្សស្ស ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘មនោសម្ផស្សោ អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា, ធម្មា អនត្តា, មនោវិញ្ញាណំ អនត្តា, មនោសម្ផស្សោ អនត្តា។

“‘វេទនា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ វេទនាយ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘វេទនា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា, ធម្មា អនត្តា, មនោវិញ្ញាណំ អនត្តា, មនោសម្ផស្សោ អនត្តា, វេទនា អនត្តា។

“‘តណ្ហា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ តំ ន ឧបបជ្ជតិ។ តណ្ហាយ ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ខោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, ‘អត្តា មេ ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចា’តិ ឥច្ចស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ។ តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ – ‘តណ្ហា អត្តា’តិ យោ វទេយ្យ។ ឥតិ មនោ អនត្តា, ធម្មា អនត្តា, មនោវិញ្ញាណំ អនត្តា, មនោសម្ផស្សោ អនត្តា, វេទនា អនត្តា, តណ្ហា អនត្តា។

៤២៤. “អយំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, សក្កាយសមុទយគាមិនី បដិបទា – ចក្ខុំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; រូបេ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; ចក្ខុវិញ្ញាណំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; ចក្ខុសម្ផស្សំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; វេទនំ ‘ឯតំ មម , ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; តណ្ហំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ; សោតំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ…បេ…. ឃានំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ…បេ…. ជិវ្ហំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ…បេ…. កាយំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ…បេ…. មនំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ, ធម្មេ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ, មនោវិញ្ញាណំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ, មនោសម្ផស្សំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ, វេទនំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ, តណ្ហំ ‘ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។

“អយំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, សក្កាយនិរោធគាមិនី បដិបទា – ចក្ខុំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ រូបេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ ចក្ខុសម្ផស្សំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ វេទនំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ តណ្ហំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ សោតំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ…បេ…. ឃានំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ… ជិវ្ហំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ… កាយំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ… មនំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ ធម្មេ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ មនោវិញ្ញាណំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ មនោសម្ផស្សំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ វេទនំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។ តណ្ហំ ‘នេតំ មម, នេសោហមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ សមនុបស្សតិ។

៤២៥. “ចក្ខុញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា។ សោ សុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស រាគានុសយោ អនុសេតិ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ តស្ស បដិឃានុសយោ អនុសេតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ តស្សា វេទនាយ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ តស្ស អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ។ សោ វត, ភិក្ខវេ, សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយំ អប្បហាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ

បដិឃានុសយំ អប្បដិវិនោទេត្វា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អវិជ្ជានុសយំ អសមូហនិត្វា អវិជ្ជំ អប្បហាយ វិជ្ជំ អនុប្បាទេត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ភវិស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។

“សោតញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ…បេ…. ឃានញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ…បេ…. ជិវ្ហញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ…បេ…. កាយញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ…បេ…. មនញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា។ សោ សុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស រាគានុសយោ អនុសេតិ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡិ កន្ទតិ សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ តស្ស បដិឃានុសយោ អនុសេតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ តស្សា វេទនាយ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ តស្ស អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ។ សោ វត, ភិក្ខវេ, សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយំ អប្បហាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ បដិឃានុសយំ អប្បដិវិនោទេត្វា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អវិជ្ជានុសយំ អសមូហនិត្វា អវិជ្ជំ អប្បហាយ វិជ្ជំ អនុប្បាទេត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ភវិស្សតីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។

៤២៦. “ចក្ខុញ្ច , ភិក្ខវេ, បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា។ សោ សុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ នាជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស រាគានុសយោ នានុសេតិ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ ន សោចតិ ន កិលមតិ បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ តស្ស បដិឃានុសយោ នានុសេតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ តស្សា វេទនាយ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ បជានាតិ។ តស្ស អវិជ្ជានុសយោ នានុសេតិ។ សោ វត, ភិក្ខវេ, សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយំ បហាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ បដិឃានុសយំ បដិវិនោទេត្វា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អវិជ្ជានុសយំ សមូហនិត្វា អវិជ្ជំ បហាយ វិជ្ជំ ឧប្បាទេត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ភវិស្សតីតិ – ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។

“សោតញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ…បេ….។

“ឃានញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ…បេ….។

“ជិវ្ហញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ…បេ…. ។

“កាយញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ…បេ….។

“មនញ្ច, ភិក្ខវេ, បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា។ សោ សុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ នាជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ តស្ស រាគានុសយោ នានុសេតិ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ តស្ស បដិឃានុសយោ នានុសេតិ។ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ សមានោ តស្សា វេទនាយ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច យថាភូតំ បជានាតិ។ តស្ស អវិជ្ជានុសយោ នានុសេតិ។ សោ វត, ភិក្ខវេ, សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយំ បហាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ បដិឃានុសយំ បដិវិនោទេត្វា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ អវិជ្ជានុសយំ សមូហនិត្វា អវិជ្ជំ បហាយ វិជ្ជំ ឧប្បាទេត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ភវិស្សតីតិ – ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។

៤២៧. “ឯវំ បស្សំ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ ចក្ខុស្មឹ [ចក្ខុស្មិម្បិ (ស្យា. កំ.) ឯវមិតរេសុបិ] និព្ពិន្ទតិ, រូបេសុ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណេ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុសម្ផស្សេ និព្ពិន្ទតិ, វេទនាយ និព្ពិន្ទតិ, តណ្ហាយ និព្ពិន្ទតិ។ សោតស្មឹ និព្ពិន្ទតិ, សទ្ទេសុ និព្ពិន្ទតិ…បេ…. ឃានស្មឹ និព្ពិន្ទតិ, គន្ធេសុ និព្ពិន្ទតិ… ជិវ្ហាយ និព្ពិន្ទតិ, រសេសុ និព្ពិន្ទតិ… កាយស្មឹ និព្ពិន្ទតិ, ផោដ្ឋព្ពេសុ និព្ពិន្ទតិ… មនស្មឹ និព្ពិន្ទតិ, ធម្មេសុ និព្ពិន្ទតិ, មនោវិញ្ញាណេ និព្ពិន្ទតិ, មនោសម្ផស្សេ និព្ពិន្ទតិ, វេទនាយ និព្ពិន្ទតិ, តណ្ហាយ និព្ពិន្ទតិ។ និព្ពិន្ទំ វិរជ្ជតិ , វិរាគា វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មឹ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។ ឥមស្មឹ ខោ បន វេយ្យាករណស្មឹ ភញ្ញមានេ សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចិំសូតិ។

៧. មហាសឡាយតនិកសុត្តំ

៤២៨. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច – “មហាសឡាយតនិកំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

៤២៩. “ចក្ខុំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, រូបេ អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុសម្ផស្សំ អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុស្មិំ សារជ្ជតិ, រូបេសុ សារជ្ជតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណេ សារជ្ជតិ, ចក្ខុសម្ផស្សេ សារជ្ជតិ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ សារជ្ជតិ។

“តស្ស សារត្តស្ស សំយុត្តស្ស សម្មូឡ្ហស្ស អស្សាទានុបស្សិនោ វិហរតោ អាយតិំ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ឧបចយំ គច្ឆន្តិ។ តណ្ហា ចស្ស បោនោព្ភវិកា នន្ទីរាគសហគតា តត្រតត្រាភិនន្ទិនី, សា ចស្ស បវឌ្ឍតិ។ តស្ស កាយិកាបិ ទរថា បវឌ្ឍន្តិ, ចេតសិកាបិ ទរថា បវឌ្ឍន្តិ; កាយិកាបិ សន្តាបា បវឌ្ឍន្តិ , ចេតសិកាបិ សន្តាបា បវឌ្ឍន្តិ; កាយិកាបិ បរិឡាហា បវឌ្ឍន្តិ, ចេតសិកាបិ បរិឡាហា បវឌ្ឍន្តិ។ សោ កាយទុក្ខម្បិ [កាយិកទុក្ខម្បិ (ស្យា. កំ.), កាយិកំ ទុក្ខម្បិ (ក.)] ចេតោទុក្ខម្បិ បដិសំវេទេតិ។

“សោតំ , ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ…បេ.... ឃានំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ…បេ.... ជិវ្ហំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ…បេ.... កាយំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ…បេ.... មនំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, ធម្មេ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, មនោវិញ្ញាណំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ , មនោសម្ផស្សំ, ភិក្ខវេ, អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ អជានំ អបស្សំ យថាភូតំ, មនស្មិំ សារជ្ជតិ, ធម្មេសុ សារជ្ជតិ, មនោវិញ្ញាណេ សារជ្ជតិ, មនោសម្ផស្សេ សារជ្ជតិ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ សារជ្ជតិ។

“តស្ស សារត្តស្ស សំយុត្តស្ស សម្មូឡ្ហស្ស អស្សាទានុបស្សិនោ វិហរតោ អាយតិំ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ឧបចយំ គច្ឆន្តិ។ តណ្ហា ចស្ស បោនោព្ភវិកា នន្ទីរាគសហគតា តត្រតត្រាភិនន្ទិនី, សា ចស្ស បវឌ្ឍតិ។ តស្ស កាយិកាបិ ទរថា បវឌ្ឍន្តិ, ចេតសិកាបិ ទរថា បវឌ្ឍន្តិ; កាយិកាបិ សន្តាបា បវឌ្ឍន្តិ, ចេតសិកាបិ សន្តាបា បវឌ្ឍន្តិ; កាយិកាបិ បរិឡាហា បវឌ្ឍន្តិ, ចេតសិកាបិ បរិឡាហា បវឌ្ឍន្តិ។ សោ កាយទុក្ខម្បិ ចេតោទុក្ខម្បិ បដិសំវេទេតិ។

៤៣០. “ចក្ខុញ្ច ខោ, ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, រូបេ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុសម្ផស្សំ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, ចក្ខុស្មិំ ន សារជ្ជតិ, រូបេសុ ន សារជ្ជតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណេ ន សារជ្ជតិ, ចក្ខុសម្ផស្សេ ន សារជ្ជតិ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ ន សារជ្ជតិ។

“តស្ស អសារត្តស្ស អសំយុត្តស្ស អសម្មូឡ្ហស្ស អាទីនវានុបស្សិនោ វិហរតោ អាយតិំ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា អបចយំ គច្ឆន្តិ។ តណ្ហា ចស្ស បោនោព្ភវិកា នន្ទីរាគសហគតា តត្រតត្រាភិនន្ទិនី, សា ចស្ស បហីយតិ។ តស្ស កាយិកាបិ ទរថា បហីយន្តិ, ចេតសិកាបិ ទរថា បហីយន្តិ; កាយិកាបិ សន្តាបា បហីយន្តិ, ចេតសិកាបិ សន្តាបា បហីយន្តិ; កាយិកាបិ បរិឡាហា បហីយន្តិ , ចេតសិកាបិ បរិឡាហា បហីយន្តិ។ សោ កាយសុខម្បិ ចេតោសុខម្បិ បដិសំវេទេតិ។

៤៣១. “យា តថាភូតស្ស [យថាភូតស្ស (សី. បី.)] ទិដ្ឋិ សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ; យោ តថាភូតស្ស [យថាភូតស្ស (សី. បី.)] សង្កប្បោ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាសង្កប្បោ; យោ តថាភូតស្ស [យថាភូតស្ស (សី. បី.)] វាយាមោ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ; យា តថាភូតស្ស [យថាភូតស្ស (សី. បី.)] សតិ សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ;

យោ តថាភូតស្ស [យថាភូតស្ស (សី. បី.)] សមាធិ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាសមាធិ។ បុព្វេវ ខោ បនស្ស កាយកម្មំ វចីកម្មំ អាជីវោ សុបរិសុទ្ធោ ហោតិ។ ឯវមស្សាយំ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“តស្ស ឯវំ ឥមំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវយតោ ចត្តារោបិ សតិបដ្ឋានា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, ចត្តារោបិ សម្មប្បធានា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, ចត្តារោបិ ឥទ្ធិបាទា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, បញ្ចបិ ឥន្ទ្រិយានិ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, បញ្ចបិ ពលានិ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, សត្តបិ ពោជ្ឈង្គា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ។

“តស្សិមេ ទ្វេ ធម្មា យុគនន្ធា [យុគនទ្ធា (សី. ស្យា. កំ.)] វត្តន្តិ – សមថោ ច វិបស្សនា ច។ សោ យេ ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា បរិជានាតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា បជហតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា ភាវេតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា សច្ឆិករោតិ។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា? ‘បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា’ តិស្ស វចនីយំ, សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ។ ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា? អវិជ្ជា ច ភវតណ្ហា ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា? សមថោ ច វិបស្សនា ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា។

“កតមេ , ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា? វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា។

៤៣២. “សោតំ , ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ…បេ.… ឃានំ ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ…បេ.… ជិវ្ហំ ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ… កាយំ, ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ… មនំ, ភិក្ខវេ, ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, ធម្មេ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, មនោវិញ្ញាណំ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, មនោសម្ផស្សំ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ ជានំ បស្សំ យថាភូតំ, មនស្មិំ ន សារជ្ជតិ, ធម្មេសុ ន សារជ្ជតិ, មនោវិញ្ញាណេ ន សារជ្ជតិ, មនោសម្ផស្សេ ន សារជ្ជតិ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ ន សារជ្ជតិ។

“តស្ស អសារត្តស្ស អសំយុត្តស្ស អសម្មូឡ្ហស្ស អាទីនវានុបស្សិនោ វិហរតោ អាយតី បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា អបចយំ គច្ឆន្តិ។ តណ្ហា ចស្ស បោនោព្ភវិកា នន្ទីរាគសហគតា តត្រតត្រាភិនន្ទិនី , សា ចស្ស បហីយតិ។ តស្ស កាយិកាបិ ទរថា បហីយន្តិ, ចេតសិកាបិ ទរថា បហីយន្តិ; កាយិកាបិ សន្តាបា បហីយន្តិ, ចេតសិកាបិ សន្តាបា បហីយន្តិ; កាយិកាបិ បរិឡាហា បហីយន្តិ, ចេតសិកាបិ បរិឡាហា បហីយន្តិ។ សោ កាយសុខម្បិ ចេតោសុខម្បិ បដិសំវេទេតិ។

៤៣៣. “យា តថាភូតស្ស ទិដ្ឋិ សាស្ស ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ; យោ តថាភូតស្ស សង្កប្បោ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាសង្កប្បោ; យោ តថាភូតស្ស វាយាមោ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាវាយាមោ; យា តថាភូតស្ស សតិ សាស្ស ហោតិ សម្មាសតិ; យោ តថាភូតស្ស សមាធិ ស្វាស្ស ហោតិ សម្មាសមាធិ។ បុព្វេវ ខោ បនស្ស កាយកម្មំ វចីកម្មំ អាជីវោ សុបរិសុទ្ធោ ហោតិ។ ឯវមស្សាយំ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆតិ។

“តស្ស ឯវំ ឥមំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវយតោ ចត្តារោបិ សតិបដ្ឋានា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, ចត្តារោបិ សម្មប្បធានា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, ចត្តារោបិ ឥទ្ធិបាទា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, បញ្ចបិ ឥន្ទ្រិយានិ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, បញ្ចបិ ពលានិ ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ, សត្តបិ ពោជ្ឈង្គា ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តិ។

“តស្សិមេ ទ្វេ ធម្មា យុគនន្ធា វត្តន្តិ – សមថោ ច វិបស្សនា ច។ សោ យេ ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា បរិជានាតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា បជហតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា ភាវេតិ។ យេ ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា តេ ធម្មេ អភិញ្ញា សច្ឆិករោតិ។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា? ‘បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា’ តិស្ស វចនីយំ, សេយ្យថិទំ – រូបុបាទានក្ខន្ធោ, វេទនុបាទានក្ខន្ធោ, សញ្ញុបាទានក្ខន្ធោ, សង្ខារុបាទានក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណុបាទានក្ខន្ធោ។ ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា បរិញ្ញេយ្យា។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា? អវិជ្ជា ច ភវតណ្ហា ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា បហាតព្ពា។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា? សមថោ ច វិបស្សនា ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា ភាវេតព្ពា។

“កតមេ ច, ភិក្ខវេ, ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា? វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ច – ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។

មហាសឡាយតនិកសុត្តំ និដ្ឋិតំ សត្តមំ។

៨. នគរវិន្ទេយ្យសុត្តំ

៤៣៤. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា កោសលេសុ ចារិកំ ចរមានោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ យេន នគរវិន្ទំ នាម កោសលានំ ព្រាហ្មណានំ គាមោ តទវសរិ។ អស្សោសុំ ខោ នគរវិន្ទេយ្យកា [នគរវិន្ទេយ្យា (ក.)] ព្រាហ្មណគហបតិកា – “សមណោ ខលុ, ភោ, គោតមោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ កោសលេសុ ចារិកំ ចរមានោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ នគរវិន្ទំ អនុប្បត្តោ។ តំ ខោ បន ភវន្តំ គោតមំ ឯវំ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ – ‘ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា’តិ។ សោ ឥមំ លោកំ សទេវកំ សមារកំ សព្រហ្មកំ សស្សមណព្រាហ្មណិំ បជំ សទេវមនុស្សំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ សាធុ ខោ បន តថារូបានំ អរហតំ ទស្សនំ ហោតី”តិ។

អថ ខោ នគរវិន្ទេយ្យកា ព្រាហ្មណគហបតិកា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា អប្បេកច្ចេ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អប្បេកច្ចេ ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទឹសុ; សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អប្បេកច្ចេ យេន ភគវា តេនញ្ជលិំ បណាមេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អប្បេកច្ចេ ភគវតោ សន្តិកេ នាមគោត្តំ សាវេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អប្បេកច្ចេ តុណ្ហីភូតា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នេ ខោ នគរវិន្ទេយ្យកេ ព្រាហ្មណគហបតិកេ ភគវា ឯតទវោច –

៤៣៥. “សចេ វោ, គហបតយោ, អញ្ញតិត្ថិយា បរិព្ពាជកា ឯវំ បុច្ឆេយ្យុំ – ‘កថំភូតា, គហបតយោ, សមណព្រាហ្មណា ន សក្កាតព្ពា ន គរុកាតព្ពា ន មានេតព្ពា ន បូជេតព្ពា’តិ? ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថ – ‘យេ តេ សមណព្រាហ្មណា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា, អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរន្តិ កាយេន វាចាយ មនសា, ឯវរូបា សមណព្រាហ្មណា ន សក្កាតព្ពា ន គរុកាតព្ពា ន មានេតព្ពា ន បូជេតព្ពា។ តំ កិស្ស ហេតុ? មយម្បិ ហិ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា, អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរាម កាយេន វាចាយ មនសា, តេសំ នោ សមចរិយម្បិ ហេតំ ឧត្តរិ អបស្សតំ។ តស្មា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា ន សក្កាតព្ពា ន គរុកាតព្ពា ន មានេតព្ពា ន បូជេតព្ពា។ យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សោតវិញ្ញេយ្យេសុ សទ្ទេសុ… ឃានវិញ្ញេយ្យេសុ គន្ធេសុ… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យេសុ រសេសុ… កាយវិញ្ញេយ្យេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ… មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា, អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរន្តិ កាយេន វាចាយ មនសា, ឯវរូបា សមណព្រាហ្មណា ន សក្កាតព្ពា ន គរុកាតព្ពា ន មានេតព្ពា ន បូជេតព្ពា។ តំ កិស្ស ហេតុ? មយម្បិ ហិ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា , អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរាម កាយេន វាចាយ មនសា, តេសំ នោ សមចរិយម្បិ ហេតំ ឧត្តរិ អបស្សតំ។ តស្មា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា ន សក្កាតព្ពា ន គរុកាតព្ពា ន មានេតព្ពា ន បូជេតព្ពា’តិ។ ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថ។

៤៣៦. “សចេ បន វោ, គហបតយោ, អញ្ញតិត្ថិយា បរិព្ពាជកា ឯវំ បុច្ឆេយ្យុំ – ‘កថំភូតា, គហបតយោ, សមណព្រាហ្មណា សក្កាតព្ពា គរុកាតព្ពា មានេតព្ពា បូជេតព្ពា’តិ? ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថ – ‘យេ តេ សមណព្រាហ្មណា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ វីតរាគា វីតទោសា វីតមោហា, អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តា, សមចរិយំ ចរន្តិ កាយេន វាចាយ មនសា, ឯវរូបា សមណព្រាហ្មណា សក្កាតព្ពា គរុកាតព្ពា មានេតព្ពា បូជេតព្ពា។ តំ កិស្ស ហេតុ? មយម្បិ ហិ [មយំ ហិ (?)] ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា, អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរាម កាយេន វាចាយ មនសា, តេសំ

នោ សមចរិយម្បិ ហេតំ ឧត្តរិ បស្សតំ។ តស្មា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សក្កាតព្ពា គរុកាតព្ពា មានេតព្ពា បូជេតព្ពា។ យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សោតវិញ្ញេយ្យេសុ សទ្ទេសុ... ឃានវិញ្ញេយ្យេសុ គន្ធេសុ... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យេសុ រសេសុ... កាយវិញ្ញេយ្យេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ... មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ វីតរាគា វីតទោសា វីតមោហា, អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តា, សមចរិយំ ចរន្តិ កាយេន វាចាយ មនសា, ឯវរូបា សមណព្រាហ្មណា សក្កាតព្ពា គរុកាតព្ពា មានេតព្ពា បូជេតព្ពា។ តំ កិស្ស ហេតុ? មយម្បិ ហិ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ អវីតរាគា អវីតទោសា អវីតមោហា អជ្ឈត្តំ អវូបសន្តចិត្តា, សមវិសមំ ចរាម កាយេន វាចាយ មនសា, តេសំ នោ សមចរិយម្បិ ហេតំ ឧត្តរិ បស្សតំ។ តស្មា តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សក្កាតព្ពា គរុកាតព្ពា មានេតព្ពា បូជេតព្ពា'តិ ។ ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថ។

៤៣៧. "សចេ បន វោ [សចេ តេ (ស្យា. កំ. បី. ក.)], គហបតយោ, អញ្ញតិត្ថិយា បរិព្ពាជកា ឯវំ បុច្ឆេយ្យុំ – 'កេ បនាយស្មន្តានំ អាការា, កេ អន្វយា, យេន តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ឯវំ វទេថ? អទ្ធា តេ អាយស្មន្តោ វីតរាគា វា រាគវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតទោសា វា ទោសវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតមោហា វា មោហវិនយាយ វា បដិបន្នា'តិ? ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថ – 'តថា ហិ តេ អាយស្មន្តោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវន្តិ។ នត្ថិ ខោ បន តត្ថ តថារូបា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា យេ ទិស្វា ទិស្វា អភិរមេយ្យុំ, នត្ថិ ខោ បន តត្ថ តថារូបា សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា យេ សុត្វា សុត្វា អភិរមេយ្យុំ, នត្ថិ ខោ បន តត្ថ តថារូបា ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា យេ ឃាយិត្វា ឃាយិត្វា អភិរមេយ្យុំ , នត្ថិ ខោ បន តត្ថ តថារូបា ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា យេ សាយិត្វា សាយិត្វា អភិរមេយ្យុំ, នត្ថិ ខោ បន តត្ថ តថារូបា កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា យេ ផុសិត្វា ផុសិត្វា អភិរមេយ្យុំ។ ឥមេ ខោ នោ, អាវុសោ, អាការា, ឥមេ អន្វយា, យេន មយំ [យេន មយំ អាយស្មន្តោ (សី. បី.), យេន មយំ អាយស្មន្តេ (ស្យា. កំ.)] ឯវំ វទេម – អទ្ធា តេ អាយស្មន្តោ វីតរាគា វា រាគវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតទោសា វា ទោសវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតមោហា វា មោហវិនយាយ វា បដិបន្នា'តិ។ ឯវំ បុដ្ឋា តុម្ហេ, គហបតយោ, តេសំ អញ្ញតិត្ថិយានំ បរិព្ពាជកានំ ឯវំ ព្យាករេយ្យាថា"តិ។

ឯវំ វុត្តេ, នគរវិន្ទេយ្យកា ព្រាហ្មណគហបតិកា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – "អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម! សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ, មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ – 'ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តី'តិ; ឯវមេវំ ភោតា គោតមេន អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯតេ មយំ ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាម ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច។ ឧបាសកេ នោ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតេ សរណំ គតេ"តិ។

នគរវិន្ទេយ្យសុត្តំ និដ្ឋិតំ អដ្ឋមំ។

៨. បិណ្ឌបាតបារិសុទ្ធិសុត្តំ

៤៣៨. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ ភគវា ឯតទវោច –

"វិប្បសន្នានិ ខោ តេ, សារិបុត្ត, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ បរិយោទាតោ។ កតមេន ខោ ត្វំ, សារិបុត្ត, វិហារេន ឯតរហិ ពហុលំ វិហរសី"តិ? "សុញ្ញតាវិហារេន ខោ អហំ, ភន្តេ, ឯតរហិ ពហុលំ វិហរាមី"តិ។ "សាធុ, សាធុ, សារិបុត្ត! មហាបុរិសវិហារេន កិរ ត្វំ, សារិបុត្ត, ឯតរហិ ពហុលំ វិហរសិ។ មហាបុរិសវិហារោ ឯសោ [ហេស (សី. ស្យា. កំ. បី.)], សារិបុត្ត, យទិទំ – សុញ្ញតា។ តស្មាតិហ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ សចេ អាកង្ខេយ្យ – 'សុញ្ញតាវិហារេន ពហុលំ [ឯតរហិ ពហុលំ (សី. បី.)] វិហរេយ្យ'ន្តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – 'យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិំ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមិំ, អត្ថិ នុ ខោ មេ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ ចេតសោ'តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – 'យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិំ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមិំ, អត្ថិ មេ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ ចេតសោ'តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេសំយេវ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – 'យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិំ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមិំ, នត្ថិ មេ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ

ចេតសោ’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៣៩. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសឹ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមឹ, អត្ថិ នុ ខោ មេ តត្ថ សោតវិញ្ញេយ្យេសុ សទ្ទេសុ...បេ.... ឃានវិញ្ញេយ្យេសុ គន្ធេសុ... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យេសុ រសេសុ ... កាយវិញ្ញេយ្យេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ... មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ ចេតសោ’តិ? សចេ , សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសឹ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមឹ, អត្ថិ មេ តត្ថ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ ចេតសោ’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេសំយេវ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘យេន ចាហំ មគ្គេន គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសឹ, យស្មិញ្ច បទេសេ បិណ្ឌាយ អចរិំ, យេន ច មគ្គេន គាមតោ បិណ្ឌាយ បដិក្កមឹ, នត្ថិ មេ តត្ថ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ទោសោ វា មោហោ វា បដិឃំ វាបិ ចេតសោ’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤០. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘បហីនា នុ ខោ មេ បញ្ច កាមគុណា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អប្បហីនា ខោ មេ បញ្ច កាមគុណា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា បញ្ចន្នំ កាមគុណានំ បហានាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘បហីនា ខោ មេ បញ្ច កាមគុណា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤១. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘បហីនា នុ ខោ មេ បញ្ច នីវរណា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អប្បហីនា ខោ មេ បញ្ច នីវរណា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា បញ្ចន្នំ នីវរណានំ បហានាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘បហីនា ខោ មេ បញ្ច នីវរណា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤២. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘បរិញ្ញាតា នុ ខោ មេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អបរិញ្ញាតា ខោ មេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ បរិញ្ញាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘បរិញ្ញាតា ខោ មេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៣. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតា នុ ខោ មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៤. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតា នុ ខោ មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា’តិ , តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៥. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតា នុ ខោ មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ –

‘ភាវិតា ខោ មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៦. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតានិ នុ ខោ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតានិ ខោ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតានិ ខោ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៧. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតានិ នុ ខោ មេ បញ្ច ពលានី’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតានិ ខោ មេ បញ្ច ពលានី’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា បញ្ចន្នំ ពលានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតានិ ខោ មេ បញ្ច ពលានី’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៨. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតា នុ ខោ មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតា ខោ មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតា ខោ មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៤៩. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតោ នុ ខោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតោ ខោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតោ ខោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ’តិ , តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៥០. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘ភាវិតា នុ ខោ មេ សមថោ ច វិបស្សនា ចា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អភាវិតា ខោ មេ សមថោ ច វិបស្សនា ចា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា សមថវិបស្សនានំ ភាវនាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘ភាវិតា ខោ មេ សមថោ ច វិបស្សនា ចា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៥១. “បុន ចបរំ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – ‘សច្ឆិកតា នុ ខោ មេ វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ចា’តិ? សចេ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘អសច្ឆិកតា ខោ មេ វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ចា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា វិជ្ជាយ វិមុត្តិយា សច្ឆិកិរិយាយ វាយមិតព្ពំ។ សចេ បន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ បច្ចវេក្ខមានោ ឯវំ ជានាតិ – ‘សច្ឆិកតា ខោ មេ វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ចា’តិ, តេន, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ អហោរត្តានុសិក្ខិនា កុសលេសុ ធម្មេសុ។

៤៥២. “យេ ហិ កេចិ, សារិបុត្ត, អតីតមទ្ធានំ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេសុំ, សព្ពេ តេ ឯវមេវ បច្ចវេក្ខិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេសុំ។ យេបិ ហិ កេចិ, សារិបុត្ត, អនាគតមទ្ធានំ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេស្សន្តិ, សព្ពេ តេ ឯវមេវ បច្ចវេក្ខិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេស្សន្តិ។ យេបិ ហិ កេចិ, សារិបុត្ត, ឯតរហិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេន្តិ, សព្ពេ តេ ឯវមេវ បច្ចវេក្ខិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេន្តិ។ តស្មាតិហ, សារិបុត្ត [វោ សារិបុត្ត ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ (សី. បី.)], ‘បច្ចវេក្ខិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា បិណ្ឌបាតំ បរិសោធេស្សាមា’តិ – ឯវញ្ហិ វោ, សារិបុត្ត, សិក្ខិតព្ព’’ន្តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

បិណ្ឌបាតបារិសុទ្ធិសុត្តំ និដ្ឋិតំ នវមំ។

១០. ឥន្ទ្រិយភាវនាសុត្តំ

៤៥៣. ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា គជង្គលាយំ [កជង្គលាយំ (សី. បី.), កជ្ជង្គលាយំ (ស្យា. កំ.)] វិហរតិ សុវេឡុវនេ [វេឡុវនេ (ស្យា. កំ.), មុខេលុវនេ (សី. បី.)]។ អថ ខោ ឧត្តរោ មាណវោ បារាសិរិយន្តេវាសី [បារាសរិយន្តេវាសី (សី. បី.), បារាសិរិយន្តេវាសី (ស្យា. កំ.)] យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ ឧត្តរំ មាណវំ បារាសិរិយន្តេវាសីំ ភគវា ឯតទវោច – "ទេសេតិ, ឧត្តរ, បារាសិរិយោ ព្រាហ្មណោ សាវកានំ ឥន្ទ្រិយភាវន"ន្តិ? "ទេសេតិ, ភោ គោតម, បារាសិរិយោ ព្រាហ្មណោ សាវកានំ ឥន្ទ្រិយភាវន"ន្តិ។ "យថា កថំ បន, ឧត្តរ, ទេសេតិ បារាសិរិយោ ព្រាហ្មណោ សាវកានំ ឥន្ទ្រិយភាវន"ន្តិ? "ឥធ, ភោ គោតម, ចក្ខុនា រូបំ ន បស្សតិ, សោតេន សទ្ទំ ន សុណាតិ – ឯវំ ខោ, ភោ គោតម, ទេសេតិ បារាសិរិយោ ព្រាហ្មណោ សាវកានំ ឥន្ទ្រិយភាវន"ន្តិ។ "ឯវំ សន្តេ ខោ, ឧត្តរ, អន្ធោ ភាវិតិន្ទ្រិយោ ភវិស្សតិ, ពធិរោ ភាវិតិន្ទ្រិយោ ភវិស្សតិ; យថា បារាសិរិយស្ស ព្រាហ្មណស្ស វចនំ។ អន្ធោ ហិ, ឧត្តរ, ចក្ខុនា រូបំ ន បស្សតិ, ពធិរោ សោតេន សទ្ទំ ន សុណាតី"តិ។ ឯវំ វុត្តេ, ឧត្តរោ មាណវោ បារាសិរិយន្តេវាសី តុណ្ហីភូតោ មង្កុភូតោ បត្តក្ខន្ធោ អធោមុខោ បជ្ឈាយន្តោ អប្បដិភានោ និសីទិ។

អថ ខោ ភគវា ឧត្តរំ មាណវំ បារាសិរិយន្តេវាសីំ តុណ្ហីភូតំ មង្កុភូតំ បត្តក្ខន្ធំ អធោមុខំ បជ្ឈាយន្តំ អប្បដិភានំ វិទិត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – "អញ្ញថា ខោ, អានន្ទ, ទេសេតិ បារាសិរិយោ ព្រាហ្មណោ សាវកានំ ឥន្ទ្រិយភាវនំ, អញ្ញថា ច បនានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ហោតី"តិ។ "ឯតស្ស, ភគវា, កាលោ; ឯតស្ស, សុគត, កាលោ យំ ភគវា អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរំ ឥន្ទ្រិយភាវនំ ទេសេយ្យ។ ភគវតោ សុត្វា ភិក្ខូ ធារេស្សន្តី"តិ។ "តេនហានន្ទ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី"តិ។ "ឯវំ, ភន្តេ"តិ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

៤៥៤. "កថញ្ចានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ហោតិ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – 'ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ ។ តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា'តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, ចក្ខុមា បុរិសោ ឧម្មីលេត្វា វា និមីលេយ្យ, និមីលេត្វា វា ឧម្មីលេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ។

៤៥៥. "បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – 'ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ។ តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា'តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, ពលវា បុរិសោ អប្បកសិរេនេវ អច្ឆរំ [អច្ឆរិកំ (ស្យា. កំ. បី. ក.)] បហរេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា សោតវិញ្ញេយ្យេសុ សទ្ទេសុ។

៤៥៦. "បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – 'ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ។ តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា'តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ , ឦសកំបោណេ [ឦសកបោណេ (សី. ស្យា. កំ. បី.), ឦសកផណេ (សី. អដ្ឋ.), "មជ្ឈេ ឧច្ចំ ហុត្វា"តិ ដីកាយ សំសន្ទិតព្ពា] បទុមបលាសេ [បទុមិនិបត្តេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧទកផុសិតានិ បវត្តន្តិ, ន សណ្ឋន្តិ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ឃានវិញ្ញេយ្យេសុ គន្ធេសុ។

៤៥៧. "បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – 'ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ។

តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា’តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, ពលវា បុរិសោ ជិវ្ហគ្គេ ខេឡបិណ្ឌំ សំយូហិត្វា អប្បកសិរេន វមេយ្យ [សន្ទមេយ្យ (ក.)]; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យេសុ រសេសុ។

៤៥៨. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ។ តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា’តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, ពលវា បុរិសោ សមិញ្ជិតំ វា ពាហំ បសារេយ្យ, បសារិតំ វា ពាហំ សមិញ្ជេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា កាយវិញ្ញេយ្យេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ។

៤៥៩. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ ឯវំ បជានាតិ – ‘ឧប្បន្នំ ខោ មេ ឥទំ មនាបំ, ឧប្បន្នំ អមនាបំ, ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ។ តញ្ច ខោ សង្ខតំ ឱឡារិកំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ – ឧបេក្ខា’តិ។ តស្ស តំ ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ; ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, អានន្ទ, ពលវា បុរិសោ ទិវសំសន្តត្តេ [ទិវសសន្តត្តេ (សី.)] អយោកដាហេ ទ្វេ វា តីណិ វា ឧទកផុសិតានិ និបាតេយ្យ។ ទន្ធោ, អានន្ទ, ឧទកផុសិតានំ និបាតោ, អថ ខោ នំ ខិប្បមេវ បរិក្ខយំ បរិយាទានំ គច្ឆេយ្យ; ឯវមេវ ខោ, អានន្ទ, យស្ស កស្សចិ ឯវំសីឃំ ឯវំតុវដំ ឯវំអប្បកសិរេន ឧប្បន្នំ មនាបំ ឧប្បន្នំ អមនាបំ ឧប្បន្នំ មនាបាមនាបំ និរុជ្ឈតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ – អយំ វុច្ចតានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា ហោតិ។

៤៦០. “កថញ្ចានន្ទ , សេខោ ហោតិ បាដិបទោ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ តេន ឧប្បន្នេន មនាបេន ឧប្បន្នេន អមនាបេន ឧប្បន្នេន មនាបាមនាបេន អដ្ដីយតិ ហរាយតិ ជិគុច្ឆតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា..., ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ តេន ឧប្បន្នេន មនាបេន ឧប្បន្នេន អមនាបេន ឧប្បន្នេន មនាបាមនាបេន អដ្ដីយតិ ហរាយតិ ជិគុច្ឆតិ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, សេខោ ហោតិ បាដិបទោ។

៤៦១. “កថញ្ចានន្ទ, អរិយោ ហោតិ ភាវិតិន្ទ្រិយោ? ឥធានន្ទ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលេ [បដិក្កូលេ (សព្ពត្ថ)] អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘អប្បដិកូលេ បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលេ ច អប្បដិកូលេ ច អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘អប្បដិកូលេ ច បដិកូលេ ច បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលញ្ច អប្បដិកូលញ្ច តទុភយំ អភិនិវជ្ជេត្វា ឧបេក្ខកោ វិហរេយ្យំ សតោ សម្បជានោ’តិ, ឧបេក្ខកោ តត្ថ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។

៤៦២. “បុន ចបរំ, អានន្ទ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជតិ មនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ អមនាបំ, ឧប្បជ្ជតិ មនាបាមនាបំ។ សោ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘អប្បដិកូលេ បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលេ ច អប្បដិកូលេ ច អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, អប្បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘អប្បដិកូលេ ច បដិកូលេ ច បដិកូលសញ្ញី វិហរេយ្យ’ន្តិ, បដិកូលសញ្ញី តត្ថ វិហរតិ។ សចេ អាកង្ខតិ – ‘បដិកូលញ្ច អប្បដិកូលញ្ច តទុភយម្បិ អភិនិវជ្ជេត្វា ឧបេក្ខកោ វិហរេយ្យំ សតោ សម្បជានោ’តិ, ឧបេក្ខកោ តត្ថ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, អរិយោ ហោតិ ភាវិតិន្ទ្រិយោ។

៤៦៣. “ឥតិ ខោ, អានន្ទ, ទេសិតា មយា អរិយស្ស វិនយេ អនុត្តរា ឥន្ទ្រិយភាវនា, ទេសិតោ សេខោ បាដិបទោ, ទេសិតោ អរិយោ ភាវិតិន្ទ្រិយោ ។ យំ ខោ, អានន្ទ, សត្ថារា ករណីយំ សាវកានំ ហិតេសិនា

អនុកម្បកេន អនុកម្បំ ឧបាទាយ, កតំ វោ តំ មយា។ ឯតានិ, អានន្ទ, រុក្ខមូលានិ, ឯតានិ សុញ្ញាគារានិ, ឈាយថានន្ទ, មា បមាទត្ថ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនោ អហុវត្ថ។ អយំ វោ អម្ហាកំ អនុសាសនី”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ។

ឥន្ទ្រិយភាវនាសុត្តំ និដ្ឋិតំ ទសមំ។

សឡាយតនវគ្គោ និដ្ឋិតោ បញ្ចមោ។

តស្សុទ្ទានំ –

អនាថបិណ្ឌិកោ ឆន្នោ, បុណ្ណោ នន្ទករាហុលា;
ឆឆក្កំ សឡាយតនិកំ, នគរវិន្ទេយ្យសុទ្ធិកា;
ឥន្ទ្រិយភាវនា ចាបិ, វគ្គោ ឱវាទបញ្ចមោតិ។

ឥទំ វគ្គានមុទ្ទានំ –

ទេវទហោនុបទោ ច, សុញ្ញតោ ច វិភង្គកោ;
សឡាយតនោតិ វគ្គា, ឧបរិបណ្ណាសកេ ឋិតាតិ។

ឧបរិបណ្ណាសកំ សមត្តំ។

តីហិ បណ្ណាសកេហិ បដិមណ្ឌិតោ សកលោ

មជ្ឈិមនិកាយោ សមត្តោ។